

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

Megjelenik kéthavonta

6. (116.) évfolyam, 6. szám
Megjelent: 2011. december

Felelős kiadó:
dr. Bendzsel Miklós

Felelős szerkesztő:
Bana Zsuzsanna

Tervezőszerkesztő:
Plette Péter

Szerkesztőség:
Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala
1054 Budapest, Garibaldi u. 2., Telefon: 474 5554
Levélcím: Pf. 552, 1374, e-mail: iszjsz@hipo.gov.hu
www.sztnh.gov.hu

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletága,
1008 Budapest, Orczy tér 1.
Előfizethető valamennyi postán, kézbesítőknél,
e-mailen (hirlapelofizetes@posta.hu), faxon: 303 3440.
További információ: 06 (80) 444 444

Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk a 06 (80) 444 444 zöldszámon.

Egyes szám ára: 1775 Ft
Egy évre: 10 650 Ft

SZTNH – Nyomda – 2011.002/6

Felelős vezető:
Dürr János

HU ISSN
1587–5563

Szerkesztőbizottság:

dr. Bendzsel Miklós elnök

*Bana Zsuzsanna, Dürr János, dr. Ficsor Mihály, dr. Gonda Imre,
Hajdú Judit, Kürtös József, dr. Tószegi Zsuzsanna, Ujvári János*

6. (116.) ÉVFOLYAM 6. SZÁM

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

6. (116.) ÉVFOLYAM 6. SZÁM

2011. december

Dr. Kardos Andrea – Dr. Szilágyi Dorottya
Szellemi alkotások büntetőjogi védelme – I. rész

Kacsuk Zsófia
Az Európai Szabadalmi Hivatal jogeseteinek matematikai modellezése

Dr. Sarkady Ildikó
A médiajog szerzői jogi megközelítése

Faludi Gábor – Gyenge Anikó
A fájlmegosztás – hazai és uniós jogi szemmel

Dr. Vida Sándor
Védjegyhasználat nonprofit
tevékenységnél: Radetzky

Dr. Barta Judit
Építészeti alkotások szerzői jogi védelme és a gazdasági reklámozás némely
összefüggései megtörtént esetek kapcsán

SZELLEMI TULAJDON NEMZETI HIVATALA

TARTALOM

<i>Dr. Kardos Andrea – Dr. Szilágyi Dorottya</i>	Szellemi alkotások büntetőjogi védelme – I. rész	5
<i>Kacsuk Zsófia</i>	Az Európai Szabadalmi Hivatal jogeseteinek matematikai modellezése	27
<i>Dr. Sarkady Ildikó</i>	A médiajog szerzői jogi megközelítése	63
<i>Faludi Gábor – Gyenge Anikó</i>	A fájlmegosztás – hazai és uniós jogi szemmel	77
<i>Dr. Vida Sándor</i>	Védjegyhasználat nonprofit tevékenységnél: Radetzky	91
<i>Dr. Barta Judit</i>	Építészeti alkotások szerzői jogi védelme és a gazdasági reklámozás némely összefüggései megtörtént esetek kapcsán	104
<i>Dr. Palágyi Tivadar</i>	Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről	119
Válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből		152
Hírek, események		174
Könyv- és folyóiratszemle		185
Summaries		199

A folyóiratban megjelenő tanulmányok a szerzők véleményét tükrözik, amely nem feltétlenül azonos a szerkesztőbizottság álláspontjával.

CONTENTS

<i>Dr Andrea Kardos – Dr Dorottya Szilágyi</i>	Criminal protection of intellectual properties – Part I	5
<i>Zsófia Kacsuk</i>	The mathematical model of the European Patent Office's case law	27
<i>Dr Ildikó Sarkady</i>	The copyright aspect of Media law	63
<i>Gábor Faludi – Anikó Gyenge</i>	Filesharing from a Hungarian and a European perspective	77
<i>Dr Sándor Vida</i>	Use of a mark for non-profit activity: Radetzky	91
<i>Dr Judit Barta</i>	The relationship between the copyright protection of architectural works and business advertisements based on actual cases	104
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	News in the field of industrial property protection abroad	119
	Selection of advisory opinions of the Body of Experts on Copyright	152
	News, events	174
	Rewiev of books and periodicals	185
	Summaries	199

SZELLEMI ALKOTÁSOK BÜNTETŐJOGI VÉDELME – I. RÉSZ

Tanulmányunk célja a szellemitulajdon-jogokat sértő bűncselekményekkel kapcsolatban kialakult joggyakorlat átfogó vizsgálata, a tapasztalt problémák megvilágítása, a megoldások keresése.

A szellemitulajdon-jog mind a polgári, mind a büntetőjogban rendkívül speciális jogterületnek számít. Amíg azonban a polgári jogérvényesítés során iparjogvédelmi és egyes szerzői jogi jogvitás ügyekben első fokon a Fővárosi Bíróság rendelkezik kizárólagos illetékességgel, hatáskörrel, addig büntetőügyekben ez a fajta specializáció hiányzik, a joggyakorlat így kevésbé kifinomult és konzekvens.

Reméljük, hogy a gyakorlati problémákkal is foglalkozó tanulmányunk a jogalkalmazók számára hasznos útmutató, a jogalkotó számára megfontolásra érdemes vitaanyag lesz.

Tanulmányunk első részében a szellemitulajdon-jogokat sértő bűncselekmények tényállásainak dogmatikai elemzését végezzük el, míg a későbbiekben megjelenő második részben gyakorlati szempontból lényeges eljárásjogi kérdéseket vizsgálunk.

1. A szellemitulajdon-jogokat sértő bűncselekmények – a tényállások dogmatikai elemzése

E fejezetben a szellemitulajdon-jogokat sértő bűncselekményeket mutatjuk be a klasszikus anyagi jogi szempontok mentén haladva.

A teljesség kedvéért valamennyi tényállást elemezni fogjuk, azonban a hangsúlyt a gyakorlatban legtöbbször előforduló bűncselekményekre helyezzük, amelyek: áru hamis megjelölése (Btk. 296. §); iparjogvédelmi jogok megsértése (Btk. 329/D. §); szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése (Btk. 329/A. §).

A többi három tényállás – mint a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok védelmét biztosító műszaki intézkedés kijátszása (Btk. 329/B. §); jogkezelési adat meghamisítása (Btk. 329/C. §); bitorlás (Btk. 329. §) – a dogmatikailag járulékos, illetve elenyésző számban megjelenő bűncselekmény, így azokat csak röviden ismertetjük.¹

¹ A dr. Windt Szandra és dr. Szabó Imre által készített A szellemi tulajdonjogokat sértő bűncselekmények vizsgálata c. kriminálstatistikai elemzés szerint (Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2010, kézirat) a 2002 és 2009 között vizsgált, a szellemitulajdon-jogokat sértő bűncselekmények között a bitorlás, a jogkezelési adat meghamisítása 0,0%-ot tett ki, míg a szerzői vagy szerzői jogok védelmét biztosító műszaki intézkedés kijátszása 1,5%-ot.

1.1. Áru hamis megjelölése

Btk. 296. § Aki árut – a versenytárs hozzájárulása nélkül – olyan jellegzetes külsővel, csomagolással, megjelöléssel vagy elnevezéssel állít elő, amelyről a versenytárs, illetőleg annak jellegzetes tulajdonsággal rendelkező áruja ismerhető fel, vagy ilyen árut forgalomba hozatal céljából megszerez, tart, illetőleg forgalomba hoz, bűntettet követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

1.1.1. A tárgyalt bűncselekmény a többi szellemi tulajdon-jogot sértő bűncselekménytől elkülönülve nem a Btk. XIII. fejezetében, a vagyoni elleni bűncselekmények között, hanem a XII. fejezetében, a gazdasági bűncselekmények között található. Ennek az az oka, hogy a bűncselekmény közvetlenül nem a szellemi tulajdon-jogokat, hanem a gazdasági verseny tisztaságát, azon belül is a versenytárs(ak) érdekeit védi. Közvetve azonban a gyakorlatban az esetek döntő többségében a szellemi tulajdon-jogok védelmét is ellátja.

Ugyanezen jogtárgyat nem pusztán a büntetőjog, hanem a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény (továbbiakban: Tptv.) 6. §-a is védi.

„Tilos az árut, szolgáltatást (a továbbiakban együtt: áru) a versenytárs hozzájárulása nélkül olyan jellegzetes külsővel, csomagolással, megjelöléssel – ideértve az eredetmegjelölést is – vagy elnevezéssel előállítani vagy forgalomba hozni, reklámozni, továbbá olyan nevet, megjelölést vagy árujelzőt használni, amelyről a versenytársat, illetőleg annak áruját szokták felismerni.”

Bár a Btk. és a Tptv. szabályai szinte teljesen fedik egymást, az áru hamis megjelölése bűncselekmény megvalósulásának vizsgálatakor a jogalkalmazónak nem kell a Tptv. rendelkezéseit – mint keret szabályt kitöltő normát – vizsgálnia. Ellentétben ugyanis a szerzői és a szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése bűncselekménnyel, az áru hamis megjelölésének törvényi tényállása nem keretrendelkezés. Az előbbi bűncselekmény ugyanis a szerzői jogok megsértését pönalizálja anélkül, hogy konkrétan meghatározná, mit ért szerzői jogi jogsértés alatt; annak eldöntésekor, hogy a szerzői jogi jogsértés, így a bűncselekmény megvalósult-e, a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv. (továbbiakban: Szjt.) rendelkezéseit kell figyelembe venni. Az áru hamis megjelölésének büntette azonban önmagában teljes diszpozíciót határoz meg, vagyis nem utal más jogszabályra; egyértelműen meghatározza a büntetőjogi szankcióval fenyegetett cselekményt.²

Természetesen a polgári jogban kimunkált jogelveket a büntetőeljáráshoz is figyelembe lehet venni, azonban sok esetben találkozunk ellentétes jogértelmezéssel.

Tapasztalatunk szerint például a polgári bíróságok a „szokták felismerni” fordulat fennálltat lényegesen szigorúbban vizsgálják, mint a büntető hatóságok.

² „A védői hivatkozással ellentétben megállapítható, hogy a Btk. 296. §-a ún. sui generis norma, és nem keretrendelkezés” – a Legfelsőbb Bíróság EBH1999. 7. számon közzétett eseti döntése.

Megjegyzendő az is, hogy a jellegbitorlási ügyekben kialakult gyakorlat szerint az összetéveszthetőség megállapítása nem szakkérdés: „a bírói gyakorlat szerint az általános fogyasztói szokások szintjén az összetéveszthetőség megítélése nem minősül olyan szakkérdésnek, melyhez szakértő igénybevétele lenne szükséges.” (BH2006. 328) Ezzel ellentétben büntetőügyekben jellemző, hogy a kérdés eldöntésére szakértőt rendelnek ki az illetékes hatóságok.

Szerencsés lenne, ha a két jogterület a jogsértések megállapíthatósága körében a jelenleginél egységesebb gyakorlatot alkalmazna.

1.1.2. A bűncselekmény *sértettje* a versenytárs. A versenytárs fogalmát sem a Btk. sem a Tptv. nem határozza meg egyértelműen, így annak eldöntése, hogy az adott esetben a sértett versenytárs volt-e, sok esetben értelmezési problémát jelent. Belföldi székhelyű, azonos tevékenységet végző vállalkozások esetében a versenytársi minőség megállapítása általában aggálytalan. Külföldi székhelyű társaságok esetében azonban hasznos lehet egy jellegbitorlási ügyben született bírósági határozat alábbi megállapítása: „A Tptv. 6. §-ban foglalt tényállás alapján annak megítéléséhez, hogy a külföldi székhelyű felperes az alperes versenytársának minősül-e, szükséges annak vizsgálata, hogy a felperes ugyanazon a piacon a gazdasági versenyben érdekelt vállalkozásnak minősül-e.” (BH2011. 39.)

1.1.3. A bűncselekmény *elkövetési tárgya* a hamis áru.³ A gazdasági bűncselekmények tekintetében a Btk. 315. §-a értelmében árun ipari vagy egyéb gazdasági jellegű szolgáltatást is érteni kell.

*„Az elkövetés tárgyát képező áru olyan jellegzetes külsővel, csomagolással, megjelöléssel vagy elnevezéssel bír, amelyről a versenytárs, illetőleg annak jellegzetes tulajdonsággal rendelkező áruja ismerhető fel.”*⁴

Jellemzően a megjelölést vagy az elnevezést szokták utánózni az elkövetők, de a jellegzetes formai kialakítás másolása (vagy a kettő együttesen) is megvalósulhat.

Az esetek többségében az utánzott megjelölések egyben védjegyoltalom alatt is állnak, ez azonban nem feltétele a bűncselekmény megvalósulásának. A hangsúly azon van, hogy a jellegzetes megjelölést, elnevezést egy meghatározott vállalkozáshoz kössék a fogyasztók; a formális iparjogvédelmi oltalom léte tehát irreleváns.

1.1.4. A bűncselekmény *elkövetési magatartásai* az áru előállítása, forgalomba hozatal céljából történő megszerzése, tartása és forgalomba hozatala.

³ Az áru hamis megjelölése bűncselekmény elkövetési tárgya az utánzat, a hamisítvány, vagyis az az áru, amelyet a versenytárs ugyanilyen rendeltetésű árujának jellegzetes tulajdonságaival ruháztak fel. BH2008. 326.

⁴ Berkes György (szerk.): Magyar Büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára, 2. kiadás. HVG-ORAC, Budapest, 2010, p. 863.

A bűncselekmény *immaterialis* bűncselekmény, vagyis a tényállás nem értékel eredményt. Nem szükséges, hogy az adott hamis árut akár egy fogyasztó is összetévesse a versenytárs árujával. Elegendő, ha erre az áru objektíve alkalmas. Gyakran tapasztaljuk azonban, hogy a jogalkalmazók nem az összetéveszthetőség veszélyének fennálltát vizsgálják, hanem azt, hogy megvalósult-e a fogyasztók tényleges megtévesztése. Fontos hangsúlyozni, hogy a tényállás nem követeli meg a fogyasztói érdekek sérelmét, a fogyasztók megtévesztését. Sok esetben a fogyasztó kifejezetten tudja hogy a „kínai piacon” az eredeti termék ellenértékének a töredékéért hamis terméket vásárol, ami nem akadályozza annak, hogy a bűncselekmény elkövetése megállapítható legyen.⁵

1.1.5. A tényállás megvalósulásának további feltétele a *versenytárs hozzájárulásának hiánya* (negatív tényállási elem). Olykor az adott árunak több forgalmazója is jelen van a magyar piacon, így valamennyien versenytársnak minősülhetnek. Ekkor szem előtt kell tartani, hogy egy egyszerű forgalmazó általában nem kap felhatalmazást az eredeti jogosulttól arra, hogy pl. a megjelölés használatára további engedélyt adjon. Erre tekintettel gondosan vizsgálendő, hogy mely versenytárs jogosult a hozzájárulás megadására.

1.1.6. A bűncselekmény *alanya* bárki lehet, aki versenytársi pozícióban van.

1.1.7. A bűncselekmény kizárólag *szándékosan* követhető el. „Az áru előállításával és forgalomba hozatalával megvalósuló fordulata egyenes és eshetőleges szándékkal is elkövethető, az áru megszerzése és tartása azonban csak akkor ütközik a tényállásba, ha forgalomba hozatal céljából történik”,⁶ így ez utóbbiak a célzatra tekintettel csak egyenes szándékkal követhetők el.

1.1.8. A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény hatálybalépéséről és végrehajtásáról szóló 1979. évi 5. törvényerejű rendelet (továbbiakban: Btk.) értelmében szabálysértés valósul meg, ha az áru hamis megjelölését százezer forintot meg nem haladó értékre követik el. A bűncselekmény értékhatárának megállapítása során – ahogy azt a Legfelsőbb Bíróság 2008. 326. sz. határozatában kimondta – az elkövetési tárgy (hamis áru) értékét kell alapul venni, nem pedig a versenytárs árujának (az eredeti árunak) az értékét.

A gyakorlatban azonban a rendbeliség és az elkövetési érték megállapítása nem egyszerű feladat. Célszerűnek tartjuk az alábbi jogeseten keresztül szemléltetni az értelmezési nehézségeket.

⁵ Ezt a fogyasztást nevezi dr. Karsai Krisztina „szimbolikus fogyasztásnak,” és hangsúlyozza, hogy a vásárlók jelentős része tisztában van azzal, hogy nem eredeti terméket vásárolt. Dr. Karsai Krisztina: Büntetőjogi jogtárgyak a hamis áruk elleni küzdelemben. Magyar Jog, 2010. 12. sz.

⁶ Berkes: i. m. (4), p. 868.

A vádlottól a következő termékeket foglalták le:

- 18 db fekete, bőr, Gucci márkajelzéssel ellátott derékszíjat 18 000 forint értékben,
- 20 db fekete, bőr, Hugo Boss márkajelzéssel ellátott derékszíjat 20 000 forint értékben,
- 27 db fekete, szövött textil anyagú, Fubu márkajelzéssel ellátott övet 18 900 forint értékben,
- 51 db fekete, valódi bőr, Levis márkajelzéssel ellátott derékszíjat 76 500 forint értékben,
- 5 db Gucci márkajelzéssel ellátott nadrágot 22 500 forint értékben és
- 132 db Hugo Boss márkajelzéssel ellátott farmernadrágot összesen 1 042 800 forint értékben.

Kérdés, hogy az elkövetési értéket és rendbeliséget mi alapján kell meghatározni?

a) valamennyi márkajelzésű és valamennyi fajtájú (értsd pl. derékszíj) termék együttes értékét kell figyelembe venni (így egyrendbeli áru hamis megjelölése bűncselekmény valószínűleg), vagy

b) tekintettel arra, hogy a bűncselekmény rendbeliségét a sértettek (versenytársak) száma határozza meg, az egyes márkajelzésű termékeket külön kell értékelni?

A Legfelsőbb Bíróság ez utóbbi értelmezést tartja irányadónak azzal kiegészítve, hogy az egyazon versenytárs jogát sértő különböző termékek egységet képeznek. Így a fenti tényállás helyes minősítése: egyrendbeli áru hamis megjelölésének büntette (Hugo Boss farmernadrágok és derékszíjak együttes értéke: 1 062 800 Ft) és háromrendbeli áru hamis megjelölése szabálysértése (Gucci, Fubu és Levis feliratú termékek értéke mind 100 000–100 000 Ft alatt maradt).

Még mindig a rendbeliség kérdésénél maradva az áru előállítása és az azt követő forgalomba hozatala természetes egységes alkot. Ha azonban a két elkövetési magatartás időben és térben is elkülönül, és az elkövető akaratelhatározása különválasztható, a természetes egység nem állapítható meg.

1.1.9. A bűncselekmény valóságos alaki halmazatban állhat a rossz minőségű termék forgalomba hozatalával (Btk. 292–293. §), hiszen ugyanazon magatartással akár mindkét bűncselekmény is elkövethető. (A két bűncselekmény megvalósulhat például akkor, amikor rossz minőségű és hamis megjelöléssel ellátott műszaki cikket forgalmaznak.)

A fogyasztó megtévesztésének vétségével (Btk. 296/A. §) – tekintettel arra, hogy ez a bűncselekmény eltérő magatartással valósul meg – az áru hamis megjelölésének büntette valóságos anyagi halmazatban állhat. (E két bűncselekmény például akkor valósul meg, amikor a hamis megjelöléssel ellátott terméket nem „hamisként”, hanem „a gyártósorról levett” eredeti termékként értékesítik.)

A csalással (Btk. 318. §) kapcsolatban „ha a történeti tényállás mindkét bűncselekmény elemeit megvalósítja, és a büntetési tételek azonosak, akkor csak a gazdasági bűncselekmény

mény megállapítására kerülhet sor. Egyébként a súlyosabb, vagyon elleni bűncselekmény elnyeli az enyhébb gazdasági bűncselekményt.”⁷

Az áru hamis megjelölése büntetendő és az iparjogvédelmi jogok megsértése vétségének (Btk. 329/A. §) elhatárolási kérdéseit célszerűnek tartjuk ez utóbbi bűncselekmény ismeretését követően tárgyalni.

1.2. Bitorlás

Btk. 329. § (1) Aki

a) más szellemi alkotását sajátjaként tünteti fel, és ezzel a jogosultnak vagyoni hátrányt okoz,

b) gazdálkodó szervezetnél betöltött munkakörével, tisztségével, tagságával visszaélve más szellemi alkotásának hasznosítását vagy az alkotáshoz fűződő jogok érvényesítését attól teszi függővé, hogy annak díjából, illetve az abból származó haszonból vagy nyereségből részesítsék, illetve jogosultként tüntessék fel, büntettet követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) E § alkalmazásában szellemi alkotás: az irodalmi, tudományos és művészeti alkotás, a találmány, a növényfajta, a használati minta, a formatervezési minta és a mikroelektronikai félvezető termék topográfiája.

1.2.1. A bitorlás a legrégebbi tényállás, azt már a Btk. elődje, az 1961. évi V. törvény is ismerte. A bitorlás szó a polgári jogban két jogintézményt is jelöl. A találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény (a továbbiakban: Szt.) különbséget tesz találmánybitorlás és szabadalombitorlás között. A találmánybitorlást az követi el, aki „ellopja” más találmányát, és arra a saját nevében szabadalmi bejelentést tesz.⁸ Ezzel szemben szabadalombitorlást az követ el, aki a már szabadalmi oltalom alatt álló találmányt jogosulatlanul hasznosítja.

A büntetőjogi bitorlás (annak is az első fordulata) szűkebb, mint a polgári jogi fogalom: a találmánybitorlással (és a mintabitorlással) mutat rokonságot. Az értelmező rendelkezés alapján nem tartozik a védett jogtárgy körébe a védjegy (és egyéb árujelző). Ennek oka, hogy ezen oltalmi forma elsődlegesen árujelző, megkülönböztető funkciót tölt be: nem kapcsolódik hozzá a többi oltalmi formánál és a szerzői jognál megkövetelt alkotótévékenység.⁹

⁷ Berkes: i. m. (4), p. 869.

⁸ Szt. 34. § Ha a szabadalmi bejelentésnek vagy a szabadalomnak a tárgyát jogosulatlanul másnak a találmányból vették át, a sértett vagy jogutódja követelheti annak megállapítását, hogy a szabadalom egészben vagy részben őt illeti meg, valamint kártérítést követelhet a polgári jogi felelősség szabályai szerint.

⁹ Ezért nem is tartalmaz a védjegytvörvény „megjelölésbitorlást”, csak védjegybitorlást.

1.2.2. A tényállás két fordulata két *jogtárgyat* véd: az első a szellemi alkotásokhoz fűződő vagyoni viszonyokat, a második a szellemi alkotások érvényesítéséhez kapcsolódó személyiségi jogokat.

1.2.3. A bűncselekmény *elkövetési tárgya* a (2) bekezdésben meghatározott vagyoni értékkel bíró szellemi alkotás.

1.2.4. Az *elkövetési magatartás* a két fordulatban teljesen különböző.

Az első fordulat elkövetési magatartása a más szellemi alkotásának sajátként való feltüntetése (a szabadalmi jogban találmánybitorlás, szerzői jogban plágium), mely a csalással mutathat rokon vonásokat. Lényeges különbség azonban, hogy a csalás csak jogtalan haszonszerzési céllal valósítható meg, míg a bitorlás célzatot nem követel. A jogirodalomban vitatott, hogy a bitorlás mulasztással is, vagy csak tevéllel valósítható-e meg.¹⁰ Bár a gyakorlatban nehéz elképzelni a mulasztásos alakzatot, elvi síkon nem zárjuk ki ennek a lehetőségét.

Az első fordulat eredménybűncselekmény: a sértett oldalán vagyoni hátrányt feltételez. A vagyoni hátrány fogalmát a Btk. 137. § 5. pontja határozza meg, amely szerint vagyoni hátrány a vagyonban okozott kár és az elmaradt vagyoni előny. (Kár: a bűncselekménnyel a vagyonban okozott értékcsökkenés.)

A második fordulatban jelölt elkövetési magatartás visszaélészerű tevékenységet feltételez, amely a zsarolással mutat némi rokonságot, „mert konkrét cselekvésre készíti az alkotót (szerzőt), mégpedig arra, hogy a döntési pozícióban lévő hatalmával visszaélő személyt díjhoz, haszonhoz, nyereséghez juttassa.”¹¹ A tényállás nem követel eredményt, vagyis immateriális bűncselekmény.

1.2.5. A bitorlás első elkövetési magatartásának *alánya* bárki lehet, míg a második, zsarolási típusú megvalósulási formájának az alánya olyan személy, akinek munkakörénél fogva kötelezettsége a szellemi alkotásokkal kapcsolatos ügyintézés.

1.2.6. A bűncselekmény *rendbelisége* a sértettek számához igazodik.

¹⁰ A Btk. magyarázata szerint tevéllel és mulasztással egyaránt megvalósulhat a bűncselekmény, míg a dr. Kármán Gabriella, dr. Mészáros Ádám, dr. Nagy László Tibor és dr. Szabó Imre által készített, A szellemi tulajdonjogokat sértő bűncselekmények vizsgálata c. empirikus elemzés szerint (Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2010, kézirat) a bűncselekmény csak tevéllel valósítható meg.

¹¹ Berkes: i. m. (4), p. 772–723.

1.3. A szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése

329/A. § (1) Aki másnak a szerzői jogról szóló törvény alapján fennálló szerzői vagy ahhoz kapcsolódó jogát hasznoszerzés végett vagy vagyoni hátrányt okozva megsérti, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki a szerzői jogi törvény szerint a magáncélú másolásra tekintettel a szerzőt, illetve a kapcsolódó jogi jogosultat megillető üreshordozó díj, illetve reprográfiai díj megfizetését elmulasztja.

(3) A büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértését

- a) jelentős vagyoni hátrányt okozva,
- b) üzletszerűen követik el.

(4) A büntetés

a) öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértését különösen nagy vagyoni hátrányt,

b) két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértését különösen jelentős vagyoni hátrányt okozva követik el.

1.3.1. A bűncselekmény tárgya a szerzői jogi védelem alatt álló szellemi alkotás, vagyis mindaz, amit az Szjt. szerzői jogi védelemben részesít. Az *elkövetési tárgy* nemcsak egy dolog lehet, hanem a nem tárgyasult formában létrejött alkotás is (pl. előadás), de a Btk. 329/A. § (2) bekezdése értelmében az üreshordozói és reprográfiai díj is e körbe tartozik.

A szerzői vagy a szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése tényállását a jogalkotó a (2) bekezdéssel egészítette ki, kifejezetten rögzítve ezáltal, hogy a szerzői jogban szabályozott két átalánydíj típusú díj megfizetésének elmulasztását is a szerzői vagy az ahhoz kapcsolódó jog megsértésének kell tekinteni, és ugyanúgy kell szankcionálni, mint a szerzői vagy a szerzői joghoz kapcsolódó jog megsértését.

A törvényi tényállás ún. *keretdiszpozíció*, amelyet külön törvény, azaz az Szjt. elkövetéskor hatályos rendelkezései töltenek ki tartalommal. Ez azt is jelenti, hogy a Btk. nem határoz meg a szerzői jogi törvény szabályaitól eltérő fogalomrendszert, hanem visszautal a hatályos szerzői jogi törvény rendelkezéseire. Ez a tényállás a szerzői jogot sértő, azaz az Szjt. bármely rendelkezésével ellentétes magatartást a büntetőtörvényi tényállás alá vonja, és ezáltal lényegileg az egész szerzői jogot kriminalizálja.¹²

Figyelemmel arra, hogy egy kerettényállásról beszélünk, fennáll az a sajátos jogi helyzet, hogy a kerettényállást kitöltő jogszabály polgári jogi jogterületről való. A szerzői jogi tör-

¹² Bérces László, Gyenge Anikó, Lendvai Zsófia: A szerzői jogi jogsértések esetén alkalmazandó jogi eszközökről. Segédanyag a gyakorlat számára. ASVA, Budapest, 2009, p. 63.

vény megsértése azonban távolról sem jelenti a büntetőjogi felelősség automatikus megállapíthatóságát, a kétféle felelősség egybeesését.

Alapelv, hogy a büntetőbíráskodást abban a kérdésben, hogy a terhelt követett-e el és milyen bűncselekményt, nem köti a más eljárásban, így különösen a polgári eljárásban, a szabálysértési vagy a fegyelmi eljárásban hozott határozat, illetve az abban megállapított tényállás.¹³

Az Sztj. is csak exemplifikatív jelleggel sorolja fel a védelemben részesülő szellemi termékeket. Míg a szerzői jog tárgya az egyéni, eredeti alkotás, addig a szerzői joghoz kapcsolódó, így *elsősorban* a szomszédos jogok tárgya ennek a műnek a közzététele, nyilvánosság felé közvetítése.

Az Sztj. 4. § (1) bekezdése szerint a szerzői jog azt illeti meg, aki a művet megalkotta, a törvény a szerzőnek mind vagyoni, mind személyhez fűződő jogait védi.

A szerzőt az Sztj. 9. §-a szerint művével kapcsolatban már a mű keletkezésének időpontjától kezdve megilleti a szerzői jogok összessége, azaz személyhez fűződő, valamint vagyoni jogainak védelme.

Személyhez fűződő jogai közé tartozik a mű nyilvánosságra hozatala, a mű egységének védelme, a szerző nevének feltüntetése és a személyhez fűződő jog gyakorlása. Az Sztj. 9. § (2) bekezdése szerint a szerző személyhez fűződő jogait nem ruházhatja át, azok másként sem szállhatnak át, és a szerző nem mondhat le róluk.

A vagyoni jogok körében az Sztj. 16. § (1) bekezdése szerint a szerzőnek kizárólagos joga van a mű egészének vagy valamely azonosítható részének anyagi formában és nem anyagi formában történő bármilyen felhasználására és minden egyes felhasználás engedélyezésére, melyért a szerzőt díjazás illeti meg. Felhasználásnak minősül a többszörözés, a terjesztés, a nyilvános előadás, a mű nyilvánossághoz való közvetítésének joga, valamint az átdolgozás és a kiállítás. Az Sztj. eltérő rendelkezése hiányában a felhasználásra engedély felhasználási szerződéssel szerezhető.

A vagyoni jogok – főszabály szerint – ugyancsak nem ruházhatók át, másként sem szállhatnak át, és azokról lemondani sem lehet, azok felhasználására engedély felhasználási szerződéssel szerezhető.

A szerző vagyoni jogai közül a legjelentősebb a felhasználás engedélyezésének a joga, így a mű engedély nélküli felhasználója is elköveti a szerzői jogok megsértésének bűncselekményét.

Az Sztj. IV. fejezete meghatározza a szabad felhasználás eseteit, mely a védelmi idő lejártá előtt biztosítja meghatározott esetekben a műhöz való díjtalan és a szerző engedélye nélküli hozzáférést a kedvezményezettnek (például idézés, oktatási célú átvétel, magán- vagy közintézményi célú másolat készítése). A szabad felhasználás korláta minden esetben az, hogy az a jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálhatja.

¹³ A büntetőjogi felelősség önálló elbírálásának alapelve (Be. 10. §).

A gyakorlatban nagy számban fordulnak elő olyan esetek, amikor a bíróságnak a szoftvermásolás jogsértő voltának kérdésében kell állást foglalnia. Az Sztj. 35. § (1) bekezdése szerint a szoftver másolása nem vonható a szabad felhasználás körébe, így megvalósítja a szerzői és a szomszédos jogok megsértésének vétségét, aki a saját számítógépének a lemezére (winchester) a más számítógépi programját és a hozzá tartozó dokumentációkat (szoftvereket) viszi át, amelyekért szerzői díjat nem fizet, és e tevékenységével összefüggésben a szoftverek szerzőinek vagyoni hátrányt okoz.¹⁴

Egységes a bírói gyakorlat abban is, hogy megvalósítja a szerzői és szomszédos jogok megsértésének vétségét az, aki számítógépi programot kizárólag saját felhasználásra, nem forgalomba hozatal vagy jövedelemszerzés céljából egy példányban lemásol.

A Legfelsőbb Bíróság határozata indoklásában kiemeli, hogy amennyiben a program megvásárlásával a szerzői jogdíjat megfizetik, a vásárló az egy példányban történő, forgalomba hozatal vagy jövedelemszerzés nélküli magáncélú másolat készítésével nem sérti meg a szerző jogos érdekeit, mert ilyenkor a hordozó árában benne rejő üreshordozói díj kompenzálja azokat.¹⁵

1.3.2. A bűncselekmény *elkövetési magatartása* a fentebb felsorolt, a szerzőt megillető jogsultságok megsértése. A 329/A. § (1) bekezdésének tényállása konkrétan nem határozza meg, hogy mely elkövetési magatartással követhető el a szerzői jogok megsértésének bűncselekménye, hanem a jogsértéssel összefüggésben bekövetkezett eredményre fekteti a hangsúlyt, azaz materiális bűncselekmény.

A tényállás (2) bekezdése ezzel szemben eredményt nem tartalmaz, a díj megfizetésének elmulasztását pönalizálja.

A törvényhozó egy tényálláson belül célzatot és eredményt is értékel, ezáltal a bűncselekménynek két elkövetési fordulata van. Az első fordulatban szabályozott elkövetési magatartás megvalósítása során az elkövető haszonszerzés végett cselekszik, magatartása a célzatból következően kizárólag egyenes szándékkal véghez vitt magatartás lehet. A szerzői jogok haszonszerzés végett történő megsértéséhez nem szükséges, hogy az elkövető bármilyen haszonra szert tegyen, a bűncselekmény befejezetté válik az ennek érdekében elkövetett jogsértő cselekvéssel.

A törvényi tényállás második fordulata ezzel szemben eredmény bekövetkezését kívánja meg, mégpedig a jogsértő magatartással okozati összefüggésben bekövetkezett vagyoni hátrányt.

Ennek a diszpozíciónak a sajátosságából az következik tehát, hogy az első elkövetési fordulattal befejezett bűncselekmény kizárja a második elkövetési fordulat kísérletének megállapíthatóságát, hiszen ez a kétszeres értékelés tilalmának büntetőjogi alapelvébe ütközne.

¹⁴ BH2000. 228.

¹⁵ BH2003.101.

Amennyiben mindkét elkövetési fordulat megvalósul, látszólagos anyagi halmazatról beszélhetünk.

Tapasztalatunk szerint a vagyoni hátrány meghatározása jelenti az egyik legnagyobb gyakorlati problémát. Általánosnak mondható, hogy ennek meghatározása szakértő igénybevételével történik, azonban a szakértők által alkalmazott számítási módszerek nem egységesek. Ez annak is betudható, hogy sok esetben az amúgy is kirendelésre kerülő műszaki szakértőt (jellemzően informatikust) kéri fel a kirendelő hatóság a vagyoni hátrány meghatározására, jóllehet ez inkább árszakértő vagy műszaki vagyonértékelési szakértő kompetenciájába tartozna.

A kérdés bonyolultságának szemléltetésére álljon itt néhány gyakorlati probléma.

- Sokáig kérdéses volt, hogy a jogsértő vagy az eredeti mű árából kell-e kiindulni. Ma már általános, hogy az eredeti mű árát kell alapul venni.
- Kérdés azonban, hogy a kiskereskedelmi árból kell-e kiindulni. Amennyiben igen, le kell-e vonni az áfán kívül az egyéb költségeket (pl. szállítás, csomagolás)?
- Nem egységes annak megítélése sem, hogy a műpéldány elkövetéskor vagy a szakértői vélemény készítésekor érvényes ára a releváns. (Ez különösen szoftverek esetében lehet lényeges szempont, mivel a dinamikus fejlődésnek köszönhetően bizonyos termékek ára akár néhány hónap alatt drasztikusan megváltozik.)
- A vagyoni hátrány meghatározásakor indokolt lehet különbséget tenni a jogsértés típusa, a jogellenes felhasználás egyes módjai között.
- Figyelembe kell-e venni, hogy a fogyasztók sok esetben az eredeti terméket az eredeti áron nem vásárolnák meg, így odáig is el lehet jutni, hogy vagyoni hátrány nem is áll be. Nézetünk szerint a jogosult kutatási és fejlesztési, valamint marketingköltségei azonban vagyoni hátrányként mindenképpen figyelembe veendők.

Mindenképpen szükséges lenne ennek a gyakorlatnak – akár egy munkacsoport felállítással történő – egységesítése, különös tekintettel arra, hogy a minősített esetek is a vagyoni hátrány mértékéhez igazodnak.

1.3.3. A bűncselekmény *alanya* bárki lehet.

1.3.4. A bűncselekmény csak *szándékosan* követhető el, a gondatlan elkövetést a Btk. már nem rendeli büntetni. A vétségi alapeset első fordulata célzatos bűncselekmény, így az csak egyenes szándékkal követhető el.

1.3.5. A bűncselekményt az okozott vagyoni hátrány mértéke és az üzletszerű elkövetés *minősíti* súlyosabban.

1.3.6. A *halmazat* a sértettek számához igazodik, azonban az adott ügy sértettjének megállapítása a gyakorlatban számos problémát vet fel.

Az Szjt. főszabályként kimondja, hogy a vagyoni jogok nem ruházhatók át, azonban a törvény meghatározott esetekben – például szoftverek, filmek, munkaviszonyban vagy más, hasonló jogviszonyban alkotott művek esetén – gazdasági megfontolásból mégis lehetővé teszi a vagyoni jogok átruházását, melynek az a következménye, hogy az átszállást követően a vagyoni jogok egésze a jogszerzőt illeti meg, a szerző ilyen jogosultságai megszűnnek. Emiatt fordulhat elő például a filmek esetében, hogy a bűncselekmény sértettje(i) nem a szerző(k), hanem a forgalmazó.

Kiemelendő e körben a közös jogkezelő szervezetek sértetti minősége, hiszen a közös jogkezelő is a saját nevében lép fel a vagyoni jogok jogosultjaként a jogsértések ellen is, így álláspontunk szerint a közös jogkezelő mögött álló szerzők nem lehetnek sértettjei a bűncselekménynek.

1.3.7. A bűncselekmény *stádiumait* illetően a gyakorlatban korábban a kísérlet megállapíthatósága volt problematikus. A tényállás eredeti szövege ugyanis a vagyoni hátrány bekövetkezését mint eredményt kívánta meg a bűncselekmény befejezettségéhez, így amennyiben az eredmény elmaradt, a bűncselekmény kísérlete volt megállapítható. Erre a megállapításra jutott a bíróság, amikor az elkövető szándéka a jogellenesen másolt videokazettáknak értékesítésre felkínálásával 32 tulajdonos érdekeinek a sérelmére irányult, de a cselekmény eredményének – a vagyoni hátránynak – a bekövetkezését a próbavásárlás folytán történt leleplezés és a videokazetták lefoglalása megakadályozta.¹⁶

Jelenleg a bűncselekmény kísérlete csak abban az esetben valósítható meg, ha az elkövető egyenes vagy eshetőleges szándékkal megsérti ugyan a szerzői vagy a szerzői joghoz kapcsolódó jogokat, azonban vagyoni hátrány nem következik be, és haszonszerzési célzat sem állapítható meg. (Hiszen ebben az esetben az első fordulat szerinti bűncselekmény befejezett lenne.)¹⁷

Jelenleg a szerzői vagy a szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése bűncselekménnyel – szemben az áru hamis megjelölése és az iparjogvédelmi jogok megsértése bűncselekménnyel – nincs szabálysértési alakzata.

Álláspontunk szerint, mivel hasonló jogtárgyat védő bűncselekményekről van szó, a fokozatosság megteremtése érdekében megfontolást érdemel egy százezer forintos elkövetési értékhatárban meghatározott szabálysértési tényállás megalkotása azért, hogy maradéktalanul érvényesülhessen a büntetőjog *ultima ratio* jellege.

¹⁶ BH 1998.324.

¹⁷ Kármán, Mészáros, Nagy, Szabó: i. m. (10), p. 44–45.

1.4. A szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok védelmét biztosító műszaki intézkedés kijátszása

329/B. § (1) Aki a szerzői jogról szóló törvényben meghatározott hatásos műszaki intézkedést hasznoszerzés végett megkerüli, vagy e célból ehhez szükséges eszközt, terméket, berendezést vagy felszerelést

a) készít, előállít,

b) átad, forgalomba hoz, vagy azzal kereskedik, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki a szerzői jogról szóló törvényben meghatározott hatásos műszaki intézkedés megkerülése céljából az ehhez szükséges vagy ezt könnyítő gazdasági, műszaki, szervezési ismeretet másnak a rendelkezésére bocsátja.

(3) A büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha a szerzői jogról szóló törvényben meghatározott hatásos műszaki intézkedés kijátszását üzletszerűen követik el.

(4) Nem büntethető az (1) bekezdés a) pontja esetén, aki – mielőtt a szerzői jogról szóló törvényben meghatározott hatásos műszaki intézkedés megkerüléséhez szükséges eszköz, termék, berendezés, felszerelés készítése, illetőleg előállítása a hatóság tudomására jutott volna – tevékenységét a hatóság előtt felfedi, és az elkészített, illetőleg az előállított dolgot a hatóságnak átadja, valamint lehetővé teszi a készítésben, illetőleg előállításban részt vevő más személy kielégének megállapítását.

A Btk. 329/B. §-ának tényállását megalkotó törvény indokolása értelmében – eleget téve hazánk nemzetközi szerződésből eredő kötelezettségeinek is – a szerzői jog megsértésének következményeit kell alkalmazni minden olyan cselekményre, amely a szerzői jog védelmére szolgáló hatásos műszaki intézkedés kijátszását jogosulatlanul lehetővé teszi, vagy megkönnyíti.

1.4.1. A bűncselekmény jogi tárgya megegyezik a Btk. 329/A. §-ában szabályozott deliktumával, hisz egyet – a mű nyilvánossághoz való közvetítésének jogát – kiemel a szerző szellemi alkotáshoz fűződő jogai közül, a bűncselekménnyel az ezt sértő vagy veszélyeztető magatartást pónalizálja.

1.4.2. A bűncselekmény elkövetési tárgya a műszaki intézkedésnek minősülő – az Szjt. 95. § (3) bekezdése szerinti – minden olyan eszköz, alkatrész vagy technológiai eljárás, illetve módszer, amely arra szolgál, hogy a szerzői jog jogosultja által nem engedélyezett cselekményeket – rendeltetésszerű működése révén – megelőzze vagy megakadályozza. Ilyen műszaki intézkedések a CD-k írásvédett funkciói, a kódolt csatornák dekóderei stb.

A műszaki intézkedés pedig akkor hatásos, ha a mű felhasználását a jogosultak a hozzáférést ellenőrző vagy védelmet nyújtó olyan eljárás – különösen kódolás vagy a mű egyéb át-

alakítása, vagy másolatkészítést ellenőrző mechanizmus – útján ellenőrzik, amely alkalmas a védelem céljának elérésére.

1.4.3. A bűncselekmény *elkövetési magatartása* a hatásos műszaki intézkedés megkerülése, vagy az ehhez szükséges eszköz, termék, berendezés vagy felszerelés készítése, előállítása, átadása, forgalomba hozatala és a kereskedés.

Az (1) bekezdésben szabályozott elkövetési magatartás kétszeresen is célzatos, hiszen az elkövető haszonszerzés végett és a műszaki intézkedés megkerülése érdekében cselekszik. Így a bűncselekmény csak egyenes szándékkal követhető el. Ebből következik tehát, hogy ha a műszaki intézkedés megkerülését az eszköz lehetővé teszi, de a büntetőeljárás során fény derül rá, hogy annak létrehozója nem ennek érdekében állította elő, a terhelt – bűncselekmény hiányában – nem vonható büntetőjogi felelősségre, úgyszintén igaz ez a haszonszerzési célzat nélküli elkövetésre is.

A tényállás (2) bekezdése *sui generis* részesi, azaz bűnsegédi magatartást nyilvánít büntetendőnek, hisz megvalósítja a bűncselekményt az is, aki a hatásos műszaki intézkedés megkerülése céljából az ehhez szükséges vagy ezt könnyítő gazdasági, műszaki, szervezési ismeretet másnak a rendelkezésére bocsátja.

Ez az elkövetési magatartás a haszonszerzési célzatot nem tartalmazza, így a bűncselekményt az is elköveti, aki egy jelszót, kódot akár ellenszolgáltatás nélkül is más rendelkezésére bocsát.

1.4.4. A bűncselekmény minősített esete az üzletszerű elkövetés. A jogalkotó büntetlenséget biztosít annak, aki – mielőtt a szerzői jogról szóló törvényben meghatározott hatásos műszaki intézkedés megkerüléséhez szükséges eszköz, termék, berendezés, felszerelés készítése, illetőleg előállítása a hatóság tudomására jutott volna – tevékenységét a hatóság előtt felfedi, és az elkészített, illetőleg az előállított dolgot a hatóságnak átadja, valamint lehetővé teszi a készítésben, illetőleg előállításban részt vevő más személy kilétének megállapítását.

A büntethetőségi akadály csak a tényállás (1) bekezdésének *a)* pontja szerinti – készítés és előállítás – elkövetési magatartás tanúsítása esetén és csak annak javára értékelhető, akinek tevékenysége folytán maradt el a megkerülést szolgáló eszköz forgalomba hozatala.

1.5. Jogkezelési adat meghamisítása

329/C. § Aki más szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok védelme alá tartozó művének, illetőleg teljesítményének a felhasználásával összefüggésben megjelenített, és a szerzői jogról szóló törvényben meghatározott jogkezelési adatot haszonszerzés végett jogosulatlanul eltávolítja vagy megváltoztatja, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

Az előbbieken tárgyalt bűncselekménnyel mutat hasonlóságot a jogkezelési adat meghamisítása törvényi tényállás. A mögöttes jogszabály ez esetben is az Szjt., amely kimondja, hogy a szerzői jog megsértésének következményeit kell alkalmazni a jogkezelési adat jogosulatlan eltávolítására vagy megváltoztatására, továbbá olyan művek jogosulatlan terjesztésére, terjesztés céljából történő behozatalára, sugárzására vagy a nyilvánossághoz másként történő közvetítésére, amelyekről eltávolították vagy amelyeken megváltoztatták a jogkezelési adatot, feltéve, hogy a felsorolt cselekmények bármelyikét elkövető személy tudja, vagy az adott helyzetben általában elvárható gondosság mellett e személynek tudnia kellene, hogy cselekményével lehetővé teszi, megkönnyíti vagy leplezi a szerzői jog megsértését, vagy mást arra indít.

1.5.1. A bűncselekmény védett *jogi tárgya* tágabb értelemben a szerzői vagy ahhoz kapcsolódó jogok sérthetatlensége.

1.5.2. *Elkövetési tárgya* a jogkezelési adat, melynek fogalmát az Szjt. 96. § (2) bekezdése határozza meg: jogkezelési adat a jogosultaktól származó minden olyan adat, amely a művet, a szerzőt vagy a műre vonatkozó jogok más jogosultját azonosítja, vagy a felhasználás feltételeiről tájékoztat, ideértve az ilyen adatokat megjelenítő számokat vagy jelzéseket is, feltéve, hogy az adatokat a mű példányához kapcsolják, illetve a mű nyilvánosságához történő közvetítésével összefüggésben jelenítik meg.

A jogalkotó védelemben részesíti tehát a jogkezelési adat bármely formáját, amely a mű azonosítását lehetővé teszi. A jogkezelési adat a szerzők védelmét szolgálja, pontosabban azoknak a mű nyilvánosság felé közvetítéséhez fűződő személyiségi jogait oltalmazza. Ugyanakkor védi a vagyoni jogokat is, mert a jogkezelési adat által a mű felhasználása nyomon követhetővé, dokumentálhatóvá válik.¹⁸

1.5.3. A bűncselekmény *elkövetési magatartása* a jogkezelési adat eltávolítása vagy megváltoztatása, azaz meghamisítása.

1.5.4. A bűncselekmény célzatos, hisz tényállási elem az elkövető haszonszerzésre törekvése, így csak egyenes *szándékkal* követhető el, és csak akkor tényállásszerű, amennyiben jogosulatlan az eltávolítás vagy a megváltoztatás. A gondatlan elkövetés büntetőjogi következményt nem von maga után.

1.5.5. Érdekes, hogy a jogalkotó e bűncselekmény esetében minősített esetet nem határoz meg, így nem rendeli súlyosabban büntetni az üzletszerű elkövetést, ugyanakkor a rendszeres haszonszerzés súlyosabb szankcionálása itt is indokolt lenne.

¹⁸ Berkes: i. m. (4), p. 777.

1.6. Iparjogvédelmi jogok megsértése

329/D. § (1) Aki a jogosultnak törvény, kihirdetett nemzetközi szerződés vagy európai közösségi rendelet alapján fennálló szabadalmi oltalomból, növényfajta-oltalomból, kiegészítő oltalmi tanúsítványból, védjegyoltalomból, földrajzi árujelző-oltalomból, formatervezési mintaoltalomból, használati mintaoltalomból, illetve topográfiaoltalomból eredő jogát az oltalom tárgyának utánzásával vagy átvételével megsérti, és ezzel vagyoni hátrányt okoz, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha az iparjogvédelmi jogok megsértését

- a) jelentős vagyoni hátrányt okozva,
- b) üzletszerűen követik el.

(3) A büntetés

a) öt évig terjedő szabadságvesztés, ha az iparjogvédelmi jogok megsértését különösen nagy vagyoni hátrányt,

b) két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha az iparjogvédelmi jogok megsértését különösen jelentős vagyoni hátrányt okozva követik el.

1.6.1. A tényállás által védett jogtárgy az iparjogvédelmi jogokhoz kapcsolódó jogok sértetlensége.

1.6.2. A bűncselekmény *elkövetési tárgya* a Magyarországon érvényes iparjogvédelmi jog, melyet a különböző ágazati törvények, nemzetközi szerződések és közösségi jogszabályok határoznak meg. A büntetőjogi védelem tehát a szellemi alkotások azon elemeire terjed ki, amelyek egy meghatározott hatósági aktussal (lajstromozással) keletkeznek, így nem tartozik e körbe a szerzői jog, mely hatósági aktus nélkül, a szerzői mű megalkotásával jön létre.

1.6.3. A bűncselekmény *sértettje* az iparjogvédelmi jog jogosultja.

1.6.4. A cselekmény *materiális bűncselekmény*: csak akkor tényállásszerű, ha az iparjogvédelmi jog megsértésével az elkövető vagyoni hátrányt is okoz. A cselekmény szabálysértési alakzatától éppen az határolja el a bűncselekményt, hogy a szabálysértési alakzat nem követel vagyoni hátrányt. (Az egyes szabálysértésekről szóló 218/1999. XII. 28. Korm. rendelet 152. §).

Fontos kiemelnünk, hogy az elkövetési érték meghatározásakor a hamis, iparjogvédelmi jogot sértő termék árából, míg a vagyoni hátrány meghatározásakor az eredeti termék árából kell kiindulni.

1.6.5. A bűncselekmény *alapesete* vétség. Az okozott vagyoni hátránynak nincs minimum-értéke, így akár a legcsekélyebb vagyoni hátrány okozásával is megvalósulhat a bűncselekmény. *Minősített esetei* büntettek, melyeknek büntetési tételei az okozott vagyoni hátrány mértékétől, illetve az üzletszerű elkövetési módtól függenek. Legsúlyosabb esetben – különösen jelentős vagyoni hátrány okozása esetén – a cselekmény kettőtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett.¹⁹

1.6.6. A bűncselekmény *alanya* bárki lehet.

1.6.7. Az *elkövetési magatartás*: az egyes iparjogvédelmi jogok megsértése az oltalom tárgyának utánzásával vagy átvételével.

Az ágazati törvények [így például a Védjegyek és földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény (továbbiakban: Vt.)] elkövetéskor hatályos szabályai határozzák meg, hogy mi minősül az adott iparjogvédelmi jog megsértésének. Ebből a szempontból tehát a tényállás – akárcsak a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése – kerettényállás.

Amíg azonban a Btk. 329/A. § (1) bekezdésének tényállása konkrétan nem határozza meg, hogy mely elkövetési magatartással követhető el a szerzői jogok megsértésének bűncselekménye, addig a Btk. 329/D § – további tényállási elemként – csak az oltalom tárgyának utánzásával, átvételével történő jogsértést pónalizálja.

Dogmatikai és gyakorlati szempontból is kiemelkedően fontos e két elkövetési magatartás elemzése.

Az áru hamis megjelölésével kapcsolatban ismertettük már a BH2007. 398. sz. döntés tényállását. A terhelt üzletében számos, hamis márkajelzéssel ellátott terméket foglaltak le. A nyomozás iparjogvédelmi jogok megsértésének vétsége miatt indult, és a terhelt ellen a bűncselekmény alapján emeltek vádat. A jogerős ítélet is megállapította, hogy a vádlott négyrendbeli iparjogvédelmi jogok megsértésének vétségét követte el.

A jogerős ítélet ellen a megyei főügyészség által előterjesztett felülvizsgálati indítvánnyal kapcsolatban a Legfőbb Ügyészség kifejtette, hogy az irányadó tényállás alapján a kereskedő terhelt cselekménye nem védjegy utánzása vagy átvétele volt, hanem a versenytárs hozzájárulása nélkül, annak jellegzetes megjelöléssel ellátott áruját forgalomba hozatal végett megszerezte és tartotta. A terhelt ezzel a magatartásával kizárólag az áru hamis megjelölése büntettének a törvényi tényállását valósította meg.

¹⁹ Btk. 138/A. § E törvény alkalmazásában az érték, a kár, a vagyoni hátrány, valamint az adóbevétel, illetőleg a vámbevétel csökkenése

a) kisebb, ha húszezer forintot meghalad, de kétszázezer forintot nem halad meg,
b) nagyobb, ha kétszázezer forintot meghalad, de kétmillió forintot nem halad meg,
c) jelentős, ha kétmillió forintot meghalad, de ötvenmillió forintot nem halad meg,
d) különösen nagy, ha ötvenmillió forintot meghalad, de ötszázmillió forintot nem halad meg,
e) különösen jelentős, ha ötszázmillió forintot meghalad.

A Legfelsőbb Bíróság a felülvizsgálati indítványt alaposnak találta. Kifejtette, hogy a Btk. 329/D. §-ának (1) bekezdésében meghatározott iparjogvédelmi jogok megsértésének vétségét az követi el, aki a jogosultnak szabadalmi oltalom, használati- vagy formatervezésiminta-oltalom, topográfiaoltalom, védjegy vagy földrajzi árujelző oltalma alapján fennálló jogát az oltalom tárgyának utánzásával vagy átvételével megsérti, és ezzel vagyoni hátrányt okoz.

A Legfelsőbb Bíróság döntése alapján: „az *utánzás* eredménye az oltalom tárgyához – tehát az áru (vagy szolgáltatás) megkülönböztetésére alkalmas megjelöléshez – hasonló megjelenítés (megjelölés), amely az eredeti oltalom tárgyának a látszatát kelti. Az utánzás ennek megfelelően olyan tevékenység, amelynek eredményeként az oltalom tárgyához hasonló, azzal összetéveszthető megjelenítés, megjelölés jön létre. Ezzel szemben az oltalom tárgyának *átvétele* esetén az oltalom eredeti tárgyát – tehát az áru vagy a szolgáltatás megkülönböztetésére szolgáló megjelölés eredeti példányát – olyan tárgyon (dolgon) tüntetik fel, amely egyébként nem tárgya az oltalomnak.”

Az irányadó tényállás nem tartalmazott arra vonatkozó adatokat, hogy a terhelt az ítéletben felsorolt, s védjegyoltalomban részesülő árucikkeken szereplő márkajelzéseket utánozta (meghamisította) vagy átvette volna. A terhelt kizárólag kiskereskedelmi tevékenységet folytatott. Az üzletében értékesített ruházati termékeket nem ő termelte (termeltette) vagy állította (állíttatta) elő, hanem azokat készen szerezte be, így a Legfelsőbb Bíróság döntése alapján a terhelt e magatartása a Btk. 296. §-ába ütköző áru hamis megjelölésének tényállási elemeit valósította meg.

A BH-ban foglalt elvi megállapítások a joggyakorlatban meghonosodtak. Utánzáson és átvételen a gyakorlat valamilyen „alkotó-” tevékenységet ért, és gyakran tapasztaljuk, hogy a pusztán „forgalmazást” már az eljárás nyomozati szakában – elsősorban védjegyek jogosulatlan használata, de formatervezési minták jogosulatlan hasznosítása esetén is – áru hamis megjelölése büntetnének minősítik.

Kérdés azonban, hogy a jogalkotó eredeti szándéka is arra irányult-e, hogy az iparjogvédelmi jogok megsértését ezen „produktív” cselekményekkel elkövetett jogsértésekre korlátozza. Véleményünk szerint az „utánzás” és az „átvétel” értelmezhető akként is, hogy – szemben az ágazati törvényekben található bitorlás objektív felelősségen alapuló jogintézményével – egyfajta szubjektivitást, a termék hamis voltát átfogó tudati elemet építi be többlet tényállási elemként.

Nehéz eldönteni tehát, hogy maga a jogszabály korlátozza-e le az elkövetési magatartást, vagy esetleg az ismertetett BH értelmezi azt túl szűken, az azonban megállapítható, hogy sem az „utánzás”, sem az „átvétel” fogalma nem kellően egyértelmű. Bár a Legfelsőbb Bíróság a fentiek szerint már állást foglalt a kérdésben, ahogy azt látni fogjuk, ez a jogértelmezés számos gyakorlati nehézséget eredményez. Úgy véljük, hogy indokolt lenne a forgalmazási cselekményekre is kiterjeszteni ezen bűncselekmény alkalmazhatóságát akkor, amikor bizonyítható, hogy az elkövető tudata kiterjedt arra, hogy az általa forgalmazott termék sérti

más iparjogvédelmi jogát. A jogszabály szövegének pontosítása, vagy a Legfelsőbb Bíróság által kialakított jogértelmezés szélesítése e célnak egyaránt megfelelhet.

1.6.8. Elhatárolási kérdések – áru hamis megjelölése és az iparjogvédelmi jogok megsértése

Már az áru hamis megjelölésének ismertetésekor is felmerülhetett az olvasóban a kérdés: mit is keres ez a büntett – mint gazdasági bűncselekmény – a szellemi tulajdon-jogokat sértő bűncselekményeket feldolgozó tanulmányban?

Az áru hamis megjelölésének büntetével korreláló jellegbitorlás a polgári jogban vagy másodlagos jogalap, vagy az iparjogvédelmi jogok hiánya esetén alkalmazandó jogintézmény. Ez alatt azt értjük, hogy amennyiben egy jogosultnak érvényes ipajogvédelmi joga van, legfeljebb másodlagos jogalapként hivatkozik a jellegbitorlásra. A versenytársak jellemzően akkor indítanak pert jellegbitorlás alapján, ha nincs védjegytalmuk, vagy a jellegzetes formai kialakításra formatervezésiminta-oltalmuk. Egy ilyen perben a sérelmet szenvedett félnek – általában a per felperesének – számos tényezőt kell tudnia bizonyítani: elsősorban azt, hogy az általa használt megjelölés, csomagolás stb. rendelkezik egy jellegzetes elemmel, amelyről őt vagy az ő áruját szokta felismerni a fogyasztó, és ugyanezen elem a versenytárs áruján, csomagolásán stb. is megjelenik. A bizonyítás költséges, hosszadalmas, és általában azt eredményezi, hogy a felperes megbánja, hogy piacra lépésekor nem tett védjegy- vagy formatervezésiminta-oltalmi bejelentést.

Összefoglalva tehát jellegbitorlásra másodlagos jogalapként vagy akkor hivatkozik a sérelmet szenvedett fél, ha nem rendelkezik iparjogvédelmi oltalommal. Ezzel szemben büntetőügyekben azt tapasztaljuk, hogy például a védjegytalomból álló megjelölésekkel összetéveszthető termékek lefoglalása során nem iparjogvédelmi jogok megsértésének vétsége miatt, hanem áru hamis megjelölésének büntette miatt folyik a nyomozás, és ítélik el az elkövetőket. Tehát ami a polgári jogban másodlagos, az a büntetőjogban elsődleges védelmi eszköz.

Ennek az ellentmondásnak az oka a fent ismertetett joggyakorlat, mely szerint az iparjogvédelmi jogok megsértésének vétségét forgalmazással nem, csak előállítás jellegű cselekménnyel lehet megvalósítani.

Kérdés, hogy miért szűkül le ezen bűncselekmény alkalmazhatósága az „előállítói” magatartásokra, és miért nem szűkül le a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértésének vétsége esetén? Miért részesülnek előnyben a nem lajstromozott jogok azokkal a jogokkal szemben, amelyeknek a megszerzése – és egyúttal a későbbi könnyebb jogérvényesítés – érdekében külön eljárást indítottak? Miért válik az iparjogvédelmi jogsérelem elsődleges büntetőeszközzé egy olyan bűncselekmény, amelynek eredeti rendeltetése nem ez lenne?

Jelen tanulmánynak nem célja a fenti kérdések megválaszolása. Célunk viszont a jelenlegi jogi környezetből adódó gyakorlati problémák bemutatása.

- Az áru hamis megjelölése által védett jogtárgy (a verseny tisztasága) teljesen különbözik a vagyon elleni bűncselekmények körébe tartozó iparjogvédelmi jogok megsértése által védett jogtárgytól (a jogosult vagyoni jogai). Ennek köszönhetően a sértetti reparáció az áru hamis megjelölése esetén másodlagosan jelenik csak meg. A sértetti jogok orvoslását biztosító *tevékeny megbánást* ugyanis a Btk. 36. §-a a vagyon elleni bűncselekményekkel kapcsolatban teszi lehetővé, míg a gazdasági bűncselekményekkel kapcsolatban nem. Áru hamis megjelölése esetén így a sérelmet szenvedett jogosult ha szeretne sem tudna közvetítői eljárás keretében az elkövetővel megegyezni a megfelelő elégtételadásban.
- Szintén a sértetti jogérvényesítéssel kapcsolatos az a különbség, amely abból adódik, hogy az áru hamis megjelölése esetében nem tényállási elem a *vagyoni hátrány* okozása, míg az iparjogvédelmi jogok megsértése esetén az. Az eljáró bíróságnak tehát nem kell meghatároznia a vagyoni hátrány mértékét. (Bár a büntetéskiszabás körében elvben lényeges a vagyoni hátrány mértéke az áru hamis megjelölése esetén is, tapasztalatunk szerint ezen eljárásokban a tényleges érdeksérelem nem kerül megállapításra). A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 335. §-a alapján ha a bíróság az ítéletében megállapítja a bűncselekménnyel okozott kár, vagyoni hátrány értékét, ezen összeg mértékéig az előterjesztett polgári jogi igényt érdemben el kell bírálania, vagyis nem utasíthatja egyéb törvényes útra. Áru hamis megjelölése esetén a jogosultak így gyakran kényszerülnek az „egyéb törvényes útra”.
- Ha már iparjogvédelmi jogok megsértése miatt a jogosultak nem léphetnek fel a forgalmazókkal szemben, az áru hamis megjelölése mentsvárat jelenthet a védjegyjogosultaknak és a formatervezésiminta-oltalom jogosultjainak, hiszen ezen bűncselekmény a jellegzetes külsőt, csomagolást, megjelölést vagy elnevezést védi. Nem nyújt azonban védelmet az egyéb iparjogvédelmi jogok jogosultjainak: így a szabadalmasnak vagy a használatiminta-oltalom jogosultjának.
- Az áru hamis megjelölését csak versenytárs követheti el. Ahogy majd a lenti jogesetben is látni fogjuk, előfordulhat, hogy az, akinek egy adott árura védjegyoltalma van, nem feltétlenül jelenik meg versenytársként ezen áru piacán, így sérelmére az áru hamis megjelölésének büntette sem valósulhat meg.
- Végezetül a bűncselekmény visszatartó erejének csorbulását látjuk abban, hogy az áru hamis megjelölése büntettnek nincsenek minősített esetei, így indifferens, hogy a cselekménnyel ténylegesen mekkora kárt/vagyoni hátrányt okoztak, és az is, hogy üzletszerűen követték-e el a cselekményt. Mint súlyosbító tényezők a büntetés kiszabása során értékelendő körülmények, azonban a cselekmény így is legfeljebb három évig terjedő szabadságvesztéssel sújtható. A Btk. 38. § (3) bekezdése alapján ha a bűncselekmény büntetési tételének felső határa három évi szabadságvesztésnél nem súlyosabb, akkor szabadságvesztés helyett – egyebek mellett – közérdekű munka, pénzbün-

tetés is kiszabható. Ahogyan a későbbiekben látni fogjuk, a pénzbüntetés kiszabása a jellemző a tárgyalta bűncselekmények esetén. Ezzel szemben az iparjogvédelmi jogok megsértése esetén az okozott vagyoni hátrány alapján a cselekmény öt, sőt kettő-nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel is sújtható. Úgy véljük, hogy bizonyos esetekben, amikor igazolható, hogy az elkövető a jogsértésből élt és kiemelkedően nagy vagyoni hátrányt okozott, indokolt ezen súlyosabb büntetési tételek alkalmazása.

A fenti értelmezési problémákat szemlélteti a következő jogeset.²⁰

A vádlott „Csőrike” mintás gyertyákat forgalmazott. A „Csőrike” ábra 129 029 lajstromszám alatt nemzeti védjegyjogoltalom alatt állt az elkövetés időpontjában is. A védjegy többek között a 28. (dísz tárgyakat is magában foglaló) osztályba tartozó áruk tekintetében élvezett oltalmat. Tehát elmondható, hogy a vádlott a jogosult védjegyjogoltalmát sértő termékeket forgalmazott.

Tekintettel azonban arra, hogy iparjogvédelmi jogok megsértése a bíróság álláspontja szerint forgalmazással nem, csak gyártói jellegű cselekményekkel követhető el, és nem merült fel adat arra vonatkozóan, hogy a termékeket a vádlott maga gyártotta volna, az elsőfokú bíróság ennek vádjá alól felmentette.

Az áru hamis megjelölésével kapcsolatban a másodfokú bíróság kimondta:

„Az elsőfokú bíróság helyesen állapította meg, hogy a vádlott cselekménye nem valósítja meg az áru hamis megjelölésének büntettét. A bírói gyakorlat szerint ugyanis ezen bűncselekmény elkövetési tárgya az utánzat, a hamisítvány, vagyis az az áru, amelyet a versenytárs ugyanilyen rendeltetésű árujának jellegzetes tulajdonságaival ruháztak fel (BH 2008. 326.). A sértett nem állított elő Csőrike-alakkal ellátott díszgyertyát, így az elkövető által forgalmazott termékek nem lehettek annak utánzatai. A jogosult másnak sem adott ilyen termék előállítására vonatkozó engedélyt, így Csőrike-alakkal ellátott díszgyertya valójában nem létezik.”

Tehát az iparjogvédelmi jogok megsértése a gyártás hiánya, az áru hamis megjelölése pedig a versenytársi minőség hiánya miatt nem volt megállapítható.

Az eljáró bíróságok azonban a szerzői és a szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértését megállapíthatónak tartották: „Kétséget kizáró módon megállapítható, hogy a vádlott által értékesített Tweety/Csőrike figura ilyen jellegzetes és eredeti alak, így a karakter általános szerzői jogi védelem alatt áll.”

Nyilvánvaló azonban, hogy egy védjegyjogoltalom alatt álló megjelölés az esetek túlnyomó többségében nem tekinthető olyan alkotásnak, amelyre vonatkozóan szerzői jogi védelem is fennállhat. (Ez egyébként jellemzően csak az ábrás vagy az összetett védjegyek esetében fordulhat elő, míg a szóvédjegyek kapcsán – néhány kivételtől eltekintve – fel sem merülhet.) A védjegyek jelentős hányadánál tehát a Btk. 329/A. §-a sem alkalmazható, így a fenti

²⁰ Pesti Központi Kerületi Bíróság 28.B. 37.452/2008/5., Fővárosi Bíróság mint másodfokú bíróság 28.Bf.7-376/2009/4., Legfelsőbb Bíróság Bhar. 5. 328/2009/6 sz. ítélete.

jogértelmezés oda vezet, hogy – a szerzői jogi védelem, valamint az áru hamis megjelölése és az iparjogvédelmi jogok megsértése tényállás alkalmazhatóságának hiánya miatt – nem marad olyan bűncselekmény, amely az említett védjegyekkel kapcsolatos jogsértések esetén megállapítható lenne.

Amennyiben az iparjogvédelmi jogok megsértése a forgalmazással is megvalósulhatna, úgy a fenti értelmezési, minősítési problémák elkerülhetőek lennének.

AZ EURÓPAI SZABADALMI HIVATAL JOGESETEINEK MATEMATIKAI MODELLEZÉSE*

A szabadalmi igénypontok meghatározó szerepet játszanak a világ valamennyi szabadalmi rendszerében, mivel ezek határozzák meg a szabadalmi oltalom terjedelmét. Az Európai Szabadalmi Egyezmény¹ (továbbiakban: ESZE) által létrehozott rendszerben (a továbbiakban európai szabadalmi rendszer) a szabadalmi igénypontokat számos szempontból vizsgálják, amelyek közül e tanulmány a következő négygel foglalkozik: (i) az igénypontok által meghatározott találmány eleget tesz-e az újdonság ESZE 54. cikk szerinti követelményének, és feltalálói tevékenységen alapul-e az ESZE 56. cikke értelmében; (ii) az igénypontok által az ESZE 69. cikke alapján meghatározott szabadalmi oltalomba ütközik-e egy bitorlással támadott termék; (iii) a szabadalmi igénypont módosítása beleütközik-e az ESZE 123. cikkében lefektetett bővítő értelmű módosítások tilalmába; és (iv) a szabadalmi igénypont elsőbbsége elismerhető-e az ESZE 87. cikke alapján.

A jelen dolgozatban e sorok szerzője a fenti kérdések tárgyalásának újfajta megközelítését javasolja, megfigyelése szerint ugyanis az európai szabadalmi rendszer lehetővé teszi a szabadalmi igénypontok matematikai modellezését és formális vizsgálatát.

Jelenleg az európai szabadalmi rendszer keretében a döntések részben írott jogforrásokra (elsősorban az ESZE-re), részben a kialakult joggyakorlatra támaszkodnak, ez utóbbit a fellebbezési tanácsok és a Kibővített Fellebbezési Tanács döntései, valamint az Európai Szabadalmi Hivatal (továbbiakban: ESZH) Módszertani útmutatójában² ismertetett joggyakorlat jeleníti meg. A jogszabályok nem alkalmasak minden szituáció szabályozására – az írott jog szabályai a jogalkalmazás folyamatában konkretizálódnak. Az európai szabadalmi rendszerben több olyan jogintézmény is létezik, amely a jogalkalmazás egységességét hivatott biztosítani, azonban jelenleg semmilyen eszköz nem áll rendelkezésünkre a fenti négy elkülönült kérdéskörben született döntések logikai koherenciájának vizsgálatára.

A javasolt matematikai modell jelentősége abban áll, hogy megteremti az egységet a szabadalmi igénypontok négy elkülönült vizsgálati területe között. Ennek eredményeként ellenőrizhető az esetjogi döntések logikai ellentmondás-mentessége, kimutathatóak az eset-

* A 2011. évi jogi OTDK Jogi informatikai szekciójában különdíjban részesült dolgozat.

¹ 1973. október 5-i Münchener Egyezmény (European Patent Convention – Európai Szabadalmi Egyezmény).

² Guidelines for Examination in the European Patent Office. European Patent Office, 2007. A továbbiakban ESZH Módszertani útmutató, rövidítése: GL.

leges ellentmondások, és előrevetíthetők azok a szituációk, amelyek kezelésére a jelenlegi esetjog még nem alkalmas. A matematikai modell ezen túlmenően a kodifikációt is megkönnyítheti, mivel világosan kirajzolja azokat a logikai szempontú kötöttségeket, amelyeket a jogrendszer semmiképp sem hagyhat figyelmen kívül.

A dolgozatban először áttekintjük a jogi döntéshozatal formalizálására és automatizálására irányuló létező tudományos irányzatokat, majd bevezetjük a javasolt matematikai modellt. Ezután bemutatjuk a modell alkalmazását a szabadalmi igénypontok vizsgálatának négy területén, és elemezzük a vonatkozó esetjogi döntések logikai ellentmondás-mentességét a kapott eredmények fényében.

1. Az igénypontok matematikai modellje

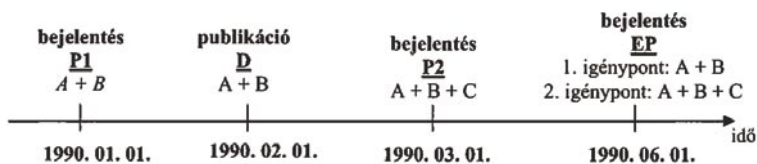
A jelen fejezetben bevezetjük az *ítéletkalkulust* (*matematikai logikát*) mint a szabadalmi igénypontok modelljét a szabadalmi igénypontok különböző szempontú vizsgálatához. A modell egyik jelentősége, hogy világosan elválnak benne a jog- és a ténykérdések. Az utóbbiak az egyes igényponti jellemzők értékelésére vonatkoznak valamely összehasonlítási alap (technika állása, bitorló termék/eljárás/alkalmazás, elismert bejelentési napon benyújtott szabadalmi bejelentés tartalma, elsőbbségi bejelentés tartalma) fényében. A jogkérdések ezzel szemben az egyes igényponti jellemzők értékeléséből levont jogi konklúziót határozzák meg (új-e a találmány, van-e bitorlás, módosítás megengedhető-e, elsőbbség elismerhető-e). A matematikai modell ténykérdések tekintetében az eljáró hatóság (ESZH, nemzeti szabadalmi hivatal, nemzeti bíróság) döntéseit reflektálja, míg a jogkérdések a modell alapján szinte automatikusan megválaszolhatók. Ebben az értelemben a javasolt modell valóban mesterséges intelligenciaként funkcionál, miután az alapvető ténykérdéseket a hatóság eldönti, az összetettebb jogi konklúzió már a modelltől következik.

1.1. Az ESZH igényponti jellemzőkre koncentráló szemlélete

Az utóbbi évtizedekben az ESZH a szabadalmi igénypontok tekintetében olyan joggyakorlatot alakított ki, amelyben a találmányt mint az igényponti jellemzők halmazával definiált objektumot vizsgálják. A „feltalálói felismerés”, a „találmányi gondolat”, a „mögöttes elv” az ESZH igényponti jellemzőkre koncentráló megközelítésében elvész, helyette a vizsgálódások középpontjában mindig az egyes igényponti jellemzők állnak, ezek kerülnek összehasonlításra a technika állásával, a szabadalmi bejelentés eredeti tartalmával, illetve az elsőbbségi bejelentéssel.

Jól megvilágítják ezt a szemléletet az ESZH Módszertani útmutatójának a szabadalmi igénypont elsőbbségének érvényességét magyarázó példái. Illusztrációként tekintsük át azt a konkrét példát, amikor az EP-vel jelölt európai szabadalmi bejelentés két korábbi, P1-gyel, és P2-vel jelölt szabadalmi bejelentés elsőbbségét igényli. A P1 szabadalmi bejelentés

$A+B$ alakú találmányra vonatkozik, vagyis olyan találmányra, amelyet az A -val és B -vel jelölt igényponti jellemzők határoznak meg, míg a $P2$ szabadalmi bejelentés $A+B+C$ alakú találmányra vonatkozik, vagyis olyan találmányra, amelyet az A -val, B -vel és C -vel jelölt igényponti jellemzők együttesen határoznak meg. A példa egy D -vel jelölt köztes publikációt is feltételez, amely az $A+B$ alakú találmányt ismerteti, és a $P1$ szabadalmi bejelentés és a $P2$ szabadalmi bejelentés bejelentési napja közötti időszakban jut nyilvánosságra. Az EP szabadalmi bejelentés 1. igénypontja az $A+B$ alakú találmányra, míg 2. igénypontja az $A+B+C$ alakú találmányra vonatkozik. A tényállási elemeket a Módszertani útmutató az 1. ábrán látható időgrafikonon szemlélteti.

1. ábra: Az ESZH Módszertani útmutatójának illusztrációja

A Módszertani útmutató szerint az 1. igénypontot megilleti a $P1$ bejelentés elsőbbsége, mivel ezek tárgya (az $A+B$ találmány) megegyezik. Ebből kifolyólag a D publikáció nem tartozik hozzá a technika állásához az 1. igénypont vizsgálatakor. A $P1$ bejelentés a C jellemzőt viszont nem ismerteti, ezért a 2. igénypontot nem illeti meg a $P1$ bejelentés elsőbbsége, mivel az ESZH igényponti jellemzőkre koncentráló szemlélete nem ismeri el az $A+B+C$ alakú találmányt az $A+B$ alakú találmánnyal *azonosnak*, márpedig az elsőbbség igénylésének ez az egyik alapvető feltétele.³ Így a D -vel jelölt köztes publikáció már a nyilvános technika állásához tartozik az EP bejelentés 2. igénypontjára nézve, tehát a feltalálói tevékenység követelményének megítélésekor vizsgálni kell, hogy az $A+B+C$ találmány nyilvánvaló volt-e a szakember számára az $A+B$ alakú ismert megoldáshoz képest.⁴

Az ESZH igényponti jellemzőkre koncentráló szemlélete tehát abban nyilvánul meg, hogy az újdonság (illetve feltalálói tevékenység), a módosítások és az elsőbbség vizsgálata során azonosítják az egyes igényponti jellemzőket, és szigorúan ezek meglétét vagy hiányát ellenőrzik a technika állásához tartozó anterioritásban, az elismert bejelentési napon benyújtott bejelentésben (röviden: eredeti bejelentés), valamint az elsőbbségi bejelentésben.

A szabadalombitorlás kérdése kívül esik az ESZH hatáskörén, sőt olyan eljárás sem létezik az ESZH előtt, amelyben az ESZH jogosult lenne az oltalom terjedelmét meghatározni,⁵ így

³ ESZE 87. cikk (1) bekezdés.

⁴ Ez a bejelentőknek komoly gondot okoz, mivel mind a tudományos életben, mind az üzleti világban komoly érdeke fűződik a bejelentőnek a mielőbbi publikációhoz, illetve a találmány hasznosításának megkezdéséhez, ugyanakkor a találmányt az elsőbbségi éven belül még gyakran továbbfejlesztik.

⁵ Még az ESZE 25. cikke alá tartozó műszaki szakvélemény keretein belül sincs lehetősége az oltalom terjedelmére vonatkozó állásfoglalást adni.

ezen a területen nem létezik az ESZE szerződő államai számára követendő egységes joggyakorlat. Ennek ellenére, látni fogjuk, az ESZH-nak mégis van ráhatása az oltalom terjedelmének értelmezésére, mivel az ESZH előtt folyó bejelentési eljárásban, illetve az azt követő esetleges felszólalási eljárásban érvényesülő, igényponti jellemzőkre koncentráló szemlélet logikailag hasonló megközelítést követel meg a nemzeti jogérvényesítések során is.

1.2. A szabadalmi igénypontok jellemzőinek meghatározása

Az ESZH az előző fejezetben bemutatott példában gyakorlatilag elvégezte az absztrakt matematikai modell bevezetéséhez szükséges első lépéseket: az igényponti jellemzőket az ábécé betűivel jelölte (A, B, C), magát az igénypontot pedig a jellemzők összegzéséként értelmezte (A+B+C). Arra azonban nem ad választ az ESZH gyakorlata, hogy mit is tekint igényponti „jellemzőnek”.

Hétköznap értelemben a „jellemző” szó alatt többnyire nyelvtani jelzőt értünk. Ha azt mondjuk, hogy „vékony fal”, akkor a fal jellemzőjének tekinthetjük a „vékony” jelzőt. A szabadalmi igénypontok azonban tipikusan többszörösen összetett mondatok bonyolult jelzős szerkezetekkel, ahol már korántsem egyértelmű a jellemzők azonosítása.

A probléma megvilágítása végett képzeljük el, hogy iránytű mindeztáig nem létezett, most azonban egy feltaláló felismeri, hogy bizonyos anyagok, ún. ferromágnesek külső mágneses térben permanensen felmágnesezhetők, és az ilyen anyagból készült tű a Föld mágneses terében navigációs eszközként használható. A feltaláló a találmányára szabadalmi bejelentést tesz, amelyben az oltalmi igényét a következő szabadalmi igénypontban rögzíti:

1. Navigációs eszköz, amely ferromágnesből készült tűt tartalmaz.

A javasolt matematikai modellben az igényponti jellemzőket logikai állítások formájában fogjuk megragadni. Vagyis az előbbi igénypontot felbontjuk logikai állításokra, és ezeket az állításokat tekintjük az igényponti jellemzőknek:

A = A találmány tárgya egy navigációs eszköz.

B = A navigációs eszköz tűt tartalmaz.

C = A tű ferromágnesből készül.

Ideálisan a logikai állítások elemi állítások abban az értelemben, hogy nem bonthatók fel még elemibb állításokra. A valóságban ez soha nem teljesül, mivel az igénypontok valamely természetes nyelven íródnak, és a természetes nyelvek szavainak sohasem egyetlen pontosan meghatározott értelmük van, hanem valamilyen értelmi mezőjük. Például a „ferromágnes” szó értelmi mezőjébe számos anyag beleesik, úgy mint acél, vas, kobalt, ritkaföldfémek stb. A ferromágnesek egyes típusai maguk is számos anyagot felölelhetnek, például ritkaföldfém lehet gadolínium, diszprózium stb. Az elemi állítások megjelölés tehát pusztán arra utal, hogy az állítás az adott körülmények között eleminek tekinthető, vagyis a szabadalmi igénypont vizsgálata szempontjából felesleges az állítást még „elemibb” állításokra bontani.

A szabadalmi szakszargonban azt mondjuk, hogy egy igényponti jellemző *ráolvasható*

egy korábbi vagy későbbi megoldásra, ha megjelenik a megoldásban. A matematikai modellben ezt annak feleltetjük meg, hogy az igényponti jellemzőt leíró állítás *igaz* a vizsgálat tárgyát képező megoldásra nézve (a technika állásához tartozó megoldásra, a vélt bitorló megoldásra, az eredeti bejelentésben, illetve az elsőbbségi bejelentésben feltárt megoldásra). Így az elemi állítás igazságtartalma az eljáró hatóság (ESZH, nemzeti hivatalok vagy bíróságok) döntését fejezi ki – megvalósul-e az adott jellemző a vizsgált megoldásban. A jogalkalmazói eljárásokban az elemi állítások igazságtartalma mindig igaz vagy hamis, harmadik lehetőség nincs. A szabadalom megadására irányuló eljárásban, a felszólalási eljárásban, a megsemmisítési eljárásban, valamint a bitorlási perben az eljáró hatóságnak egyértelműen el kell döntenie, hogy a szabadalmi igénypont új találmányt határoz-e meg, hogy a módosítása megengedhető-e, hogy a elsőbbsége elismerhető-e, hogy egy későbbi megoldás beleütközik-e.

Az ESZH Módszertani útmutatójából vett példában láttuk, hogy az ESZH az igénypontot úgy tekinti, mint az egyes igényponti jellemzők összegzését ($A+B+C$), ahol az összegzés alatt azt kell érteni, hogy az igényponti jellemzők mindegyike megvalósul. A Módszertani útmutató példájában az $A+B+C$ alakú találmányt először a P2 szabadalmi bejelentés tárta fel, mivel a korábbi P1 bejelentés $A+B$ alakú találmányában nem valósult meg az összes jellemző (ti. a C jellemző hiányzik).

A matematikai logikában ha két vagy több feltételnek egyszerre kell teljesülnie, akkor ezeket a feltételeket és-kapcsolattal kötjük össze. Hasonlóan, ha a szabadalmi igénypont jellemzőit logikai állítások formájában írjuk fel, és a szabadalmi igénypont az olyan megoldásokra terjed ki, amelyekben minden igényponti jellemző megvalósul, akkor ezt a modellben a logikai állítások közti és-kapcsolattal fejezhetjük ki:

1. igénypont = (a találmány tárgya egy navigációs eszköz) és (a navigációs eszköz tűt tartalmaz) és (a tű ferromágnesből készül) = $A + B + C$.

1.3. A szabadalmi igénypontok szerkezete

Az előző fejezetben láttuk, hogy az igényponti jellemzőket megjelenítő elemi állítások logikai összekapcsolásánál jogkérdések merülnek fel, ehhez pedig azokat a szabályozási területeket kell szemügyre vennünk, ahol a matematikai modellt használni kívánjuk, ez négy kérdéskört jelent: (i) szabadalmazhatóság, különös tekintettel az újdonságra; (ii) szabadalombitorlás; (iii) módosítások; és (iv) elsőbbség.

Mind a négy vizsgálati szempontból megállapíthatjuk, hogy az A, B, C állítások közt jogilag és-kapcsolatot kell feltételezni:

- (i) az újdonság szempontjából az igénypont akkor határoz meg új találmányt, ha nincs olyan korábbi megoldás, amelyből az A, B, C állítás *mindegyike* megismerhető;
- (ii) akkor beszélünk bitorlásról, ha a későbbi megoldásra az A, B, C állítás *mindegyike* ráolvasható;

- (iii) az igénypont akkor nem tartalmaz bővítő értelmű módosítást, ha az A, B, C állítás *mindegyikének* eleget tevő megoldás megismerhető volt az elismert bejelentési napon benyújtott szabadalmi bejelentésből;
- (iv) az elsőbbség akkor ismerhető el, ha az A, B, C állítás *mindegyikének* eleget tevő megoldás megismerhető az elsőbbségi iratból.

Tehát az igénypont matematikai képlete mind a négy esetben: $A+B+C$.

Az előző fejezetben tárgyaltuk, hogy a szabadalmi igénypont természetes nyelven kifejezett kötőszavai („és”, „továbbá” stb.), illetve a vessző nem szükségszerűen a logikai és-kapcsolatnak feleltethető meg matematikai modellben. Ugyanakkor azt látjuk, hogy a jogi megfontolások és-kapcsolatot eredményeznek.

A szabadalmi igénypont szerkezetének megállapítása a jogkérdések tisztázásán kívül szemantikai interpretációt is igényel. Az európai szabadalmi rendszer „VAGY típusú (vagylagos) igénypontokat” is elfogad, az ilyen vagylagos igénypontok egynél több találmányt ölelnek fel, amelyek valamely jellemzői egymáshoz képest alternatívák.⁶ Például a navigációs eszköz példájánál elképzelhető, hogy a feltaláló nemcsak a ferromágneses mágneses tulajdonságait, hanem az ún. ferrimágnesek hasonló tulajdonságait is felismeri. Ekkor a következő VAGY típusú igénypontot adhatja meg:

1. Navigációs eszköz, amely ferromágnesből *vagy* ferrimágnesből készült tűt tartalmaz.

Ez esetben négy különböző elemi állítást írhatunk fel:

A = A találmány tárgya egy navigációs eszköz.

B = A navigációs eszköz tűt tartalmaz.

C = A tű ferromágnesből készül.

D = A tű ferrimágnesből készül.

A jelen példánál az igénypont két találmányt ölel fel: az $A+B+C$ alakú találmányt (navigációs eszköz, amely ferromágnesből készült tűt tartalmaz), illetve az $A+B+D$ alakú találmányt (navigációs eszköz, amely ferrimágnesből készült tűt tartalmaz). Az igénypont egésze a két igénypontvariáns VAGY-kapcsolataként fejezhető ki:

1. igénypont = $(A + B + C)$ VAGY $(A + B + D)$.

Tehát az elemi állítások közötti logikai kapcsolat (és-kapcsolat, illetve VAGY-kapcsolat) első lépésben a természetes nyelven megfogalmazott kötőszavak, illetve vessző szemantikai interpretációját igényli, de a formális nyelvre való lefordítás továbbra is jogkérdés marad. Az együttes megvalósulást kifejező kötőszavakat, illetve vesszőt logikai és-kapcsolattal írjuk le, míg a vagylagosságot kifejező kötőszavakat logikai VAGY-kapcsolattal modellezzük az írott jog, illetve az esetjog szabályaival összhangban.

A szabadalmi igénypont eddig felírt modellje egyre jobban hasonlít egy logikai kifejezésre. Hogy a hasonlatosságot még nyilvánvalóbbá tegyük az önkényesen megválasztott „+”

⁶ L. G3/93 és G2/98.

jelet és a „VAGY” kifejezést az és-kapcsolat és a VAGY-kapcsolat matematikai logikai jelével helyettesítjük. Így tehát az igénypont:

$$1. \text{ igénypont} = (A \wedge B \wedge C) \vee (A \wedge B \wedge D).$$

Ezzel megadtuk az igénypont szerkezetének matematikai modelljét. Mint láttuk, ez igény nyel némi szemantikai értelmezést, elsősorban azonban jogkérdés. A matematikai modellben ettől elválnak a ténykérdések, amelyek az egyes elemi állítások igazságtartalmának a megállapítására irányulnak. Az elemi állítások igazságtartalmának az értékelését az eljáró hatóság végzi, a hatóság mondja meg, hogy az elemi állítás teljesül-e a korábbi vagy a későbbi megoldásra, illetve az eredeti vagy az elsőbbségi bejelentésre nézve.

1.4. Az ítéletkalkulus mint a szabadalmi igénypontok modellje

Az előző fejezetben tárgyalt jogi és szemantikai megfontolásokból kiindulva, valamint az ESZH igényponti jellemzőkre koncentráló szemléletére való tekintettel a szabadalmi igénypontok vizsgálatához olyan matematikai modell bevezetését javasoljuk, amelyben az igényponti jellemzőket elemi állításoknak feleltetjük meg, az elemi állításokhoz igaz-hamis értéket rendelünk, és az elemi állításokat logikai operátorokkal kapcsoljuk össze. Mint láttuk, az igénypontok szerkezetét (vagyis az elemi állítások közti logikai kapcsolatot) az írott jog, valamint a kiforrott esetjog együttesen határozza meg, míg az elemi állítások igazságértéke olyan ténykérdés, amelyet végeredményben az eljáró hatóság dönt el.

A javasolt matematikai modell az ítéletkalkulus nyelvén alapul. Az ítéletkalkulus a formális matematikai logikának azon ága, amely az egyértelműen igaz vagy hamis kijelentésekkel, az ún. ítéletekkel foglalkozik, az ítéletek között pedig olyan logikai operátorokat definiál, amelyek a definícióból fakadóan a természetes (hétköznapi) logika szabályainak megfelelően viselkednek. Az ítéletkalkulus nyelvét az alábbiak szerint definiáljuk.

[def-1] Az ítéletkalkulus nyelve a következőkből épül fel:

- elemi ítéletekből (ilyenek az eddig látott elemi állítások), amelyeket a latin ábécé nagybetűivel (A, B, C, stb.) jelölünk, továbbá
- logikai operátorokból: $\neg$ (negáció – NEM), $\vee$ (diszjunkció – megengedő VAGY); valamint ezekből levezetett logikai operátorokból:⁷ $\wedge$ (konjunkció – és), xor (kizáró VAGY).

Az elemi ítéletekkel (A, B, C, stb.) modellezzük az igényponti jellemzőknek megfelelő elemi állításokat, míg elemi ítéletek összekapcsolására a logikai operátorokat használjuk ($\neg$, $\vee$, $\wedge$, xor) éppúgy, ahogy a korábbi fejezetben és-kapcsolattal, illetve VAGY-kapcsolattal fűztük össze az elemi állításokat. Megjegyzem, hogy az igényponti nyelvezetben használt „vagy” kötőszó rendszerint kizáró VAGY-kapcsolatot jelent (xor), azaz vagy az egyik jellem-

⁷ „ $A \wedge B$ ” jelöli a $\neg [(\neg A) \vee (\neg B)]$ kifejezést; „ $A \text{ xor } B$ ” jelöli a $(A \wedge \neg B) \vee (\neg A \wedge B)$ kifejezést. L. Kristóf János: Az analízis logikai alapjai. Egyetemi jegyzet, ELTE, Budapest, 1998.

ző, vagy a másik jellemző, de semmiképp sem mindkettő egyszerre. A megengedő VAGY-kapcsolatot ($\vee$) a szakmabeliek az „és/vagy” kifejezéssel hangsúlyozzák.

Az elemi ítéletekből a fent megadott logikai operátorok segítségével alkothatjuk az ítéletkalkulus kifejezéseit. Míg az elemi ítéletek minden esetben „értelmesek”, addig az elemi ítéletek és logikai operátorok tetszőleges láncolata nem feltétlenül eredményez „értelmes kifejezést”. Hasonló a helyzet a természetes nyelvek esetében is, míg a szavak minden esetben értelmesek, addig több szó tetszőleges sorrendben nem feltétlenül alkot értelmes mondatot.

Az ítéletkalkulus „értelmes kifejezéseinek” leegyszerűsített matematikai definícióját a következők szerint adhatjuk meg.

[def-2] Az ítéletkalkulus *értelmes kifejezése*:

- az elemi ítélet, vagy
- ha **A** és **B** értelmes kifejezés, akkor $\neg A$, $A \wedge B$, $A \vee B$, illetve $A \text{ xor } B$ maga is értelmes kifejezés.

Az ítéletkalkulus nyelvében az értelmes kifejezéseket *ítéleteknek* nevezzük.

Az értelmes kifejezések tehát minden esetben ítéletek, de mint látjuk, nem feltétlenül elemi ítéletek. Az elemi és a nem elemi ítéletek közti különbség hangsúlyozása végett az elemi ítéletekből és logikai operátorokból felépülő ítéletekre mint *összetett ítéletekre* hivatkozunk, míg a jelző nélküli *ítélet* mind elemi ítéleteket, mind összetett ítéleteket jelölhet. Tehát:

[def-3] Az *összetett ítélet* az ítéletkalkulus olyan értelmes kifejezése, amely nem elemi ítélet. Az összetett ítéleteket vastagon szedett nagybetűkkel jelöljük: **A**, **B**, **C** stb.

Ahhoz, hogy az ítéletkalkulus nyelve alkalmas legyen a szabadalmi igénypontok modellezésére, az ítéleteket kétértékű (igaz-hamis) logikai állításoknak kell megfeleltetnünk. Emlekeztetek rá, hogy az eljáró hatóság döntését kívánjuk modellezni arra vonatkozóan, hogy az adott igényponti jellemző ráolvasható-e a vizsgált megoldásra (technika állása, bitorló termék stb.). Az ilyen igen-nem típusú döntés az ítéletek igazságértékét megadó *értékelés-függvény* bevezetésével modellezhető, amely az igényponti jellemzőknek megfelelő elemi ítéletekhez az „igaz” és „hamis” értékek valamelyikét rendeli. Amennyiben az eljáró hatóság egy igényponti jellemzőt megvalósulni lát a vizsgált megoldásban (technika állása, bitorló termék stb.) akkor az adott igényponti jellemzőt reprezentáló elemi ítélethez az „igaz” értéket rendeljük hozzá, az eljáró hatóság ellentétes döntése esetén pedig a „hamis” értéket. Tehát:

[def-4] Az ítéletkalkulus *értékelésének* nevezzük minden olyan b függvényt, amely az elemi ítéletek összességén értelmezett, és minden elemi ítélethez az „igaz” és „hamis” értékek közül pontosan az egyiket rendeli.

Az „igaz” értéket i betűvel, míg a „hamis” értéket h betűvel jelöljük.

Fontos kiemelni, hogy a matematikai modell nem nyújt segítséget az értékelésfüggvény megkonstruálásában – az „igaz” és „hamis” érték az eljáró hatóság döntését tükrözi. A matematikai modell pusztán arra szolgál, hogy az elemi ítéletek értékeléséből logikailag helyes következtetést vonhassunk le az egész igénypontra nézve.

Az igényponti jellemzőket modellező elemi állítások értékelését tehát az adott ügyben eljáró hatóság adja. Ez az értékelés a való életben nem jelent objektív és abszolút igazságot, ami például abban nyilvánul meg, hogy az igénypont egy adott értékelése fellebbviteli fórumok előtt vitatható, és előfordulhat, hogy a magasabb fokon eljáró hatóság más értékelést mond ki. A matematikai modellünkbe ez tökéletesen illeszkedik, mivel nem kötöttük ki, hogy az ítéletkalkulusnak csak egyetlen lehetséges értékelése lehet, éppen ellenkezőleg, *minden olyan függvényt* értékelésnek tekintünk, amely az elemi ítéletekhez az „igaz” és „hamis” értékek közül pontosan az egyiket rendeli hozzá. Tehát a magasabb fórumon eljáró hatóság értékelését az ítéletkalkulus egy *másik* értékeléseként foghatjuk fel.

Eddig még csak az elemi ítéletek értékelését adtuk meg. Most bevezetjük az értékelések kiterjesztését, amellyel az ítéletkalkulus *tetszőleges* értelmes kifejezéséhez (ítéletéhez) hozzárendelhetjük az „igaz” és „hamis” értékek valamelyikét. Ez fogja lehetővé tenni az igénypont mint az ítéletkalkulus értelmes kifejezésének értékelését.

Az elemi ítéletekkel szemben az összetett ítéletek nem függetlenek egymástól, illetve az ezeket felépítő elemi ítéletektől. Az összetett ítéletek értékelésénél az eljáró hatóság döntésére sem hagyatkozhatunk (hiszen a modellt többek között az ilyen döntések logikai elmentmondás-mentességének vizsgálatára kívánjuk felhasználni), ezért bevezetünk egy olyan kiterjesztettértékelés-függvényt, amely a természetes logika szabályait követve képes az összetett ítéletek értékelésére.

[def-5] A b' függvényt egy b értékelés kiterjesztésének nevezzük, ha:

- minden X elemi ítélet esetén a b' függvény ugyanazt az „igaz” vagy „hamis” értéket rendeli X -hez, mint a b értékelésfüggvény (vagyis elemi ítélet értékelésének kiterjesztése maga az elemi ítélet értékelése);
- minden X összetett ítélet esetén, amely felírható $\neg Y$ alakban, ha b értékelésfüggvény „igaz” értéket rendel Y elemi ítélethez, akkor b' a „hamis” értéket rendeli X -hez, és ha b értékelésfüggvény a „hamis” értéket rendeli Y elemi ítélethez, akkor b' az „igaz” értéket rendeli X -hez (hétköznapi megfogalmazásban ez azt jelenti, hogy igaz állítás tagadása hamis, és hamis állítás tagadása igaz);
- minden X összetett ítélet esetén, amely felírható $Y \vee Z$ alakban, ha b értékelésfüggvény az Y és a Z elemi ítéletek *legalább egyikéhez* az „igaz” értéket rendeli, akkor b' az „igaz” értéket rendeli X -hez, más esetben b' a „hamis” értéket rendeli X -hez (ez a megengedő VAGY-kapcsolat hétköznapi értelme is: legalább az egyik feltételnek teljesülnie kell ahhoz, hogy az állítás igaz legyen).

A fent bevezetett b' függvénnyel a korábban definiált b értékelést kiterjesztettük az elemi ítélek halmazáról az ítéletkalkulus összetett ítéleteire is, méghozzá úgy, hogy a b' kiterjesztettértékelés-függvény az összetett ítéleteket a természetes logika szabályai szerint értékeli. Ezt a legkönnyebben ún. igazságtáblázatokkal szemléltethetjük.

$b(Y)$	$b'(\neg Y)$
i	h
h	i

1. táblázat: Negáció

$b(Y)$	$b(Z)$	$b'(Y \vee Z)$
i	i	i
i	h	i
h	i	i
h	h	h

2. táblázat: Megengedő VAGY

A többi logikai operátor ($\wedge$, xor) definíciója⁸ alapján könnyen belátható, hogy a b' kiterjesztett értékelésfüggvény a következő feltételeknek is eleget tesz:

- minden X összetett ítélet esetén, amely felírható $Y \wedge Z$ alakban, ha b értékelésfüggvény az Y és Z elemi ítéletek *mindegyikéhez* az „igaz” értéket rendeli, akkor b' az „igaz” értéket rendeli X -hez, minden más esetben b' a „hamis” értéket rendeli X -hez (ez az és-kapcsolat hétköznapi értelme is: a két feltételnek egyszerre kell teljesülnie ahhoz, hogy az állítás igaz legyen);

$b(Y)$	$b(Z)$	$b'(Y \wedge Z)$
i	i	i
i	h	h
h	i	h
h	h	h

3. táblázat: Konjunkció (és)

- minden X összetett ítélet esetén, amely felírható $Y \text{ xor } Z$ alakban, ha b értékelésfüggvény az Y és Z elemi ítéletek *egyikéhez és csakis az egyikéhez* az „igaz” értéket rendeli, akkor b' az „igaz” értéket rendeli X -hez, minden más esetben b' a „hamis” értéket rendeli X -hez (ez a kizáró VAGY-kapcsolat hétköznapi értelme is: ahhoz, hogy az állítás igaz legyen, a két feltétel közül vagy az egyik, vagy a másik teljesülhet, de mindkettő nem).

⁸ L. 7-es hivatkozás fentebb.

$b(Y)$	$b(Z)$	$b'(Y \text{ xor } Z)$
i	i	h
i	h	i
h	i	i
h	h	h

4. táblázat: Kizáró VAGY

A matematikai modellben a b értékelésfüggvény tehát az eljáró hatásának az egyes igényponti jellemzőkre vonatkozó döntését jeleníti meg (ráolvasható-e az igényponti jellemző a vizsgált megoldásra), míg a b' kiterjesztettértékelés-függvény az igénypont egészének logikailag korrekt értékelését adja, vagyis azt fejezi ki, hogy az igénypont *egésze* ráolvasható-e a vizsgált megoldásra.

1.5. Az igénypontmodell alkalmazása

A dolgozat további részében bemutatjuk a fent bevezetett matematikai modell gyakorlati alkalmazását az újdonság, a bitorlás, a módosítások és az elsőbbség vizsgálatára.

A modell alkalmazása során a következő lépéseket hajtjuk végre.

1. lépés: az igényponti jellemzőket kifejezzük elemi állításokkal, vagyis olyan állításokkal, amelyeket kellően eleminek tartunk a vizsgálat körülményeire való tekintettel. Például az az állítás, hogy „a tű ferromágnesből készül” mindaddig eleminek tekinthető, amíg az igénypontot csak más, általában vett, „ferromágnesből” készült tűkkel hasonlítjuk össze, amint azonban az igényponti jellemzőt egy konkrét ferromágnesre (például acélra) kell ráolvasni, az általános kategória nyilván nem tekinthető eleminek.

2. lépés: az elemi állításokat az ítéletkalkulus nyelvének elemi ítéleteivel modellezzük – ez a gyakorlatban annyit tesz, hogy egy elemi ítéletet (vagyis egy nagybetűt) rendelünk az elemi állításhoz.

3. lépés: meghatározzuk az igényponti jellemzők között fennálló kapcsolatot tükröző logikai operátorokat, tekintettel az írott és az esetjog szabályaira, valamint az igénypont kötőszavainak szemantikai értelmére.

4. lépés: a szabadalmi igénypontot olyan összetett ítélettel modellezzük, amely az igényponti jellemzőknek megfeleltetett elemi ítéletekből és az igényponti jellemzők között fennálló kapcsolatot tükröző logikai operátorokból épül fel.

5. lépés: megállapítjuk az eljáró hatáság arra vonatkozó elemi döntéseit, hogy az egyes igényponti jellemzők ráolvashatók-e a vizsgált megoldásra (technika állása szerinti megoldásra, vélt bitorló termékre stb.). Ha a modellt a hivatal előtt vagy a bírósági eljárásban részt vevő valamely fél kívánja saját érvelésének alátámasztására felhasználni, akkor ennél a lépésnél azt állapítjuk meg, hogy az adott fél milyen elemi döntéseket kíván az egyes igényponti jellemzők vonatkozásában.

6. lépés: az eljáró hatóság elemi döntései (vagy az óhajtott elemi döntések) alapján megkonstruáljuk a b értékelésfüggvényt, amely az igényponti jellemzőknek megfeleltetett elemi ítéletekhez az „igaz” vagy „hamis” értéket rendeli.

7. lépés: a b értékelésfüggvényt a [def-5] definíció alapján kiterjesztjük az összetett ítéletekre, így egy b' kiterjesztettértékelés-függvényt kapunk.

8. lépés: kiszámoljuk az igénypontot megjelenítő összetett ítélet igazságértékét a b' kiterjesztettértékelés-függvény segítségével.

9. lépés: az összetett ítélet igazságértékét („igaz” vagy „hamis”) lefordítjuk a jogi nyelvre, és levonjuk az igénypontra nézve a jogi konzekvenciákat.

Fontos megjegyezni, hogy a modell maga csak „igaz” vagy „hamis” értéket szolgáltat, azt nem mondja meg, és nem is mondhatja meg, hogy ez a vizsgált jogi helyzetben miként értelmezhető, hiszen a modell egységesen kezeli mind a négy igénypont vizsgálati kategóriáját (újdontság, bitorlás, módosítások, elsőbbség). A jogi értelemben vett konklúziót mi magunk fogjuk levonni.

A következő fejezetekben néhány gyakorlati példán keresztül mutatjuk be a matematikai modell alkalmazását. Ennek során már nem teszünk mindig szigorú különbséget a modell és a modellezett valóság között, és a szabadalmi igényponti jellemzőket (illetve az elemi állításokat) gyakran azonosítjuk az ezeket modellező elemi ítéletekkel. Bízunk benne, hogy az olvasónak akkor sem okoz majd nehézséget a modell és a modellezett valóság közti elhatárolás, ha az egyszerűbb megfogalmazás kedvéért ezt nem hangsúlyozzuk állandó jelleggel.

2. Az újdonságvizsgálat

Az ESZH igényponti jellemzőkre koncentráló szemléletének egyik folyamánya, hogy a szabadalmi bejelentések érdemi vizsgálata két elkülönült lépésben történik. Az első lépésben a hivatali elbíráló megállapítja, hogy az igényponttal meghatározott találmány új-e. A T411/98 döntés értelmében a találmány akkor nem új, ha minden jellemzője⁹ ismert a technika állásából.¹⁰ Amennyiben az újdonság feltétele teljesül, akkor a második lépésben az elbíráló megvizsgálja, hogy az újdonságot megalapozó jellemző feltalálói tevékenységen alapul-e, avagy az új jellemző alkalmazása a szakember számára nyilvánvaló volt.¹¹ Jelen dolgozat-

⁹ Az igénypontoknál általában a kétrészes alakot használják, ahol a tárgyi kör tartalmazza a technika állásából ismert elemeket, és a jellemző rész az ehhez képest új elemeket. A „jellemző” kifejezést a szakma az angol „feature” kifejezés megfelelőjeként használja, tehát nem pusztán az igénypont jellemző részében szereplő jellemzőkről van szó.

¹⁰ Fontos megjegyezni, hogy az újdonságvizsgálatnál az igénypontot egyszerre csak egyetlen anterioritással vethetjük össze, azon belül is egyetlen megoldással. Még az azonos anterioritásban feltárt kiviteli alakok sem kombinálhatók, hacsak annak lehetősége az anterioritásból kifejezetten nem következik – ellenkező esetben a kombinációk megítélése már a feltalálói tevékenység kérdéskörébe tartozik. L. GL C-IV, 9.1.

¹¹ Ez az ún. „feladat és megoldás megközelítés”. L. GL C-IV, 11.7.

ban az első lépésre, vagyis az újdonságvizsgálatra összpontosítunk. A feltalálói tevékenység vizsgálata során felmerülő számos szempontot itt nem tárgyaljuk, de megjegyezzük, hogy a feltalálói tevékenység szintén igen-nem típusú bináris döntést igényel, így ez is beilleszthető a javasolt matematikai modell keretei közé.¹²

A szabadalmi igénypontok újdonságának vizsgálatakor négy különbséget állapíthatunk meg a technika állása szerinti megoldáshoz képest:

- (i) hozzáadott jellemző (vagyis olyan jellemző, amelyet a vizsgált anterioritás nem ismeret);
- (ii) általános jellemző (vagyis olyan jellemző, amelynek egy speciális fajtája ismerhető meg a vizsgált anterioritásból);
- (iii) speciális jellemző (vagyis olyan jellemző, amely a vizsgált anteriorításban szereplő általános jellemzőnek egy speciális példája);
- (iv) helyettesítő jellemző (vagyis a vizsgált anterioritás egyik jellemzőjét helyettesítő igényponti jellemző);
- (v) hiányzó jellemző (vagyis a vizsgált anterioritás valamely jellemzőjét a szabadalmi igénypont nem említi).

A matematikai modell gyakorlati alkalmazásának illusztrálásához tegyük fel, hogy az igényponti jellemzők a következő, igen egyszerű elemi állításokkal adhatók meg:

A = A találmány tárgya egy navigációs eszköz.

B = A navigációs eszköz tűt tartalmaz.

C = A tű ferromágnesből készül.¹³

C1 = A tű acélból készül.

2.1. Matematikai megfontolások

Az ESZE 54. cikke szerint egy találmány akkor új, ha nem tartozik a technika állásához. Ezt a követelményt az ESZH a gyakorlatban úgy értelmezi, hogy az igénypontot akkor tekinti újnak, ha az nem olvasható rá a technika állásához tartozó egyik anteriorításra sem. A szabadalmi igénypont pedig akkor olvasható rá egy anteriorításra, ha mindegyik igényponti jellemző ráolvasható.

A matematikai modellben az igénypontnak általában olyan összetett ítéletet feleltetünk meg, amelyben az igényponti jellemzőket reprezentáló elemi ítéletek és-kapcsolatban állnak egymással. Például a korábban látott „Navigációs eszköz, amely ferromágnesből készül

¹² A feltalálói tevékenység döntési modelljéhez l. *Kacsuk Zsófia*: Az igénypontok szerepe a szabadalmi jogban, 1. rész. A szabadalmazthatóság egyes kérdései – technika állása, újdonság és feltalálói tevékenység. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 5. (115.) évf. 1. sz., 2010. február.

¹³ A C jellemző mindaddig elemi állításként fogható fel, amíg nem merül fel az igénypontvizsgálatnál még „elemibb” állítás.

tűt tartalmaz” megszővegezésű igénypontot kifejező **P** összetett ítélet a fentebb megadott elemi ítéletekből a következõképpen épül fel:

$$\mathbf{P} = \mathbf{A} \wedge \mathbf{B} \wedge \mathbf{C}$$

Ha egy igényponti jellemző ráolvasható egy anterioritásra, akkor ez azt jelenti, hogy az eljáró hatóság az adott elemi ítéletet igaznak értékeli az anterioritásra nézve. Például ha a hatóság egy technika állása szerinti navigációs eszközt bemutató anterioritással hasonlítja össze a találmányt, akkor megállapítja, hogy az **A** jellemző (navigációs eszköz) ráolvasható a vizsgált anterioritásra. Úgy képezzük le a matematikai modellbe ezt a döntést, hogy az **A** elemi ítélethez az „igaz” értéket rendeljük – másképp fogalmazva olyan **b** értékelésfüggvényt vezetünk be, amely az **A** elemi ítéleten az „igaz” értéket veszi fel:

$$\mathbf{b}(\mathbf{A}) = \mathbf{i}$$

Ha minden igényponti jellemző (elemi állítás) ráolvasható a vizsgált anterioritásra, akkor a **b** értékelésfüggvény minden elemi ítélethez az „igaz” értéket rendeli:

$$\mathbf{b}(\mathbf{A}) = \mathbf{i}$$

$$\mathbf{b}(\mathbf{B}) = \mathbf{i}$$

$$\mathbf{b}(\mathbf{C}) = \mathbf{i}$$

A következõ lépésben az elemi ítéleteken értelmezett **b** értékelésfüggvényt kiterjesztjük az összes ítélet halmazára, hogy az összetett ítéletek igaz-hamis értékelését is megkapjuk. Ezt a [def-5] alatt definiált **b'** kiterjesztettértékelés-függvény megkonstruálásával érjük el. Könnyen belátható, hogy tetszőleges számú elemi ítélet és-kombinációjának értékelése akkor és csak akkor „igaz”, ha az elemi ítéletek mindegyikének értékelése „igaz”. Ha akár csak egy elemi állítás „hamis”, akkor az összetett ítélet is „hamis”.

A jelen példában minden elemi ítélet (**A**, **B**, **C**) értékelése „igaz” (amit a fenti igazságtáblázat 1. sora illusztrál), így a **b'** kiterjesztettértékelés-függvény is az „igaz” értéket rendeli az igénypontnak megfelelő **P** összetett állításhoz:

$$\mathbf{b'}(\mathbf{P}) = \mathbf{b'}(\mathbf{A} \wedge \mathbf{B} \wedge \mathbf{C}) = \mathbf{i}$$

Mivel minden igényponti jellemző ráolvasható a vizsgált anterioritásra, ezért maga a szabadalmi igénypont is ráolvasható arra. Ebből megállapítható, hogy az igénypont akkor nem új egy anterioritáshoz képest, ha az igénypont egészének az értékelése „igaz” az adott anterioritásra nézve.

Ezzel szemben ha az eljáró hatóság a szabadalmi igénypontot például olyan ismert navigációs eszközzel hasonlítja össze, amelynél a tű ferrimágnestől¹⁴ készül, akkor a hatóság meg fogja állapítani, hogy a ferromágnest mint jellemző nem olvasható rá a technika állásából ismert ferrimágnest. Ezt a matematikai modellben úgy jelenítjük meg, hogy a **C** elemi ítélethez a „hamis” értéket rendeljük:

$$\mathbf{b}(\mathbf{C}) = \mathbf{h}$$

¹⁴ Ferromágnestől különböző másik, permanensen felmágnesezhető anyag.

Ebben az esetben tehát az összetett ítéletet felépítő egyik elemi ítélet értékelése „hamis”, így a [def-5] meghatározásból levezethető, illetve az 5. táblázat második sorából egyszerűen leolvasható, hogy az összetett ítélet értékelése is „hamis”:

$$b(A) = i$$

$$b(B) = i$$

$$b(C) = h$$

$$b'(P) = b'(A \wedge B \wedge C) = h$$

A jogi nyelvre visszafordítva ez azt jelenti, hogy ha a C jellemző (vagy bármely más jellemző) nem olvasható rá a vizsgált anterioritásra, akkor az igénypont egésze sem olvasható rá az anterioritásra, így tehát az igénypont által meghatározott találmány eleget tesz az újdonság követelményének.

A fentiekből megállapíthatjuk, hogy matematikai modellünkben egy szabadalmi igénypont akkor nem új a technika állásához tartozó anterioritáshoz képest, ha a szabadalmi igénypontot modellező összetett ítélet értékelése „igaz”, és akkor új, ha az összetett ítélet értékelése „hamis”.

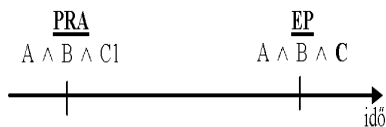
A továbbiakban két érdekes példát tárgyalunk a fentebb megállapított öt lehetséges szituációból (hozzáadott jellemző, általános jellemző, speciális jellemző, helyettesítő jellemző és hiányzó jellemző), és ezeken keresztül mutatjuk be a matematikai modell gyakorlati alkalmazását. A kutatás során az öt terület vizsgálata azt eredményezte, hogy a modell konzisztens, és valóban lehetővé teszi a hatályos esetjogi döntések¹⁵ formalizálását. A jelen dolgozatban méretbeli korlátok miatt csak nagy vonalakban mutatjuk be, miként szolgálhat az itt bevezetett modell az igénypontok formális vizsgálatára, illetve hogyan kapcsolhatók össze és kezelhetők egységesen a modell segítségével az eddig elkülönült esetjogi döntésekkel leírt különböző kérdéskörök.

A következőkben azt a két esetet tárgyaljuk, amelynél a szabadalmi igénypont által meghatározott találmány a technika állásának általánosítása, illetve amelynél az igénypontból hiányzik egy olyan jellemző, amely a technika állása szerinti megoldásban szerepel.

2.2. Általános jellemző

Újdonságvizsgálat céljából tekintsünk egy, a 2. ábra szerinti szituációt, ahol EP egy európai szabadalmat (vagy szabadalmi bejelentést) jelöl, amelynek $A \wedge B \wedge C$ összetett ítélettel modellezhető igénypontja van, míg PRA egy olyan anterioritást jelöl, amely $A \wedge B \wedge C1$ összetett kifejezéssel leírható megoldást ismertet (függetlenül attól, hogy ez igénypontként van-e megfogalmazva), és C jellemző a C1 jellemző általánosítása (a ferromágnes általános kategória az acélhoz képest).

¹⁵ Az esetjogi döntések abban az értelemben hatályosak, hogy mindaddig érvényesülnek, és a precedens erejével bírnak, amíg a Kibővített Fellebbezési Tanács egy újabb döntése felül nem írja azt.

2. ábra

A szabadalmi igénypont tehát „*navigációs eszköz, amely ferromágnesből készült tűt tartalmaz*”, míg a technika állásához tartozó PRA anterioritás által ismertetett megoldás „*navigációs eszköz, amely acélból készült tűt tartalmaz*”.

Az ESZH joggyakorlata ilyen esetben az ún. „speciális vs. általános” szabályt alkalmazza, amely szerint a speciális megoldás elveszi az általánosan megfogalmazott igénypont újdonságát. A jelen példánál az acélra vonatkozó tanítás fényében a ferromágnes mint általános koncepció nem új. Nézzük meg most milyen eredményre jutunk, ha a matematikai modell segítségével kívánjuk eldönteni az újdonság kérdését.

Jelen esetben a **C** ítéletet nem lehet elemi ítéletnek tekinteni, hiszen a **C** állítás („a tű ferromágnesből készült”) még „elemibb állítást foglal magában ($C1 = \text{a tű acélból készült}$).

A matematikai modellben **C** összetett ítéletet a következő formában is írhatjuk:

$$C = C1 \text{ xor } (C \wedge \neg C1).$$

Ez magyar nyelven a következő kifejezésmódnak felelne meg: „a tű acélból készül” VAGY „a tű acéltól különböző ferromágnesből készül”.¹⁶

Könnyen belátható, hogy ez az állítás pontosan akkor igaz, ha a tű tetszőleges ferromágnesből készül, hiszen a ferromágneses anyagoknak az acélhoz képest két fajtája van: acél mint ferromágnes, illetve acéltól különböző ferromágnes.

Ez alapján a szabadalmi igénypontot jelölő $P = A \wedge B \wedge C$ alakú összetett ítélet is átalakítható:

$$P = A \wedge B \wedge [C1 \text{ xor } (C \wedge \neg C1)] = (A \wedge B \wedge C1) \text{ xor } [A \wedge B \wedge (C \wedge \neg C1)]$$

Ily módon a szabadalmi igénypontot két igénypontvariánsra bontottuk fel:

$$P1 = (A \wedge B \wedge C1);$$

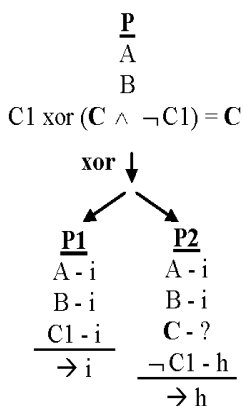
$$P2 = A \wedge B \wedge (C \wedge \neg C1)$$

A **P1** és **P2** igénypontvariáns és ezek értékelése lényegesen leegyszerűsíthető az általunk bevezetett és a 3. ábrán látható újszerű ábrázolásmóddal.

Az igényponti jellemzőket modellező elemi (illetve összetett) ítéleteket az igénypont, illetve a két igénypontvariáns alá írjuk. Az és logikai operátorral ($\wedge$) összekapcsolt ítéleteket egyazon oszlopban szerepeltetjük egymás alatt-felett, ezzel szemben a bármilyen más operátorral összekapcsolt igényponti jellemzőket egymással egy sorba írjuk, és explicite feltüntetjük közöttük az és-től különböző logikai operátort. Az egyes elemi ítéletek „igaz” vagy

¹⁶ A VAGY-kapcsolat itt kizáró VAGY-kapcsolat, hiszen egymást kizáró lehetőségeket köt össze.

„hamis” értékelését (ami az igényponti jellemző hatáság által eldöntött igazságértékének felel meg) az adott elemi ítélet mellett tüntetjük fel, míg az igénypontvariánsokat reprezentáló összetett ítéletek értékelését ettől elválasztva, az oszlop legalján ábrázoljuk (lásd 3. ábra).

3. ábra

Az első P1 igénypontvariáns értékelése roppant egyszerű, az eljáró hatáság megállapítja, hogy az A, B és C1 jellemzők ráolvashatóak a PRA anterioritásra, ezért a b értékelés-függvény mindhárom elemi ítélethez az „igaz” értéket rendeli. Ebből következik, hogy a P1 igénypontvariáns mint összetett ítélet értékelése szintén „igaz”, tehát a P1 igénypontvariáns nem új a PRA anterioritáshoz képest.

P2 igénypontvariáns esetében a C összetett ítélet értékelése továbbra is ismeretlen, hiszen az eljáró hatáságnak csak az elemi ítéletekre vonatkozó döntéseit vehetjük figyelembe a modellben (az összetett ítéletek értékelésére maga a matematikai modell szolgál), mivel azonban a C1 elemi ítélet értékelése „igaz”, ezért a [def-5] definíció alapján a b' kiterjesztettértékelés-függvény a „hamis” értéket rendeli a $\neg C1$ összetett ítélethez:

$$b'(\neg C1) = h.$$

A b' kiterjesztettértékelés-függvényt úgy definiáltuk, hogy és-kapcsolat esetén csak akkor szolgáltatson „igaz” értéket, ha az egymással és-kapcsolatban álló elemi ítéletek mindegyikének igaz az értékelése. Matematikailag könnyen belátható, hogy ez akkor is így van, ha az és-kapcsolatban nemcsak elemi ítéletek, hanem összetett ítéletek is szerepelnek (mint jelen esetben a C és a $\neg C1$ összetett ítélet). Mivel $\neg C1$ összetett ítélet értékelése „hamis”, ezért a P2 igénypontvariáns mint összetett ítélet értékelése szintén „hamis” a C összetett ítélet értékelésétől függetlenül.

Már csak azt kell eldönteni, hogy a P igénypont esetében fennáll-e az újdonság, ha a P igénypontot alkotó P1 igénypontvariáns és P2 igénypontvariáns közül az előbbi új, míg az utóbbi nem új a PRA anterioritáshoz képest.

A **P1** és a **P2** igénypontvariáns egymást kizáró alternatívák (vagy acél vagy nem acéltű), tehát a **P** igénypont mint összetett ítélet képlete: $P = P1 \text{ xor } P2$. A 4. táblázatban láttuk, hogy az xor logikai operátort tartalmazó összetett ítélet értékelése akkor és csak akkor igaz, ha a két ítélet közül pontosan az egyik értékelése „igaz”. Jelen esetben $b'(P1)=i$ és $b'(P2)=h$, amiből következik, hogy

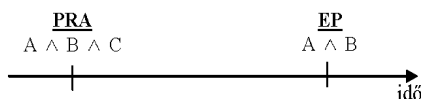
$$b'(P) = b'(P1 \text{ xor } P2) = i$$

Korábban megállapítottuk, hogy az igénypont „igaz” értékelése azt jelenti, hogy az igénypont ráolvasható a technika állására. Tehát azt találtuk, hogy a **P** igénypont nem új a PRA anterioritás fényében.

Az ESZH „speciális vs. általános” szabályát alkalmazva ugyanerre a megállapításra jutottunk. Matematikai modellünk tehát ugyanazt az eredményt szolgáltatja, mint a joggyakorlat, ami egyben azt is jelenti, hogy a kialakult joggyakorlat a logika szabályait juttatja érvényre.

2.3. Hiányzó jellemző

A második példánkban azt az esetet vizsgáljuk, amikor a szabadalmi igénypontból hiányzik egy olyan jellemző, amely a technika állása szerinti megoldásnak részét képezi. Jelölje EP azt az európai szabadalmat (vagy szabadalmi bejelentést), amelynek az igénypontja $A \sqsubset B$ alakú, és PRA egy olyan anterioritást, amelyből $A \wedge B \wedge C$ alakú megoldás ismerhető meg, függetlenül attól, hogy ez megjelenik-e igényponti szinten. A szituációt a 4. ábra szemlélteti.¹⁷

4. ábra

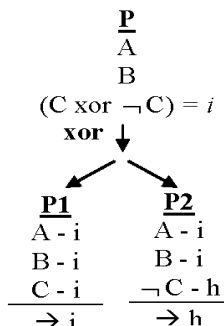
A találmány újdonsága (ha van egyáltalán) abban a felismerésben rejlik, hogy a technika állása szerinti **C** jellemző elhagyható.

Könnyen belátható, hogy az ítéletkalkulusban a $(C \text{ xor } \neg C)$ összetett ítélet tautológia, vagyis olyan ítélet, amelynek értékelése a **C** ítélet értékelésétől függetlenül mindig „igaz”. A hétköznapi logikában is ez érvényesül, a tű vagy ferromágneses anyagból készül, vagy nem ferromágneses anyagból készül, más lehetőség nincs.

Ennek megfelelően a szabadalmi igénypontot az 5. ábrán illusztrált módon megint két igénypontvariánsra bonthatjuk.

¹⁷ Mivel ennél a példánál nincs a **C** ítéletnél „elemibb” ítélet, ezért a **C** tekinthető elemi ítéletnek.

A C jellemzőt tartalmazó **P1** igénypontvariáns ráolvasható a PRA anterioritásra, míg a $\neg C$ feltételt tartalmazó **P2** igénypontvariáns nem. Az általános jellemző vizsgálata kapcsán az előző fejezetben láttuk, hogy a kizáró VAGY-kapcsolat értékelése akkor és csak akkor „igaz”, ha a két igénypontvariáns közül pontosan az egyik értékelése „igaz”. Jelen esetben ez a helyzet, ezért a **P** igénypont egészének az értékelése is „igaz” ($b'(P)=i$), amit a jogi nyelvre úgy fordítunk le, hogy a **P** igénypont nem új a PRA anterioritáshoz képest.

5. ábra

Az ESZH ugyanerre a végkövetkeztetésre jutna egyszerűen azért, mert a **P** igénypont minden jellemzőjét rá lehet olvasni a PRA anterioritásra.

Így tehát jelen esetben is azt találjuk, hogy a matematikai modell összhangban áll a joggyakorlattal, vagyis ebben a szituációban is érvényesülnek a logika szabályai.

Ha a matematikai modell más eredményt szolgáltatna, mint a joggyakorlat (különösen az esetjogi döntések) abból arra következtethetnénk, hogy az esetjogi döntésekben rejtett logikai ellentmondások lappanganak, amelyek bizonyos szituációkban előbukkanhatnak. A matematikai modell az ilyen szituációk előrevetítésére is alkalmas. A vizsgált példákkal kapcsolatban azonban nem találtunk ilyen logikai ellentmondásokat.

3. A szabadalombitorlás vizsgálata

A szabadalmi igénypontok második vizsgálati szempontja a szabadalombitorlás, illetve az oltalom terjedelmének kérdésköréhez kapcsolódik, ezért a jelen fejezetben ezt fogjuk a matematikai modell segítségével analizálni.

Az európai szabadalmi oltalom terjedelmét az ESZE 69. cikke határozza meg, amely kiegészül az ESZE 69. cikkének értelmezéséről szóló, és az ESZE szerves részét képező jegyzőkönyvvel. Sem az ESZE 69. cikke, sem a jegyzőkönyv nem rögzíti, hogy a szabadalombitorlás megállapításához szigorúan az összes igényponti jellemzőnek meg kell-e valósulnia, vagy már az is bitorlásnak minősül, ha valaki a „feltalálói ötletet” ülteti át a saját megoldá-

sába. Az európai szabadalmi rendszer a bitorlás értelmezését és megállapítását a nemzeti hatóságok (bíróságok) hatáskörébe utalja.

A szabadalmi oltalom terjedelmének kívánatos mértékét elsősorban jogi és gazdasági-politikai megfontolások befolyásolják. A jogi megfontolások főként a jogbiztonság megteremtésével kapcsolatosak – harmadik felek jogbiztonsága megköveteli, hogy az újonnan keletkező szabadalmi oltalom se közkincset képező ismert megoldásokat ne sajátíthasson ki, se harmadik felek korábbi iparjogvédelmi (szellemi) tulajdonjogát¹⁸ ne sértse. Ebből az következik, hogy ha a szabadalmi oltalom kiterjed egy vélt bitorló megoldásra, akkor amennyiben ez a megoldás a nyilvános technika állásához tartozott, vagy valaki korábbi iparjogvédelmi jogát képezte, az ilyen megoldásnak lehetővé kell tennie a szabadalom megsemmisítését (vagy megfelelő korlátozását), hogy a korábbi megoldást ne lehessen szabadalombitorlásért elmarasztalni.

A gazdasági-politikai megfontolásoknál elsősorban azt kell figyelembe venni, hogy a szabadalmi oltalom terjedelme kihat a kutatás-fejlesztéssel kapcsolatos befektetések megtérülésére. A nagyon szélesen értelmezett oltalmi kör megnöveli az oltalom megkerülésének (*inventing around*) költségét, így a szabadalmas magasabb árat is szabhat, mint ami a költségei megtérüléséhez feltétlenül szükséges. Ez viszont piaci szempontból a kelleténél jobban korlátozhatja a találmányhoz való hozzáférést.¹⁹ Ezzel szemben, ha az oltalom terjedelmét egy országban nagyon szűken értelmezik, ott kis költséggel megkerülhető a szabadalom, ami a szabadalmas számára megnehezíti, vagy akár lehetetlenné teszi a kutatás-fejlesztés költségeinek visszanyerését. Ezek a szempontok különösen fontosak az ún. nem szó szerinti bitorlás (*non-literal infringement*) szabályozásánál, ahol az oltalom terjedelmét nem az igénypont szó szerinti értelme alapján, hanem az ún. ekvivalenciaelv alkalmazásával határozzák meg.²⁰

A jelen fejezetnek nem célja a különböző nemzeti szabályozások és álláspontok ütköztetése, ehelyett az oltalom terjedelmének egy olyan értelmezését javasoljuk, amely összhangban áll az ESZH előtti lajstromozási eljárásban érvényesülő joggyakorlattal. Kézenfekvő feltéte-

¹⁸ Az ESZE 54. cikk (3) bekezdése szerinti kiterjesztett technika állása a korábbi elsőbbségű, de későbbi nyilvánosságra jutású európai szabadalmakat, illetve szabadalmi bejelentéseket is felöli. Az ESZE 139. cikk (2) bekezdése, illetve az ESZE 140. cikke ezenfelül lehetővé teszi, hogy az egyes szerződő államokban a nemzeti szabadalmak és szabadalmi bejelentések, illetve használati minták és használatiminta-oltalmi bejelentések a szerződő államban validált európai szabadalomra nézve a nemzeti szabadalmi jogi szabályozásnak megfelelően szintén a teljes kiterjesztésű technika állásához tartozzanak. Ilyen értelemben tehát a korábbi iparjogvédelmi jog korábbi szabadalmi vagy használatiminta-oltalmi jogot jelöl.

¹⁹ Ráadásul a „győztes mindent visz” típusú szabályozás fokozza az ún. szabadalmi versenyt (*patent race*), amelyben az optimálisnál nagyobb befektetés csökkenti az össz társadalmi hasznosságot, illetve megnöveli a holtteherveszteséget. Lásd *William M. Landes, Richard A. Posner: The economic structure of intellectual property law*. The Belknap Press of Harvard University Press, 2003.

²⁰ Az ekvivalenciaelv érvényesülése országonként más és más, l. AIPPI Summary Report – Question Q175 – The role of equivalents and prosecution history in defining the scope of patent protection (2003).

lezni, hogy a legnagyobb fokú konformitást az ESZH igényponti jellemzőkre koncentráló szemléletének az alkalmazásával érhetjük el, és amint látni fogjuk, ez a megközelítés valóban tökéletes összhangban áll az európai lajstromozási eljárással.

A 3. fejezetben öt típusát állapítottuk meg annak, hogy a vizsgált igénypont miként térhet el a technika állásától: hozzáadott jellemző, általános jellemző, speciális jellemző, helyettesítő jellemző és hiányzó jellemző. Hasonlóan, a bitorlás szempontjából is ezt az öt kategóriát lehet megkülönböztetni – ez esetben a vélt bitorló megoldás (termék, eljárás vagy alkalmazás) vonatkozásában. Ebben a fejezetben is csak azt a két esetet vizsgáljuk, amikor a szabadalmi igénypont a vélt bitorló termék valamely eleméhez képest egy általános igényponti jellemzőt tartalmaz, illetve a vélt bitorló megoldáshoz képest hiányzik egy jellemző. A továbbiakban csak az ún. szó szerinti bitorlással (*literal infringement*) foglalkozunk.²¹

3.1. Matematikai megfontolások

Amennyiben a szabadalombitorlás megállapítására az ESZH igényponti jellemzőkre koncentráló szemléletét kívánjuk alkalmazni, úgy az eljáró hatóságnak (hivatalnak vagy bíróságnak) az újdonságvizsgálathoz hasonlóan azt kell néznie, hogy az egyes igényponti jellemzők ráolvashatóak-e a vélt bitorló megoldásra.

Az újdonságvizsgálatnál láttuk, hogy az igénypontot megjelenítő összetett ítélet „igaz” értékelése akként értelmezhető, hogy az igénypont ráolvasható a vizsgált megoldásra. Jelen esetben az igénypont „igaz” értékelése a bitorlás tényének megállapítását jelenti. Ha az értékelés eredménye „hamis”, akkor az igénypont nem olvasható rá a vélt bitorló termékre, vagyis nem terjed ki rá a szabadalmi oltalom.

A következőkben megvizsgáljuk, hogy a 3. fejezetben látott megoldások (vagyis a PRA-anterioritásokból megismerhető megoldások) engedély nélküli használata megvalósítana-e szabadalombitorlást.

A bitorlás és az újdonság vizsgálatának eredményét az áttekinthetőség kedvéért táblázatos formában összegezzük a korábban bevezetett ábrázolási konvenciókkal.

3.2. Általános jellemző

A 6. táblázat olyan szituációt illusztrál, amelynél a szabadalmi igénypont általánosan megfogalmazott C jellemzőjének egy speciális esetét valósítja meg a vizsgált megoldás. A matematikai modell nem képes különbséget tenni az újdonságvizsgálat és a szabadalombitorlás vizsgálata között, mivel mindkettő annak megállapítására irányul, hogy az igénypont ráolvasható-e a vizsgált megoldásra (a technika állása szerinti korábbi megoldásra vagy egy

²¹ Ezt Magyarországon a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. tv. 24. § (2) bekezdése határozza meg, míg az ekvivalenciaelvet a 24. § (4) bekezdése juttatja érvényre.

vélt bitorló megoldásra), és matematikai szempontból a vizsgálat tényleges célja nyilvánvalóan irreleváns. Ebből kifolyólag mind az újdonság, mind a bitorlás vizsgálatánál ugyanazt az eredményt kapjuk, mint ahogy az a táblázat második sorának közös cellájában látható. Megállapítható tehát, hogy ha az ESZH igényponti jellemzőkre koncentráló szemléletet alkalmazzuk a bitorlás vizsgálatánál, akkor ez automatikusan biztosítja a szabadalom megsemmisítésének lehetőségét az újdonság hiányára való hivatkozással. Ez a vélt bitorló számára egy kvázi jogorvoslati eszközt jelent, amennyiben az általa használt megoldás a szabadalomra nézve a technika állásához tartozott.

	Újdonság	Bitorlás
Általános jellemző	$P = A \wedge B \wedge C$ összehasonlítva $PRA = A \wedge B \wedge C1$ -gyel	
értékelés ábrázolása:	<u>PRA</u> A B C1 $C1 \text{ xor } (C \wedge \neg C1) = C$ xor <u>P1</u> A - i B - i <u>C1 - i</u> → i <u>P2</u> A - i B - i C - ? <u>¬C1 - h</u> → h	
igénypont értékelése:	$b'(P) = b'(P1 \text{ xor } P2) = i$	
eredmény:	nem új	van bitorlás
jogforrások:	"speciális vs. általános" szabály GL C-IV, 9.5	ESZE 69. cikk

5. táblázat

Jelen szituációban az igényponti jellemzőkre koncentráló szemlélet gazdaságpolitikai megfontolásokból is indokoltnak tűnik. A szabadalmi oltalomnak gyakorlatilag nem lenne értéke, ha a szabadalmi igénypontban a találmányt olyan részletességgel kellene körülírni, hogy abba mindössze egyetlen kiviteli alak férjen be. Ehelyett meg kell engedni, hogy a találmányt tágabb fogalmak használatával is meg lehessen adni, például jelen esetben a bejelentő jogos igénye, hogy minden ferromágneses anyagra (C jellemző) kiterjessze oltalmi igényét. Hasznosítani viszont csak konkrét terméket, eljárást, alkalmazást lehet, amely szükségszerűen egy konkrét kiviteli alakja az általánosabban megfogalmazott találmánynak. A vélt bitorló nem általánosságban vett „ferromágnesből” készíti a tűt, hanem valamilyen konkrét ferromágneses anyagból, például acélból (C1 jellemző). Meg kell tehát követelni, hogy a szabadalmi oltalom az általános jellemző minden speciális kiviteli alakjára kiterjedjen – ezt

azonban ellensúlyozza, hogy ha a konkrét kiviteli alak a technika állásához tartozott, akkor újdonság hiányára való hivatkozással bárki kérheti a szabadalom keletkezésére visszaható hatályú megsemmisítését.

3.3. Hiányzó jellemző

A 7. táblázatban szemléltetett szituációban a vélt bitorló többletjellemzőket is megvalósít a szabadalmi igényponthoz képest. Az ESZH igényponti jellemzőkre koncentráló szemléletét alkalmazva a matematikai modell ismét ugyanazt az eredményt szolgáltatja a bitorlás vizsgálatánál, mint az újdonságvizsgálat esetében – a **P** szabadalmi igénypont egészének az értékelése „igaz”, tehát megállapítható a bitorlás. Ellenőrizni kell még, hogy ez összhangban áll-e a jogi, illetve a gazdaságpolitikai kívánalmakkal.

	Újdonság	Bitorlás
Hiányzó jellemző	$P = A \wedge B$ összehasonlítva $PRA = A \wedge B \wedge C$ -vel	
értékelés ábrázolása:	<u>PRA</u> A B C <u>P</u> A B $(C \text{ xor } \neg C) = i$ xor ↓ <u>P1</u> A - i B - i C - i → i <u>P2</u> A - i B - i $\neg C - h$ → h	
igénypont értékelése:	$b'(P) = b'(P1 \text{ xor } P2) = i$	
eredmény:	nem új	van bitorlás
jogforrások:	T411/98	ESZE 69. cikk

6. táblázat

Gazdaságpolitikai szempontból azt kell szem előtt tartani, hogy a szabadalmi igénypont által körülírt találmányhoz képest egy többletjellemző (új elem) hozzáadása szinte mindig lehetséges, tehát a szabadalom gyakorlatilag értékét veszítené, ha ilyen hozzáadás révén megkerülhetővé válna az oltalom. Másfelől harmadik felek jogbiztonsága sincs veszélyben, hiszen ha a vélt bitorló termék a technika állásához tartozott (a közkincs részét vagy valaki korábbi iparjogvédelmi tulajdonát képezte), a korábbi megoldás újdonságrontónak minősül a kevesebb jellemzőt tartalmazó szabadalmi igénypontra nézve, így jogalapot nyújt a szabadalom megsemmisítéséhez.

Ebben az esetben is megállapítható, hogy az ESZH igényponti jellemzőkre koncentráció szemléletét alkalmazva bitorlási kérdésben a szabadalmas kellően tág oltalomra tarthat igényt, miközben harmadik felek jogos érdeke sem szenved csorbát.

A fenti két példa matematikai tárgyalásából szépen körvonalazódik, hogy ha a nemzeti hatóságok a bitorlás megítéléséhez az ESZH igényponti jellemzőkre koncentráció szemléletét alkalmazzák, vagyis csak akkor állapítanak meg bitorlást, ha minden igényponti jellemző ráolvasható a vélt bitorló megoldásra, azzal automatikusan biztosítják a közkincshez tartozó, illetve valaki korábbi iparjogvédelmi tulajdonát képező megoldások használatához fűződő jogbiztonságot. A hozzáadott jellemző, speciális jellemző és helyettesítő jellemző eseteit itt a dolgozat terjedelembeli korlátai miatt nem tárgyaljuk, de ezekre is alkalmazható a formális matematikai modell ugyanezzel az eredménnyel.

4. Módosítások vizsgálata és az elsőbbségi igény

Ebben a fejezetben az igénypontok módosítását és az elsőbbségi igényt érintő kérdéseket a bevezetett matematikai modell segítségével vizsgáljuk. Mivel a két kérdéskör formai és tartalmi szempontból is hasonlít, így ezeket párhuzamosan tárgyaljuk. Először röviden áttekintjük mindkét terület jogszabályi és esetjogi hátterét.

4.1. A módosítások jogi szabályozása

Az európai szabadalmi rendszer a bejelentői elvet követi (*first-to-file principle*), ami az ESZE 60. cikk (2) bekezdésében nyer kifejezést: az európai szabadalomhoz való jog azt illeti meg, aki az adott találmányt a legkorábbi elsőbbséggel bejelenti. Ebből egyenesen következik, hogy a szabadalmi bejelentés benyújtása után a bejelentő nem javíthatja a helyzetét olyan új tartalom bevitelével, amely az elismert bejelentési napon benyújtott szabadalmi bejelentésben (röviden: az eredeti bejelentésben) nem szerepelt. Ezt a mögöttes elvet tükrözi az ESZE 123. cikke, amely tiltja az igénypontok, a leírás, illetve az ábrák minden olyan módosítását, amely bővítené az eredeti bejelentés tárgyát (tartalmát). A jelen dolgozatban csak az igénypontok módosításaival foglalkozunk, azonban az itt részletezett megfontolások értelemszerűen alkalmazhatók a bejelentés egyéb kellékeinek módosítására is.²²

Az ESZE nem definiálja, hogy mit ért a bejelentés tárgya alatt, illetve ennek bővítésén. Ezeket a kifejezéseket a fellebbezési tanácsok esetjoga interpretálta, és töltötte meg konkrét, normatív tartalommal. A fellebbezési tanács T194/84 számú döntése megállapítja, hogy bővítő értelmű módosításnak számít minden, aminek az eredményeként a szakember olyan

²² Az ESZE 69. cikk (1) bekezdése szerint: Az igénypontokat azonban a leírás és a rajzok alapján kell értelmezni. Így a szabadalmi leírás, illetve rajzok módosítása is kihathat az oltalom terjedelmére.

új információhoz juthat, amely nem volt közvetlenül és egyértelműen levezethető az eredeti tartalomról, figyelembe véve a szakember számára implicit módon benne foglalt tartalmat is (ez az ún. *disclosure test* – feltárási teszt).²³ A fenti döntés egyben arra is választ ad, hogy mi a szabadalmi bejelentés, illetve szabadalom tárgya: azon explicit és implicit információ-tartalom összessége, ami a bejelentés/szabadalom egészében foglaltatik.

4.2. Az elsőbbség jogi szabályozása

Az európai szabadalmi rendszer kétféle elsőbbséget ismer el. Az első maga az ESZE szabályozza (továbbiakban: európai elsőbbségi rendszer), míg a másodikat a Szabadalmi Együttműködési Szerződés (PCT)²⁴ állapítja meg. Az európai elsőbbségi rendszer a közvetlen európai szabadalmi bejelentések (ún. *Euro-direct* bejelentések) tekintetében érvényesül, míg a PCT-úton tett európai szabadalmi bejelentések (ún. *Euro-PCT* bejelentések) elsőbbségi rendszerét a PCT 8. cikk (2) bekezdésének a) pontja állapítja meg. Ez utóbbi viszont a Párizsi Unió Egyezmény (továbbiakban: PUE)²⁵ stockholmi szövegének 4. Cikkében lefektetett elsőbbségi rendszert implementálja. Az európai elsőbbségi rendszer lényegében maga is átveszi a PUE elsőbbségi szabályait, ám kicsit más megszövegezéssel, ami elvileg megengedné a közvetlen európai bejelentések és a PCT-úton tett európai bejelentések eltérő elsőbbségi feltételek szerinti elbírálását. A hatályos esetjogi döntések azonban az egységes joggyakorlat követelményét fogalmazták meg.²⁶

Az ESZH az utóbbi évtizedekben az ESZE 87. cikk (1) bekezdésében megkövetelt „azonos találmány”²⁷ megítélésére is a korábban látott, igényponthoz jellemzőkre koncentráló, szigorú szemléletet alakította ki. A joggyakorlat sokáig ingadozott az „azonos találmány” mércéjét illetően, mígnem először a G3/93, majd a G2/98 kibővített fellebbezési tanácsi döntés tisztázta, hogy akkor beszélhetünk azonos találmányról, ha a szabadalmi igényponthoz jellemzők mindegyike – külön-külön és együttesen is – közvetlenül és egyértelműen megismerhető az elsőbbségi bejelentés tartalmából. A G2/98 döntés deklarálta, hogy ha a szabadalmi igény-

²³ L. GL C-IV, 9.2.

²⁴ 1970. évi június 19-én Washingtonban kelt Szabadalmi Együttműködési Szerződés (Patent Cooperation Treaty).

²⁵ Az ipari tulajdon oltalma tárgyában 1883. március 20-án Párizsban aláírt és utoljára 1967. július 14-én felülvizsgált és 1979. szeptember 28-án módosított Egyezmény (Paris Convention).

²⁶ „Az ESZE – preambuluma értelmében – külön megállapodást képez a PUE 19. cikke értelmében, ezért az ESZE-t nyilvánvalóan nem lehet úgy értelmezni, hogy az a PUE-ben lefektetett alapelvekkel szemben álljon.” L. T301/87 döntés 7.5 pontja, amelyet megerősített a G3/93, valamint a G2/98 döntés is.

²⁷ Az „azonos találmány” az elsőbbségi rendszer kulcsfogalma, mivel egy korábbi bejelentés elsőbbsége csak azonos találmány tekintetében igényelhető. Az „azonos találmány” kifejezés a PUE-ben nem jelenik meg, azonban az ESZH a PUE 4. cikk F) bekezdésének utolsó mondatát („Azoknak az elemeknek az elsőbbségét, amelyek az elsőbbségi igény alapjául szolgáló bejelentésben, illetve bejelentésekben nem szerepelnek, a későbbi bejelentés alapozza meg az általános feltételek szerint.) ebben az értelemben alkalmazza. L. még G2/98 döntés indoklásának 9. pontját.

pont új jellemzővel bővül, kicserélnek vagy éppen elhagynak egy jellemzőt a korábbi bejelentésben feltártakhoz képest, akkor az ilyen igénypont nem élvezheti a korábbi bejelentés elsőbbségét. A G2/98 döntés a több elsőbbség igénylésére is kitér, amelyet az ESZE 88. cikk (2) bekezdése, illetve a PUE 4. cikk F) bekezdése biztosít, megállapítva, hogy több elsőbbségre csak VAGY típusú igénypontnak lehet.

4.3. Matematikai megfontolások

Az európai szabadalmi rendszerben a módosítások és az elsőbbségi igény hasonló elbírálási szempontok alá esik.²⁸ Mindkét kérdéskör azonos vizsgálódást igényel, egyfelől meg kell győződni róla, hogy az igényponti jellemzők az eredeti/elsőbbségi bejelentésből közvetlenül és egyértelműen megismerhetők, másfelől ellenőrizni kell, hogy az eredeti/elsőbbségi bejelentés tárgya nem bővült-e valamely korábban szükségesnek vélt jellemző elhagyásával. Itt is öt típusát különböztethetjük meg annak, hogy a vizsgált igénypont miként térhet el az eredeti/elsőbbségi bejelentés tartalmától (hozzáadott jellemző, általános jellemző, speciális jellemző, helyettesítő jellemző és hiányzó jellemző).

A szabadalmi igényponti jellemzőket most is a 3. fejezetben megadott elemi állításokkal fejezzük ki.

A matematikai modellt az újdonság és a bitorlás vizsgálatánál is látott módon vezetjük be. Az elemi ítéletek értékelésfüggvény jelen esetben is arra ad választ, hogy az eljáró hatóság döntése szerint a vizsgált igényponti jellemző ráolvasható-e az eredeti bejelentésre, illetve elsőbbségi bejelentésre, amiből következik, hogy az igénypont mint összetett ítélet „igaz” értékelése is azt jeleníti meg, hogy az igénypont egésze ráolvasható-e az eredeti, illetve az elsőbbségi bejelentés tartalmára. Ebből azonban nem vonhatjuk le rögtön azt a jogi konklúziót, hogy a módosítás megengedhető, illetve az elsőbbség elismerhető.

Ebben a fejezetben is csak azt a két esetet vizsgáljuk, amikor a szabadalmi igénypont az eredeti/elsőbbségi bejelentés kitanításához képest egy általános igényponti jellemzőt tartalmaz, illetve hiányzik egy igényponti jellemző. Az eredményeket itt is táblázatos formában összegezzük a korábban bevezetett ábrázolási konvenciókkal. Az eredeti bejelentésben, illetve elsőbbségi bejelentésben feltárt találmányt **P**-vel jelöljük függetlenül attól, hogy ez megjelenik-e igényponti szinten, míg a vizsgált igénypontot mint összetett ítéletet **P'** jelöli.

²⁸ A G1/03, G2/03 döntések indoklásának 4. pontja szerint az ESZE 87. cikk (1) bekezdésében az elsőbbségi jog megállapításánál a korábbi bejelentésben szereplő feltárás tekintetében ugyanaz a mérce, mint a bővítő értelmű módosítások ESZE 123. cikke szerinti találmánynak alkalmazásában.

4.4. Általános jellemző

	Módosítás	Elsőbbség
Általános jellemző	P' = A ∧ B ∧ C összehasonlítva P = A ∧ B ∧ C1 -gyel	
értékelés ábrázolása:	$\begin{array}{c} \underline{\mathbf{P}} \\ A \\ B \\ C1 \end{array}$ $\begin{array}{c} \underline{\mathbf{P'}} \\ A \\ B \\ C1 \text{ xor } (C \wedge \neg C1) = C \end{array}$ $\text{xor} \downarrow$ $\begin{array}{c} \underline{\mathbf{P1'}} \\ A - i \\ B - i \\ C1 - i \\ \hline \rightarrow i \end{array}$ $\begin{array}{c} \underline{\mathbf{P2'}} \\ A - i \\ B - i \\ C - ? \\ \hline \neg C1 - h \\ \hline \rightarrow h \end{array}$	
igénypont értékelése:	P1' igénypontvariáns: $b'(\mathbf{P1'}) = b'(A \wedge B \wedge C1) = i$ P2' igénypontvariáns: $b'(\mathbf{P2'}) = b'(A \wedge B \wedge C \wedge \neg C1) = h$ P' igénypont: $b'(\mathbf{P'}) = b'(\mathbf{P1'} \text{ xor } \mathbf{P2'}) = i$	
eredmény:	bővítő értelmű módosítás	<u>matematikai modell:</u> csak P1' elsőbbsége érvényes <u>esetjog:</u> csak P1' elsőbbsége érvényes
jogforrások:	T194/84 (feltárási teszt - disclosure test)	G2/98

7. táblázat

A 8. táblázatban összegzett szituációban az eredeti bejelentéshez, illetve az elsőbbségi bejelentéshez képesti módosítás egy speciális jellemző általánosítását jelenti. A **P'** szabadalmi igénypontot ebben az esetben is igénypontvariánsokra bontjuk (**P1'** igénypontvariáns: „*navigációs eszköz, amely acélból készült tűt tartalmaz*”; **P2'** igénypontvariáns: „*navigációs eszköz, amely acéltól különböző ferromágnesből készült tűt tartalmaz*”). A **P1'** igénypontvariáns maradéktalanul ráolvasható a korábban feltárt **P** találmányra, ezzel szemben **P2'** igénypontvariáns $\square C1$ összetett ítéletének (nem acél mint jellemző) értékelése és így **P2'** értékelése is „hamis”:

$$b'(\mathbf{P1'}) = b'(A \wedge B \wedge C1) = i$$

$$b'(\mathbf{P2'}) = b'(A \wedge B \wedge C \wedge \neg C1) = h$$

A 3.2 fejezetben láttuk, hogy ilyen esetben a kizáró VAGY-kapcsolatban álló igénypontvariánsokat tartalmazó **P'** szabadalmi igénypont összességében ráolvasható az eredeti/elsőbbségi bejelentésre:

$$b'(P') = b'(P1' \text{ xor } P2') = i^{29}$$

Bár a P' igénypont egésze ráolvasható az eredeti/elsőbbségi bejelentésre, azonban a $P2'$ igénypontvariáns nyilvánvalóan új tartalmat jelent az eredeti/elsőbbségi bejelentésben feltárt P találmányhoz képest. A matematikai modell csak igaz-hamis típusú eredményt szolgáltat, a jogi konklúziót nekünk kell levonni belőle.

Az igénypontmódosítás akkor nem minősül az ESZE 123. cikke értelmében bővítő értelmű módosításnak, ha az eredeti bejelentéshez képest nem eredményezi új tartalom bevitelét. Az elsőbbség az ESZE 87. cikk (1) bekezdése értelmében többek között akkor ismerhető el, ha azt az elsőbbségi bejelentésben feltárt találmánnyal *azonos* találmányra igénylik. Megállapíthatjuk, hogy jelen esetben a szabadalmi igénypontot megjelenítő P' összetett ítélet értékelése nem tükrözi ezeket a jogi követelményeket, azonban az egyes igénypontvariánsok értékelése már igen. A módosítások, illetve az elsőbbség vizsgálatánál tehát az a feltétel, hogy *minden* igénypontvariáns értékelése „igaz” legyen.

A módosítások vizsgálatánál a fenti eredmény azt jelenti, hogy a $P2'$ igénypontvariáns nem olvasható rá az eredeti bejelentésben feltárt P találmányra. Ha az eredeti bejelentés más találmányokat (kiviteli alakokat) is ismertet, akkor a $P2'$ igénypontvariánst ezekkel is össze kell vetni – adott esetben a $P2'$ igénypontvariánst újabb alvariánsokra bontva. Ha végeredményül olyan felbontáshoz érünk, ahol már minden igénypontvariáns ráolvasható az eredeti bejelentésben feltárt valamely találmányra (kiviteli alakra), akkor a módosított P' igénypont nem terjeszkedik túl az eredeti bejelentés tárgyán (tartalmán). Ha viszont végeredményül marad olyan igénypontvariáns (pl. $P2'$), amelynek az értékelése az eredeti bejelentésben feltárt összes kiviteli alakra nézve „hamis”, akkor a $P2'$ igénypontvariáns bővítő értelmű módosítást jelent, és ilyen formában a szabadalmi igénypont nem tartható fenn (a szabadalmi bejelentést el kell utasítani, illetve a szabadalmat meg kell vonni).

Hasonló eredményre jutunk a T194/84 döntés által bevezetett feltárási teszt (*disclosure test*) alkalmazásával is: az általános jellemző többletinformációt hordoz a speciális jellemzőhöz képest, tehát bővítő értelmű módosításnak minősül. Itt jegyezzük meg, hogy a korábbi esetjogban alkalmazott T201/83 döntés még újdonságtesztet állított fel a bővítő értelmű módosítások kiszűrésére. Ez utóbbi alkalmatlan lenne az általánosítással bevitt új információ kimutatására, mivel az újdonságteszt szerint a módosítás akkor ütközik az ESZE 123. cikkének tilalmába, ha a módosított szabadalmi bejelentés vagy szabadalom új az eredeti bejelentéshez képest (az újdonságvizsgálat szabályait alkalmazva). Jelen esetben azonban az általános jellemző sem az ESZH „speciális vs. általános” szabálya, sem a matematikai modellünk alapján nem új az eredeti bejelentés speciális jellemzőjéhez képest. Itt tehát tetten érhető egy olyan hiányosság, amelyet a matematikai modell előre jelezhetett volna.

²⁹ L. még a 4. táblázatot a 2.4. fejezetben.

Az elsőbbségi igény vizsgálatánál a $P1'$ igénypontvariáns azonos az elsőbbségi bejelentésben feltárt P találmánnyal, tehát jogosult annak az elsőbbségére. A $P2'$ igénypontvariáns azonban különbözik a P találmánytól, és ha az elsőbbségi bejelentésben nincs is más olyan találmány (kiviteli alak), amely megegyezne a $P2'$ -vel, akkor ez az igénypontvariáns nem élvezheti a korábbi bejelentés elsőbbségét. A matematikai modell egyben arra is rámutat, hogy az egyes igénypontvariánsok elsőbbsége egymástól függetlenül is fennállhat. Erre a megállapításra jutott a T828/93 döntés is, amely leszögezte, hogy az alternatívákat tartalmazó (VAGY típusú) igénypontok esetében az egyes igénypontvariánsok különböző elsőbbséggel rendelkezhetnek. Ez még nem lenne elegendő a jelen szituáció eldöntésére, hiszen itt az igénypontban nincsenek explicit alternatívák. A Kibővített Fellebbezési Tanács G2/98 döntésében azonban túllépett a T828/93 döntésen, megállapítva, hogy egy általános kifejezést vagy formulát tartalmazó igénypont szintén több korábbi bejelentés elsőbbségét élvezheti az általános kifejezés vagy formula körébe eső különböző kiviteli alakok tekintetében.³⁰ Mint látjuk, a matematikai modell alapján ez a megállapítás triviális, hiszen a matematikai formalizmusban itt ténylegesen VAGY típusú igénypontról van szó.

A bővítő értelmű módosítások vizsgálatához képest fontos különbség, hogy az elsőbbségi igény érvénytelensége nem eredményezi a szabadalmi igénypont automatikus elutasítását. Természetesen ha felmerül olyan releváns anterioritás, amely az elsőbbségi időpont és a bejelentés napja között jutott nyilvánosságra,³¹ az elsőbbség érvénytelensége esetén az ilyen anterioritást figyelembe kell venni, és adott esetben a szabadalmi bejelentés elutasítását vagy a szabadalom megsemmisítését eredményezheti.

4.5. Hiányzó jellemző

A 9. táblázat azt a szituációt szemlélteti, amikor a P' igénypontból hiányzik valamely az eredeti/elsőbbségi bejelentésben bemutatott jellemző. A helyzet nagyon hasonló az előző fejezetben látott általánosításhoz – az új „jellemző” annyira általános, hogy semmiféle megkötést nem jelent. Ebből kifolyólag az általános jellemző vizsgálatánál látott megfontolások alkalmazandók jelen esetben is: az eredeti/elsőbbségi bejelentésnek mindegyik igénypontvariánst ($P1'$, $P2'$) alá kell támasztania.

A C jellemző ráolvasható az eredeti/elsőbbségi bejelentésben feltárt P találmányra, tehát C elemi ítélet értékelése „igaz”:

$$b(C) = i$$

A kiterjesztettértékelés-függvény [def-5] definíciója alapján a $\neg C$ összetett ítélet értékelése „hamis”:

$$b'(\neg C) = h$$

³⁰ L. G2/98, indoklás 6.7. pontja.

³¹ Teljes kiterjesztésű technika állása esetén az elsőbbségi dátum és a bejelentési nap közé eső elsőbbséggel vagy bejelentési nappal bíró anterioritás feltárása járhat hasonló jogkövetkezmennyel.

	Módosítás	Elsőbbség
Hiányzó jellemző	$P' = A \wedge B$ összehasonlítva $P = A \wedge B \wedge C$-vel	
értékelés ábrázolása:	$\underline{P}$ A B C $\underline{P'}$ A B (C xor $\neg C$) $\equiv$ t xor ↓ $\underline{P1'}$ A - t B - t C - t — → t $\underline{P2'}$ A - t B - t $\neg C$ - f — → f	
igénypont értékelése:	$P1'$ igénypontvariáns: $b'(P1') = b'(A \wedge B \wedge C) = i$ $P2'$ igénypontvariáns: $b'(P2') = b'(A \wedge B \wedge \neg C) = h$ P' igénypont: $b'(P') = b'(P1' \text{ xor } P2') = i$	
eredmény:	bővítő értelmű módosítás	<u>matematikai modell:</u> $P1'$: elsőbbsége érvényes $P2'$: elsőbbsége érvénytelen <u>esetjog:</u> elsőbbsége érvénytelen
jogforrások:	T194/84 és T331/87	G2/98 (jellemző elhagyása új találmányt eredményez, ezért az elsőbbség érvénytelen)

8. táblázat

Ez azt tükrözi, hogy a C jellemző elhagyása nem volt levezethető az eredeti/elsőbbségi bejelentés egészéből. Így a **$P2'$** igénypontvariáns értékelése is „hamis”, vagyis nem olvasható rá az eredeti/elsőbbségi bejelentésre. Az igénypont módosítása esetén ez bővítő értelmű módosításnak minősül, és mint olyan nem engedhető meg. Elsőbbségi igény vizsgálata esetén a **$P1'$** igénypontvariánst megilleti az elsőbbség, míg a **$P2'$** igénypontvariánst nem.

Előfordulhat azonban, hogy a C jellemző elhagyásának a lehetőségét a szakember különösebb erőfeszítés nélkül levezethette az eredeti/elsőbbségi bejelentésből. Igénypont-módosításokkal kapcsolatban a T331/87 döntés adja meg azokat a szigorú feltételeket, amelyek teljesülése esetén kivételesen lehetőség van egy igényponti jellemző cseréjére vagy elhagyására (GL. C-VI, 5.3.10):

„Egy igényponti jellemző cseréje vagy elhagyása abban az esetben nem ütközik az ESZE 123(2) cikkének tilalmával (bővítő értelmű módosítások tilalma szabadalmi bejelentés esetén), ha a szakember közvetlenül és egyértelműen felismerné, hogy:

- (i) *a leírás a jellemzőt nem mint szükséges jellemzőt ismerteti;*
- (ii) *a jellemző, mint olyan, nem elengedhetetlen a találmány működése szempontjából a megoldandó műszaki probléma fényében;*
- (iii) *a jellemző cseréje vagy elhagyása nem igényli más jellemzők komolyabb módosítását a változások kompenzálása végett.”*

A T331/87 döntést a matematikai modell keretein belül úgy vehetjük figyelembe, hogy a T331/87 döntés szerinti teszt teljesülése esetén az eredeti/elsőbbbségi bejelentés tartalmához hozzáadunk egy implicit kiviteli alakot, amely A, B és $\neg C$ jellemzőt tartalmaz. Így tehát az eredeti/elsőbbbségi bejelentés két kiviteli alakot tanít a szakembernek:

$P1 = A \wedge B \wedge C$ (explicit kitanítás),

$P2 = A \wedge B \wedge \neg C$ (implicit kitanítás).

Az első igénypontvariánst reprezentáló $P1'$ összetett ítélet az eredeti/elsőbbbségi bejelentés $P1$ explicit kiviteli alakjára olvasható rá, míg a második igénypontvariánst reprezentáló $P2'$ összetett ítélet a $P2$ implicit kiviteli alakjára.

Módosítások vizsgálata esetén ez azt jelenti, hogy a módosítás megengedhető, mivel nem jelenti új tartalom bevitelét. A T194/84 döntés feltárási tesztjét kombinálva a T331/87 döntés szerinti tesztel hasonló eredményre jutunk – de figyeljük meg, hogy itt már több döntést kell együttesen alkalmazni, ami óhatatlanul nagyobb bizonytalanságot hordoz magában.

Elsőbbbség vizsgálatánál a matematikai modell szintén arra vezet, hogy mindkét igénypontvariáns és így a P' igénypont elsőbbbsége is elismerhető. Ez utóbbi megállapítás az esetjogi döntések alapján nem vonható le egyértelműen, mivel a T331/87 döntés csak az ESZE 123. cikke szerinti bővítő értelmű módosítások tilalmával foglalkozik, és az „azonos találmány” kérdéskörét vizsgáló G2/98 döntés nem utal a T331/87 döntés alkalmazhatóságára. A matematikai modellből azonban kitűnik, hogy a két területre vonatkozó mögöttes elv analóg, így ha a módosítások vizsgálatánál lehetőség van implicit kiviteli alakok figyelembevételére, akkor ezt az elsőbbbség elismerésénél is meg kell engedni.

A G2/98 a jellemző elhagyásának lehetőségével explicit kiviteli alakokra nézve is csak egészen érintőlegesen foglalkozik, megállapítva, hogy ilyen esetben az elsőbbbségi igény nem elismerhető.³² A matematikai modellből azonban világos, hogy a jellemző elhagyása és a jellemző általánosítása között nincs éles különbség, matematikai értelemben mindkettő VAGY típusú igénypontot eredményez. Az alternatív igénypontvariánsok tekintetében semmi nem indokolja az elsőbbbségi igény kategorikus megtagadását, azokat ugyanúgy megilletheti az elsőbbbség, mint ahogy az általános jellemző által felölelt speciális kiviteli alakok is élvezhetik különböző korábbi bejelentések elsőbbbségét.

Itt tehát megint egy olyan logikai inkonzisztenciára, illetve szabályozási hiányosságra bukkantunk, amelyet a matematikai modell azonnal kimutat, azonban a hatósági joggyakorlat még nem munkált ki.

³² L. a G2/98 döntés indoklásának 9. pontját.

5. Az ESZH joggyakorlatának mögöttes logikája

Az ESZH joggyakorlata az elmúlt évtizedek során fokozatosan jutott el a jelenleg alkalmazott szigorú, igényponti jellemzőkre koncentráló szemlélethez, amelyet nagyrészt logikailag konzisztens módon alkalmaz. Ez pusztán abból is megállapítható, hogy az ítéletkalkulus formalizmusával, tehát matematikai logikával modellezhető. Akad ugyan néhány apróbb hiányosság, de a szabályozási trend azt mutatja, hogy az európai szabadalmi rendszer önszabályozó abban az értelemben, hogy az ellentmondásos, hiányos döntéseket a rendszer idővel kiküszöböli.³³

Az ESZH igényponti jellemzőkre koncentráló szemlélete ugyan a megadási, illetve a felszólalási eljárás terméke, amely a szabadalmazhatóság gyakorlati kérdéseivel kapcsolódik, azonban a következőkben rávilágítunk arra, hogy ez a megközelítés voltaképpen az oltalom terjedelmének megállapításában feltételezi az igényponti jellemzőkre koncentráló szemléletet.

A szabadalmi oltalom a szellemi tulajdon tágabb fogalmába tartozik. Jellemzője, hogy abszolút hatályú jogviszony – a jogosulttal szemben mindenki más kötelezett. Ennek megfelelően a szabadalom engedélyezése, a szabadalom, illetve az elsőbbségi igény érvényeségének vizsgálata, valamint a szabadalmi oltalomból eredő jogosultságok érvényesítése során a központi kérdés mindig a szabadalmas és a kötelezett pozícióban lévő minden más fél közötti jogviszony módosulása. A szabadalmas jogi helyzetét a szabadalmi oltalom terjedelme határozza meg, ezért

- (i) az újdonságvizsgálat célja, hogy a szabadalmi oltalom ne terjedhessen ki a technika állására, mivel ez vagy a közkincs része [az ESZE 54. cikk (2) bekezdése szerinti nyilvános technika állása], vagy valaki korábbi szellemi tulajdona [az ESZE 54. cikk (3) bekezdése szerinti teljes kiterjesztésű technika állása];
- (ii) a szabadalmi oltalom terjedelmének vizsgálata azt a célt szolgálja, hogy eldöljön, mely megoldások engedély nélküli használatával szemben léphet fel a szabadalmas, és melyek azok a megoldások, amelyek kívül esnek a szabadalmi oltalmon;
- (iii) az igénypontmódosítások vizsgálatának célja, hogy az oltalom terjedelmét ne lehessen utólag kiterjeszteni, ami a kötelezett pozícióban lévő harmadik felek jogbiztonsága szempontjából fontos;
- (iv) az elsőbbségi igény vizsgálatának célja annak az időpontnak a megállapítása, ami kijelöli, hogy mi tartozik a technika állásához, és így mire nem terjedhet ki a szabadalmi oltalom.

Érdekes megállapítani, hogy az igénypontok vizsgálatának mind a négy válfaja (újdonság, bitorlás, módosítások, elsőbbség) a szabadalmi oltalom terjedelmének jogi szerepére vezet-

³³ Ezt láttuk például a T201/83 döntés újdonságtesztjéről a T194/84 döntés feltárási tesztjére való áttérés esetében a bővítő értelmű módosítások vizsgálata kapcsán.

hető vissza, ugyanakkor az oltalom terjedelmének az értelmezése nem tartozik az ESZH hatáskörébe.

Nézzük meg részletesen azokat az igénypont-vizsgálati kategóriákat, amelyekre viszont kiterjed az ESZH hatásköre.

Az újdonság vizsgálatánál az eljáró hatóságnak azt kell biztosítania, hogy a technika állását ne lehessen a szabadalmi oltalom körébe vonni. Amennyiben a szabadalmi oltalom terjedelmét az igényponti jellemzőket előtérbe helyező szemlélettel határozzuk meg, akkor a technika állása szerinti megoldásra abban az esetben terjed ki a szabadalmi oltalom, ha a megoldásban az igényponti jellemzők maradéktalanul megvalósulnak. Ekkor az eljáró hatóságnak el kell utasítania a szabadalmi bejelentést, vagy meg kell semmisítenie a szabadalmat, hiszen nem engedélyezhető olyan oltalom, amely kisajátítana egy közkinccset képező megoldást, vagy eltulajdonítana valaki korábbi szellemi tulajdon-jogát. Az újdonságvizsgálat tehát annak a vizsgálatát igényli, hogy a technika állása szerinti megoldás beleesne-e az oltalom körébe. Ha a szabadalmi oltalom terjedelmének megállapítására jogosult hatóság az oltalom terjedelmét az ESZH igényponti jellemzőkre koncentráló szemlélete alapján határozza meg, akkor az újdonságvizsgálatnál ugyanezt a szemléletet kell alkalmazni.

Az igénypont-módosításokat illetően megállapítható, hogy az oltalom terjedelme a módosítás révén nem terjeszthető ki potenciálisan a közkinccshez tartozó vagy valaki korábbi szellemi tulajdon-jogát képező megoldásra. Az európai szabadalmi rendszer nem zárja el az oltalmi igény módosításától a bejelentőt a szabadalom megadása előtt – feltéve, hogy a módosítás az eredeti kitanításon nem terjeszkedik túl. Ebből kifolyólag a szabadalom megadásiig a szabadalmi bejelentésben feltárt minden olyan kiviteli alakra kiterjeszthető az oltalmi igény, amely nem tartozott eleve a technika állásához – ezzel a lehetőséggel harmadik feleknek számolniuk kell, és tartózkodniuk kell az összes ilyen kiviteli alak hasznosításától. A szabadalmi oltalom megadása egyben kijelöli a szellemi tulajdon-jog korlátait. Az oltalmi körbe eső kiviteli alakokon a szabadalmasnak szellemi tulajdon-joga keletkezik (a bejelentési napra visszaható hatállyal), míg az oltalmi körön kívül eső, de a bejelentésben feltárt kiviteli alakok közkinccsé válnak. A módosításokkal kapcsolatos követelmény a bejelentési eljárás és a szabadalom megadását követő szakasz tartalmi különbsége miatt kettős. A szabadalom megadását megelőzően (tehát a bejelentési eljárás során) az oltalom terjedelme nem módosulhat úgy, hogy a bejelentéskori feltáráson túlterjeszkedjen, mivel a „kívül eső” megoldások időközben közkinccsé válhattak, vagy bekerülhettek valaki szellemi tulajdonába. A szabadalom megadásával minden olyan megoldás közkinccsé válik, ami ugyan szerepelt az eredeti bejelentésben, de amelyre a szabadalmi oltalom nem terjed ki. Ennek megfelelően a megadást követően a szabadalom módosítása nemcsak az eredeti kitanításon „kívül eső” megoldásokat nem vonhatja be az oltalom körébe, de többet a közkinccsnek átengedett kiviteli alakok sem sajátíthatók ki. A módosítások engedélyezésénél tehát azt kell vizsgálni, hogy a módosítás eredményeként kiterjed-e a szabadalmi oltalom az eredeti bejelentés kitanításán túlterjeszkedő, illetve a szabadalom megadásával közkinccsé vált kiviteli alakra.

Ha a szabadalmi oltalom terjedelmét az igényponti jellemzőkre koncentráló szemléletnek megfelelően állapítjuk meg, akkor a módosítások vizsgálatánál is ugyanezt a szemléletet kell alkalmazni, mind a szabadalom megadása előtt, mind azt követően.

Az elsőbbségi időpont meghatározása az újdonságvizsgálat (és feltalálói tevékenység) előkérdéseként fogható fel, hiszen az ESZE 89. cikke értelmében az érvényes elsőbbségi időpont felváltja a bejelentési napot a technika állásának meghatározásakor. Ha a szabadalmi oltalom olyan megoldásra is kiterjed, amely az elsőbbségi bejelentésben nem szerepelt, akkor ez az elsőbbségi időpontot követő, de a bejelentési napot megelőző köztes időintervallumban potenciálisan közkinccsé válhatott vagy bekerülhetett valaki szellemi tulajdonába. Az ilyen megoldások többé már nem sajátíthatók ki, illetve nem tulajdoníthatók el egy később tett szabadalmi bejelentésben. Ez a legegyszerűbben úgy biztosítható, hogy az ilyen megoldásokra vonatkozó oltalmi igény tekintetében nem ismerjük el az elsőbbséget. Ekkor ezek a megoldások a technika állásához tartoznak, és lehetővé teszik az oltalmi igény megfelelő korlátozását (adott esetben a szabadalmi oltalom megsemmisítését). Az elsőbbség tehát csak olyan szabadalmi igénypont esetében ismerhető el, amelynek nem esik az oltalmi körébe az elsőbbségi bejelentés kitanításán túlterjeszkedő megoldás. Ha a szabadalmi oltalom terjedelmét az ESZH igényponti jellemzőkre koncentráló szemléletének megfelelően állapítjuk meg, akkor az elsőbbségi igény vizsgálatánál is ugyanezt a szemléletet kell alkalmazni.

A szabadalmi igénypontoknak az oltalom terjedelmében játszott jogi szerepére való tekintettel megállapítható, hogy az ESZH igényponti jellemzőkre koncentráló szemlélete azzal a feltételezéssel ekvivalens, hogy az oltalom terjedelmének megállapítására jogosult hatóság is az igényponti jellemzőkre koncentráló szemléletnek megfelelően állapítja majd meg az oltalom terjedelmét. Az ESZH-nak nincs közvetlen ráhatása az oltalom terjedelmének értelmezésére, azonban azzal, hogy az igényponti jellemzőkre koncentráló szemléletet konzekvensen alkalmazza a bejelentési és a felszólalási eljárásban, lényegében kikényszeríti, hogy az oltalom terjedelmének megállapítására ténylegesen jogosult hatóságok is ezt a szemléletet vegyék át a bitorlás kérdésének megítélésekor. Ha ugyanis ettől eltérő irányelvek mentén ítélik meg a bitorlás kérdését, azzal nagy valószínűséggel felborítják a szabadalmas jogos oltalmi igénye és harmadik felek jogbiztonság iránti igénye közti kényes egyensúly.

6. Konklúzió

A dolgozatban bevezettünk egy matematikai modellt az európai szabadalmi igénypontok jogi szempontú vizsgálata céljából, és bemutattuk a modell gyakorlati alkalmazásának menetét az igénypontok vizsgálatának négy különböző területén. Rávilágítottunk, hogy míg az ESZH fellebbezési tanácsainak, illetve Kibővített Fellebbezési Tanácsának esetjogára támaszkodva minden szituációban más-más döntést kell alkalmazni, addig a matematikai modell a négy különböző területet egységesen kezeli.

A matematikai modell matematikai logikán alapul és – az esetek többségében – ugyanazt az eredményt szolgáltatja, mint az adott szituációt szabályozó esetjogi döntés. Ebből arra következtethetünk, hogy az ESZH esetjoga logikailag lényegében letisztult rendszert alkot. Azokban a speciális szituációkban, ahol az esetjogi döntések ellentétesek a matematikai modellből levezethető eredményekkel, a matematikai modell segít feltárni a döntések rejtett logikai ellentmondásait, szabályozási hiányosságait. Az elsőbbségi igényrel kapcsolatban egy ilyen, a mai napig fennálló logikai ellentmondásra mutattunk rá.

A jelen dolgozatban nem vállalkozhattunk minden lehetséges szituáció tárgyalására, azonban a matematikai modellt sikerrel alkalmaztuk az itt nem tárgyalt esetekre is. A matematikai modell többek között alkalmasnak bizonyult a kiválasztási találmányok leírására is, és ezek koherens beillesztésére az európai szabadalmi rendszerbe. Egy másik izgalmas vizsgálódási terület az ún. utólagos kizáró szakaszok,³⁴ amelyek alkalmazását erősen korlátozta a hatályos esetjog³⁵ – mint az a matematikai modellből kiderül – meglehetősen ellentmondásosan.

A szabadalmi igénypontok elemzésének matematikai megközelítése eredményesen alkalmazható mind a meglévő esetjogi döntések logikai ellentmondás-mentességének vizsgálatára céljából, mind a jövőbeni döntéshozatal támogatása érdekében. A matematikai modell ugyanakkor nem helyettesíti a szabadalmi jogi szakma szereplőit, és a döntéshozatalból sem képes a szubjektív elemeket kiiktatni, a matematikai formalizmus pusztán segédeszközként szolgál, mint ahogy a technológia és a természettudományok minden más területén is.

Irodalom

- Case Law of the Boards of Appeal of the European Patent Office, fifth edition. Edited by: Albert Ballester Rodès, Sabine Demangue, Christos Dimopoulos, Barbara Dobrucki, Jane Osbeldiston, Chrysoula Pentheroudakis, Yvonne Podbielski, Jérôme Serre, EPO, 2006
- Bobrovsky Jenő: Az enyém, a tied és a miénk a szellemi tulajdonban (elektronikus formában megjelent esszé) – www.mie.org.hu
- Kacsuk Zsófia: Az európai elsőbbségi jog elemzése az Európai Szabadalmi Hivatal joggyakorlatának tükrében – avagy hogyan igényeljük a serpenyő elsőbbségét műanyag pohárra? Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 3. (113.) évf. 6. sz., 2008. december
- Kacsuk Zsófia: Az igénypontok szerepe a szabadalmi jogban, 1. rész. A szabadalmazhatóság egyes kérdései – technika állása, újdonság és feltalálói tevékenység. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 5. (115.) évf. 1. sz., 2010. február
- Kristóf János: Az analízis logikai alapjai, egyetemi jegyzet. ELTE, Budapest, 1998
- Kürtösy Jenő, Schwarczkopf József: Az igénypont-módosítás feltételei. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 106. évf. 4. sz., 2001. augusztus

³⁴ Angol terminológiában: *undisclosed disclaimer*.

³⁵ L. G1/03, illetve G2/03. A G1/03, illetve G2/03 alkalmazásával kapcsolatos fejleményeket tekintve I. A. Rudge: The art of gracefully renouncing what's not yours – how the Boards of Appeal have applied G1/03 and G2/03 in practice. epi Information, December 2009.

- William M. Landes, Richard A. Posner: The economic structure of intellectual property law. The Belknap Press of Harvard University Press, 2003
- Dr. Palágyi Tivadar: Az elsőbbséggel kapcsolatos kérdések megítélése az Európai Szabadalmi Hivatal joggyakorlatában. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 108. évf. 1. sz., 2003. február
- Dr. Palágyi Tivadar: A szabadalmazhatóság megítélése az Európai Szabadalmi Hivatal joggyakorlatában. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 107. évf. 2. sz., 2002. április
- Pokol Béla: Társadalomtudományi trilógia, szociológiaelmélet, jogelmélet, politikaelmélet (internetes előadások). Telemedia Network Bt., 2008
- Ravadits Imre: Az Európai Szabadalmi Hivatal joggyakorlata a kizáró szakasz megengedhetőségére vonatkozóan. MIE közlemények, 2004. 45. sz., p. 29–39
- A. Rudge: The art of gracefully renouncing what's not yours – how the Boards of Appeal have applied G1/03 and G2/03 in practice. epi Information, December 2009
- Dr. Svingor Ádám: Elsőbbség igénylése az ESZE szerint a Kibővített Fellebbezési Tanács két döntésének fényében. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 108. évf. 1. sz., 2003. február
- The Annotated European Patent Convention, 16th revised edition by Derk Visser (Updated till 15 November 2008). H. Tel, Publisher, 2008
1973. október 5-i Münchener Egyezmény (European Patent Convention – Európai Szabadalmi Egyezmény) Guidelines for Examination in the European Patent Office. European Patent Office, 2007
- AIPPI Summary Report – Question Q175 – The role of equivalents and prosecution history in defining the scope of patent protection. 2003
- <http://www.epo.org/patents/appeals/search-decisions.html>

A MÉDIAJOG SZERZŐI JOGI MEGKÖZELÍTÉSE

A szerzői jognak a digitális korban ki kell törnie abból a „szemérmes” elhatárolódottságból és izolált visszavonultságból, amelyben évtizedek óta egzisztál. Az „elit” jogterület kategóriája nem tartható már, a médiát átszövő forradalmi technológiai fejlődés kikényszeríti a szerzői jog válaszait a technikai változások által felvetett kérdésekre.

A digitális média világában megnő a szerzői jog jelentősége; a médiajoggal határos jogterületek, úgymint – hírközlési jog, versenyjog – mellett felértékelődik a különböző terjesztési platformok által eljuttatott tartalom és az azt létrehozó szerzői alkotások szerepe. A digitális korszak egyrészt a kapcsolódó jogterületek egymásra utaltságát, konvergenciáját erősíti, ugyanakkor pedig az egyes jogterületekre jellemző sajátos szemléletet, megközelítési módokat is hangsúlyozza, biztosítva ezáltal az adott jogterület integritását.

A jelen tanulmány a szerzői jog médiajoggal összefüggő néhány kapcsolódási pontjára kíván rámutatni

- alapjogi megközelítésben, bemutatva a kapcsolódás főbb nemzetközi egyezményeit és uniós jogforrásait,
- a két jogterületet alapvetően meghatározó törvények jellegének összehasonlításával, valamint
- a Szerzői Jogi Szakértő Testület egyes kapcsolódó szakvéleményeinek elemzésével.

E tanulmány – ennek megfelelően – a médiajog egyes szerzői jogi kérdéseivel kíván foglalkozni, amely területek közös kapcsolódási pontja a *véleményszabadság és a művészeti önkifejeződés*.

1. Alapjogi megközelítés

1.1. Nemzetközi jogi egyezmények

A szerzői jog kétféle megközelítése vált ismertté. Az egyik szerint ez a terület a kulturális jog részét képezi, a másik felfogás értelmében pedig a szerzői jog a tulajdonjog részének tekinthető.

Jelen tanulmányban – nem vitatva a szerzői jog tulajdonjogi megközelítésének létjogosultságát – azokra a legjelentősebb nemzetközi egyezményekre és uniós irányelvekre térünk ki, amelyek a szerzői jognak a *véleménynyilvánítás alkotmányos alapjogához, így a kulturális alapjoghoz való kötődését támasztják alá*.

* Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, szerzői jogi igazgató

A II. világháború után számos nemzetközi dokumentum deklarálta a szerzői jog biztosítását a szerző számára. Ennek következtében elismerésre került a szerző műve feletti rendelkezési joga. A szerzői jog ebben az értelemben a *kultúrában való részvétel szabályrendszerét* jelenti. Ehhez a felfogáshoz áll közel a szerzői jognak a véleménynyilvánítási jog részeként való elismerése, miszerint a *szerzői mű, az alkotás nem más, mint a szerző formába öntött véleménye*.

A szerzői jog másik megközelítése a *szerzői jog tulajdonjog részeként való felfogása*, amely a kulturális és a véleménynyilvánítási megközelítéssel együttesen képezi a szerzői jogi védelem rendszerének hálóját. A kétfajta megközelítés egymásra épülve, közösen biztosítja a kiegyensúlyozott – a szerző, a jogosult érdekeit és a felhasználó érdekét, valamint a közérdeket egyaránt figyelembe vevő – szabályozást.

A szerzői jogot kulturális jogként elismerő nemzetközi dokumentumok rendelkezései közül ki kell emelni

- az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 15. cikkét¹ (EJENY, 1948), valamint
- a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 27. cikkét² (GSZKJNE, 1966).

Mindkét rendelkezésből kiolvasható a szerzői jog egyik legjelentősebb alapelve: a szerző–fogyasztó közötti érdekegyensúly fenntartásának princípiuma.

Az EJENY 15. cikke, valamint a GSZKJNE 27. cikke megfogalmazza a szerző érdekeit védő „erkölcsi és anyagi értelemben vett védelem” biztosítását, illetve azokat az elveket, amelyek a széles közönség jogainak elismerésében testesülnek meg, így a kulturális életben történő részvétel támogatásában, illetve a tudomány haladásából és annak alkalmazásából származó előnyök biztosításában mutatkoznak meg. A véleménynyilvánítás szabadsága nemcsak a szerző javára, hanem az ő terhére is érvényesíthető, amikor más személy kívánja gyakorolni a véleménynyilvánítás szabadságát azzal, hogy közben a szerző jogát háttérbe szorítja.

¹ 15. cikk (1) Mindenkinnek joga van a közösség kulturális életében való szabad részvételhez, a művészetek élvezéséhez, a tudomány haladásában és annak előnyeiben való részesedéshez.

(2) Mindenkinnek joga van az általa alkotott tudományos, irodalmi vagy művészeti termékekkel kapcsolatos erkölcsi és anyagi érdekeinek védelméhez.

² 27. cikk Az Egyezségokmányban részes államok elismerik mindenki jogát arra, hogy

- részt vegyen a kulturális életben;
- élvezze a tudomány haladásából és annak alkalmazásából származó előnyöket;
- minden olyan tudományos, irodalmi vagy művészeti alkotás tekintetében, melynek szerzője, erkölcsi és anyagi érdekei védelemben részesüljenek.

Az Egyezségokmányban részes államok által e jog teljes érvényesítése érdekében teendő lépéseknek ki kell terjedniük a tudomány és a kultúra megőrzését, fejlesztését és terjesztését biztosító intézkedésekre is.

Az Egyezségokmányban részes államok kötelezik magukat a tudományos kutató és alkotó tevékenységekhez nélkülözhetetlen szabadság tiszteletben tartására.

Az Egyezségokmányban részes államok elismerik a tudomány és kultúra területén történő nemzetközi kapcsolatok és együttműködés előmozdításából és fejlesztéséből származó előnyöket.

1.2. Unió jogforrások

Az Európai Unió eredeti céljai között nem szerepelt a szerzői jogok védelme. A szerzői jog tulajdonjogi megközelítésének előretörésére is előbb került sor, mint annak a kulturális jog részeként való deklarálására.³

Míg a tulajdonjogi megközelítés elsősorban – a szerzői jog közös piacra gyakorolt hatására tekintettel – a Bizottság részéről érzékelhető, addig az egyes tagállamok a szerzői jogban a nemzeti kulturális szabályozás eszközét látják, és ezen az alapon törekednek arra, hogy a szerzői jog területén az uniós harmonizációs folyamatot lefékezzék. Ez egyes vélekedések szerint lényegében azt jelenti, hogy míg a tulajdonjogi megközelítés az uniós szerzői jognak a motorja, addig a szerzői jog kulturális jogként való felfogása a harmonizációs gépezet fékjeként tekinthető.

Az uniós szabályozás területén a Lisszaboni Szerződés értelmében az Alapjogi Charta jogi kötőerővel bír, ennek eredményeként pedig a szerzői jog a tulajdonhoz fűződő jogok körébe került be [17. cikk (2) bekezdés]. Ez a cikk kimondja ugyanis, hogy a szellemi tulajdon védelmet élvez, amelynek részét képezi a szerzői jogi védelem is.⁴

Az Európai Unió másodlagos jogalkotásában is megjelenik a szerzői jognak az egyes alapjogokhoz – így a szabad véleménynyilvánítás alapjogához – való kapcsolódása.

Egyértelműen a véleménynyilvánítás szabadságának érvényesülését kívánják előmozdítani a Tanács *a műholdas műsorsugárzásra és a vezetékes továbbközvetítésre alkalmazandó egyes szerzői és szomszédos jogi szabályok összehangolásáról* szóló 93/83/EGK irányelvének (1993. szeptember 27.) (Műhold-kábel irányelv) preambulumban található rendelkezései.

A Műhold-kábel irányelv preambulumban megfogalmazott célok közül kiemelhető, hogy a tagállami szerzői jogi szabályozások között fennálló különbségek nem jelenthetnek gátat az egyes műsorok határokon átnyúló sugárzásának.⁵ A *Műhold-kábel irányelv* – ebből következően – egyfajta *harmonizált szerzői jogokat érintő szabályozás alapjait* fekteti le.

³ L. bővebben: dr. Gyenge Anikó: Szerzői jogi korlátozások és a szerzői jog emberi jogi háttere. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2010.

⁴ 17. cikk (1) Mindenkinnek joga van ahhoz, hogy jogszerűen szerzett tulajdonát birtokolja, használja, azzal rendelkezzen, és azt örökölni hagyja. Tulajdonától senkit sem lehet megfosztani, kivéve, ha ez közérdekből, a törvényben meghatározott esetekben és feltételekkel, valamint az ezáltal elszenvedett veszteségekért kellő időben fizetett méltányos összegű kártalanítás mellett történik. A tulajdon használatát, az általános érdek által szükségessé tett mértékben, törvénnyel lehet szabályozni.

(2) A szellemi tulajdon védelmet élvez.

⁵ (5) mivel ennek ellenére ezen célok megvalósítása a határokon átnyúló műholdas sugárzás és a más tagállamokból származó műsorok vezeték útján történő továbbközvetítése tekintetében jelenleg a nemzeti szintű szerzői jogi szabályok közötti eltérések, valamint egy bizonyos mértékű jogbizonytalanság miatt akadályokba ütközik; mivel ezáltal a jogosultak annak a veszélynek vannak kitéve, hogy műveiket díjfizetés nélkül felhasználják, vagy hogy a kizárólagos jogok egyéni jogosultjai a különböző tagállamokban megakadályozzák műveik felhasználását; mivel különösen a jogbizonytalanság képez közvetlen akadályt a műsorok Közösségen belüli szabad mozgása előtt;

(8) mivel továbbá a műsorok Közösségen belüli szabad áramlásának előfeltételét képező jogbiztonság hiányzik ott, ahol a műsorokat határokon átvélve vezetékes hálózatokba juttatják és azokban továbbítják;

Az Európai Parlament és a Tanács 2001/29/EK irányelve (2001. május 22.) (*InfoSoc-irányelv*) *információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról* rendelkezései ugyanakkor a szerzői jog rendeltetésének komplexitására utalnak, gondolva itt a véleménynyilvánítás szabadságára, a szerzői jog kulturális szerepére, nem megfelelően a szerzőt megillető kizárólagos jogokról, amelyek a szerzői jog tulajdonjogi vetületét jelenítik meg. Az InfoSoc-irányelv jelentősége abban áll, hogy a szerzőt megillető egyes jogok (pl. többszörözés, nyilvánossághoz közvetítés) szabályozása mellett a szabad felhasználás számos esetét is megemlíti, elismerve és teret engedve a szabad véleménynyilvánítás érvényesülésének.⁶

Megállapítható továbbá, hogy a médiajog bizonyos szintű harmonizáltsággal [lásd Az Európai Parlament és a Tanács 2010/13/EU irányelve (2010. március 10.) a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról (a továbbiakban: Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv)] szemben egységes uniós szerzői jogról egyelőre – olyan lényegi kérdések harmonizációjának hiánya miatt, mint például a védelem tárgya, a vagyoni jogok köre, a védelmi idő – nem beszélhetünk.

E „multikulturális” megközelítés, azaz a tagállami szabályozási jogkör dominanciája a szerzői jog területén – többek szerint – az Európai Gazdasági Térség működésének gátját jelentheti. Ez pedig kihatással van a szerzők közötti piaci verseny alakulására is, elősegítve a kalózkodás mértékének növekedését. Érdekességgént emelhető ki, hogy a Hamisítás Elleni Nemzeti Testület (HENT) által középiskolások körében végzett 2011-es felmérés szerint a letöltési módszerek között a torrent a legjelentősebb (filmek: 83%, zenék: 55% a letöltőkre vetítve), de a fórumok is sokaknak kínálnak letöltési linkeket (filmek: 29%, zenék: 45%). A legális forráshoz való hozzáférésre törekvés mint „attitűd” a diákok felénél létezik, azaz a fiatal generációnál már lehetőség nyílhat a legális tartalmak kínálatával a kalózkodást visz-

⁶ Az InfoSoc-irányelv preambuluma (3) pontja szerint: A javasolt harmonizáció elősegíti a négy belső piaci szabadság megvalósítását, valamint összefügg az alapvető jogelvek – különösen a szellemi tulajdont is magában foglaló tulajdon, a véleménynyilvánítás szabadsága, valamint a közérdek – tiszteletben tartásával.

Az InfoSoc-irányelv preambuluma (31) pontja szerint: Megfelelő egyensúlyt kell biztosítani a jogosultak különböző csoportjainak, valamint a jogosultak és a védelemben részesülő művek és teljesítmények felhasználói csoportjainak jogai és érdekei között. A jogok tekintetében a tagállamok által megállapított kivételeket és korlátozásokat az új elektronikus környezet fényében felül kell vizsgálni. Az egyes engedélyköteles cselekményekre vonatkozó kivételek és korlátozások terén fennálló különbségek közvetlen negatív hatást gyakorolnak a belső piac működésére a szerzői jog és szomszédos jogok terén. Ezek a különbségek a művek határokon átnyúló felhasználása, illetve a határokon átnyúló tevékenységek továbbfejlesztésének következtében még erőteljesebbé válhatnak. A belső piac megfelelő működésének biztosítása érdekében ezeket a kivételeket és korlátozásokat egységesebben kell meghatározni. A harmonizáció mértékét az határozza meg, hogy az adott kivételek és korlátozások hogyan hatnak a belső piac zavartalan működésére.

szaszorítani. Egyelőre azonban ilyen jellegű tartalomszolgáltatás nem tudott kielégítő mértékben kialakulni a hazai online piacon.⁷

A megoldást a szakma képviselőinek egy része és az Unió illetékes bizottsága egy harmonizált, uniós szintű szerzői jog megalkotásában látja.

A folyamat már elindult, hiszen az egyes nemzeti szabályokat féltve őrző tagállamok óvatossági lépésekkel ugyan, de folyamatosan adják fel szuverenitásukat, engedve a „többség akaratának”. E lépések eredményeként születtek meg azok az irányelvek, amelyek a szoftverjog, a haszonkölcsönzési jog, a műsorsugárzás joga, továbbá a védelmi idővel kapcsolatos szabályok, az adatbázisjog, valamint a már említett szabad felhasználás és a követő jog területein kívántak egyfajta harmonizált szabályozást megteremteni. Az uniós harmonizáció az audiovizuális művek piacát is érintheti, hiszen jelenleg a határokon átnyúló tartalomszolgáltatást számos tényező akadályozza. Erre tekintettel olyan feltételek megteremtése szükséges, amelyek hozzájárulnak a páneurópai szerzői jogi engedélyezésre vonatkozó zökkenőmentes, könnyebb és technológiailag semleges megoldások kidolgozásához. Végül megemlíthető a közeljövőben várható közös jogkezelés európai keretszabályozásának irányelvben történő szabályozása, ami többek között kiterjedne a multiterritoriális szerzői jogi engedélyezésre, a közös jogkezelők igazgatásának módjára, hatékony felügyeletére, a rájuk vonatkozó transzparenciakövetelmények meghatározására.⁸

1.3. Alkotmánybírósági gyakorlat

A hazai Alkotmánybíróság vonatkozó gyakorlatát áttekintve megállapítható, hogy a szerzői jog mind a tulajdonjognak,⁹ mind pedig a véleménynyilvánítás szabadságának (kulturális alapjognak) részét képezi.

Ez utóbbi felfogást tükröző legjelentősebb alkotmánybírósági döntés a 30/1992. (V. 26.) AB határozat, amely szerint *tágabb értelemben a művészi kifejeződés a véleménynyilvánítás szabadságának részét képezi*. Az Alkotmánybíróság e határozatában kifejtette, hogy *„a véleménynyilvánítás szabadságának kitüntetett szerepe van az alkotmányos alapjogok között, tulajdonképpen 'anyajoga' többféle szabadságjognak, az ún. 'kommunikációs' alapjogoknak. Ebből eredő külön nevesített jogok a szólás- és a sajtószabadság, amely utóbbi felöleli valamennyi médium szabadságát, továbbá az informáltsághoz való jogot, az információk megszerzésének szabadságát. Tágabb értelemben a véleménynyilvánítási szabadsághoz tartozik a művészi,*

⁷ <http://www.hamisitasellen.hu/hu/hirek/2011/felvilagosultabb-tudasgyarapitast-es-szorakozast-hianyos-szerzoi-jogi-ismeretek-a-kozepis> (a letöltés időpontja: 2011. aug. 17.).

⁸ A Bizottság közleménye: A szellemi tulajdon-jogok Egységes Piac – A kreativitás és az innováció erősítése Európában a gazdasági növekedés elősegítése minőségi munkahelyek teremtése, valamint kiemelt színvonalú termékek és szolgáltatások biztosítása céljából [COM(2011) 287 végleges], Brüsszel, 2011. május 30.

⁹ L. a 1338/B/1992. számú AB-határozat.

irodalmi alkotás szabadsága és a művészeti alkotás terjesztésének szabadsága, a tudományos alkotás szabadsága és a tudományos ismeretek tanításának szabadsága.”

Az Alkotmánybíróság következő megállapítása ugyanezt támasztja alá: „Mindenkinek joga van a szabad véleménynyilvánításra; ez a jog magában foglalja mindenfajta adat és gondolat határookra való tekintet nélküli – szóban, írásban, nyomtatásban, művészi formában vagy bármilyen más, tetszése szerinti módon történő – keresésének, megismerésének és terjesztésének a szabadságát is.”¹⁰

Az Alkotmánybíróság egy másik, 24/1996. (VI. 25.) AB határozatában alkotmányellenesnek ítélte azt a korábbi szabályozást, miszerint az egyes (gazdálkodó, társadalmi, jogi személyiséggel nem rendelkező) szervezetek művészi alkotást csak művészeti szempontból történő elbírálás után szerezhethetnek be, használhatnak fel és hozhatnak forgalomba.

E döntés szerint az Alkotmánybíróság megállapította, hogy: „a képzőművészet, az iparművészet, a fotóművészet és az ipari tervezőművészet egyes kérdéseinek szabályozásáról szóló 83/1982. (XII. 29.) MT rendelet 2. § (1), (2), (3), (4) és (5) bekezdése, továbbá a végrehajtására kiadott 16/1982. (XII. 29.) MM rendelet 4–10. §-a alkotmányellenes, mivel alkotmányellenesen sérti a szerző művészi szabadságát, illetve a művészi alkotások terjesztéséhez fűződő jogát [24/1996. (VI. 25.) AB határozat]. A határozat hivatkozott az előbbieken említett [a véleménynyilvánítás szabadságára vonatkozó] 39/2002. (IX. 25.) AB határozat indokolásában foglaltakra.”

A véleménynyilvánítás szabadsága ugyanakkor nem korlátlan jog, erre utal az Alkotmánybíróság 34/2009. (III. 27.) AB határozata is, miszerint: „A szabad véleménynyilvánításhoz való jog objektív, intézményes oldala nemcsak a sajtószabadságra, oktatási szabadságra stb. vonatkozik, hanem az intézményrendszernek arra az oldalára is, amely a véleménynyilvánítási szabadságot általánosságban a többi védett érték közé illeszti. Ezért a véleménynyilvánítási szabadság alkotmányos határait úgy kell meghatározni, hogy azok a véleményt nyilvánító személy alanyi joga mellett a közvélemény kialakulásának, illetve szabad alakításának a demokrácia szempontjából nélkülözhetetlen érdekét is figyelembe vegyék.” (ABH 1992, 167, 172.)

Mindebből az következik, hogy a médiatartalom tárgya (pl. sajtótermék) adott esetben a mindenkor társadalmi (jelen esetben demokratikus) értékrend kontrollja alá kerül. Ennél fogva biztosítva van, hogy ne bármilyen tartalmú médiatartalom váljon hozzáférhetővé a nyilvánosság számára, korlátozva ezáltal a szerző terjesztéshez való kizárólagos jogát.¹¹

¹⁰ 39/2002. (IX. 25.) AB határozat.

¹¹ Sztj. 23. § (1) A szerző kizárólagos joga, hogy a művét terjessze, és hogy erre másnak engedélyt adjon. Terjesztésnek minősül a mű eredeti példányának vagy többszörözött példányainak a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétele forgalomba hozatallal vagy forgalomba hozatalra való felkínálással.

2. A törvények célja

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) és a médiaszolgáltatásokról, a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény (Mttv.), valamint a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvény (Smtv.) preambulumban megfogalmazott célok között vannak olyanok, amelyek azonos irányt mutatnak.

Elsőként említhető, hogy mindhárom szabályozás kiemeli a kultúra jelentőségét: míg az Szt. a nemzeti és az egyetemes kultúra értékeinek megóvására, addig az Mttv. és az Smtv. a kulturális identitás megerősítésére utal.

Mindhárom szabályozás az alkotások létrehozására is ösztönöz, ezt alátámasztja az Szt.-ben szereplő „szellemi alkotás ösztönzése” kitétel, ami a szerzői művek létrehozását jelenti valamennyi műtípusra (így pl. audiovizuális művek, újságcikkek) kiterjedően, illetve az Mttv.-ben és Smtv.-ben célként szereplő véleménynyilvánítás szabadságának megóvása, amibe beleértendő a művészi szabadság is. Mindhárom esetben a *cél az információk, gondolatok valamilyen formában történő terjesztése*.

Itt kell utalnunk ugyanakkor a médiajog és a szerzői jog szabályozásának eltérő rendelkezésére: az Szt.-nek ugyanis – a médiajogi törvényekkel ellentétben – nem feladata az egyes kreatív tartalmak kiszűrése, monitorozása, sőt az egyes alkotások tartalmuktól függetlenül élveznek szerzői jogi védelmet. Az Szt. a tartalmakat *ex lege* egyéni, eredeti módon kifejező alkotókat és alkotásokat védi, a művek minőségétől függetlenül. A szerzői jogi védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítéllettől.¹² Ebből pedig az következik, hogy akár az Smtv. egyes rendelkezéseit sértő tartalom is állhat szerzői jogi védelem alatt. Így például olyan médiatartalom is szerzői műnek minősülhet, amelyik

- valótlan tényeket tartalmaz (Smtv. 12. §);
- emberi méltóságot sért [Smtv. 14. § (1)];
- kiskorúak fejlődését károsító hatással rendelkezik [Smtv. 19. § (1)] stb.

Hangsúlyozni szükséges, hogy a médiajog a véleménynyilvánítás szabadságának, így a művészi kifejeződésnek is egyaránt adhat teret és szabhat gátat. Ez utóbbi eset állhat fenn akkor, amikor a terjeszteni kívánt szerzői mű az Smtv.-ben szabályozott olyan jogok megsértésére irányul, mint pl. az emberi méltósághoz való jog. A két terület tehát rendeltetésének különbözőségéből fakadóan ütközhet egymással.

¹² Szt. 1. § (3).

3. A véleménynyilvánítás szabadságát biztosító rendelkezések

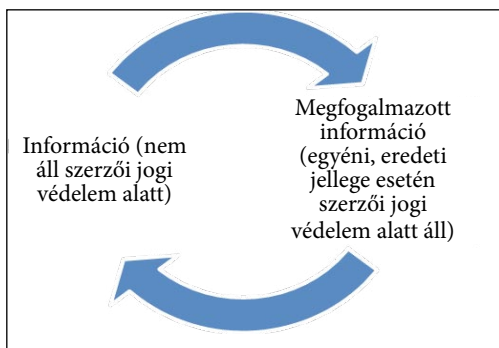
A véleménynyilvánítás szabadságát szolgálják és védelmét biztosítják azok az Szjt.-ben szabályozott *kizáró okok*, valamint a *szabad felhasználás körét képező* egyes esetekre vonatkozó rendelkezések, amelyek révén a szabad információáramlás megvalósul.

3.1. Kizáró okok

Az Szjt. kizárja, hogy a sajtótermékek közleményeinek alapjául szolgáló tények vagy napi hírek szerzői jogi védelem alá kerüljenek.¹³ Tények alatt kell érteni nemcsak a napi eseményeket, hanem adott esetben pl. a különböző társadalomtudományi kutatások eredményei alapján megállapítást nyert történelmi adatokat is.

Az eljáró tanács az SZJSZT 19/2003 sz. ügyben mutatott rá a „hír” szó két jelentésére. „A szó **egyik jelentése** valamely esemény megtörténte, valamely fejlemény bekövetkezésére vonatkozó **információt** takarja, amiről általában különböző módon lehet tájékoztatást adni, s amit jobbra eltérő módon lehet megfogalmazni, közölni, továbbítani akár a sajtó és a média útján, akár a hétköznapi érintkezés során. A szó **második jelentése** éppen a **megfogalmazott információ**. S ebben a jelentésében a szó leggyakrabban a hírügyenkségek, a sajtó és az elektronikus média által megfogalmazott és továbbított információra utal.”¹⁴

Míg a hír által közölt tények tehát nem állnak szerzői jogi védelem alatt, addig a sajtóban megjelenő, eredeti, egyéni módon megfogalmazott, adott esetben véleményt is tükröző információ szerzői jogi védelem alatt állhat.

¹³ Szjt. 1. § (5).

¹⁴ SZJSZT 19/2003.

3.2. A szabad felhasználás esetei

A szabad információáramlást, illetve az egyes művekről alkotott vélemény formálását és kinyilvánítását (pl. műkritika) biztosítja az egyik legfontosabb szabad felhasználási eset: az *idézés*.¹⁵ E szerint a mű részletét – az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven – a forrás, valamint az ott megjelölt szerző megnevezésével bárki idézheti. Az ún. „vendég-” és a befogadó szövegnek minden esetben valamilyen tartalmi kapcsolatban (pl. értékelő, bíráló) kell állnia. Meg kell jegyezni, hogy az InfoSoc-irányelvben biztosított, a kritika egyik fontos eszközt jelentő paródia a magyar szerzői jogi törvénybe nem került be.¹⁶

A véleménynyilvánítás szabadságát támogató további szabályozást szolgálja a *beszédek (előadások) – a cél által indokolt terjedelemben – tájékoztatás céljára történő felhasználása*. E felhasználáshoz ugyan nem kell engedély, azonban a forrás megjelölése (amennyiben ez nem lehetetlen) szükséges.¹⁷

A napi eseményekhez kapcsolódó tájékoztatást kívánja elősegíteni az a rendelkezés, amely lehetővé teszi, hogy az *időszerű gazdasági vagy politikai témákról megjelentetett cikkek* vagy az e témákról sugárzott művek a sajtóban szabadon többszörözhetők, interneten terjeszthetők, természetesen a forrás, a szerző feltüntetésével. Ennél az esetnél a jogalkotó a szerző számára biztosítja az ilyen felhasználással szembeni tiltakozást.¹⁸

Végül megemlíthető az a rendelkezés, amely elsősorban a *kulturális eseményekről, művekről szóló zökkenőmentes tájékoztatást* segíti elő. Itt megszorító feltételként szerepel a cél által indokolt terjedelem, továbbá a forrás, a szerző feltüntetése.¹⁹

Mindezek alapján a szerzői jogi törvény rendelkezései az Mttv. és az Smtv. céljai között szereplő véleménynyilvánítás, szólás és sajtó szabadságának érvényesülését elsősorban az általános rendelkezéseken (pl. kizáró okok) és a szabad felhasználás esetein keresztül biztosítják.

4. A törvények tárgya: a műsorformátum szerzői jogi védelme

A médiatartalmak általában szerzői jogi védelem tárgyát képezhetik. E körbe tartozik – többek között – az újságcikk, a film, a reklám vagy akár a hírműsor. Érdekes kérdésként merül fel a műsorformátum szerzői jogi védelmének kérdése. Ennek elemzéséhez azonban szükséges áttekinteni a szerzői jogi védelem alaprendelkezéseit.

¹⁵ Szjt. 34. § (1).

¹⁶ InfoSoc-irányelv 5. cikk (3) bek. k).

¹⁷ Szjt. 36. § (1).

¹⁸ Szjt. 36. § (2).

¹⁹ Szjt. 37. §.

4.1. A szerzői jogi védelem alapja: egyéni, eredeti jelleg

Mindenekelőtt leszögezhető, hogy a védelem alapját nem az újdonság, hanem az egyéni, eredeti jelleg alapozza meg, ami *a szerző szellemi tevékenységéből fakad. Az egyéni-eredeti jelleg feltétele* miatt az ötlet nem állhat szerzői jogi védelem alatt, annak kifejtése, ötletszint-jének „meghaladása” szükséges ahhoz, hogy szerzői műről lehessen szó.

Az egyéni, eredeti jelleg fennállásának vizsgálatánál az *alkotás tere játszik szerepet*, ennek terjedelmét pedig az adott műtípus jellegzetességei, sajátosságai határolják be; ezek az alkotó számára választási lehetőségeket biztosítanak a mű kialakításánál. Ebből következik, hogy az egyéni, eredeti jelleg vizsgálatánál – adott esetben – más-más mércét kell alkalmazni, hiszen a védelem fennállásának vizsgálata igazodik a mű tartalmának és műfájának sajátosságaihoz (pl. egy regény esetében a szerzőnek jóval több lehetősége van egyéni, eredeti jellegű módon kifejezésre juttatni gondolatait, mint egy széknél, ahol a fizika törvényei behatárolják az alkotás terét).²⁰

4.2. A műsorformátum szerzői jogi védelme – az „ötlet” és a „kibontott ötlet” elválasztása

Az SZJSZT 24/2008 sz. szakvéleménye²¹ úgy foglal állást, hogy a bírói és a szakértői gyakorlat *nem zárja ki a műsorformátum leírásának* szakirodalmi műként (forgatókönyv szintű kidolgozottság) való *szerzői jogi védelmét*.²² Ebből következik, hogy nem állhat szerzői jogi védelem alatt az a műsorleírás, amelynek kifejezésmódja egyszerű jelleget mutat, hiányzik belőle az esztétikai megformáltság. Ilyen esetben általában a műsorleírás célja, hogy utasításokat nyújtson.²³

Fontos megjegyezni, hogy a *leírás eredményét képező formátum* nem állhat szerzői jogi védelem alatt, ugyanis a műsorformátum egyes elemei az epizódok létrehozásának folyamán töltődnek fel olyan tartalommal, amelyek egyéni, eredeti jegyekkel rendelkezhetnek.²⁴ Így a formátum nyomán szerkesztett egyes *műsorszámok* audiovizuális műnek, szerzői műnek minősülhetnek.

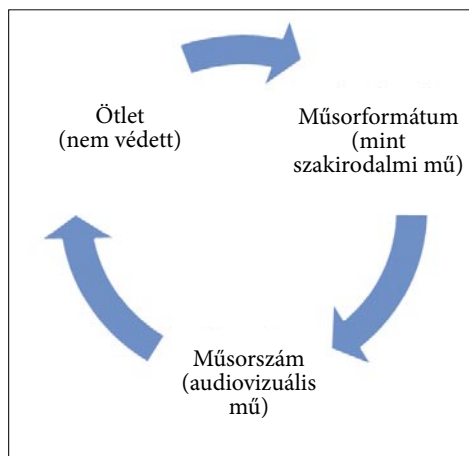
²⁰ Az alkotás terének jelentőségére utal a következő szakvélemény is: „Elegendő az, hogy a műben az egyéni jelleg valamilyen minimuma megnyilvánuljon, azaz ne legyen teljesen meghatározva a körülmények vagy az alkalmazott eszközök által; legyen legalább minimális tere a különböző megoldások közötti emberi választásnak, továbbá hogy ne egy meglévő alkotásnak szolgai másolásáról legyen szó.” (SZJSZT 19/2005, továbbá vö. 1/2005.)

²¹ Az SZJSZT rövidítés a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala mellett működő Szerzői Jogi Szakértő Testületre utal.

²² SZJSZT 08/2010.

²³ SZJSZT 32/10.

²⁴ SZJSZT-08/2010.

4.3. Műsorszám szerzői jogi védelme

Az Szjt. a nem megnevezett műtípusú műveket is védelemben részesíti, erre utal a következő rendelkezés:

*„Szerzői jogi védelem alá tartozik – függetlenül attól, hogy e törvény megnevezi-e – az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotása. Ilyen alkotásnak minősül **különösen**: ...”*²⁵

Az Smtv. meghatározza mind a műsor, mind pedig a műsorszám fogalmát (203. § 44., illetve 47. pont), azonban nem ismeri a műsorformátum definícióját. A médiaszabályozás relációjában fontos kiemelni, hogy a műsorszám ugyan az Szjt.-ben sem került meghatározásra, szerzői jogi jelentősége *három szempontból* mégis megnyilvánulhat a következők szerint:

1. az egyes műsorszámokban szerzői műveket használnak fel,
2. az adott műsorszám szerkesztése egyéni, eredeti jelleget mutat,²⁶ valamint
3. a műsorszámban alkalmazott egyéni, eredeti „megoldások” fordulnak elő.

A műsorszám fogalmát az Szjt. nem határozza meg, így e tekintetben az Mttv. nyújt iránymutatást. Az Mttv. 47. pont alatti értelmező rendelkezése szerint: „Műsorszám: hangok, illetőleg hangos vagy néma mozgóképek sorozata, mely egy médiaszolgáltató által kialakított műsorrendben vagy műsorkínálatban önálló egységet alkot, és amelynek formája és tartalma a rádiós vagy televíziós médiaszolgáltatáshoz hasonlítható.”²⁷

²⁵ Szjt. 1. § (2).

²⁶ SZJSZT 08/10.

²⁷ Lásd: bővebben: SZJSZT-24/2008.

Ad 1. A műsorszámban történő szerzői jogi művek, teljesítmények felhasználása

Az SZJSZT 24/2008 számú ügyben eljáró tanácsa megállapította, hogy az esetek legnagyobb részében a műsor védelme annyiban származékos, hogy a műsorszám létrehozásához előzetesen meglévő szerzői műveket és előadóművészi, sokszor hangfelvétel-előállítói, illetve film-előállítói teljesítményeket is felhasználnak. Ekkor a jogszerűen eljáró rádió-televíziós szervezet szerzői jogi jogállása kettős: egyrészt sugárzási jogot szerzett felhasználója a műsorszámokban felhasznált szerzői műveknek, hangfelvételeknek, film-előállítói és előadóművészi teljesítményeknek, másrészt pedig szomszédos jogi jogosultja a műsorszámnak.²⁸

Ad 2. A műsorszám szerkesztésének egyéni, eredeti jellege

Ugyanebben a szakvéleményben az eljáró tanács megállapította, hogy a „rádióműsorok szerkesztése eredményezheti gyűjteményes művek létrejöttét. Ennek azonban a feltétele az, hogy a szerkesztői tevékenység szellemi alkotásnak minősüljön, mégpedig a gyűjteményben szereplő művek vagy adatok, illetve bármely más nem védett anyag egyéni, eredeti jellegű összeválogatása, elrendezése vagy szerkesztése folytán.”²⁹

Ad 3. A műsorszám egyéni, eredeti elemei

Milyen egyéni, eredeti formai elemek lehetnek egy műsorszámban, amelyek megalapozhatják annak szerzői jogi védelmét? Ilyenek lehetnek a sajátos arculat, az ismétlődő, de értelemszerűen eltérő tartalmú „rovatok” (pl. újdonságok, teszt).³⁰

Szükségszerűen utalni kell a szerzői jogi védelem sajátos jellegére, ami elsősorban a jogérvényesítés területén okozhat nehézségeket. A jogérvényesítés kapcsán is hangsúlyozni szükséges, hogy a szerzői jogi védelem nem az újdonságot védi, hanem az egyéni, eredeti jelleget. Ebből következik, hogy előfordulhat: egyes műsorformátum alapján készült műsorszámokban olyan „ötletek” szerepelnek, amelyek más, hasonló témájú műsorokban már szerepeltek. Ismételten hangsúlyozni kell, hogy az ötlet nem áll szerzői jogi védelem alatt.

A másik ehhez kapcsolódó érdekesség, hogy a szerzői jogi védelem kizárólag a másolás ellen véd, ebből pedig az következik, hogy a szerzői jog esetében teoretikusan előfordulhat, hogy két egymástól függetlenül – azaz nem másolás eredményeként – létrejött, azonos vagy hasonló „megoldás” nem vezet szerzői jogi jogsértéshez.

A szerzői jogi jogsértés megállapítása ugyanis feltételezi, hogy a vizsgált mű a másik mű (részbeni) másolásának eredményeként került megalkotásra. A bizonyítás nehézsége elsősorban a szerzői jogi védelem sajátos keletkezésére vezethető vissza. Szerzői jogilag tehát

²⁸ SZJSZT 24/2008.

²⁹ SZJSZT 24/2008.; Capuccino-ügy.

³⁰ SZJSZT 24/2008.

teljesen legálisan futnak azonos vagy nagyon hasonló színopszis alapján valóságshow-k a kereskedelmi médiaszolgáltatók programjában.

A szerzői jogi védelem a mű létrejöttével keletkezik anélkül, hogy a mű előzetes vizsgálatára sor kerülne. Így a szerzői jog esetében nincs szükség ún. „levédetésre”, az *ex lege* fennáll, amennyiben a szerzői jogi alkotás feltételeinek az adott mű megfelel. Ezáltal kizárólag a bíróság az, amely jogerős határozatában – számos esetben az SZJSZT által nyújtott szakvélemény birtokában – a védelem fennállásáról dönt.

5. A műsorszám megszakításával megvalósított szerzői jogi jogsértések értelmezése

A reklámnak mint a műsorszolgáltatás részének kétfajta szerzői jogi kapcsolódását lehet kiemelni. Az egyik megközelítés szerint a reklám minősülhet szerzői műnek, a másik szerint pedig az egyes szerzői művek (így pl. audiovizuális alkotások) reklámmal történő megszakítása felvetethet bizonyos szerzői jogi kérdéseket, mégpedig a szerzőt megillető mű egységének védelméhez való jogát.

Az előbbihez kapcsolódóan a szerzői műnek minősülő reklám mindenfajta felhasználásához szükséges a szerző engedélye. A felhasználást itt a lehető legtágabb értelemben kell érteni, azaz idetartozik a sugárzás, de ugyanúgy az interneten történő felhasználás is.

A szerzőt e tekintetben mind az uniós jog, mind pedig a hazai jog védelemben részesíti. Így az Európai Parlament és a Tanács a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról (audiovizuális médiaszolgáltatásokról) szóló 2010/13/EU irányelve (2010. március 10.) 20. cikkének (1) bekezdése kimondja:

„A tagállamok biztosítják, hogy a műsorszámba beiktatott televíziós reklám vagy televíziós vásárlás – figyelembe véve a műsorszámban a természetes szüneteket, az érintett műsor időtartamát és természetét – **ne sértse a műsorszám egységét, valamint a jogosultak jogait.**”

Az idézett uniós szabályozással összecseng az Mttv. 33. §-ának (2) bekezdése, miszerint:

„A lineáris médiaszolgáltatásban a műsorszám megszakításával közzétett reklám és televíziós vásárlás – figyelembe véve a műsorszámon belüli természetes szüneteket, a műsorszám időtartamát és jellegét – **nem sértheti indokolatlan mértékben a műsorszám egységét, valamint a műsorszám szerzői vagy szomszédos jogi jogosultjának jogát vagy jogos érdekét.**”

A mű egységének védelméről az Szjt. 13. §-ának rendelkezése az irányadó:

„A szerző személyhez fűződő jogát sérti művének mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása vagy más olyan megváltoztatása vagy megcsorbitása, amely a szerző becsületére vagy hírnévére sérelmes.”

A mű egysége egyrészt az alkotás fizikai egészét, másrészt szellemi egységét, mondanivalóját jelenti.

A mű egységéhez (torzításmenlességéhez) való jog megsértését kétféleképpen lehet értelmezni. Az egyik értelmezés szerint az eltorzítás, megcsonkítás, megváltoztatás vagy meg-

csorbítás csak abban az esetben nem megengedett, ha az a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes. A másik megközelítés szerint a törvény tiltja a mű bármilyen eltorzítását vagy megcsonkítását, függetlenül attól, hogy az sérelmes-e a szerző becsületére vagy hírnevére.

Ezzel kapcsolatban nincs kialakult egységes álláspont. A törvényhez fűzött indoklás (és a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala is) az első értelmezés mellett foglal állást, míg *A szerzői jogi törvény magyarázata*³¹ a második szemléletet tartja irányadónak.

A műsorok reklámmal történő megszakítása a szerzőnek a mű egységéhez való jogát érinti. E jog értelmezése azonban nem válhat parttalanná, ugyanis így a műsorszolgáltatás egyik legfontosabb finanszírozási lehetősége szűnne meg, ennél fogva e jognak az érvényesülése bizonyos korlátok mentén biztosítható csak.

6. Összegzés

1. A szerzői jog a szerzőt és az alkotást védő egyéni érdekrendszere (magánérdek), valamint a médiaszabályozás szemlélete (közérdek) között alapvető különbség áll fenn. A médiaszolgáltatás ún. értéklánc alapú szemlélete a médiaszabályozásban is megnyilvánul, az az egyes szolgáltatásokat a maguk egészében veszi figyelembe.
2. A szerzői jogi szabályozás (magánérdek) az egyedi felhasználásokra összpontosít. A szerzői jogi szemléletmód tehát nem veszi számba az egyes szolgáltatásokat, illetve azok folyamatát.
3. A két szabályozás céljai között azonban egyaránt jelentőséget kap egyrészt a kultúra, a kulturális értékek védelme, másrészt a szellemi alkotások létrehozásának ösztönzése, ugyanakkor a médiajog a véleménynyilvánítás szabadságának, azaz a művészi kifejeződésnek egyaránt adhat teret és szabhat gátat is.
4. Végül le kell szögezni, hogy mind a szerzői jogi szabályozásnak, mind a médiaszabályozásnak a technológiai és a piaci viszonyokkal összhangban kell állnia, elősegítve az új üzleti modellek megjelenését és a tartalmak sokszínűségének biztosítását, ösztönzését.

³¹ A szerzői jogi törvény magyarázata, (szerk. dr. Gyertyánfy Péter). CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., 2006, Budapest, p. 87.

A FÁJLMEGOSZTÁS – HAZAI ÉS UNIÓS JOGI SZEMMEL

1. A fájlcsere² szerzői jogi minősítése

A fájlcsere (peer-to-peer, P2P³) szerzői jogi minősítésével hazánkban eddig a leg részletesebben a Szerzői Jogi Szakértő Testület foglalkozott.⁴

A fájlcsere kifejezés nem pontos. Maga a cselekmény részletesebb magyarázatot igényel a szerzői jogi minősítés céljára. Az SZJSZT megállapította: „jogi értelemben vett cseréről nem feltétlenül lehet beszélni minden, a „fájlcsere” elnevezés alatt történő felhasználás esetében. ... Szó sincs a védett műveket, illetve szomszédos jogi teljesítményeket tartalmazó fájlok cseréjéről. Az ilyen fájlok az azokat a többi Internet-használó számára hozzáférhetővé tevő személyek számítógépén maradnak. **Csere esetén a műpéldányok száma nem változik.** Abban az esetben viszont, amire félrevezető módon a 'fájlcsere' kifejezés utal, az érintett művek és teljesítmények óriási mértékű többszörözéséről és az erre a célra való hozzáférhetővé tételéről, mint szerzői jogi szempontból releváns – a művek és teljesítmények rendes felhasználása és a jogosultak jogos érdekei szempontjából fontos – cselekményekről van szó. Hasonló okokból szintén bizonyos fókig pontatlan a fájlok 'megosztására' való utalás.”

¹ Faludi Gábor PhD, ügyvéd, egyetemi docens, Gyenge Anikó PhD, egyetemi adjunktus

² Az alábbi írás nem foglalkozik a fájl-, tipikusan videomegosztó szolgáltatást nyújtó tárhelyszolgáltatók jogállásával. Ezek esetében az a kérdés, hogy az írásban egyébként említett közvetítő szolgáltatói felelősségkorlátozás alá esnek-e, vagy az, hogy szerkesztve, tematizáltan tartják rendelkezésre az adott esetben jogsértő tartalmat, kiveszi-e ezeket a szolgáltatókat a felelősségkorlátozás hatálya alól. A felelősségkorlátozás mellett a másik jogi kérdés az, hogy e szolgáltatók kötelesek-e a jogsértőnek állított tartalom szűrésére. Előzetes döntéshozatali eljárásban az Európai Unió Bírósága erre a kérdésre a jövőben ad majd választ. A C-70/10. sz. ügyben (Scarlet Extended SA–SABAM) a kérdés az, hogy az Alapjogi Charta, az információs társadalmi és a jogérvényesítési irányelv, valamint a hírközlési és elektronikus kereskedelmi irányelv együttes alkalmazása megengedi-e a tagállamoknak, hogy bíróságai kötelezzék az internet-hozzáférést nyújtó szolgáltatót arra, hogy teljes ügyfélköre vonatkozásában általánosan és megelőző jelleggel, kizárólag saját költségére és időbeli korlátozás nélkül valamennyi, szolgáltatásán áthaladó – kimenő és bejövő – elektronikus közlést szűrő rendszert működtessen, különösen a „peer-to-peer” szoftverek vonatkozásában, annak érdekében, hogy azonosíthassa a jogsértőnek állított tartalmat, majd blokkolja ezek átvitelét pusztán azon az alapon, hogy a felelősségkorlátozás a jogsértésben közreműködő szolgáltatóval szemben az eltiltás elrendelését nem korlátozza. Ha a szűrés/eltiltás elrendelhető, akkor az elrendelés során az arányosság elvét kell-e alkalmazni? (A kérdések szövegét szabadon, nem szó szerint közzöltük – a szerzők.)

³ A peer-to-peer vagy P2P paradigma lényege, hogy az informatikai hálózat végpontjai közvetlenül egymással kommunikálnak központi kitüntetett csomópont nélkül. A peer-to-peer fogalom két hasonló, de célját tekintve mégis eltérő fogalomkört is takar: a számítógépek egyenrangú technológiai szintű kapcsolódási módját egy helyi hálózaton, valamint valamilyen célból közvetlenül kapcsolódó szoftvermegoldások működési elvét. (Wikipédia, a látogatás napja: 2011. augusztus 8.)

⁴ SZJSZT 07/08/1.

„A tárolt fájlhoz ... a tárolást ellenőrzése alatt tartó személy más személynek is hozzáférést enged, ennek keretében e személy a fájl tartalmát érzékelheti, és a fájlt saját ellenőrzése alatt álló hordozóra letöltheti.”

„Ez – a P2P rendszer sajátosságaitól függően – történhet anélkül is, hogy 'cserébe' az adott 'megosztással' összefüggésben, vagy egyáltalán, fájlt lenne köteles megosztani a másik (többi), a 'fájlmegosztásban' részt vevő személyekkel.”

A fájlmegosztás a számítógépi operációs rendszerek szükséges része. Ezen alapul többek között az online közös munka, a tudományos, oktatási és végső soron bármely, a legtaggabb értelemben vett ügyviteli munka- és információmegosztás, a számítógépi erőforrások összekapcsolása vagy akár az internetes platform útján történő telefonálás (VOIP⁵) egyik legelterjedtebb rendszere, a Skype is. A fájlmegosztás az ún. UGC⁶ hálózati terjesztésének is eszköze.

Ha a „megosztásra” kerülő fájl tartalma más személy javára szerzői/kapcsolódó jogi védelem alatt áll, a szerzői jogi megítélés nem tehető félre.

A fájlcsere több, mint szabad magáncélú másolás – ez szerzői jogi szemmel nyilvánvaló – hiszen

- megvalósul nyilvánossághoz közvetítés is a szerzői jogilag védett fájlok korlátlan számú személynek vezeték útján vagy egyéb módon való olyan továbbítása által, amely a fájlt megtekinteni és letölteni kívánó személy által megválasztott helyről történik, és

- a másolatkészítés sem csak magánérzékelés céljára, hanem nyilvánossághoz közvetítési célra is történik, tehát nem „tisztá” magáncélú másolásról van szó már a fájlmegosztás letöltési szakaszában sem.

A fájlmegosztási cselekmények fázisai szerint:

- a védett tartalom megosztásra szánt tárhelyre (mappába) feltöltése, illetve átmásolása nem magáncélú másolás,

- a megosztásra rendelkezésre tartás pedig nyilvánossághoz közvetítés,

- a megosztott fájl közönség általi letöltése (nem megosztásra szánt tárhelyre) a szabad felhasználás háromlépcsős tesztjének és a letöltő személy tudatállapotának⁷ alávetett szabad felhasználás (magáncélú másolás) ahhoz képest, hogy egy szerzői jogi szabályozás értékeli-e, ha jogsértő forrásból történik a magáncélú másolat készítése.

⁵ Voice over internet protocol.

⁶ User generated content, a hálózati szolgáltatást igénybe vevő személy által készített tartalom; más, pl. Az Európai Bizottság Közleménye – Szerzői jog a tudásalapú gazdaságban (COM/2009/0532 végleges) 3.5. pontja szerint: UCG = user created content (felhasználók által létrehozott tartalom).

⁷ A felhasználó tudatállapotának figyelembevétele elsősorban attól függ, hogy egy állam szerzői joga hogyan kezeli a jogsértő forrásból származó magáncélú másolást. Az SZJSZT 17/2006. sz. véleménye alapján az ilyen magáncélú másolás a háromlépcsős tesztbe ütközik. Az ezt megerősítő, normába öntő Sztj.-módosításra irányuló javaslatot az Országgyűlés nem fogadta el. (Akkor esett volna ki a jogszerű szabad magánmásolás köréből a másolás, ha a kedvezményezett tudja vagy a körülmények alapján elvárható lenne, hogy tudja, hogy a másolat forrása jogsértő.)

Ezt részletesebben a hivatkozott SZJSZT-vélemény is kifejti:

„A szerzői művek és kapcsolódó jogi védelemben részesülő teljesítmények *’fájlcsereelő rendszerben történő ’megosztása’, hozzáférhetővé tétele szerzői jogi értelemben alapvetően két felhasználási mód alá tartozó felhasználási cselekményt valósít meg: ... többszörözést, valamint ún. a nyilvánosság számára lehívásra való (interaktív) hozzáférhetővé tételt.*”⁸

A lehívásra hozzáférhetővé tétel minden eleme csak akkor valósul meg, ha a fájlmegosztás során a fájlokat letöltésre kínáló fél a hálózatra van kapcsolódva. Ekkor valósul meg az a kettős feltétel, hogy a közönség tagja, tehát a megosztott fájlhoz hozzáférni kívánó személy az általa választott helyen és időben férhet a védett tartalomhoz. Ha azt tesszük fel, hogy egy fájlmegosztó hálózatban részt vevő valamennyi fél nincs egy időben a hálózatra kapcsolódva, akkor a hálózatra folyamatosan nem kapcsolódó személyek „szolgáltatása” a nyilvánossághoz közvetítés egyéb módjának [Szjt. 26. § (8) bekezdés, első mondat] inkább megfelel. E részletes megkülönböztetésre abban az esetben van szükség, ha a minősítéshez abból indulunk ki, hogy a lehívásra hozzáférhetővé tétel cselekményéhez a védett tartalom *folyamatos rendelkezésre tartása* is hozzátartozik. Ez a szóban forgó felhasználási mód fogalmának nem kifejezett része, de a lehívásra hozzáférhetővé tétel nemzetközi szerzői jogi meghatározásának háttéréből⁹ le lehet vezetni azt a következtetést, hogy az egyezményes fogalmat arra tekintettel alkották meg, hogy a lehívásra hozzáférhetővé tételt felkínáló „tartalomszolgáltató” a hálózaton folyamatosan elérhető. Ez következik ugyanis abból, hogy a közönség tagja az általa megválasztott időben férhet hozzá a felkínált védett tartalomhoz.

Mindkét felhasználási módra nézve a szerzői jogosultakat engedélyezési jog illeti meg. A kapcsolódó jogi jogosultakat a lehívásra hozzáférhetővé tételre nézve engedélyezési jog,¹⁰ az egyéb nyilvánossághoz közvetítés tekintetében pedig az előadóművészeket és hangfelvétel-előállítókat díjigény,¹¹ a rádió- és televíziószervezeteket – értelmezéstől függően – engedélyezési jog,¹² az adatbázis-előállítókat engedélyezési jog¹³ illeti meg. A filmelőállítókat – szomszédos jogaik tekintetében – az ún. egyéb nyilvánossághoz közvetítés engedélyezésére nézve nem illeti meg vagyoni jog.¹⁴

⁸ Itt hivatkozott SZJSZT-vélemény, p. 5.

⁹ A WIPO 1996. december 20-án Genfben aláírt Szerzői Jogi Szerződésének (a továbbiakban: WCT) 8. cikke és az Előadásokról és a Hangfelvételekről szóló Szerződésének (a továbbiakban: WPPT) 11. és 14. cikke.

¹⁰ Szerzők: Szjt. 26. § (8) bekezdés 2. mondat, hangfelvétel-előállítók: Szjt. 76. § (1) bekezdés c) pont, előadóművészek: Szjt. 73. § (1) e) pont, rádió- és televízió szervezetek: Szjt. 80. § (1) bekezdés d) pont, filmelőállítók: Szjt. 82. § (1) bekezdés c) pont.

¹¹ Szjt. 77. § (1), (2) bekezdés.

¹² Szjt. 80. § (1) bekezdés a) pont (ha a fájlmegosztásban részt vevő személyt a szóban forgó szabályban meghatározott felhasználónak feleltetjük meg).

¹³ Szjt. 84/A. § (1) bekezdés b) pont.

¹⁴ A filmalkotások előállítói mint a rájuk átruházott szerzői vagyoni jogok jogosultjai szerzőként kizárólagos engedélyezési joggal rendelkeznek mind a lehívásra hozzáférhetővé tétel, mind pedig bármely más nyilvánossághoz közvetítésre nézve [Szjt. 26. § (1)–(8) bekezdés].

Az alábbiakban a fájlmegosztási cselekményt a többszörözés(ek) mellett a közkeletűbben használt lehívásra hozzáférhetővé tételnek tekintjük.

E felhasználáshoz tehát az érintett jogosultak engedélyére van szükség. Az engedélyezés kizárólagos jogok gyakorlása útján történhet. Ez másfelől azt jelenti, hogy az adott jogot vagy egyedi, vagy közös jogkezelés útján lehet gyakorolni. A közös joggyakorlást a törvény a kisjogos zeneművek esetében kilépési jog biztosítása mellett írja elő, mintegy ajánlja.¹⁵

A védett műveket és teljesítményeket tartalmazó fájlok nonprofit megosztása emlékeztet a dologi hordozón rögzített tartalom magán- (tehát nem nyilvános) haszonkölcsönére, amely szerzői jogi szempontból nem minősül engedélyköteles felhasználásnak. Ezért e szempontból is vizsgálni szükséges a fájlmegosztást.

Az SZJSZT megállapította, hogy *„szemben a mű-, illetve a hang- vagy képhordozó haszonkölcsönbe adásával, amely a nyilvánosság hiánya esetén (pl. ha ismerős számára egyedi 'kölcsönadásról' van szó) szerzői jogi szempontból nem releváns cselekmény, a 'fájlcsere' rendszerben történő hozzáférhetővé tétel a szolgáltatás természeténél fogva mindenképpen nyilvánossághoz való közvetítésnek minősül, ... a lehívás céljára történő hozzáférhetővé tétel megvalósul, mihelyt a védett művet, illetve szomszédos jogi teljesítményt feltöltik a merevlemez megosztott könyvtárába; tehát nem szükséges vizsgálni, hogy azt hányan hívták le, illetve, hogy egyáltalán lehívták-e ténylegesen.”*

Az engedélyezés alá nem tartozó magánhaszonkölcsönrel való összehasonlítás azért sem helytálló, mert

„– a jogrendszerek jelentős részében az adat (akár a műhordozó adat) nem minősül dolognak, a haszonkölcsön pedig csak dologra vonatkozhat,

– ha dolognak is minősül(ne) az adat egyes jogrendszerekben a szerzői jogi védelemtől függetlenül, a polgári jogi haszonkölcsön esetében a művet hordozó dolog egyszerre csak egy helyen, a haszonkölcsönbe vevőnél lehet, míg a 'fájlcsere' sokszorozza a műpéldány-másolatokat,

– a 'fájlcsere' szerzői jogi értelemben szukcesszív nyilvánosságot¹⁶ valósít meg, tehát a 'fájlcsere' nem lehet magán,

– ha az előbb említett elemek alapján nyilvános haszonkölcsönnek tekinthetnének a „fájlcseret”, az nem lehetne szabad felhasználás, mert azt egyrészt a háromlépcsős teszt, másrészt az EGT-ben a másodlagos közösségi jog¹⁷ is korlátozza (az intézmények bizonyos kategóriái mentesíthetők a kizárólagos jog és a díjigényre korlátozott haszonkölcsönzési jog alól).¹⁸

¹⁵ Szjt. 27. § (3) bekezdés, az előadóművészi joggyakorlás is ehhez igazodik.

¹⁶ Vö.: C-306/05, Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE), v Rafael Hoteles SA, 42–45. bekezdés.

¹⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 2006/115/EK irányelve (2006. december 12.) a bérleti jogról és a haszonkölcsönzési jogról, valamint a szellemi tulajdon területén a szerzői joggal szomszédos bizonyos jogokról (kodifikált változat), 6. cikk.

¹⁸ Itt hivatkozott SZJSZT-vélemény, p. 13.

A szerzői jogi minősítés során nem lehet elmenni a fájlmegosztást lehetővé tevő támogatórendszerek működtetőinek felelőssége mellett. E személyek – az alkalmazott fájlcsere-modelltől függően – szolgáltatók, ún. „hubüzemeltetők”. Jogállásukkal foglalkozik mind a hivatkozott SZJSZT-vélemény, mind pedig az egyre bővülő külföldi bírói gyakorlat és az azt feldolgozó irodalom is.

Felelősségük megítélésének az az alapkérdése, hogy maguk a fent részletezett felhasználási cselekményeket nem valósítják meg,¹⁹ de azokat elősegítik azzal, hogy az internetes hiperhivatkozással azonos vagy ahhoz hasonló technikával lehetővé teszik, hogy a fájlmegosztásban részt venni kívánók egymást, pontosabban az általuk felkínált tartalmat megtalálhassák, érzékelhessék és letölthessék.

Az SZJSZT-vélemény megállapította, hogy

„A hub üzemeltetője olyan személy, akinek/amelynek a szolgáltatását a 'fájlcsereelő' rendszeren megvalósuló szerzői jogsértés elkövetéséhez igénybe vették. Bár a hatályos Sztj. az ilyen közreműködő személyek közvetlen felelősségét a jogsértéssel kapcsolatban nem állapítja meg, velük szemben azonban a polgári jogérvényesítés körében bizonyos objektív jogkövetkezmények alkalmazását lehetővé teszi. A hatályos Sztj. 94. §-ának (3) bekezdése alapján a jogsértés vagy a jogsértéssel fenyegető cselekmény abbahagyását és a további jogsértéstől való eltiltást a hub üzemeltetőjével szemben is követelni lehet. Továbbá jogsértéshez kereskedelmi mértékben nyújtott szolgáltatás esetén a 94. § (4) bekezdése alapján a 'fájlcsereelő' rendszer üzemeltetője kötelezhető a jogsértéssel kapcsolatos adatszolgáltatásra is. Szerzői jogsértés esetén az Sztj. 94. §-ának (8) bekezdése értelmében a 'fájlcsereelő' rendszert irányító szoftvert futtató számítógép mint a jogsértés eszköze, lefoglalható, feltéve, hogy a tulajdonosa tudott vagy az adott helyzetben általában elvárható gondosság mellett tudnia kellett volna a jogsértésről.”

Emellett a hub üzemeltetője információs társadalomban nyújtott szolgáltatásnak minősíthető szolgáltatást nyújt, amely az Elkertv. 2. §-ának ld) pontja értelmében vett kereső szolgáltatáshoz áll a legközelebb ... A hub üzemeltetőjének felelőssége az Elkertv. 7. § (2) és (4) bekezdése, valamint 11. §-a alapján a fájlcsereben részt vevők által megosztott jogsértő tartalommal okozott jogsértéssel kapcsolatban megállapítható, ha tudomással bír a jogsértésről, vagy ha arról nincs is tudomása, a jogosult értesítése folytán való tudomásszerzését követően az Elkertv. 13. §-ában meghatározott értesítés ellenére, az ott meghatározott módon és határidők szerint nem intézkedik a jogsértő tartalom eltávolításáról (ún. notice-and-take-down eljárás).”

A hubüzemeltető büntetőjogi felelőssége is vizsgálható:

¹⁹ Az első, klasszikus, ún. Napster-eset korában még a fájlmegosztást elősegítő szolgáltatás tartalmazott egy olyan központi adatbázist, amelyben megvalósult a szerzői jogi szempontból releváns többszörözés; A&M RECORDS, INC. v. NAPSTER, INC., 03/25/02 U.S. 9th Circuit Court of Appeals, Case Numbers: 01-15998, 01-16003, 01-16011, 01-16308, <http://caselaw.lp.findlaw.com> (a látogatás napja: 2011. augusztus 8.).

„A Btk. 329/A. §-a szerinti szerzői és szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértésének elkövetése esetén a fentieken túl a hub üzemeltetője bűnsegédként büntetőjogilag is felelősségre vonható, amennyiben az általa ismert konkrét jogsértéshez a hubszolgáltatás biztosításával szándékosan segítséget nyújt.”²⁰

A bírói gyakorlatot vizsgáló szakirodalom jut olyan következtetésre is, hogy a fájlmegosztás nem vitatott szerzői jogi minősítése mellett, arra építve, nemzetközi egyezményes megoldás útján a hubüzemeltető bírói gyakorlatban már kialakított közvetett jogi felelősségének megállapításával,²¹ valamint a megfelelő gondosság követelményének műszaki eszközök biztosításában álló előírásával lehet jogi megoldást keresni a fájlmegosztásra.²²

2. A fájlmegosztásban részt vevő személyt megillető adatvédelem

A hubüzemeltetővel, illetve a fájlmegosztásban részt vevő személy számára elektronikus hírközlési és információs társadalmi szolgáltatást nyújtó szolgáltatóval szemben a szerzői jogi jogsértési szabályok alapján tehát tájékoztatási igény érvényesíthető, ha a hub vagy más, fájlcsere-t segítő szolgáltatás üzemeltetése kereskedelmi mértékű, azaz – a jogszabály definíciója szerint – a szolgáltatás jellegéből és mennyiségéből nyilvánvaló, hogy a szolgáltatás

²⁰ Itt hivatkozott SZJSZT-vélemény, p. 6–7.

²¹ Mezei Péter: A digitális sampling és a fájlcsere-lés kihívásai a szerzői művek szabad felhasználására. PhD-értekezés, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged, 2009, p. 138–154.

²² Compromise solutions are being sought in the area of a construction of certain duties of diligence (i.e. precautionary requirements, such as warning, monitoring, and/or filtering activities) on the part of manufacturers. The absence of such measures serves – as in *Grokster*, and similarly in *Universal Music v. Sharman* – as a possible objective indication of an intentional incitement or at least inducement. In German law, dependent on the violation of certain reasonable warning, control and monitoring obligations, similar solutions are sought. Such duties of diligence will be decisively intensified when certain marketing activities clearly indicate an active role of the secondary infringer. ... To the extent that the solution to specific cases via the arrangement of certain reasonable warning, monitoring, control, and filtering duties to safeguard the interests of the rightholders is possible, the established instruments of copyright are sufficient. ... However, this means that ultimately it is no longer the warning, control and monitoring duties alone which are concerned, but rather specific responsibilities deriving from the product design as such, in the sense of a certain „danger potential“, which is no longer accepted by law. This indeed would constitute a break with the established tradition of secondary liability in copyright law, albeit such approaches are present in German general tort law. The specific cases involving the P2P file-sharing systems in *Grokster* or in the German *Cybersky* case could be solved by focusing on the allegedly active, „inducing“ role of the technology provider. But as soon as technology providers fulfil the requirements of the *Grokster* decision or the *Cybersky* judgment and therefore behave „neutrally“, the problem will present itself anew in its essential form. The appeals for appropriate action on the part of legislators – not only on the part of the courts – will then become even louder. ... Nevertheless, a meaningful solution to the problem can only occur in an international context and in close cooperation between the EU and USA. This is due to the global dimension of the utilisation of protected subject matter in the internet.” Gerald Spindler, Matthias Leistner: Secondary Copyright Infringement – New Perspectives in Germany and Europe. IIC, 2006, Heft 7, 788. Az idézetek a Conclusions c. szerkezeti egységből vannak válogatva.

közvetlenül vagy közvetetten kereskedelmi vagy más gazdasági előny szerzését szolgálta. Az említett szolgáltatások jellegéből rendszerint nyilvánvalóan következik a kereskedelmi vagy más gazdasági előny szerzésének célja. Azt is figyelembe kell venni, hogy a fájlmegosztásban részt vevő személy számára hálózati hozzáférést és tárhelyet biztosító szolgáltató felelőssége a harmonizált közösségi jog alapján korlátozott.

A fájlmegosztásban részt vevő személyek információs társadalomban nyújtott és egyben elektronikus hírközlési szolgáltatások igénybe vevői, akiket adatvédelem illet meg. Az adat-szolgáltatási kötelezettséget tehát kizárhatják az elektronikus kereskedelmi felelősségkorlátozó, továbbá az elektronikus kereskedelmi, illetve elektronikus hírközlési jogi adatvédelmi szabályok. Az utóbbiak elsőbbsége mellett foglalt állást a C-275/06. számú, előzetes döntéshozatali eljárásban született európai bírósági ítélet.²³

A határozat végső soron kimondja, hogy a személyes adatokhoz fűződő jog (a fájlmegosztásban résztvevők adatairól van szó) magasabb szintű alapjogi védelmet élvez, mint a szerzők és más érintett jogosultak tulajdoni alapjogi védelemben részesülő engedélyezési joga, amelyet egyébként a jogsértők adatai nélkül a közvetlen jogsértőkkel szemben nem lehet gyakorolni.

Az ügyben feltett kérdés „egyszerű”. Köteles-e kiadni a közvetítő szolgáltató a fájlmegosztásban részt vevő ügyfele személyes adatait a szerzői (kapcsolódó) jogi jogosultnak abból a célból, hogy jogérvényesítési eljárást folytathasson le a fájlmegosztó ellen. Hangsúlyozni kell, hogy a határozat nem a hubüzemeltetők felelősségével foglalkozott.

Más szóval a kérdés úgy szól, hogy a közvetítő szolgáltatónak kell-e tájékoztatást adnia a szolgáltatását igénybe vevő, jogsértő magatartást megvalósító tartalomszolgáltató személyről, vagy mentesül ezen kötelezettség alól a felelősség korlátozására vonatkozó, továbbá a tartalom figyelése alól mentesítő elektronikus kereskedelmi és az említett adatvédelmi rendelkezésekre történő hivatkozással.

Az elektronikus kereskedelmi felelősségkorlátozás a közvetítő szolgáltatót kizárólag a jogsértő tartalommal, pontosabban annak hozzáférhetővé tételével összefüggő kártérítési és egyéb, pénz fizetésében álló felelősség alól mentesíti. A jogalkotói cél az volt, hogy a közvetítő szolgáltatókat az anyagi (pénz fizetésében álló) felelősség alól mentesítsék azért, hogy ne terhelje az e-gazdaság fejlődését, és általában az internethasználat terjedését az anyagi joghátránnyal való fenyegetettség olyan esetekben, amikor nem várható el a közvetítő szolgáltatótól a más által közrebocsátott tartalom ellenőrzése.

A közvetítő szolgáltató is köteles a jogsértés abbahagyását, eltiltását elrendelő bármely (polgári jogi, büntetőjogi, közigazgatási jogi) jogalapon hozott határozatot teljesíteni.

Ennek jogalapja lehet bármely olyan közvetítő szolgáltatói cselekmény, amely túlnyúlik az Sztj. 35. § (6) bekezdésében meghatározott szabad felhasználáson (ún. ideiglenes vagy

²³ Ün. Promusicae-ügy, C-275/06, Productores de Música de España (Promusicae) vs. Telefónica de España SAU.

átmeneti többszörözés), tehát szerzői jogi engedélyezés alá esik (ilyen lehet kétségkívül a tárhelyszolgáltatás alapján végzett tartós tárolás, és e körbe tartozhatnak a gyorsító tárolás egyes esetei is).

A közvetítő szolgáltatók felelősségkorlátozása – mivel az a tájékoztatási joggal nincs kapcsolatban – önmagában nem zárja ki a jogsértésben közreműködő, kereskedelmi mértékű szolgáltatást nyújtó személlyel szemben a tájékoztatáshoz való jog gyakorlását.

Más eredményre vezet azonban az adatvédelmi szabályok és a tájékoztatási jog összevetése.

A Promusicae-döntés kimondta, hogy „fájlcserélő” rendszereken elkövetett szerzői jogi jogsértés esetén az internetszolgáltató nem köteles polgári bíróság előtt folyamatba tett eljárásban kiadni azon személyek IP-címét, internetre való csatlakozásuk napját és időpontját, akiknek internet-hozzáférést biztosít. A határozat összeveti a tulajdoni és a hatékony jogorvoslathoz való alapjogokat (Alapjogi Charta 17. és 47. Cikk) a személyes adatok védelméhez és a magánélet tiszteletben tartásához való joggal (EJEE 8. Cikk, Alapjogi Charta 7. és 8. Cikk). Végül soron az elektronikus hírközlési adatvédelmi irányelv ernyője alá helyezi az adatvédelmi jog, a magánszférához való jog javára szóló döntést. „E különböző jogok és érdekek közötti igazságos egyensúly megteremtését lehetővé tevő mechanizmusokat egyrészt maga a 2002/58/EK irányelv határozza meg annyiban, amennyiben olyan szabályokat ír elő, amelyek meghatározzák, hogy mely helyzetekben és milyen mértékben jogszerű a személyes adatok feldolgozása, és milyen védelmi intézkedéseket kell hozni ...”

Az EUB arra a következtetésre jutott, hogy a közösségi jog azonban megköveteli az említett tagállamoktól, hogy ezen irányelvek átültetése során azok olyan értelmezésére támaszkodjanak, amely lehetővé teszi a közösségi jogrend által védett különböző alapjogok igazságos egyensúlyának a biztosítását, továbbá a felsorolt irányelveket úgy kell értelmezniük, hogy az az említett alapjogokba vagy más közösségi jogi általános alapelvbe, mint az arányosság elve, ne ütközzön.

Összefoglalva: a fájlmegosztást lehetővé tevő internet-hozzáférést, tárhely- és gyorsító tárolási szolgáltatást nyújtó szolgáltatótól – némi leegyszerűsítéssel – nem követelhető, hogy adja meg a szerzői jogi jogsértést elkövető személy adatait polgári jogi igényérvényesítés céljára.

A C-557/07 sz. ügyben hozott indokolt végzésében²⁴ az EUB viszont már árnyaltabban fogalmazott:

„A közösségi joggal ... nem ellentétes az, ha a tagállamok a személyes jellegű forgalmi adatok harmadik magánszeméllyel való közlésére vonatkozó kötelezettséget állapítanak meg szerzői jogok sérelme miatt polgári peres eljárás indításának lehetővé tétele érdekében. A

²⁴ LSG-Gesellschaft zur Wahrnehmung von Leistungsschutzrechten GmbH–Tele2 Telecommunication GmbH.

közösségi jog azonban megköveteli, hogy a tagállamok az Elektronikus kereskedelemről szóló irányelv, az Infosoc-irányelv, a hírközlési adatvédelmi és a jogérvényesítési irányelv²⁵ átültetésekor ezen irányelvek olyan értelmezésére támaszkodjanak, amely lehetővé teszi a szóban forgó különböző alapvető jogok közötti megfelelő egyensúly biztosítását. ... arra is [kötelesek], hogy ne támaszkodjanak ezen irányelvek olyan értelmezésére, amely sérti az alapvető jogokat vagy a közösségi jog egyéb általános elveit, úgy mint az arányosság elvét.”

A jogérvényesítési irányelv felülvizsgálatát előkészítő bizottsági közlemény²⁶ már ennél is továbbmegy: a Bizottság megállapítja, hogy nem elégséges, ha a két érdek közötti egyensúlyt a tagállamok maguk próbálják kialakítani, hanem szükséges az adatszolgáltatási igény és a személyes adatok védelme közötti egyensúly megállapítása uniós szinten. A döntés azért sem hagyható a tagállamokra, mert rosszabb esetben az adatszolgáltatási igény egyáltalán nem érvényesíthető a személyes adatok védelmével szemben, jobb esetben a tagállamok egymástól teljesen eltérő módon kísérik meg megtalálni a kiegyensúlyozott megoldást.

A C-557/07 döntés fontos, gyakran elhanyagolt érdemi része, hogy a hozzáférést biztosító, tehát tárhelyszolgáltatást nem nyújtó szolgáltatót az Infosoc-irányelv 8. cikkének (3) bekezdése értelmében²⁷ vett „közvetítő szolgáltatónak” kell tekinteni.

A döntések figyelmen kívül hagyják azt a tényt, hogy a fájlcsereelő személyek nem egyszerűen szolgáltatást igénybevevők, hanem tartalomszolgáltatók. Erre a körülményre az indokolások ki sem térnek. A fájlcsereelőkhöz valóban túllépnek az ún. magánjellegű közlésen, amikor fájlmegosztásban vesznek részt, és más személy kizárólagos joga által védett tartalmat tesznek nyilvánosan hozzáférhetővé.

Az ún. magánjellegű közlés fogalma²⁸ a minősítés kulcsa. E fogalmat az elektronikus kereskedelmi törvényben 2007 folyamán akként módosították, hogy pusztán nyelvtani értelmezés alapján átfoghatja a fájlmegosztásban való részvételt is.

Ha egy személy „hálózati jelenléte” nem éri el az információs társadalmi szolgáltatás szintjét, vagyis csak magánközlés zajlik elektronikus úton, akkor az elektronikus kereskedelmi és az elektronikus hírközlési adatvédelmi szabályok logikája szerinti magánközli személyre (igénybe vevőre) nézve *helyesen* nem érvényesíthető a tájékoztatáshoz való jog. Névtelen maradhat akkor is, ha szerzői vagy iparjogvédelmi jogot sért. Ha viszont a fájlmegosztás nem

²⁵ Az egyszerűbb olvashatóság kedvéért elhagytuk az irányelvek teljes címét és számozását.

²⁶ http://www.szttnh.gov.hu/jogervenyesites/Bizottsagi_kozlemenyn_jogervenyesitesi_iranyelv.pdf (a látogatás napja: 2011. augusztus 8.).

²⁷ A tagállamok biztosítják, hogy a jogosultak kérelmezhessék az ideiglenes intézkedést olyan közvetítő szolgáltatókkal szemben, akiknek a szolgáltatásait harmadik személy szerzői jog vagy szomszédos jogok megsértése céljából veszi igénybe.

²⁸ „E törvény hatálya nem terjed ki az olyan közlésre, amelyet gazdasági vagy szakmai tevékenység, vagy közfeladat körén kívül eső célból eljáró személy tesz információs társadalommal összefüggő szolgáltatás igénybe vételével, ideértve az ilyen módon tett szerződési nyilatkozatokat is.” 2001. évi CVIII. törvény az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről, 1. § (4) bekezdés.

magánközlés, az adatvédelmi szempont nem áll meg. Ekkor ugyanis a magánszemély tartalomszolgáltatóvá válik. E minőségében pedig már nem illelné meg az adatvédelem [a tartalomszolgáltatói minőség akár jogi, akár természetes személyhez tapadhat az információs társadalomban szolgáltatást nyújtó személy (szolgáltató) fogalmi meghatározása alapján].²⁹

Külön érdemes kitérni a tartalomszűréssel, azaz a jogsértések megelőzésével kapcsolatos igényre is. Ezt a jogosultak a hozzáférést biztosító és/vagy gyorsító tárolási és/vagy keresőmotor-szolgáltatást nyújtó szolgáltatóval szemben próbálják érvényesíteni azon az alapon, hogy ha igazolják, hogy jogsértő tartalomhoz hozzáférhetővé tétel, ilyen tartalom gyorsító vagy tartós tárolása történik a szolgáltatónál, akkor az értesítésre történő eltávolításon túl az a kötelezettség is terheli a szolgáltatót a vele szemben akadálytalanul érvényesíthető eltöltési igény keretében, hogy szűrje a tartalmat, azaz akadályozza meg a jövőbeli jogsértést. A vita ilyenkor Európában az Elker-irányelv 15. Cikke³⁰ és az ehhez tartozó preambulumbekkezdések (47 és 48)³¹ értelmezése körül folyik. A szóban forgó irányelvi rendelkezés magyar megfelelője: „A közvetítő szolgáltató nem köteles ellenőrizni az általa csak továbbított, tárolt, hozzáférhetővé tett információt, továbbá nem köteles olyan tényeket vagy körülményeket keresni, amelyek jogellenes tevékenység folytatására utalnak”.³² Az irányelvi rendelkezést és preambulumbekkezdéseket idéző lábjegyzetek dőlten szövegrészei világosan mutatják az értelmezés terét. Tilos általános tartalom-ellenőrzési/-szűrési kötelezettséget megállapítani, de ezen nem jelenti azt, hogy egyes esetekben a jogsértést megelőző szűrésre ne lenne kötelezhető a szolgáltató.

²⁹ Elkertv. 2. § k) Szolgáltató: az információs társadalommal összefüggő szolgáltatást nyújtó természetes, illetve jogi személy vagy jogi személyiség nélküli szervezet.

³⁰ 15. cikk

Az általános nyomon követési kötelezettség hiánya

(1) A tagállamok nem állapítanak meg a szolgáltatókat terhelő olyan általános kötelezettséget, amely szerint a 12., 13. és 14. cikk hatálya alá tartozó szolgáltatások nyújtása során az általuk továbbított vagy tárolt információkat nyomon kellene követniük, *sem olyan általános kötelezettséget*, amely szerint jogellenes tevékenységre utaló tényeket vagy körülményeket kellene kivizsgálniuk.

(2) A tagállamok az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások nyújtói számára megállapíthatnak olyan kötelezettségeket, amelyek szerint azonnal tájékoztatniuk kell az illetékes közigazgatási hatóságokat a szolgáltatásuk igénybe vevői által folytatott, jogellenesnek vélt tevékenységekről vagy nyújtott információkról, illetve olyan kötelezettségeket, amelyek szerint az illetékes hatóságokkal, azok kérésére, közölniük kell azokat az adatokat, amelyek lehetővé teszik szolgáltatásuk olyan igénybe vevőinek azonosítását, akikkel, illetve amelyekkel adattárolási megállapodásaik vannak.

³¹ (47) Az, hogy a tagállamok nem írhatnak elő a nyomon követésre vonatkozó kötelezettséget a szolgáltatók számára, *csak az általános jellegű kötelezettségekre vonatkozik; nem érinti azonban az egyedi esetben alkalmazandó nyomon követési kötelezettségeket*, és különösképpen nem érinti a nemzeti hatóságoknak a nemzeti jogszabályokkal összhangban hozott intézkedéseit.

(48) Ez az irányelv nem érinti a tagállamoknak azt a lehetőségét, hogy megköveteljék azoktól a szolgáltatóktól, akik, illetve amelyek a szolgáltatásuk igénybe vevői által rendelkezésre bocsátott adat számára szolgáltatnak tárhelyet, hogy a tőlük ésszerűen elvárható, a nemzeti jogszabályokban meghatározott gondossággal járjanak el egyes jogellenes tevékenységek felderítése és megelőzése érdekében.

³² Elkertv. 7. § (3) bekezdés.

Anélkül, hogy a korábbi, e tárgyú esetek tárgyalásába belemennénk, a kézirat lezárásakor fennálló helyzet ellentmondásos állását érdemes bemutatni. A SABAM vs. SCARLET³³ (korábban Tiscali)-ügy az Európai Bíróság előtt van. Tárgya éppen az, hogy kötelezhető-e konkrét jogvitában tartalomszűrésre/-ellenőrzésre, a jogsértés megelőzésére a szolgáltató azon az alapon, hogy ellene eltiltás szabadon elrendelhető, azaz az eltiltásnak a közvetítő szolgáltató javára szóló felelősségkorlátozás nem akadály?

3. Jogi megoldás keresése (befejezetlen történet)

A fájlmegosztás útján folyamatosan jelentős mértékű szerzői és kapcsolódó jogi jogsértés történik. A tényleges jogsértőket a polgári jogi jogérvényesítés³⁴ nem éri el, a fájlcsere lehetővé tevő személy/szolgáltató az egyes jogrendszerekben a közvetett jogsértési felelősség alapján vonható felelősségre. A híres Grokster-ügyben³⁵ az USA Legfelsőbb Bírósága elmarasztalta közvetett jogsértés miatt a fájlcsere támogató szoftver előállítóját, a másik hírhedt fájlcsereprogram, a Kazaa előállítójával pedig a jogosultak számos pert lezárva megegyeztek. Ahol a jogrendszer nem ismeri a szerzői jogi közvetett jogsértést, de a szerzői jogi törvény mögött polgári jogi (magánjogi) kódex alkalmazandó, megfelelő kártérítési alakzatok (pl. Németország – Störerhaftung³⁶) alkalmazása útján lehet a fájlcsere lehetővé tevő, és rendszerint vagyoni előnyhöz jutó személyeket felelősségre vonni.

Az Európai Unió egyes országában a legutóbbi időben a fájlmegosztó (magán)személyekkel szemben alkalmazható közigazgatási jellegű szankció került előtérbe. E szankciók bevezetésének tervezése közben került sor a hírközlésre vonatkozó uniós irányelvek felülvizsgálatára. A 2009. évi módosításokból (2009/140/EK és 2009/136/EK irányelv) kitűnik, hogy az internet-hozzáférés az információs alapjog része. A kompromisszumos megoldás lényege: „Ez az irányelv **nem ad felhatalmazást, de nem is tiltja** a nyilvánosan hozzáférhető elektronikus hírközlési szolgáltatók számára, hogy olyan feltételeket szabjanak, amelyek korlátozzák az egyes szolgáltatások vagy alkalmazások végfelhasználók általi hozzáférését és/vagy használatát, amennyiben ezt a nemzeti jogszabályok megengedik, és összhangban van a közösségi joggal, de kötelezettséget ír elő az ilyen feltételekről való tájékoztatásra vonatkozóan. A szolgáltatások és alkalmazások végfelhasználók általi elektronikus hírközlési hálózatokon keresztül történő használatára vonatkozó nemzeti intézkedéseknek tiszteletben kell tartaniuk a termé-

³³ C-70/2010.

³⁴ A fájlcsere tömegessége okán azt kell mondanunk: szerencsére.

³⁵ A döntés összefoglalója: <http://www.law.cornell.edu/supct/html/04-480.ZS.html>, a teljes döntés: <http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=us&vol=000&invol=04-480> (a látogatás napja: 2011. augusztus 8.).

³⁶ L. a német BGH első ilyen döntése: ügyszám: I ZR 35/04, <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/list.py?Gericht=bgh&Art=en&Datum=Aktuell&Sort=12288> (a látogatás napja: 2011. augusztus 8.).

*szetes személyek alapvető jogait és szabadságait, ideértve az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény 6. cikkében meghatározott, a magánélethez és a tisztességes eljáráshoz való jogot is.*³⁷ Ebből adódóan a magánszféra, az információs alapjog, tehát az Alapjogi Charta és az Európai Emberi Jogi Egyezmény tiszteletben tartása mellett csak bírói döntés alapján és a jogsértő magánszemély anonimitásának megőrzése mellett korlátozható/lassítható/zárható ki a fájlcsere/-megosztás útján szerzői jogot sértő személyek hálózati hozzáférése. Ezt Franciaország egy közigazgatási hatóság (HADOPI) által kezdeményezhető, csak bíróság által kiszabható büntetőszankcióként vezette be a jogsértő anonimitásának megtartása mellett, az Egyesült Királyság szintén ilyen megoldást vezetett be jogalkotási úton,³⁸ míg más tagállamokban (pl. Írország) az érdekelték közti megállapodás alapján történik meg a hálózati hozzáférés korlátozása. A hírközlési szabályok alapján a szolgáltatók általános szerződési feltételeinek tartalmazniuk kell a hozzáférés korlátozhatóságára vonatkozó tájékoztatást. Frank La Rue, az ENSZ különleges jelentéstevője az Emberi Jogi Bizottságnak készített jelentésében³⁹ ugyanakkor élesen bírálta és a véleménynyilvánítás emberi joga aránytalan korlátozásának nevezte jelentésében ezeket a szabályozási megoldásokat. Bár a jelentés jogi kötőerővel nem bír, az internet-hozzáférés elsőbbségét valló megközelítés politikai szintre emelkedésének fontos lépéseként kell értékelni.

A büntetőjogi jogérvényesítés elérheti a magánszemélyeket, itt az adatvédelmi szempont nem előzi meg a bűnüldözési célt. Az ultima ratio alkalmazását azonban a szellemi tulajdon-jog egy mindennaposá vált, tömeges cselekmény esetében nem tűzheti ki célul. Ha egy állam csak a kereskedelmi haszonszerzési célzatú cselekményeket rendeli büntetni, a büntetőszankció alkalmazása a fájlcsere/ő magánszeméllyel szemben nem kerülhet szóba.

Emiatt a fájlmegosztás kérdéseire elsősorban nem a fájlcsere/ők szankcionálásával kellene válaszolni, hanem a szerzői jogban a tömegesen előforduló, és sem egyedileg, sem közös joggyakorlással nem engedélyezhető felhasználások jogosítására bevált technikákat volna célszerű alkalmazni. A fájlcsere témakörében hazánkban eddig született nagyobb lélegzetű munkák (doktori értekezések) némelyike⁴⁰ egyébként a szabad felhasználást találná elsősorban morálisan indokoltnak. Ezt a megközelítést nem lehet osztani. A szabad felhasználás nemzetközi egyezményes határait megvonó háromlépcsős teszt ilyen széles körű, tömeges kivételt nem visel el.

³⁷ A 2009/13/EK irányelvvel módosított 2002/22/EK irányelv (egyetemes szolgáltatási irányelv) 1. Cikk 3. bekezdése.

³⁸ Digital Economy Act: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/24/contents> (a látogatás napja: 2011. augusztus 8.).

³⁹ <http://documents.latimes.com/un-report-internet-rights/> (a látogatás napja: 2011. augusztus 8.).

⁴⁰ Mezei: i. m. (21); Bodó Balázs: Szükség törvényt bont (A kalózkodás szerepe a kulturális termelés és csere folyamataiban a könyvnyomtatástól a fájlcsere/ő hálózatokig). PhD-értekezés, Budapest, 2010.

A szankcionálást egyébként nem célszerű elvetni, de a szankciókat – ahogy ezt a fent idézett irodalmi hivatkozás is célszerűnek látja – nemzetközi konszenzus keresése útján elsősorban a hubüzemeltetők közvetett felelősségére kellene építeni. A hubszolgáltatást is be kellene vonni a felhasználási cselekmények körébe. A hubüzemeltetés ugyanis nem jótékonyság, hanem gazdasági, üzleti szolgáltatás. Ha – nemzetközi egyetértéssel – el lehetne érni, hogy a hubüzemeltetőkkel szemben a szellemi tulajdon-jog megsértése esetére rendelkezésre álló teljes, nemzetközi és uniós jog alapján egységesített polgári jogi fegyvertár rendelkezésre álljon, az egyik oldalról lehetővé tehetné vagy az engedélyezést, mégpedig ott, ahol a bevétel keletkezik, vagy a szankciók alkalmazása csökkenthetné a fájlmegosztás tömegességét.

Ha a hubüzemeltetők „bevonása” nem oldható meg, és – amint ez látható – a fájlmegosztó magánszemélyek üldözése zsákutca, a fájlmegosztást jogszerű cselekménnyé kell tenni. Ez az út a mai jogi keretek között engedélyezési jog gyakorlása útján csak akkor lenne járható, ha legalább kilépést nem engedő, kötelező közös jogkezelés, vagy még inkább díjigény előírható lenne a fájlmegosztással leírható felhasználás engedélyezésére.

Mértékadó jogirodalmi álláspont szerint⁴¹ a lehívásra hozzáférhetővé tétel engedélyezési jogának korlátozása legfeljebb a kilépést engedő kiterjesztett közös jogkezelésig áll összhangban az alkalmazandó szerzői jogi egyezményekkel. Mások – így a francia jogalkotó is – módot látott volna egy, a hálózati hozzáférést és tárhelyet biztosító szolgáltatás árába beépített, az üreshordozó-jogdíj „folytatását” jelentő díj bevezetésére.

A kötelező közös jogkezelés, illetve a díjigény bevezethetőségének – a minden érdekelt által való elfogadásán túl – az lenne az előfeltétele, hogy megegyezés legyen abban, hogy a háromlépcsős teszt alkalmazása mellett akár díjigényre is korlátozható-e a lehívásra hozzáférhetővé tétel kizárólagos joga? Ha ebben a kérdésben konszenzus lenne, akkor a WIPO internetegyezményei és az Infosoc-irányelv módosítása nélkül meg lehetne kísérelni a díjigény (kötelező közös jogkezelés) bevezetését legalábbis a fájlmegosztással erősen érintett műfajtákra (zenei, irodalmi, vizuális és audiovizuális alkotások) nézve.

Jelenleg az ipari, jelentős súlyú jogosultak ilyen jogkorlátozásról hallani sem akarnak, holott minden, a határon túlnyúló online szolgáltatások szerzői jogosítására irányuló erőfeszítés fölösleges, ha emellett a fájlmegosztás is terjed. Olyan szűk marad ugyanis a jogszerű szolgáltatások piaca, hogy csak magas árak mellett tartható működésben.

A fogyasztók meggyőzése sem jelentéktelen feladat. Ha az internetszolgáltatásba beépülő díj elég alacsony, akkor remélhető a fogyasztói elfogadás. Nehezen megoldható kérdés a fogyasztói kilépés. Nyilván számos intézmény, vállalkozás, sőt, magánszemély kívánná a díj alól mentesülni azzal a sok esetben valós állítással, hogy nem vesz igénybe fájlmegosztó

⁴¹ Dr. Ficsor Mihály: Collective management of copyright and related rights. Kluwer Law International B.V., ed. Prof. Dr. Daniel Gervais, 2006, p. 57–59.

szolgáltatásokat. Ha díjgényről lenne szó, a kilépés kérdése – az üreshordozó-jogdíjhoz hasonlóan – elvileg félretehető lenne, hivatkozva a jogintézmény „rough justice” jellegére. Ha sajátosan gyakorolható engedélyezési jogban gondolkodunk, a fogyasztói kilépés az adatforgalom, tehát nem a tartalom utólagos ellenőrzése mellett elképzelhető – és a szolgáltatók által a forgalom általános elemzése alapján szűrhető – megoldás.

Megoldást kellene találni a díjak beszédésében közreműködő szolgáltatók érdekeltté tételére (ez nem látszik nehéznek, nyilván a jutalék mértékétől függ) és a jogdíjak átlátható felosztására is. Ez utóbbi a magánszféra védelme miatt csak önkéntes adatközlésre, illetve névtelen felmérésekre, esetleg ráosztásra épülhet.

A helyzet megoldásra vár, sőt, megoldást sürget. Legutóbb az Európai Parlament Jogi Bizottsága által elfogadott Gallo-jelentés⁴² hívta fel az Európai Bizottságot, hogy tegyen lépéseket ennek megtalálására. Az EP kívánatosnak tartja, hogy a – különösen emberi jogi szempontok alapján – kiegyensúlyozott megoldás keresésére terjedjen ki a Bizottság szellemi tulajdon-jogi stratégiája, már csak annak érdekében is, hogy egy jól működő európai digitális piac tudjon létrejönni. A jelentés határozott üzenetet küld a Bizottság felé, amelyben egyértelművé teszi, hogy nem a végfogyasztók ellen folytatott eljárásokban, hanem a piaci szereplők üzleti stratégiáinak átalakításában látja a jövő útját.

Ehhez segítséget és megfelelő terepet nyújthat a jogérvényesítési irányelv előkészítés alatt álló módosítása. Bár az irányelv módosítását előkészítő dokumentumok⁴³ jelzik azt, hogy az internetes jogérvényesítéssel külön, új eszközök bevezethetőségének a megvizsgálásával is szükséges foglalkozni, mivel a jelenlegi eszköztár elégtelennek bizonyult ezekkel szemben. Noha az irányelv felülvizsgálatával kapcsolatos konzultációk során számos érdekvédelmi szervezet⁴⁴ számtalan javaslatot fogalmazott meg, egyelőre a bizottsági dokumentumok csak igen puha megfogalmazásokat tartalmaznak e tekintetben, ugyanakkor azt jelzik, hogy a szolgáltatók intenzívebb bevonása a helyzet rendezésébe mindenképp kívánatos lenne.

⁴² Report on enhancing the enforcement of intellectual property rights in the internal market (2009/2178-(INI)). Committee on Legal Affairs. Rapporteur: *Marielle Gallo*.

⁴³ Ezek gyűjteményét l.: <http://www.sztnh.gov.hu/jogervenyesesites/> (a látogatás napja: 2011. augusztus 8.).

⁴⁴ A 380 véleményről készült bizottsági összefoglaló itt elérhető: http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/docs/2011/intellectual_property_rights/summary_report_replies_consultation_en.pdf (a látogatás napja: 2011. augusztus 8.).

VÉDJEGYHASZNÁLAT NONPROFIT TEVÉKENYSÉGNÉL: RADETZKY

A *Radetzky* nevet az átlagos magyar tévé néző a *Radetzky-indulóval* kapcsolatban ismeri: közel fél évszázad óta a bécsi újévi koncerteket ezzel a darabbal zárják. A közönség hagyományosan tapsal kíséri a refrént, a karmester utasításait követve.

Az induló katonai jellege ellenére inkább vidám, mint harcias. A darab időtartama mintegy három perc. *Id. Johann Strauss* komponálta, egy régi háromnegyedes népdalt használt fel, ennek címe „*Alter Tanz aus Wien*” (régibécsi tánc). Amikor Radetzky-hadvezér a győztes csapatai (Olaszország) csata után 1848-ban visszavonult Bécsbe, katonái ezt a régi népszerű dalocskát énekeltek a bevonuláskor. Állítólag Strauss hallotta a katonák énekét, s azt indulóritmusban, de a dallamot nem változtatva építette be a Radetzky-indulóba.

A Radetzky-induló eleinte katonai körökben vált népszerűvé: a chilei Bernardo O'Higgins Katonai Akadémia hivatalos indulója, Nagy-Britanniában pedig a 1st The Queen's Dragon Guards lovasezred választotta ezredindulónak.¹

A zenei sikert jelzi, hogy az 1848. évi ősbemutatót követő mintegy száz év múlva megkezdődött az induló kereskedelmi célú hasznosítása is: a svéd *Åhléns áruházlánc* hagyományosan a Radetzky-indulót játszotta folyamatosan a zárás előtt tíz perccel, ezzel figyelmeztetve a vevőket, hogy fejezzék be a vásárlást, és fáradjanak a pénztárhoz. Ez szinte pavlovi reflexet alakított ki a svédek generációiban, hogy amikor csak meghallják az indulót, rögtön a kijáratot keresik. Magyarországon a *Bonduelle* konzervek reklámozásánál használják a Radetzky-indulót.

Radetzky, a hadvezér

A Radetzky-indulón kívül a magyar közönség keveset tud Radetzkyről. Ausztriai népszerűsége olyan időszakra esik, amely a magyar közönség tudatában az 1848-as szabadságharc leverését követő Haynau-féle vérengzés emlékeként rögzült – s a maga korában Radetzky aligha volt népszerű Olaszországban vagy Franciaországban sem.

Gróf Josef Wenzel Radetzky² a csehországi Trebnitzben született 1766-ban. Katonai tanulmányait a brünni Mária Terézia Lovagi Akadémián, majd a bécsi Theresianumban folytatta, s első szolgálati helye a Gyöngyösön állomásozó *Caramelli* vértess ezred volt. Részt vett az Oszmán Birodalom, majd a Németalföld (Hollandia) elleni háborúban, valamint a rajnai hadjáratban. Nagy katonai sikereit a Napóleon elleni háborúban érte el: az Osztrák Csá-

* jogtanácsos, Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda Kft.

¹ <http://hu.wikipedia.org/wiki/Radetzky-indul%C3%B3>.

² http://hu.wikipedia.org/wiki/Joseph_Wenzel_Radetzky.

szárság, a Porosz Királyság és az Orosz Birodalom koalíciós hadereje főparancsnokának, *Schwarzenbergnek* a vezérkari főnöke volt, s döntő szerepe volt a Napóleon leverésével járó lipcsei csatában. Ezért a három szövetséges ország államfőivel együtt vonult be győzelmesen Párizsba 1814. március 31-én. Ezután részt vett az Európát konszolidáló Bécsi Kongresszuson is, a három győzelmes császár kitüntetések sorát adományozta Radetzkynek.

1848. március 18-án (a magyar forradalommal szinte egy időben kitört olasz nemzeti felkelés idején) a 82 éves Radetzky lett az itáliai osztrák császári–királyi haderő főparancsnoka. Számos győztes csata után kiemelkedően fontos győzelmet aratott Custozánál (a Radetzky-induló ihletője), s augusztus 6-án csapataival bevonult Milánóba. Végso győzelmét az 1849. március 23-i véres navarrai csatában aratta.

(Ha Radetzky nem vezeti az olaszországi hadműveleteket, akkor talán a magyar szabadságharc leverését kapta volna feladatul – s akkor másként emlékeznénk rá.)

1857-ben, 72 szolgálati év után vonult nyugalomba, 46 európai érdemrend birtokában. Egy évvel később hunyt el. Ekkor Ferenc József császár és király 14 napos gyászt rendelt el a hadseregnél és a flottánál.

RADETZKY-védjegyek

A legutóbbi időkig is köztisztületben álló hadvezér emlékének megőrzése és ápolása céljából Bécsben 1965-ben nonprofit egyesületként megalapították a *Radetzky Marsall Bajtársi Szövetséget* (*Bundesvereinigung Kameradschaft „Feldmarschall Radetzky”*), amely minden évben ünnepi megemlékezést rendez az alsó-ausztriai Klein-Wetzdorf melletti Hősök hegyén (Heldberg), ahol Radetzky hamvai is nyugszanak. Ezeken az ünnepi megemlékezéseken a Radetzky Bajtársi Szövetség tagjain felül prominens díszvendégek, bel- és külföldi hagyományörző egyesületek, bajtársi egyesületek, zenekarok vesznek részt. Ezeknek az évenként megismétlődő ünnepségeknek több európai országban van visszhangja.

A Radetzky Bajtársi Szövetség olyan nonprofit egyesület,³ amely az árukat és a szolgáltatásokat kizárólag ingyenesen biztosítja. Egyrészt katonai hagyományörzéssel foglalkozik,

³ Noha lehetetlen elvont módon kimerítő jellegű felsorolást alkotni a nonprofit egyesületek céljairól. Ezek közül sokat azért hoznak létre, hogy előre meghatározott kritériumok alapján kiválasztott magánszemélyeknek árukat és szolgáltatásokat nyújtsanak ingyen vagy csökkentett áron. (A nonprofit egyesületek célja lehet az állatvédelem, a környezetvédelem, a kultúra fejlesztése stb. Emellett nem kizárható az sem, hogy ezen egyesületek teljes piaci áron nyújtsanak árukat és szolgáltatásokat egyes esetekben.) A céljaik elérése érdekében egyes nonprofit egyesületek bárkitől adományokat gyűjthetnek. Ugyanakkor, ha az árukat és szolgáltatásokat a magánszemélyek a nonprofit szervezettől ingyen vagy kedvezményes áron már nem tudják beszerezni, nem zárható ki, hogy ezen áruk s szolgáltatások korábbi kedvezményezettjei – legalábbis korlátozott mértékben – maguk szerezzék be azokat a piacon. Alternatív megoldásként az állam beavatkozhatna többek között annak érdekében, hogy a fent említett jogosultak részére ezen árukat és szolgáltatásokat – legalábbis részben – megszerezzék [Maják főtanácsnok perösszefoglalójának (C-442/07) 11. lábjegyzete]. A nonprofit egyesületek közé tartoznak a jótékonyági szervezetek, noha nem szükségszerűen azonosak azzal.

így a hadsereg harcban elhunyt tagjai tiszteletére hősi emlékünnepeket, emlékmiséket és katonatalálkozókat szervez, valamint karbantartja a háborús emlékműveket, másrészt jótékonyági munkát végez, így természetbeni és pénzbeli adományokat gyűjt, és ezen adományokat a rászorulóknak szétosztja: karácsonykor és húsvétkor szegény sorsú családok gyermekeinek ajándékozást rendez, hátrányos helyzetű gyermekek számára fenntartott iskolákat, valamint SOS gyermekfalkákat támogat stb.

Becsület, hazaszeretet, kötelességtudás, fegyelem, hagyományörzés, segítőkészség, bajtársiasság, a béke és a szabadság megőrzése szerepel a Radetzky Bajtársi Szövetség célkitűzései között. Tagjai között megtalálhatóak a második világháború egykori katonái, az Osztrák Hadsereg aktív és nyugdíjas katonái a közlegénytől a tábornokig. Tevékenységük nem merül ki osztrák katonai hagyományok ápolásában, kiterjed a hajdani ellenfelekkel való kapcsolatra is.

Nem meglepő, hogy a XX. század végén a Radetzky Bajtársi Szövetség vezetőségének az a gondolata támadt, hogy tevékenységét szimbolizáló védjegyekkel kívánja jelölni, s e célból 1995. május 22-én védjegybejelentéseket nyújtott be, a védjegyeket az Osztrák Szabadalmi Hivatal lajstromozta. A bejegyzés a következő osztályok vonatkozásában történt: 37. osztály (háborús emlékművek karbantartása), 41. osztály (szórakoztatás; sport- és kulturális tevékenységek, katonatalálkozók szervezése) és 45. (korábban 42.) osztály (egyéni igényeknek megfelelően nyújtott, jótékonyági jellegű szolgáltatások).

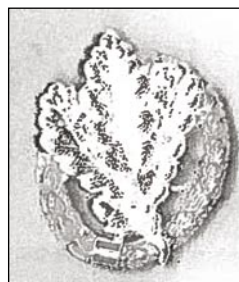
A Radetzky Bajtársi Szövetség megalapította a Radetzky Érdemrendet, amelynek keretében a 161.745, a 161.746, a 161.747, a 161.748 és a 161.749 számon a lajstromba bejegyzett védjegyeknek megfelelő kitüntetések és érdemrendek adományoz. A 161.745 számon bejegyzett védjegynek megfelelő tiszteletbeli érdemrendet, valamint a 161.746 számon bejegyzett védjegynek megfelelő kitüntetést az egyesület tagjainak és támogatóinak is adományozzák. A tagok ezeket a kitüntetések és érdemrendeket a rendezvényeken, valamint az adományok gyűjtése és szétosztása során viselik. A védjegyeket a rendezvényekre szóló meghívókon, a levélpapíron és az egyesület reklámanyagain feltüntetik.

161.745

161.746

161.747

161.748

161.749

A több mint száz évvel ezelőtt elhunyt hadvezér mai napig tartó hírnevét jelzi, hogy létrejött egy másik egyesület is, a Radetzky Érdemrend Egyesület (*Radetzky Verein Orden*), amely a jelek szerint versenytársat lát a Radetzky Bajtársi Szövetségben. Hiszen mi más oka lehetne, hogy kezdeményezte a Radetzky-védjegyek használat hiánya miatti törlését.

Az ügyesen megfogalmazott kérelem („nem kereskedelmi célra használják a Radetzky védjegyeket”) eredményre vezetett: az Osztrák Szabadalmi Hivatal valamennyi Radetzky védjegyet törölte.

A védjegyjogosult Radetzky Bajtársi Szövetség fellebbezése folytán az ügy a Legfelsőbb Szabadalmi és Védjegytanácsához (Oberster Patent- und Markensenat)⁴ került.

Ez utóbbi ügy határozott, hogy az Európai Bíróságtól kér előzetes döntést.

Az előzetes döntésre feltett kérdés a következőképpen hangzott:

„Ügy kell-e értelmezni az irányelv⁵ 12. cikkének (1) bekezdését,⁶ hogy valamely vállalkozás áruinak vagy szolgáltatásainak más vállalkozások áruitól vagy szolgáltatásaitól való megkülönböztetésére vonatkozó (tényleges) védjegyhasználatnak minősül, ha egy védjegyet valamely nonprofit egyesület a rendezvények meghirdetése során, üzleti iratain, valamint reklámanyagain használja, az egyesület tagjai pedig azt az adományok gyűjtése és szétosztása során kitűzőként viselik?”

A felek fő érvei az Európai Bíróság előtti eljárásban⁷

A törlés kérelmezője (Radetzky Érdemrend Egyesület) azt állította, hogy a kérdést előterjesztő hatóság által feltett kérdésre adott igenlő válasz a védjegyjogszabályok céljait teljesen megfosztaná a lényegüktől, és veszélyeztetné az ezen rendelkezések lényegét jelentő jogbiz-

⁴ Ennek hatáskörébe tartozik az Osztrák Szabadalmi Hivatal határozatainak felülvizsgálata.

⁵ 89/104 EK sz. védjegyjogi irányelv (újradefiniálva a 2008/95 EK sz. irányelvvel).

⁶ A szöveg:

„(1) A védjegyjog megszűnését kell megállapítani, ha a jogosult az árujegyzékben szereplő árukkal, illetve szolgáltatásokkal kapcsolatban a védjegy tényleges használatát az adott tagállamban megszakisítás nélkül öt éven át elmulasztja, kivéve, ha a jogosult a használat elmaradását kellőképpen igazolja; ...

⁷ A főtanácsnok perösszefoglalója alapján (C-442/07).

tonság követelményét. A védjegyjogi irányelvnek a védjegyoltalom tartalmát meghatározó 5. cikke értelmében az oltalom szorosan összefügg a gazdasági tevékenység körében nyújtott árukkal és szolgáltatásokkal. A kérelmező álláspontja szerint a „tényleges használat” kifejezés a védjegyjogi irányelv 12. cikke értelmében kereskedelmi vagy nyereség fejében végzett vállalkozói tevékenységhez kapcsolódik. A kizárólag nem nyereségszerző céllal végzett tevékenység a védjegyoltalom hatályán kívül esik. A védjegyek funkciója, hogy garantálják az áruk és a szolgáltatások eredetét, így biztosítsák, hogy a kérdéses gazdasági ügylet állandó minőséget jelentsen. A védjegyoltalom tehát ellenérték fejében teljesített értékesítést jelent. Ha a védjegyet nem használják a védjegyoltalomban részesülő termékek és szolgáltatások piaci részesedésének megszerzése vagy megtartása érdekében, e használat úgy tekinthető, hogy kizárólag a védjegy megszűnésének megelőzését szolgálja.

A védjegyjogosult álláspontja szerint a jótékonysági szervezetek (nonprofit egyesületek) tevékenységi körükben egymással versenyeznek, és ezért a vállalkozókhhoz hasonlóan járnak el az üzleti életben, még akkor is, ha a jótékonysági árukat és szolgáltatásokat a rászorultak számára ingyenesen biztosítják. Az ilyen szervezetek megjelölései, úgymint védjegyei, dekorációi, jelvényei és címerei jelzik az áruk és a szolgáltatások eredetét annak érdekében, hogy ezeket megkülönböztessék más szervezetekétől. Emellett a szervezeten kívüli személyek számára adott, védjegy típusú dekorációk és megkülönböztetések egyfajta reklámtevékenységet vagy „kereskedelmiesítést” jelentenek, mivel a szervezetet népszerűsítik. A tényleges használat fogalma nem zárja ki, hogy a jótékonysági szervezetek védjegyeiket szolgáltatásaik nyújtása során használják. A védjegyjogi irányelv 12. cikkének (1) bekezdésével összhangban a védjegy tényleges használatának minősül, ha azt a jótékonysági szervezet olyan áruk és szolgáltatások esetében használja, amelyekre vonatkozóan a védjegyet lajstromozták, és ha ezen árukat és szolgáltatásokat ingyen és/vagy nem rendszeresen biztosítja.

Az Olasz Köztársaságnak az Európai Bírósággal közölt véleménye szerint a Legfelsőbb Szabadalmi és Védjegytanács által feltett kérdésre igenlő választ kell adni. Mivel védjegyet bárki nyilvántartásba vetethet, aki a megkülönböztető megjelölést vállalkozói tevékenységnek nem minősül termelő vagy kereskedelmi tevékenységével összefüggésben használja vagy kívánja használni, az Olasz Köztársaság szerint a perbeli védjegyjogosult által megvalósított védjegyhasználatot tényleges használatnak kell tekinteni.

Az EK Bizottságának álláspontja szerint a védjegyjogi irányelv 12. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy az ingyenes szolgáltatásokkal összefüggésben valamely védjegy akkor képezi tényleges használat tárgyát, ha az ellenszolgáltatás hiánya megfelel a szóban forgó szolgáltatások természetének. Az Európai Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint a védjegyjogi irányelv 12. cikkének (1) bekezdése értelmében valamely védjegy tényleges használatának minősül, ha a védjegyoltalomban részesülő áruk és szolgáltatások vonatkozásában azt a piacon szokásos módon használják annak érdekében, hogy ezeknek az áruknak és szolgáltatásoknak piacot hozzon létre vagy tartson fenn. Tekintettel kell lenni tehát

az ügy összes körülményére, különösen az áruk és szolgáltatások típusára, az érintett piac jellegzetességeire és a védjegy használatának kiterjedtségére és gyakoriságára.

Az EK Bizottsága átiratában kiemeli azt a tényt, hogy egyes szolgáltatások, mint pl. a közös hagyományőrzés és a jótékonyági munka, természetüknél fogva ingyenesek. Megkérdőjelezhetetlen, hogy egy megkülönböztető megjelölés e szolgáltatásokkal összefüggésben védjegyyaltalomban részesülhet. Ellentmondásos volna a tényleges használat kérdésével összefüggésben, ha a védjegy használata szempontjából csak az ellenérték fejében végzett szolgáltatásokat vennék figyelembe. Az EK Bizottságának álláspontja szerint a jótékonyági szervezetek versenyeznek az adományokért. Ezenkívül a jótékonyági munkát kifejezetten megemlíti a Nizzai Megállapodás egyes osztályai között, különösen a 36., 41. osztályban (hátrányos helyzetű tanulók oktatása) és a 43. osztályban (a hajléktalanok elhelyezésének jótékonyági biztosítása).

Perösszefoglaló⁸

J. Mazák főtanácsnok perösszefoglalójának érdemi részéből a következőket közlöm.

Az Európai Bíróság az Ansul-ügyben (C-40/01) hozott ítéletében kijelentette, hogy a tényleges használat azt jelenti, hogy a védjegyet valóban használják. A védjegy valódi használata magában foglalja a védjegyyaltalomban részesülő áruknak és szolgáltatásoknak az adott piacon történő és nem csak az érintett vállalkozáson belüli használatát. A tényleges használatnak meg kell felelnie a védjegy lényeges funkciójának, amely biztosítja az áruk és szolgáltatások eredetének azonosíthatóságát a fogyasztó vagy a végfelhasználó számára azáltal, hogy lehetővé teszi, hogy az árut vagy szolgáltatást összetéveszthetetlenül megkülönböztessék a máshonnan származó árutól vagy szolgáltatástól (perösszefoglaló, 22. pont).

Annak megítélése során, hogy a védjegy tényleges használatára sor került-e, figyelembe kell venni a védjegy kereskedelmi valós használata szempontjából lényeges összes tényt és körülményt, különösen ha az ilyen használat úgy tekintendő, hogy az érintett gazdasági szektorban az áruknak és szolgáltatásoknak piacot hoz létre vagy tart fenn. Az ügy körülményeinek értékelése tehát magában foglalhatja többek között a szóban forgó áruk vagy szolgáltatások természetének és az érintett piac jellemzőinek vizsgálatát, valamint a védjegy használatának terjedelmét és gyakoriságát. Tehát a védjegy használatának ténylegessé minősítéséhez nem mindig szükséges, hogy az mennyiségi értelemben jelentős legyen, mivel az a megfelelő piacon az érintett áruk vagy szolgáltatások jellegzetességeitől függ (perösszefoglaló, 23. pont).

Úgy tűnhet, hogy az alapeljárással érintett védjegyet a Radetzky Bajtársi Szövetség többek között az egyesület tagjainak és a támogatóknak adományozott kitűzőkön, a rendezvények

⁸ C-442/07 ügyszám.

meghirdetése során, üzleti iratain, valamint reklámanyagain használja. A védjegyet az egyesület tagjai használják még az adományok összegyűjtése s szétosztása során, mivel ilyen alkalmakkor a védjegyet ábrázoló kitűzött viselik. Ennek ellenére az előzetes döntéshozatalra utaló végzés értelmében a Radetzky Bajtársi Szövetség ellenérték fejében nem nyújt árukat vagy szolgáltatásokat (perösszefoglaló, 24. pont).

Álláspontom szerint – mondja – a védjegy nonprofit egyesület által való tényleges használatának vizsgálatánál figyelembe kell venni az ilyen egyesületek célját és természetét, valamint az áruk és szolgáltatások biztosításának módját. E megközelítés összhangban áll az Ansul-, valamint a La Mer Technology-ügyben (C-259/02) hozott ítélettel, amelyek tényleg megalapozzák, hogy a védjegy tényleges használatát esetenként, minden lényeges körülmény figyelembevételével és különösen azon piac különleges természetére és jellegzetességeire tekintettel kell megvizsgálni, amelyen a védjegyet használják (perösszefoglaló, 25. pont).

Azon kérdés tekintetében, hogy a nonprofit egyesület tagjai a védjegyet ábrázoló kitűzött hordják adományok gyűjtése és szétosztása során, a nemzeti bíróság jelezte, hogy álláspontja szerint e használat tényleges használatnak minősül a védjegyjogi irányelv 12. cikkének (1) bekezdése értelmében. E bíróság szerint a szolgáltatást az adományok gyűjtésén és szétosztásán keresztül biztosítják, amely tekintetben a „szolgáltatók” versenyeznek egymással (perösszefoglaló, 26. pont).

Azon nézet, amely szerint a nonprofit egyesületek versenyezhetnek, hogy a nagyközönségtől adományokat gyűjtsenek, és ezért az adományok gyűjtése és szétosztása során üzleti vagy kereskedelmi tevékenységet végeznek e szavak tágabb értelmében, elvileg helyesnek tűnik. Emellett a nonprofit egyesületek elvileg piaci szereplők, amelyek az árukat megszerzik és értékesítik. Míg egyes nonprofit egyesületek kereskedelmi vagy üzleti összefüggésekben való elhelyezése talán nem összeegyeztethető ezen jogi személyekről alkotott benyomásainkkal, a működésükkel összefüggő kereskedelmi, illetve az üzleti környezetet nem volna ésszerű figyelmen kívül hagyni, és akár alá is ásná tevékenységüket (perösszefoglaló, 27. pont).

A kérelmező azon állítása tehát, amely szerint a tisztán nonprofit adománygyűjtés és -osztás tevékenységét a védjegyjog nem képes megvédeni, álláspontom szerint megalapozatlan. E tekintetben megjegyzem többek között, hogy a „jótékonsági adománygyűjtést” a Nizzai Megállapodás 36. osztálya kifejezetten megemlíti. Emellett a kérelmező észrevételeivel szemben álláspontom szerint a védjegyjogi irányelvnek a védjegy által biztosított jogokat felsoroló 5. cikkében alkalmazott „gazdasági tevékenység körében használt” kifejezés szükségessé teszi, hogy a biztosított árukat és szolgáltatásokat nyereség, de legalábbis ellenszolgáltatás fejében nyújtsák. Az a kérdés tehát, hogy a védjegy jogosult a személyes meggazdagodása érdekében használja-e a megjelölést, nem lényeges, ha azt vizsgáljuk meg, hogy a védjegy tényleges használatára a védjegyjogi irányelv 12. cikke (1) bekezdésének megfelelően került-e sor (perösszefoglaló, 28. pont).

Az e tevékenységgel összefüggésben lajstromba vett védjegynek a támogatásgyűjtés és -szétosztás során a nonprofit egyesület által történő használata az adományozó, illetve a lehetséges adományozók szemében a kérdéses egyesület azonosítását teszi lehetővé, valamint a támogatás felhasználásának célját jelzi, ezért a védjegy tényleges használatának minősül a védjegyjogi irányelv 12. cikke (1) bekezdésének megfelelően (perösszefoglaló, 29. pont).

Ennek ellenére, az Európai Bíróságnak az Ansul-ügyben hozott ítéletére tekintettel, ha a védjegyet valamely nonprofit egyesület használja magánjellegű rendezvények meghirdetése során az üzleti iratain, valamint reklámanyagain, az egyesület tagjai pedig azt az adományok gyűjtése és szétosztása során kitűzőként viselik, ez a védjegy belső használatának minősül, ezért nem minősül a védjegy tényleges használatának a védjegyjogi irányelv 12. cikkének (1) bekezdése értelmében (perösszefoglaló, 30. pont).

A fenti megfontolások összességére tekintettel azt javaslom – mondja – az Európai Bíróságnak, hogy a kérdésre az alábbi választ adja.

A védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló védjegyjogi irányelv 12. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy tényleges védjegyhasználatnak minősül, ha valamely védjegyet nonprofit egyesület a reklámanyagain használja többek között a nyilvános adománygyűjtő rendezvények meghirdetése során, bárkitől elfogadott adományok gyűjtése során, a nyilvánosságnak szánt üzleti iratain, valamint a nagyközönségtől való adományok gyűjtése érdekében, ha a védjegyet e szolgáltatásokkal összefüggésben lajstromozták. Ezért a Legfelsőbb Szabadalmi és Védjegytanács feladata ezen iránymutatás fényében az alapeljárás tényállásának elemzése (végkövetkeztetések és perösszefoglaló, 31. pont).

Ítélet⁹

Az Európai Bíróság 2008. december 9-én nagytanácsban hozott ítéletének legfontosabb megállapításait a következőkben ismertetem.

A védjegyjogi irányelv 12. cikke (1) bekezdésének értelmében vett tényleges használat fogalmát úgy kell értelmezni, hogy az nem foglalja magában az olyan szimbolikus használatot, amelynek kizárólagos célja a védjegyhez fűződő jogok fenntartása. Olyan használatnak kell lennie, amely megfelel a védjegy lényeges rendeltetésének, ami abból áll, hogy a fogyasztók vagy a végfelhasználók számára biztosítja az áruk vagy szolgáltatások eredetének azonosíthatóságát úgy, hogy ezen árut vagy szolgáltatást a máshonnan származó áruktól vagy szolgáltatásoktól összetéveszthetetlenül megkülönböztethessék (a C-40/01. sz., az Ansul-ügyben hozott ítélet 35. és 36. pontja¹⁰ – jelen ítélet, 13. pont).

Amint azt az Európai Bíróság kifejtette, a védjegy „tényleges használatának” ezen fogalmából következik, hogy a védjegyjogosultnak a védjegyet az általa oltalmazott áruk és szol-

⁹ C-442/07 ügyszám.

¹⁰ Dr. Vida Sándor: Az Európai Bíróság védjegyjogi gyakorlata II. Miskolc, 2010, p. 138.

gáltatások piacán kell használnia, és nem csak az érintett vállalkozáson belül. A védjegy és azon hatások oltalma, amelyeket a lajstromozás tesz harmadik személyekkel szemben érvényesíthetővé, nem lenne tartós, amennyiben a védjegy elveszítene kereskedelmi létjogosultságát, amely abban áll, hogy a más vállalkozásoktól származó árukhoz vagy szolgáltatásokhoz képest a védjegyet képező megjelöléssel ellátott áruk vagy szolgáltatások számára piacot teremt vagy tart fenn (a fent hivatkozott, Ansul-ügyben hozott ítélet 37. pontja¹¹ – jelen ítélet, 14. pont).

A védjegyek és azok használatának gazdasági tartalma végeredményben kitűnik a Párizsi Unió Egyezményéből, amely a védjegyeket a gyári vagy kereskedelmi védjegy kifejezéssel nevezi meg. Amint az a védjegyjogi irányelv tizenkettedik preambulumbekzdéséből kitűnik, ezen irányelvet az említett egyezménnyel összhangban kell értelmezni (ítélet, 15. pont).

Azon kérdést illetően, hogy a (szóban forgó tevékenységeket végző) nonprofit egyesület esetében megállapítható-e a védjegy tényleges használata a fent hivatkozott Ansul-ügyben hozott ítélet értelmében, hangsúlyozni kell, hogy nem meghatározó az a körülmény, hogy az áru vagy a szolgáltatás felkínálása nyereségszerzési cél nélkül történik (ítélet, 16. pont).

Ugyanis az a körülmény, hogy egy jótékonyági egyesület nem törekszik nyereségszerzésre, nem zárja ki, hogy ezen egyesületnek az legyen a célja, hogy az áru és a szolgáltatásai számára piacot teremtsen, és ezt követően ezt a piacot fenntartsa (ítélet, 17. pont).

Ezenkívül, amint azt a törlés kérelmezője az Európai Bíróság elé terjesztett írásbeli észrevételében elismerte, léteznek fizetett jótékonyági szolgáltatások. A mai társadalomban ugyanis a jótékonyági egyesületek különböző típusai tűntek fel, amelyek első megközelítésre ingyenesen nyújtják szolgáltatásaikat, azonban vagy támogatások biztosítják finanszírozásukat, vagy különböző formában díjazásban részesülnek (ítélet, 18. pont).

A fentiekre tekintettel nem kizárt, hogy a nonprofit egyesület által lajstromozott védjegyeknek létjogosultságot ad, hogy azok képesek megvédeni az egyesületet az azonos vagy hasonló megjelöléseknek az üzleti életben harmadik személyek által történő esetleges használatával szemben (ítélet, 19. pont).

Ameddig a kérdéses egyesület azokat a védjegyeket, amelyeknek jogosultja, azon áruk vagy szolgáltatások azonosítására és reklámozására használja, amelyek vonatkozásában azokat lajstromozták, addig e védjegyeket ténylegesen használja, ami a védjegyjogi irányelv 12. cikke (1) bekezdésének értelmében vett „tényleges használatnak” minősül (ítélet, 20. pont).

Ha ugyanis a nonprofit egyesületek védjegyként lajstromoztatják az általuk az áruik vagy szolgáltatásaik azonosítására használt megjelöléseket, akkor ugyanezen egyesületek számára nem róható fel, hogy e védjegyek vonatkozásában nem valósítanak meg tényleges használatot amíg e védjegyeket az említett áruk vagy szolgáltatások esetében használják (ítélet, 21. pont).

¹¹ Vö. 10. lábj.

Az Európai Bíróság által a fent hivatkozott Ansul-ügyben hozott ítélet 37. pontjában megállapítottakkal összhangban, és amint azt a főtanácsnok indítványának 30. pontjában megállapította, ha a védjegyet egy nonprofit egyesület pusztán magánjellegű rendezvényeken, illetve e rendezvények hirdetésére vagy reklámozására használja, az a védjegy belső használatának, és nem az irányelv 12. cikke (1) bekezdésének értelmében vett „tényleges használatnak” minősül (ítélet, 22. pont).

A kérdést előterjesztő bíróság feladata annak vizsgálata, hogy a Radeczky Bajtársi Szövetség azokat a védjegyeket, amelyeknek jogosultja, áruinak vagy szolgáltatásainak a nagyközönség előtti azonosítására vagy reklámozására használta, vagy ellenkezőleg, e védjegyek belső használatára szorítkozott (ítélet, 23. pont).

A fenti megfontolások összességére tekintettel az előterjesztett kérdésre azt a választ kell adni, hogy az irányelv 12. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy a védjegy tényleges használatának minősül, ha a védjegyet valamely nonprofit egyesület a nyilvánossággal való kapcsolatában, a rendezvények hirdetése során, üzleti iratain, valamint reklámanyagain használja, az egyesület tagjai pedig azt az adományok gyűjtése és szétosztása során kitűzőként viselik (ítélet, 24. pont és rendelkező rész).

Az Osztrák Legfelsőbb Szabadalmi és Védjegytanács határozata

Az Európai Bíróság ítéletének kézhezvételét követően az Osztrák Legfelsőbb Szabadalmi és Védjegytanács 2009. január 29-én hozott határozatával¹² a Radetzky Bajtársi Szövetség fellebbezésének helyt adott, hatályon kívül helyezte az Osztrák Szabadalmi Hivatal törlési határozatát, és új eljárást rendelt el.

A másodfokú határozat lényegében megismétli az Európai Bíróság ítéletének rendelkező részében kifejtetteket azzal a kiegészítéssel, hogy „a védjegy használata akkor is fennáll, ha annak jogosultja az árukat vagy szolgáltatásokat nem ellenérték fejében hozza forgalomba, hanem az egyesület megállapított céljának eléréséhez szükséges tevékenység érdekében alkalmazza (*einsetzt*) a védjegyet”.

A határozat indokolása szerint az Osztrák Szabadalmi Hivatal támadott, a védjegy törlését elrendelő végzése csak nagy általánosságban állapítja meg, hogy az eljárás szempontjából releváns időben a támadott védjegyeket egyenruhákon és polgári ruhák (fém-) kitüntetések vagy felvarrható szövetcímkek formájában használták olyan szolgáltatások megjelölésére, amelyekre vonatkozóan a védjegyek be vannak jegyezve. A támadott határozat a védjegyek használatának módját nem részletezi, mivel ezt a törlést kérelmező nem vitatta. A hivatal tehát figyelmen kívül hagyta azt az eljárási szabályt, hogy a tényállást attól függetlenül fel kell tárni, hogy azt vitatják-e, vagy sem. A törlési határozat szempontjából

¹² Österreichisches Patentblatt. 2010, 2. sz., p. 37.

releváns, hogy a védjegyjogosult vagy annak tagjai a szóban forgó védjegyeket miként használták a mindenkori szolgáltatás vonatkozásában. E tekintetben pedig valamennyi védjegy és minden egyes szolgáltatás vonatkozásában fel kell tárni a teljes tényállást. Csak ennek alapján állapítható meg, hogy a védjegyjogosult (a Radetzky Bajtársi Szövetség) valamennyi védjegyet komolyan és joghatályosan (*rechtserhaltend*) használta-e a különböző szolgáltatások vonatkozásában.

Az itt kivonatolt ismertetett másodfokú határozat következtében az Osztrák Szabadalmi Hivatal Törlési Osztályának feladatát képezi az új eljárás lefolytatása. A törlési határozat hatályon kívül helyezéséről rendelkező határozat még várta magára (2011. szeptember 1-jei állapot). Ugyanakkor a védjegylajstromban a négy törölt védjegy érvényesként szerepel, s azokat a jogosult az Európai Bíróság határozatának megfelelően ténylegesen használja.¹³

Kommentárok

Az ügy elvi jelentősége ellenére a szakirodalom viszonylag szűkszavúan bánik az Európai Bíróság ezen ítéletével.

Ennek véleményem szerint két fő oka lehet: egyrészt a nonprofit szervezetek védjegyhasználatára nem gyakori jelenség, másrészt az ítélet nyelve német, s ezen a többi hivatalos nyelven közzétett fordítás is csak csekély mértékben segített.

H. Gamberith¹⁴ professzor már az Európai Bíróság ítéletének meghozatala előtt foglalkozott az ügygel. Utalt arra, hogy a korábbi (az európai joggal még nem harmonizált) osztrák védjegy törvény hatálya alatt a Legfelsőbb Szabadalmi és Védjegytanács ismételt elismerte már, hogy a nonprofit szervezetek ugyancsak üzleti forgalomban használják védjegyüket: ilyen álláspontot foglalt el a CLINICLAWNS-, valamint a GLÜCKSKÄFER-ügyben. Az „üzleti forgalom” (*the course of trade – geschäftlicher Verkehr*) fogalom napjainkban már az európai jog részévé vált, hiszen a védjegy jogi irányelv 5. cikk (1) és (2) bekezdése a védjegyjogosult abbahagyási igényét attól teszi függővé, hogy más vállalat az ő hozzájárulása nélkül használja a védjegyet. Ebből pedig az üzleti forgalom fogalmának az európai jog által szélesebb körű értelmezése következik. Hiszen egyébként nonprofit szervezet nem élvezhetne védelmet a védjegyjoga ellen irányuló támadással szemben.

Az egyik vezető német kommentár, az Ingerl/Rohnke-féle¹⁵ elemeire bontva emlékezik meg (az Európai Bíróság más, hasonló gondolatokat tartalmazó ítéleteivel együtt) a Radetzky-ügyben hozott ítéletről, amely utóbbiból a védjegy használata szempontjából relevánsként kiemeli

¹³ P. Israiloff szabadalmi ügyvivő (Bécs) tájékoztatása ezen írás szerzője számára.

¹⁴ ÖBl (2008) 02, p. 93.

¹⁵ Ingerl/Rohnke: Markengesetz, 3. kiadás. München, 2010, 14 §, Rdn. 25, 36, 216.

- a származási hely azonosíthatóságát (ítélet, 13. pont),
- a piacteremtő, illetve piacfenntartó használatot (ítélet, 14. pont),
- a rendeltetésszerű használatot (ítélet, 13. pont) mint amelyek a védjegy üzleti rendeltetésű használatának hiányában is a védjegyhasználat elismerhetősége mellett szólnak.

*Berlit*¹⁶ az Európai Bíróság WELLNESS-ügyben hozott ítéletének¹⁷ elemzése kapcsán – mintegy mellékesen – emlékezik meg a Radetzky-ügyben hozott ítéletről, amelynek lényegét abban látja, hogy tényleges védjegyhasználatról (*ernsthafte Benutzung*) akkor lehet beszélni, ha a védjegynek az a szerepe, hogy áruk vagy szolgáltatások piacának megszerzésére vagy a piac megtartására szolgál.

V. Schoene¹⁸ az ítéletről azt mondja, hogy eszerint nem feltétele a védjegyhasználat elismerésének, hogy a használat haszonszerzési cézzal történjék. Ez nézete szerint a versenyjogi ügyekben folytatott gyakorlathoz viszonyítottan eltérést jelent. Ez utóbbi szerint ugyanis a nonprofit szervezet nincs versenytársi pozícióban a profitorientált szervezetekkel szemben.

*Von Mühlendahl*¹⁹ csupán annyit jegyez meg, hogy öröndetes, hogy a védjegy tényleges használatának fogalmát tárgyaló ítéletek száma megint bővült.

*P. Israiloff*²⁰ sem bőbeszédűbb, szerinte az Európai Bíróság ítélete alapján most már világos, hogy a jótékonyági szervezetek (nonprofit szervezetek) a piac olyan résztvevői, amelyek megfelelnek a tényleges védjegyhasználat (*genuine use*) követelményeinek.

Az már nem is meglepő, hogy az *Eisenführ-Schennen*-féle kommentár²¹ megelégszik annak megállapításával, hogy az ítélet a jótékonyági szolgáltatások közvetlen és közvetett értékelése (*direkt und indirekt entlohnte karitative Dienstleistungen*). Az ítéletnek a kommentárban történt megemlézése persze elősegíti, hogy az olvasók szélesebb köre tudomást szerezzen arról. (Ez áll persze egyéb kommentárookra is.²²)

Megjegyzések

1. A nonprofit társaságoknak lehet gazdasági céljuk is, de a jövedelmet csak a társaság feladatainak ellátására, a társaság fenntartására és fejlesztésére használhatják. Célkitűzéseiket tekintve ide tartoznak a jótékonyági szervezetek, a szakszervezetek, a nyilvános művészeti társaságok.

¹⁶ *W. Berlit*: Rechtserhaltende Benutzung von Marken bei Zugaben. GRUR, 2009, p. 811.

¹⁷ *Vida*: i. m. (10), p. 196.

¹⁸ FD-GewRS 2009, 27432.

¹⁹ The Bardehle-Pagenberg IP Report, 2008/V. p. 16.

²⁰ TMR, 2011 May–June, p. 836.

²¹ *G. Eisenführ, B. Schennen*: Gemeinschaftsmarkenverordnung, 3. kiadás. München, 2010, Art 15, Rdn. 45.

²² Például Community Trademark Handbook, amely az angol nyelven olvasók számára ad az ítéletről rövid tájékoztatást kommentár nélkül.

Jogi formájuk hazai viszonyaink között általában alapítvány vagy közhasznú egyesület, de más társasági forma sincs kizárva. Az itt tárgyalt bajtársi szövetséghez hasonló például a TIT Hadtudományi és Biztonságpolitikai Közhasznú Egyesület (TIT-HABE). A talán legrangosabb pedig a Védegylet Egyesület, amely annak idején – eredményesen – javasolt köztársasági elnököt is.

2. Híres hadvezérek nevének vagy jelképeinek védjegyként történő bejegyeztetése sem szokatlan. A legnevesebb ilyen tárgyú védjegy alighanem a NAPOLEON konyaké, de az sem tekinthető véletlennek, hogy éppen a Borsodi Sörgyár egyik népszerű sörét RÁKÓCZI-ról nevezte el. (A Rákóczi-induló pedig alighanem van olyan népszerű nálunk, mint a Radetzky-induló Ausztriában – de ez már nem védjegyjogi téma.)

3. Említésre méltónak tartom, hogy az Európai Bíróság ítéletében (22–23. pont) – a főtanácsnokkal összhangban – határvonalat húz a nyilvános és a magánjellegű védjegyhasználat, illetve az ezekhez fűződő eltérő jogkövetkezmények között.

Ez a különbségtétel persze nem védjegyjogspecifikus, azzal a szabadalmi jogban is találkozni lehet: az olyan szabadalom, amelyet nem hasznosítanak, kényszerengedéllyel sújtható. (A belső, üzemi célú használat a szabadalmi jogban sem biztosít kedvező joghatást – gazdaságilag persze előnyös lehet.) Vagy ellenkező előjellel: az olyan találmány, amelyet nyilvánosan gyakorlatba vettek, nem szabadalmazható.

A nyilvános használat tehát a szellemi alkotások esetében olyan jogilag releváns tény, amelyhez mind a jogszabály, mind a joggyakorlat konzekvenciákat fűz.

4. Az Európai Bíróság jogértelmező ítélete – amint az a *Gamerith*-féle kommentár alapján megállapítható – alighanem senkit sem lepett meg különösebben (kivéve az Osztrák Szabadalmi Hivatal illetékeseit). Véleményem szerint az osztrák legfelsőbb iparjogvédelmi fórum csak saját korábbi gyakorlatának megerősítése érdekében fordult az Európai Bírósághoz, nem pedig azért, mintha komoly jogi kételyei lettek volna.

Azt pedig innét bajos megítélni, hogy az egymással versengő két osztrák bajtársi szövetség között (mindkettő Radetzky nevét viseli) miért folyt ilyen késhegyre menő jogvita. Magam kizártnak tartom, hogy ennek anyagi okai lennének.

ÉPÍTÉSZETI ALKOTÁSOK SZERZŐI JOGI VÉDELME ÉS A GAZDASÁGI REKLÁMOZÁS NEMELY ÖSSZEFÜGGÉSEI MEGTÖRTÉNT ESETEK KAPCSÁN

Az építészeti alkotások reklámcélú felhasználása többféleképp is megvalósulhat: szolgálhatnak reklámhordozó felületként, szerepelhetnek reklámokban háttérként véletlenszerűen vagy tudatos díszletként,¹ lehetnek a reklámozott dolog (pl. valamely építőanyag – tetőcserép, nyílászáró, vakolat, egyéb burkolat stb.) hordozói, sőt, akár önmagukban vagy védjegyyé alakítva² is fokozhatják a reklámozott dolog, szolgáltatás kelendőségét.

Bármely okból is történjen egy épület reklámcélú felhasználása, nem hagyhatók figyelmen kívül *a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény* (a továbbiakban: Sztj.) idevágó rendelkezései, mert a törvény az építészeti alkotást és annak tervét szerzői alkotásnak minősíti.³ A szerző pedig az építésztervező (tervezők), aki a művet megalkotta, és akit a mű létrejöttétől kezdve⁴ megillet a szerzői jogok, a személyhez fűződő és a vagyoni jogok összessége. A szerző csak az a természetes személy lehet, aki a művet megalkotta.

A személyhez fűződő jogok a mű nyilvánosságra hozatala,⁵ a név feltüntetése,⁶ a mű egyiségének, integritásának védelme.⁷

¹ A Fermín Vázquez építész által tervezett és 2010 elejére elkészült spanyol Lleida új repterének épülete, amely egyes vélemények szerint az utóbbi évek egyik legizgalmasabb reptéri épülete, egy híres autómárka gondosan megkonstruált közvetlen háttéréként jelent meg egy reklámban, erősítve az alkotók által sugallni kívánt modern, dinamikus, ugyanakkor művészi hatást.

² A CIB Bank Zrt. 2008. július 14-én debütált új logóját, majd védjegyét két fő elem alkotja: az embléma és a márkanév. Az embléma (amely külön is használható) egy római vízvezetékét ábrázoló, többszínű piktogram. Az antik vízvezeték nemcsak a szilárdság és a technológiai fejlettség, hanem az élet, a bőség, a népek és kultúrák egyesülésének jelképe is. Szimbolikusan az Intesa Sanpaolo bankcsoport elkötelezettségét, a társadalom iránti felelősségét és nemzetközi elhivatottságát ábrázolja.

³ Korábban nem a törvény, hanem annak végrehajtási rendelete tartalmazta a hasonló, példálózó felsorolást, azonban abban csak az építészeti alkotások, épületegyüttesek, illetve a városépítészeti együttesek, valamint a műszaki létesítmények tervei szerepeltek mint védendő alkotások. Az épület ekkor és még sokáig nem volt nevesítve. A terv szerzői jogi védelmétől az épületre is kiterjedő szerzői jogi védelemig tartó jogfejlődés útjáról részletesen Bakos Kitti, Nótári Tamás: Az építészeti alkotások szerzői jogi védelmének fejlődéstörténete című munkájában olvashatunk: Magyar Jog, 2011. 9. sz.

⁴ Szerzői mű az épület és annak terve, így a létrehozás időpontjai elkülönülnek, hiszen előbb a terv, majd az épület valósul meg. Ezen túlmenően, az alkotás, tervezés folyamata állhat több tervfázisból, melyek megvalósulása szintén eltérő időpontokban történik, és az egyes alkotási fázisok akár külön-külön is élvezhetnek szerzői jogi védelmet (tanulmányterv, engedélyezési terv, tenderterv, kiviteli terv stb.)

⁵ Sztj. 10. §.

⁶ Sztj. 12. §.

⁷ Sztj. 13. §.

A szerző személyhez fűződő jogai elválaszthatatlanok személyétől, ezért azokat nem ruházhatja át, azok másként sem szállhatnak át, és a szerző nem mondhat le róluk.⁸ A szerző személyhez fűződő jogait életében ő maga, halála után az érvényesítheti, akit művészi hagyatékának gondozásával megbízott. Ilyen személy hiányában örököse jogosult a fellépésre.⁹

A szerző vagyoni jogai képezik – a szerző személyhez fűződő jogai mellett – a szerzői jog másik fő területét.

A szerző vagyoni jogai alatt értjük azt, hogy a szerzőnek kizárólagos joga van *a mű anyagi formában és nem anyagi formában történő bármilyen felhasználására és minden egyes felhasználás engedélyezésére*,¹⁰ aminek fejében díjazás illeti meg. A szerzői alkotás felhasználásának ezen általános megközelítésén túl az Szjt. igyekszik a legtipikusabban előforduló felhasználások körét is szabályozni. A nevesített esetek között találjuk azokat, amelyek az építészeti alkotások gazdasági reklámcélú felhasználását megalapozzák, mint a *többszörözés, terjesztés, átdolgozás* stb.

A szerző vagyoni jogainak lehetnek saját akaratból vagy akár törvény által korlátai, ez utóbbi egyik példája az ún. szabad felhasználás, amihez a szerző engedélye nem szükséges, a felhasználás pedig díjtalan. Előfordulhat, hogy az épület gazdasági reklámozás során történő felhasználása a szabad felhasználások körébe esik.

A jelen jogesetek ismertetése során egyrészt keressük a helyes jogi megoldásokat, közben ízelítőt adva a Szerzői Jogi Szakértői Testület szakvéleményeiből, másrészt felvillantjuk a bírósági joggyakorlat egy-egy szeletét.

Esetek

1. Az építésztervező egy magántulajdonban lévő, kereskedelmi és szolgáltató tevékenységhez kapcsolódó épületet tervezett Eger városában, mely felkeltette a közvélemény érdeklődését. Az épület átadásáról a helyi lap tudósított, a cikkhez kapcsolódóan az épület teljes képét leköszölték. Az építésztervező, aki az engedélyezési és kivitelezési dokumentációt is készítette, kérte nevének mint szerzőnek a feltüntetését a kép mellett. Az újság megtagadta a kérést azzal a kifogással, hogy az gazdasági reklámnak minősülne.

Az Szjt. a szerzői alkotás felhasználásának egyik eseteként nevesíti a *többszörözést*, mely alatt a képfelvétel előállítását¹¹ is értjük, másik felhasználási módként tekint – az ezzel szoros összefüggő – *terjesztésre*. Terjesztésnek minősül a mű többszörözött példányainak a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétele forgalomba hozattal vagy erre történő felkínálással,¹² mint pl. a nyomtatott sajtóban történő megjelentetés. E felhasználáshoz, főszabály szerint, a szerző díjazás melletti hozzájárulására lenne szükség.

⁸ Szjt. 9. § (2) bek.

⁹ Szjt. 14. § (1) bek.

¹⁰ Szjt. 16. § (1) bek.

¹¹ Szjt. 18. § (2) bek.

¹² Szjt. 23. § (1) bek.

Az Szjt. azonban a szabad felhasználás körében lehetővé teszi egyes művek időszerű, napi eseményekről való tájékoztatás céljára – a cél által indokolt terjedelemben – történő felhasználását, azzal, hogy a *szerző nevét fel kell tüntetni*.¹³ Az épület képének közlése, az annak átadásáról szóló tudósítás részeként, szerzői jogi értelemben felhasználásnak minősül, de a szabad felhasználás körébe esik – nem szükséges a szerző engedélye, és díjazás sem illeti –, mert a közvélemény tájékoztatását segíti elő; a névfeltüntetés viszont kötelező. Mindemellett a törvény egy másik rendelkezése is idézhető, a 67. § (3) bekezdése kimondja, hogy a szerző nevét fel kell tüntetni a képen, ha azon egy meghatározott építészeti alkotás bemutatása szerepel.

Ütköznek-e az Szjt. említett szabályai a gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól szóló 2008. évi XLVIII. törvény (Rtv.) vonatkozó rendelkezéseivel? Az Rtv. 3. § d) pontja határozza meg a *gazdasági reklám fogalmát*, mely olyan közlés, tájékoztatás, illetve megjelenítési mód, amely valamely birtokba vehető, forgalomképes, ingó dolog – ideértve a pénzt, az értékpapírt és a pénzügyi eszközt, valamint a dolog módjára használható természeti erőket – (a továbbiakban együtt: termék), *szolgáltatás*, ingatlan, vagyoni értékű jog (a továbbiakban mindezek együtt: áru) *értékesítésének vagy más módon történő igénybevételének előmozdítására, vagy e céllal összefüggésben a vállalkozás neve, megjelölése, tevékenysége népszerűsítésére, vagy áru, árujelző ismertségének növelésére irányul (a továbbiakban: reklám)*.

Valamely épület építésztervezője nevének feltüntetése,¹⁴ további adatok közlése nélkül, nem minősül gazdasági reklámtevékenységnek, mert az nem az építészeti szolgáltatás értékesítését, más módon történő igénybevételének előmozdítását, népszerűsítését szolgálja, nincs tehát a két törvény rendelkezései között ellentmondás.

Az építésztervező szerzőnek törvényes joga volt tehát kérni nevének feltüntetését az általa tervezett épület helyi napilapban közölt képen vagy képe mellett, és ez nem minősül gazdasági reklámozásnak.

2. Jó nevű építésztervező által tervezett, Budapest egyik frekvenciált részén lévő épület tetejére, a tulajdonos engedélyével, ellenérték fejében, az egyik ismert elektrotechnikai termékeket gyártó cég hatalmas, este világító reklámtranszparenst helyezett el.¹⁵ Maga az elhelyezés és a reklámfelület szerkezetének megtervezése mérnöki munkát igényelt, építésiengedély-

¹³ Szjt. 37. §.

¹⁴ A szerzői jogban alapelv, hogy a mű megalkotója csak természetes személy lehet. E tekintetben tehát nem a tervezési szerződést megkötő társaság (építésziroda) nevének, hanem kifejezetten a tervet megalkotó természetes személy tervezőnek, illetve tervezőknek a névfeltüntetéséről lehet csak szó.

¹⁵ A világban nem ritka jelenség szép épületek reklámokkal történő elcsúfítása, mint pl. London ma egyik legfelkapottabb tere, a Piccadilly Circus, melynek egyik fő látványossága a tér északi felén elhelyezkedő, a múlt század fordulóján épült sarokház, aminek falán óriási kijelzők, videós reklámfelületek sorakoznak. Az ilyen esetek szerzői jogi szabályozása országunként eltérő.

köteles volt,¹⁶ a tervdokumentáció elkészítésére a reklámozó cég az eredeti tervezőtől eltérő tervezőt kért fel.

Az épületet tervező építésztervező álláspontja szerint a fényreklám, valamint annak szerkezete méretében, megjelenésében és elhelyezésében is megbontotta az épület egyensúlyát, eltorzította arányait, hátrányosan befolyásolta annak külső megjelenését, összetörte annak stílusjegyeit, megsértve ezzel szerzői jogait.

A szerzőt *a mű (jelen esetben épület) létrejöttétől kezdve* megilletik a szerzői, a személyhez fűződő és a vagyoni jogok.

A mű szerzői jogi értelemben vett felhasználásáról mint vagyoni jogról ebben az esetben nem szólhatunk, mert nem az épületben mint alkotásban rejlő művészi értéket használták fel a reklámozás céljára, hanem az épület, illetve az annak alapjául szolgáló telek városon belüli elhelyezkedését használták ki. Maga az épület reklámhordozóként szolgált, az épület ilyesfajta „felhasználása” jellemzően a tulajdonosi jogok körébe esik. A megváltoztatás mindemellett nem érte el az átdolgozás mint a felhasználás egyik esetének a szintjét sem, összességében tehát szerzőivagyon-jogsértés nem történt.

A szerző személyhez fűződő jogai között viszont ott találjuk *a mű egységéhez, integritásához fűződő jogot*.

Az Sztj. 13. §-a szerint *a szerző személyhez fűződő jogát sérti művének mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása vagy más olyan megváltoztatása vagy csorbítása, amely a szerző becsületére, vagy hírnevére sérelmes*. E passzus a megcsonkítást és az eltorzítást a megváltoztatás szélsőséges eseteként kezeli, ami már önmagában jogsértő, az ezt a szintet el nem érő megváltoztatás viszont csak akkor jogellenes, ha az a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes. Ez összecseng a BUE¹⁷ 6bis Cikke (1) bekezdésével.

Az Sztj. tehát szakított a korábbi szerzői jogi törvény azon felfogásával, amely az alkotás bármiféle megváltoztatását a szerző személyhez fűződő jogának megsértéseként fogta fel.

Az Sztj. második része, az egyes műfajokra vonatkozó rendelkezések, ezen belül az építészeti alkotásokra vonatkozó szabályozás is tartalmaz megváltoztatásra vonatkozó tilalmat. A 67. § (1) bekezdése értelmében a mű *jogosulatlan megváltoztatásának* minősül az építészeti alkotás vagy műszaki létesítmény tervének a szerző hozzájárulása nélkül történő olyan megváltoztatása, amely *a külső megjelenést vagy a rendeltetésszerű használatot befolyásolja*.

¹⁶ Az építésügyi hatósági eljárásokról, valamint a telekalakítási és az építészeti-műszaki dokumentációk tartalmáról szóló 37/2007. (XII. 13.) ÖTM rendelet 1. számú mellékletének 15. pontja értelmében építésügyi hatósági engedélyhez kötött tevékenység az építménytől különállóan a 20,0 m²-es felület nagyságot vagy a 3,0 m-es magasságot meghaladó, tartószerkezettel is rendelkező reklám-, cég-, címtábla vagy fényreklám, hirdetési vagy reklámcélú, illetve művészeti ábrázolást tartalmazó építmény, kirakatszerény építése, elhelyezése, létesítése.

¹⁷ A nemzetközi szerzői jogi együttműködés alapidokumentuma az irodalmi és művészeti művek védelméről szóló, 1886. szeptember 9-i Berni Egyezmény (Berni Unió Egyezmény: BUE), melynek Magyarország 1922 óta részese. A BUE legutolsó, párizsi szövegét hazánkban az 1975. évi 4. törvényerejű rendelet hirdette ki, a fenti cikkely szövege ebből való.

Ez a bekezdés az építészeti vagy műszaki alkotás tervét nevesíti, magáról az épületről vagy létesítményről nem szól. Nem szabad azonban elfelejteni, hogy az építészeti alkotások megvalósulásának első fázisa – figyelemmel az érvényesülő közjogi szabályokra – többnyire a tervdokumentáció, második fázisa az annak alapján történő kivitelezés, az épület létrehozása, mely szerzői jogi szempontból a tervdokumentáció többszörözésének minősül, az épület a terv „háromdimenziós másolata”, így a 67. § (1) bekezdése, értelemszerűen, vonatkozik magára az épületre is. Az épület olyan részének, részeinek megváltoztatása, amelyek az eredeti terven is szerepeltek (értsd a kiviteli dokumentáció részét képező építészeti tervek), e terv megváltoztatásának minősül, még ha nem is realizálódik,¹⁸ hiszen ha az épületen végrehajtott változtatásokat berajzolnánk a tervbe, az módosulna.

A 67. § (1) bekezdése a terv/épület olyan, engedély nélküli megváltoztatását tekinti jogsértésnek, *mely a rendeltetésszerű használatot vagy a külső megjelenést befolyásolja*, ugyanakkor a 13. § a megváltoztatást akkor tekinti jogellenesnek, ha *az a szerző becsületére, hírnevére sérelmes*.

Az Sztj. 13. §-a és a 67. § (1) bekezdésébe foglaltak eltérő kritériumrendszere miatt, illetve amiatt, hogy a különös szabálynak van egy általános szabály megfelelője is, indokolt megvizsgálni, hogy milyen ezek egymáshoz való viszonya. A 67. § (1) bekezdése alkalmazható-e önállóan és függetlenül a 13. §-tól, vagy a különös szabályt az általános szabályra kell rávetíteni, azaz az építészeti alkotások esetében is érvényesülnie kell a 13. § szerinti többletkritériumoknak?

Az Sztj. a szerzői műveket illetően nagyobb fokú általánosításra törekedett, csak kivételesen állapított meg egyes műtípusokra (a szoftverre, az adattárra, a reklámozás céljára megrendelt műre, a filmalkotásra és más audiovizuális műre, valamint a képzőművészeti, fotóművészeti, építészeti, műszaki és iparművészeti alkotásokra), illetve felhasználásiszereződés-fajtákra különös szintű szabályokat.¹⁹ E szabályozási megoldásból inkább az következik, hogy ahol különös szabályok kerültek megállapításra, ott azoknak van prioritásuk, az ily módon nem rendezett kérdésekben pedig az általános szabályok érvényesülnek.

Az érintett különös szabály nyelvtani értelmezése is ezt az álláspontot erősíti, a bekezdés önmagában egy kijelentés: *„A mű jogosulatlan megváltoztatásának minősül...”* „... olyan megváltoztatása, amely a külső megjelenést vagy a rendeltetésszerű használatot befolyásol-

¹⁸ A mű külső megjelenése megváltoztatásának számos olyan esete van, mely az épület tervét nem is érinti, mivel magán az épületen végrehajtott változtatás, a közjogi szabályok értelmében, nem igényel tervezést. (Pl. tetőtéri ablakok elhelyezése, utólagos hőszigetelés, homlokzatfelület színezése, homlokzati nyílászárók cseréje, felületképzés megváltoztatása stb. A műemléki épületek esetében a felsoroltak viszont engedélykötelesek.)

¹⁹ Az Sztj. miniszteri indokolásában olvasható megállapítás szerint: „A korábban hatályos jogban is külön szabályok vonatkoztak a képzőművészeti, fotóművészeti, építészeti, iparművészeti és ipari tervezőművészeti alkotásokra, valamint a műszaki létesítmények terveire. Ezeknek az alkotásoknak a sajátosságai különleges szabályozást tesznek szükségessé mind a személyhez fűződő jogokkal, mind pedig a vagyoni jogokkal kapcsolatban.”

ja.” A szövegben még csak utalás sincs arra, hogy a benne meghatározott jogsértésnek egyéb feltétele is lenne, vagy azt a törvény valamely általános rendelkezésével együttesen kellene alkalmazni.

Következtetésünk szerint a 67. § (1) bekezdése önmagában, a 13. §-ban megfogalmazott egyéb kritériumok nélkül alkalmazható, azaz minden további feltétel nélkül jogsértés a terv/épület olyan, engedély nélküli megváltoztatása, mely a külső megjelenést vagy a rendeltetésszerű használatot befolyásolja, és nem kell ezt meghaladóan vizsgálni, hogy vajon ez a szerző becsületére, hírnevére sérelmes-e. Ebből következőleg a terv/épület olyan megváltoztatása, amely nem befolyásolja a külső megjelenést vagy a rendeltetésszerű használatot, viszont csak akkor minősül jogsértésnek, ha az a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes (13. §).

A Szerzői Jogi Szakértői Testület 02/2001 számú szakvéleményében megfogalmazottak is ezt az értelmezést támasztják alá: „Az eljáró tanács megállapítja, hogy a 13. és 50. § általános rendelkezéseket tartalmaz (*lex generalis*). Ezzel szemben a 67. § (1) bekezdésében foglalt rendelkezés kizárólag az építészeti alkotások és műszaki létesítmények terveire vonatkozik (*lex specialis*). Ebből következően e tervek megváltoztatásával kapcsolatban – a személyiségi jogok szempontjából – a 67. § (1) bekezdésének a rendelkezéseit kell alkalmazni.”

A szerzői jogi törvény magyarázatának 2000-ben megjelent kiadása is alátámasztotta ezt, kifejtve, hogy „.... a személyhez fűződő jogok eszméje szélesebb, mint a 10–13. §-okban konkretizált típusok, áthatja az egész Szjt.-t. Így a sérthetatlenséghez való jognak a párdarabja a 29. §-ban foglalt átdolgozás vagyoni joga, ahol a „hírnév” és a „becsület” kérdései nem játszanak (korlátozó) szerepet. Ugyanaz a helyzet a 67. § (1) bekezdésével.”²⁰

Nem lehet elhallgatni, hogy az időben ezután született Szerzői Jogi Szakértői Testületi véleményekben már más levezetés található, amit a Szerzői jogi törvény magyarázatának 2006. évi kiadása is átvett.²¹ A 26/2004 számú szakvéleményben az alábbi részlet olvasható: „Az eljáró tanács a fent idézett állásfoglalásban (35/2002) foglalt értelmezési gyakorlatot követve megállapítja, hogy az Szjt. 13. §-a határozza meg a műintegritás sérelmének tartalmi kritériumait (torzítás, csonkítás, becsületre vagy hírnévre sérelmes egyéb megváltoztatás), a 67. § pedig ezeknek az alkalmazási körét speciálisan az építészeti alkotások vonatkozásában (külső megjelenést vagy rendeltetésszerű használatot befolyásoló megváltoztatás). Ebből következően a szerzőnek a mű integritásához fűződő joga abban az esetben sérül, amennyiben a külső megjelenés vagy a rendeltetésszerű használat oly módon változik meg, hogy az a szerzői becsületet, jó hírnevet sérti.”

A magunk részéről az utóbb kialakított állásponttal, a fentebb kifejtettekén túl, további okokból sem tudunk egyetérteni. Egyrészt, ha a 67. § (1) bekezdése önmagában nem alkalmazható, csak a 13. §-ba foglalt feltételekkel együtt, ez a jogsértés bizonyítását elnehezíti, hiszen nem csupán a megváltoztatás tényét, hanem még a becsület- vagy hírnévsértést is

²⁰ Gyertyánfy Péter (szerk.): A szerzői jogi törvény magyarázata. Complex Kiadó, Budapest, 2006, p. 87.

²¹ SZJSZT 01/2006, 35/2002 és 26/2004 számú szakvélemény; Gyertyánfy: i. m. (20), p. 358.

bizonyítani kell. A becsület és a hírnév kérdése már önmagában is nehezen megfogható kategória, ami egyes tervezőket akár lehetetlen helyzetbe hozhat, ilyen a hírnév kérdése egy kezdő tervező esetében. Másrészt, ha ezt az értelmezést visszafelé alkalmazzuk, azaz az építészeti alkotások esetében a 13. § csak a 67. § (1) bekezdésével együtt alkalmazható, akkor akár jelentős jogsértések maradhatnak szankció nélkül. Megtörtént eset, hogy egy frekvenciált helyen épülő társasházat a beruházó másik építésztervezővel átterveztetett úgy, hogy a társasház külső megjelenése és funkciója nem változott meg [nem történt a 67. § (1) bekezdésébe ütköző jogsértés], de az eredeti 12 lakás helyett 16 lakás lett. Az épület szerzője szerint a másik tervező által létrehozott „lyukak” és elrendezés sértették hírnevét, becsületét. Az adott ügyben tehát kizárólag a 13. §-ra hivatkozva tudna az eredeti tervező fellépni a „jogsértővel” szemben, azonban, ha a két szabály csak együtt alkalmazható, akkor ezt nem teheti.

Mind a jelen jogeset megítélése szempontjából, mind más ügyekben is lényeges kérdés továbbá, hogy *a megváltoztatás mely szintjénél szólhatunk arról, hogy az a külső megjelenést befolyásolja?* Egyértelmű válasz erre nem adható, ezt épületenként/létesítményenként egyedileg kell megítélni. A szerzői jogi törvény magyarázata megemlíti, hogy a változtatás tilalma, természetesen, a szemmel érzékelhető változtatásokra vonatkozik, de minden olyan változtatás, mely nem érinti a mű lényeges vonásait és a művészi összképet, megengedett.²²

Az adott esetben valószínűsíthető, hogy a reklámtranszparenst elhelyezése az épület tetején, figyelemmel annak jellegére és nagyságrendjére, olyan mértékű változtatást jelentett, ami befolyásolta az épület külső megjelenését, akár pluszelemként a szerző „becsületét”, „hírnevét” is megsértve.

A külső megjelenést befolyásoló megváltoztatás is csak akkor minősül azonban jogsértésnek, ha ahhoz a szerző nem járult hozzá.

Jelen esetben az építésztervező szerző a megváltoztatásról úgy szerzett tudomást, hogy látta az épületet „elcsúfító” reklámtranszparenst, hozzájárulását tehát nem kérték. A szerző személyhez fűződő jogai elválaszthatatlanok személyétől, azokat nem ruházhatja át, azok másként sem szállhatnak át, a szerző nem mondhat le róluk,²³ az épület tulajdonosának emiatt nem lehet jogalapja, hogy az építésztervezőt illető személyhez fűződő szerzői jogokat gyakorolja, vagy hozzájárulása azt helyettesítse. De szólhatunk-e szerzői jogi jogsértésről, ha az épület tulajdonosa, élve tulajdonjogával, akar az épületen változtatni a szerző tiltakozása ellenére, vagy akár őt meg sem kérdezve? Az építészeti alkotásoknál különös problémát jelent az épület tulajdonosának e minőségéből fakadó változtatási igényének és a szerző személyhez fűződő jogainak esetleges ütközése. *Melyik jog élvez vagy élvezhet elsőbbséget; a tulajdonjog vagy szerzői jog?*

²² Gyertyánfy Péter (szerk.): A szerzői jogi törvény magyarázata. KJK-KERSZÖV Kiadó, Budapest, 2000, p. 326. 3.1. pont.

²³ Szjt. 9. § (2) bekezdése.

Mindkettő törvényben biztosított, sőt, alkotmányos védelem alatt álló jog.²⁴ A szabályozási szint alapján tehát nehéz lenne prioritást felállítani. Az ütközés feloldására nincs konkrét jogszabályi rendelkezés. Jelenleg, esetről esetre, a bíróságok döntenek, illetve a Szerzői Jogi Szakértői Testület véleményezi ütköztetve a jogosultak érdekeit,²⁵ hogy épp mely jogosult joga élvez elsőbbséget, emellett a szakirodalom is keresi a választ.²⁶

Az eddig publikált jogesetekben többnyire a külső megjelenést befolyásoló, egyszerűbb változtatást jelentősen meghaladó, ún. átdolgozás történt (ez már felhasználásnak is minősül, így a szerzői vagyoni jogokat is érinti). Mégis, összefoglalva az e jogesetek kapcsán hozott ítéletek indokolásában leírtakat, az látható, hogy *a tulajdonosi igények élveznek elsőbbséget, ha az épület célszerű, zavartalan használata miatt vagy akár közérdekből (pl.: az egri színház épületének átalakítása) van szükség az épület megváltoztatására, ilyen esetben a szerzői jogosult tűrni köteles az építészeti mű megváltoztatását még akkor is, ha e megváltoztatás adott esetben személyhez fűződő jogait sérti. A szerzői jog gyakorlása nem ütközhet a tulajdonosnak – a Ptk. 99. §-ában biztosított – a dolog célszerű zavartalan használatához fűződő jogával. A tulajdonost megilleti az a jogosultság, hogy a tulajdonában álló épületet, ha annak reális igénye felmerül, átalakítsa, bővítsé, funkcióját, rendeltetését megváltoztassa, vagy ha azt szükségesnek tartja, az épületet lebontsa, illetve teljes egészében átépítse.*

Abban az esetben viszont, ha a tulajdonos pusztán ízlés-/divatváltozás vagy, mint jelen esetben, jövedelemszerzés céljából változtat az épületen, mint jelen jogesetben, álláspontunk szerint, sérti a szerző személyhez fűződő jogait, amelyeknek ilyenkor elsőbbséget kell élvezniük.²⁷

²⁴ Az SZJSZT 01/2006 számú szakvéleménye e vonatkozásban az alábbi hivatkozást tartalmazza: A tulajdonjog oltalmáról az Alkotmány 13. § (1) bekezdése rendelkezik, a szerzői vagyoni jogok védelmét az Szjt. miniszteri indoklása – az Alkotmánybíróság gyakorlata (pl. 814/B/1990 AB-döntés) alapján – szintén a tulajdonjog oltalmából vezeti le. A szerzői személyhez fűződő jogok alapjaként az Szjt. miniszteri indoklása az ezen a téren kiterjedt alkotmánybírósági gyakorlat által az általános, személyhez fűződő jogok forrásként is megjelölt 54. § (1) bekezdésre hivatkozik.

²⁵ BH2005. 427, SZJSZT 1/2006 számú szakvéleményében foglaltak (MTA budapesti épületegyüttesének rekonstrukciója ügyében), Eger város színházépületének átdolgozása ügyében hozott, nem publikált LB-ítélet, BDT2010. 2329.

²⁶ Lásd erről pl. dr. Bodó Gergely: A mű integritásának sérelme építészeti aspektusban c. tanulmányát in.: Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 109. évf. 4. sz., 2004. augusztus; Gyenge Anikó: Alkotmányossági kérdések a szerzői jogban. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 108. évf. 5. sz., 2003. október; dr. Barta Judit: Az építészeti alkotások és tervek jogi védelmének fejlődése egy színház történetén keresztül. Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica. Tomus XXIII/2., Miskolc, 2005.

²⁷ Ez az álláspontot támasztja alá a Szerzői Jogi Szakértői Testület 04/2009 számú szakvéleménye. Az adott ügyben egy magánkézből lévő bevásárlóközpont homlokzatát alakította át a tulajdonos üzletpolitikai indokokra hivatkozva (korszerű megjelenés, vásárlói kedv ösztönzése, versenyképesség megtartása) úgy, hogy az épület tervezőjének hozzájárulását nem kérte ki. A testület véleménye szerint az üzletpolitikai célú homlokzatmódosítás nem járul hozzá funkcionálisan az épület célszerű, zavartalan és rendeltetésszerű használatához, illetve, magánkézből lévő bevásárlóközpontról lévén szó, nem állapítható meg olyan jelentős társadalmi igény sem, amely az engedély nélküli megváltoztatást indokolná.

További kérdésként merül fel, hogy *tervezést is igénylő változtatás esetén ki a felelős a jogsértésért?* Az épület tulajdonosa, aki megrendeli a változtatást realizáló tervet, majd kivitelezeti, megváltoztatva az épületet, vagy a tervező, aki a változtatást elvégzi a terven?²⁸

Álláspontunk szerint, figyelembe véve a jelenlegi vonatkozatható jogi szabályozást,²⁹ mindketten:

- a megváltoztatás igénye a megrendelő érdekkörében merül fel, ő a műalkotás tulajdonosa, ő adja a megrendelést a terv megváltoztatására, az épületet ő változtatja meg;

- a tervező oldalán azért merülhet fel a felelősség, mert egyrésről a Ptk. 410. § (4) bekezdése alapján a tervező-vállalkozó szavatol azért, hogy harmadik személynek (jelen esetben a szerzőnek) nincs olyan joga, amely a terv kivitelezését akadályozza vagy korlátozza, másrésről az Szjt. szerinti megváltoztatást ő végzi el a terven.

A hivatkozottak alapján mindkettejüket terheli felelősség, és mindkettejüknek tudnia kell, hogy a megváltoztatáshoz a szerző hozzájárulása szükséges. Előfordulhat, hogy a megrendelő (az épület tulajdonosa) arról tájékoztatja a tervezőt, hogy a szerző részéről a hozzájárulás megtörtént, aki ebben bízva végzi el a tervmódosításokat. Ez utóbbi esetben a tervező nem tehető felelőssé.

A fent feltett kérdés további kérdést is generál. *Kinek a kötelezettsége a szerző hozzájárulásának a beszerzése?* Miután a felelősség mindkét fél oldalán felmerül, a jelenleg adható válasz is az, hogy mindkettőjüknek vagy bármelyiküknek, ezzel együtt, átdolgozás esetén, a felhasználás díját is meg kell fizetni.

A jogosulatlan megváltoztatásért fennálló felelősség nem rendezett jogilag, ezért a megrendelőt (az épület tulajdonosa) és a tervezőt egyetemlegesen szokták perelni.

A fentiekén túl megjegyezzük, hogy az építészeti, belsőépítészeti alkotások reklámfelületként való használata egyre elterjedtebb, az ehhez kapcsolódó jogsértések száma ezzel arányosan növekszik.³⁰ A legtöbb építésztervező mégsem lép fel szerzői jogainak védelme érdekében, egyrésről mert lakóhelyétől eltérő helyen tervezett épületeinek sorsát nem képes figyelemmel kísérni, másrésről a nehézkes igényérvényesítés helyett a sérelmet egyszerűen „betudja” a tervezési díjba.

3. Néhány éve a NaturAqua ásványvízről olyan nyomtatott reklám jelent meg az „Itthon otthon van” c. programajánló füzetben, a „Tokaji Ősz” magazin egyik számában, továbbá a Miskolc Szinvapark Bevásárlóközpont építési hálóján, amelyben a miskolci Deszkatep-lom jelenlegi képmása, illetve belsőépítészetét ábrázoló képrészletek is szerepeltek, így fokozva az ásványvíz kelendőségét a régióban.

²⁸ Megjegyezzük, hogy az épülettel rendelkezni jogosult, illetve a tervezési munka megrendelője nem minden esetben esik egybe a tulajdonossal, az egyszerűség kedvéért alkalmazzuk ezt most így.

²⁹ Egyrésről a Ptk. 410. § (4) bekezdése miatt, másrésről az Szjt. nem nevesíti a jogsértőt.

³⁰ Több idevágó példát ismertet *dr. Bodó Gergely* idézett művében (i. m. 26).

A miskolci Deszkatemplom jellegzetes alakját használták fel gazdasági reklámozás céljára. Kérdéses volt, hogy történt-e szerzői jogi jogsértés, hogyan kell megítélni a miskolci Deszkatemplom látképének felhasználását?

Az Szjt. 68. § (1) bekezdése a szabad felhasználás esetkörébe vonja a szabadban, nyilvános helyen, állandó jelleggel felállított képzőművészeti, építészeti és iparművészeti alkotás látképének elkészítését és felhasználását, amihez nem kell a szerző hozzájárulása, e felhasználásért díjazás sem illeti. Ily módon akár reklámban is szerepelhet egy épület háttérként.

„A szabad felhasználástól a reklámok esetében sem tekinthetünk el, igaz itt a felhasználás jellegéből adódóan meglehetősen szűk körben lehet róla szó. Lehetőség van arra is, hogy a szabadban, nyilvános helyen, állandó jelleggel felállított képzőművészeti, építészeti vagy iparművészeti alkotás látképe engedély és díjfizetés nélkül feltűnjön a reklámban” – vélekedik Pogácsás Anett tanulmányában.³¹

A szabad felhasználás feltétele, hogy az épület szabadban, nyilvános helyen és állandó jelleggel legyen felállítva.

Egyértelmű, hogy a Deszkatemplom belső teréről készült képek ezeknek a kritériumoknak nem felelnek meg. Maga a templom a református egyház tulajdonában álló bekerített telken áll, és bár napközben szabadon látogatható, ez nem jelenti a „szabadban”, „nyilvános helyen” törvényi feltételek teljesülését.

A Deszkatemplom esetében egyébként sem egyszerűen arról volt szó, hogy háttérként, „díszletként” szerepelt a reklámban, hanem maga volt a reklám, fényképének segítségével fokozták egy ásványvíz kelendőségét.

Az Szjt. 16. § (3) bekezdése foglalkozik a műben szereplő jellegzetes és eredeti alak kereskedelmi hasznosításának kérdésével mint a szerzőt illető egyik vagyoni joggal. Ez a bekezdés valójában a merchandising³² egyik „sajátos”, jogszabályi szintű megjelenési helye a magyar jogban.³³ Értelmezhető-e vajon ez épületre is, hisz ott nem a műben szerepel a jellegzetes alak, hanem maga az épület alakja jellegzetes és eredeti?³⁴

³¹ Dr. Pogácsás Anett: Szerzők és műveik a meggyőzés szolgálatában – reklámalkotók és reklámarcok. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 112. (2) évf. 2. sz., 2007. április, p. 24.

³² A merchandising szimbólumok, védjegyek, szerzői jogi alkotások vagy részeik, valódi vagy képzeletbeli személyek külső megjelenésének az eredeti funkciótól eltérő felhasználását jelenti abból a célból, hogy más áruk és szolgáltatások értékesítésére használják fel, kiaknázva ismertségüket, vonzerejüket.

³³ Erre dr. Strihó Krisztina: A merchandising szerződés c. PhD-értekezésében hívja fel a figyelmet. Szeged, 2011, p. 89.

³⁴ A kérdés annál is inkább jogos, mert Magyarországon eddig, a jogalkalmazási gyakorlatból is eredeztethetően, három típusú szerzői jogi merchandising fordult elő: képzeletbeli személyi merchandising, képzeletbeli figurára vonatkozó merchandising, valamint a szerzői mű sajátos címének merchandisingja. Lásd erről bővebben dr. Görög Márta: Gondolatok a merchandising jelentéstartalmához, egyes típusaihoz. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 6. (116.) évf. 3. sz., 2011. június, p. 19. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy épületek vonatkozásában ne merülhetne fel a merchandisinghasznosítás, amit publikációban elsőként Strihó Krisztina vet fel PhD-értekezésében [i. m. (33)].

A szerzői jogi törvény magyarázata szerint „ez a vagyoni jog vonatkozik az összes műtípusra, de szerepe főleg az irodalomban, filmben, képzőművészetben lehet”.³⁵

Beletartozik-e a kereskedelmi hasznosításba a gazdasági reklámozás? A szerzői jogi törvény magyarázata szerint igen, *a kereskedelmi hasznosítás az eredeti fő felhasználáson kívüli másodlagos hasznosítás*; főleg reklám, illetve a jellegzetes alakkkal ellátott termékek forgalomba hozatala.³⁶

Rendelkezik-e a miskolci Deszkatemplom vagyoni jogként felfogható jellegzetes, egyéni, eredeti alakkal?

Magyarország területén egykor igen elterjedtek voltak a népi fatemplomok, melyek közül mára alig maradt hímondó, ezek egyik példája a miskolci Deszkatemplom,³⁷ igaz, mai épülete századokon át formálódott.³⁸

A templom jelenlegi külsejét meghatározó építész Szeghalmy Bálint építésztervező volt.³⁹ Az általa tervezett, fából készült épület, 1997. december 4-én egy bomlott elméjű fiatalember gyújtogatásának áldozatává vált, porig égett. A templom ezt követően szó szerint hamvaiból született újjá, két miskolci építésztervező, Puskás Péter és Rudolf Mihály DLA vezető tervezőknek köszönhetően, akik a rekonstrukciós (engedélyezési és kivitelezési) tervdokumentációt készítették.

³⁵ Gyertyánfy: i. m. (22), p. 102.

³⁶ Gyertyánfy: i. m. (22), p. 102.

³⁷ Az egyetlen, ma még meglévő, eredeti fatemplom a Felső-Tiszavidéken, Mándokon épült, melyet azonban az 1970-es években lebontottak és elszállítottak a szentendrei skanzenba. Szintén Szentendrén áll a Szatmár megyei Mánd református fatemploma, melyet 1580 táján építettek, de ma látható formája a XVIII. század végéről származik. Az ország keleti részén, Tákoson található az 1760 körül épült favázas templom, különálló fatornyának pontos mása 1986-ban készült el. Hasonlóan favázas a tiszacsécsi református templom, harangtornya ugyanúgy elkülönül. Zalacséb egykori fatemplomát régi leírások és képek alapján a zalaegerszegi falumúzeumban lelkes lokálpatrióták társadalmi munkában élesztették újjá, és legvégül a híres miskolci fatemplom. Forrás: Kempelen Farkas Digitális Tankönyvtár – <http://www.tankonyvtar.hu/konyvek/faepites/faepites-8-templomok>.

³⁸ Az első templomot 1637. szeptember 13-án szentelték fel, bár a dátumot csak a szájhagyomány őrizte meg. A következő templom építéséhez egy helyi legenda kapcsolódik. Élt itt egy Jakab nevű ácsmester, aki öt elhunyt gyermeke után megfogadta, hogy ha a hatodik életben marad, templomot épít saját erejéből. Ezt az első úgynevezett Deszkatemplomot 1724-ben építették, és 1936-ig állt. Időközben Bató István, egy gazdag XIX. századi miskolci polgár végrendeletében nagy összeget hagyott a templom felújítására. „Ezen deszkatemplom tartassék fenn a legjobb karban időről-időre mindaddig, míg Miskolcz városában helvét-hitvallású protestáns egyházi tagok és Egyház leendenek... ha megégne is az, az aljából deszkából és fából építtessék fel” – írta Bató. Amikor a templom úgy előregeedett, hogy le kellett bontani, a városvezetés úgy határozott, hogy az új templom is fából épüljön. A templomot Szeghalmy Bálint tervezte. Erdélyből hozott fából készült, és stílusa is gazdag volt erdélyi motívumokban (faragott díszítések). A templomot 1938. szeptember 19-én szentelték fel.

³⁹ A régi épületet 1936-ban lebontották, és tervpályázatot írtak ki rá, amire két pályamű érkezett be. Mindkettőt Szeghalmy Bálint akkori miskolci főépítész nyújtotta be, az egyiket a saját nevében, a másikat álneven, Herczeg Zsigmond néven. Herczeg Zsigmond építész Szeghalmy barátja volt. Mivel ebben az időben a miskolci köztisztviselő nem örvendett nagy népszerűségnek a városban, természetszerűleg az álneven beadott pályázat nyert.

A miskolci Deszkatemplom, bár épülete az első, XVII. századi épülethez képest nem eredeti, mégis egyike az eredeti helyén álló fatemplomainknak, méreteiben, megjelenésében, színvilágában, téralakításában egyedi, talán a legimpozánsabb. Nem véletlen, hogy Szabó Lőrinc versben örökítette meg.⁴⁰ Története – különösen 1997-es felgyújtvása és az azt követő újjáépítése – országos szinten ismertté tette, köszönhetően a televízióban és a nyomtatott sajtóban folyamatosan megjelenő híradásoknak. Mindemellett, mint Miskolc egyik látnivalója, számos kiadványban, ismertetőben stb. szerepel, festmények, grafikák, melyek eljutottak az ország minden szegletébe, viszik hírét továbbra is. Mindezek alapján bátran kijelenthető, hogy alakja jellegzetes, eredeti.

Az Sztj. 16. § (3) bekezdése azt is kimondja, hogy a jellegzetes és eredeti alak hasznosításának joga kizárólag a szerzőt illeti.

Ki tekinthető a Deszkatemplom mint építészeti alkotás szerzőjének, s így e vagyoni jog jogosultjának? Szeghalmi Bálint, aki a leégett épületet tervezte, vagy a rekonstrukciós tervek készítő építésztervezők?

A tervezők az eredeti templom épületének újratervezésekor számos változtatást hajtottak végre, ezek egy része láthatatlan volt, mint a padlófűtés, a gyújtogatástól védő rétegek, a száraz tűzoltórendszer, más része látványos volt, mint a két új fiatorony, amelyek lehetővé teszik, hogy a templom „reggeltől estig tündökölhessen a napfényben” – fogalmazta meg Puskás Péter. Rudolf Mihály tervei nyomán megváltozott a belső térképzés, a szószék elhelyezése, ő azt kereste „mit tett volna Szeghalmi Bálint most 60 év elteltével.”⁴¹

Az elvégzett munkáért az építésztervezők Pro Architectura díjat kaptak, az indoklás többek között tartalmazta, hogy a felgyújtott templom rekonstrukciója túlmutat az egyszerű műemlék-helyreállítási rutinfeladat megoldásán, az eredeti kontúrokon belül funkcionálisan és műszakilag is *megújult térrekonstrukcióval* találkozunk.⁴²

Meg kell jegyezni, hogy önmagukban a rekonstrukciós tervek bármennyire is óriási munkát képviselnek, nem hoznak létre szerzői alkotást, mert szerzői jogi értelemben nincs az eredménynek egyéni, eredeti alkotójellege, mivel az épület rendeltetése, külső megjelenése, tömegképzése, elhelyezkedése, anyaghasználata stb. meghatározott. A rekonstrukció valójában nagyon hasonlít a restauráláshoz, ahol a restaurátor nem törekszik másra, mint az eredeti alkotás helyreállítására, munkája annál tökéletesebb, minél jobban sikerül az eredeti művet helyreállítani.

A Deszkatemplom rekonstrukciója kapcsán a belsőépítészeti tervek vonatkozásában merülhet fel, hogy azok egyéni, eredeti jelleget hordozó szerzői jogi alkotások, azonban ennek szakmai megítélésére e tanulmány nem vállalkozhat.

⁴⁰ Szabó Lőrinc: A miskolci „deszkatemplomban” (1957).

⁴¹ Rudolf Mihály: Templomban – A Miskolc tetemvári Deszkatemplom belső építészete. Országépítő, a Kós Károly Egyesülés folyóirata, 1999. 3. sz., p. 24.

⁴² Lásd bővebben: Puskás Péter: Miskolc, Deszkatemplom újjáépítése, 1999. Műszaki Tervezés, 2000. 5–6. sz., p. 53–55.

Szeghalmi Bálint 1963-ban halt meg, szerzői jogai életében és a halálától számított 70 évig részesülnek védelemben, ez 2034-et jelent, és az örököseit illeti.

A miskolci Deszkatemplom látképének és a belsőépítészeti ábrázoló képeknek reklámként való felhasználásához az arra jogosultaktól engedélyt kellett volna kérni, arra vonatkozóan felhasználási szerződést (merchandising) kellett volna kötni, és a felhasználás fejében díjat kellett volna fizetni, ami előzetesen nem történt meg.

4. A perbeli jogesetben az „Sz. H.” című szakmai folyóirat 1995. 15. számában olyan képeket közöltek a felperes nevének feltüntetésével, amelyek a felperes által tervezett és kivitelezett kertrészleteket mutattak be. A folyóirat kiadója egy információs hetilapjában is közzétette ugyanezeket a képeket illusztrációként egy kft. kertépítéssel kapcsolatos tevékenységét ajánló hirdetéséhez. A képek közléséhez a felperes nem járult hozzá.

A per során eldöntendő kérdés volt, hogy *az építészeti alkotáson túl, a kertépítészeti alkotás is szerzői jogi védelmet élvez-e*, illetve az, hogy a fényképek engedély nélküli közzététele egy szaklapban díjfizetési kötelezettséggel járó jogosulatlan felhasználásnak minősül-e? (BH2000. 537)

A Szerzői Jogi Szakértői Testület szakértői véleményében megállapította, hogy *a perbeli fényképen ábrázolt kert mint kertépítő művészeti alkotás egyéni, eredeti jelleget hordoz, és mint művészeti alkotás szerzői jogi védelem alatt áll.*⁴³

A szakirodalom már korábban is foglalkozott a kérdéssel, aztán a jogfejlődés eredményeként, az építészeti szakmával együtt,⁴⁴ az építmény fogalmát egyre tágabban értelmezte, a külföldi gyakorlatot is figyelembe véve a kert-, illetve tájépítészeti is ide sorolta.⁴⁵ Ezt az álláspontot aztán a joggyakorlat is magáévá tette.

A már említett Szjt.-rendeletek szerint *a képfelvétel előállítás mint többszörözés* és annak a nyomtatott sajtóban (*szakfolyóiratban*) *történő megjelentetése mint terjesztés* a felhasználás azon esetei, melyek a szerző vagyoni jogai körébe tartoznak, más erre csak a szerző engedélyével és díjazása mellett jogosult.⁴⁶

A per során nem fogadta el a bíróság a jogsértő azon védekezését, hogy az általa közzétett fényképfelvételen a felperes által tervezett és épített kertnek csak egy részlete szerepel, és a fénykép rossz minősége miatt az fel sem ismerhető. *A bíróság precedensértékkel*⁴⁷ *mondta ki, hogy a többszörözés eredményeként előállt műpéldány teljessége és minősége nem fogalmi eleme a többszörözésnek, az attól függetlenül megvalósul, hogy a közzétett fényképfelvétel a műalkotásnak csak egy részletét ábrázolja, illetve hogy a fényképfelvétel rossz minőségű.*

⁴³ A Szerzői Jogi Szakértői Testület 04/1997 számú szakvéleménye.

⁴⁴ Magyar Építőművészet, 1984. 5. sz.

⁴⁵ Csillag György: Az építészeti alkotások szerzői jogi oltalma. Építésügyi Tájékoztatási Központ, Budapest, 1987, p. 39.

⁴⁶ Szjt. 16. § (6) bek.

⁴⁷ Gyertyánfy: i. m. (20), p. 114.

5. Szintén jogosulatlan többszörözés és terjesztés valósult meg egy másik közzétett jogesetben, ahol a felhasználás célja a gazdasági reklámozás volt. Egy családi ház különleges képzésű tetőszerkezetének képeit használta fel, engedély nélkül, reklámanyagaiban a tető fedésére használt cserepeket gyártó cég a termékeit népszerűsítő magyar és szlovák nyelvű nyomtatott kiadványokban, illetve interneten is közzétéve azokat. (BH2005. 143)

Az eset érdekessége, hogy a per során jogértelmezést igénylő kérdésként merült fel, hogy az érintett lakóház tulajdonosa a lakóházzal engedély nélkül készült fényképek reklámcélú felhasználása esetén érvényesíthet-e igényt tulajdonjogsértésre hivatkozva, vagy azt csak a tetőt/házat tervező szerző mint a szerzői vagyoni jogok jogosultja teheti meg? A kérdés hátterében az állt, hogy a jogtalan reklámcélú felhasználás hamarabb elkezdődött, mint ahogy az építésztervező szerző kizárólagos, teljes körű felhasználási engedélyt adott az épület tulajdonosának. Az ezt megelőző jogsértések vonatkozásában az építtető, mint tulajdonos, tulajdoni jogsértésre hivatkozva lépett fel a jogsértővel szemben.

A Legfelsőbb Bíróság közzétett ítélete szerint a Ptk. 112. § (1) bekezdése alapján a tulajdonost illeti az a jog, hogy a dolog birtokát, használatát vagy hasznai szedésének jogát másnak átengedje. A házról készült fénykép reklámcélokat szolgáló, gazdasági tevékenység körében való hasznosítása közvetetten a felperes tulajdonosi részjogosítványait érintette: a dolog hasznosítását, hasznainak szedését jelentette, melyre a Ptk. alapján a tulajdonos jogosult. Az alperesnek az a magatartása hogy a házról készült fényképfelvételt gazdasági reklámtevékenysége során a tulajdonos engedélye nélkül hasznosította, sértette a dolog használatával, illetve a dologból folyó hasznok szedésével kapcsolatos tulajdonosi jogokat.

El lehet-e fogadni a Legfelsőbb Bíróság döntését?

Kizárólag a jelen jogesetet nézve igen, de *ugyanilyen körülményekkel nem bíró jogesetek* vonatkozásában, tehát általánosságban, nem.

E döntés általánosítása a szerzői jogok további szűkítéséhez,⁴⁸ torzulásához vezetne. Emellett előfordulhatna, hogy két igényérvényesítő lépne fel egymással párhuzamosan, a tulajdonos és a szerző, más-más jogcímen, tulajdonosként a tulajdonjog megsértése, szerzőként pedig a vagyoni jogok megsértése címén.

Az épület mint szerzői alkotás „reklámértéke” a ház külső megjelenéséből, különleges tetőszerkezetéből, egyedi megoldásaiból eredt. Az épület, mint alkotás szerzője az építésztervező. *A szerzői alkotásról készült képfelvétel terjesztés céljára történő felhasználása, különösen ha az gazdasági reklámozás okából történik, az Szjt.-ben nevesített szerzőt illető vagyoni jog.* Ez az ítéletben foglaltakkal szemben a Ptk.-ban nevesített tulajdoni részjogosítvány, a hasznok szedésének jogát korlátozza a szerző javára, az e tulajdoni részjogosítványból kiválva, önálló jogintézményként, törvénynél fogva, nem a tulajdonost, hanem a szerzőt illeti.

⁴⁸ Lásd korábban, a tulajdonos rendelkezési joga és a szerzői jog ütközésénél leírtakat.

A jelen ügy egyedi körülményei, így a szerző utólagos, tulajdonos javára tett nyilatkozata, mellyel kifejezetten megerősítette, hogy nem bánja jogainak tulajdonos által történő érvényesítését, illetve az a jogpolitikai érdek, hogy a jogosulatlan felhasználó ne „ússza” meg, a jelen ítélet indoklását igazságos, de nem jogszerű döntéssé formálta.

Látható, hogy a gazdasági reklámozás számos ponton érintheti az építészeti alkotások szerzői jogi mivoltából fakadóan az Szjt. rendelkezéseit, akár egészen bonyolult jogi helyzeteket is előidézve.

Érzékelhető továbbá az is, hogy az Szjt. általános, minden szerzői műre egyformán irányadó szabályai olykor igénylik azok kifejezetten építészeti alkotásokra történő vonatkoztatását, egyedi értelmezését, illetve a törvény által nem rendezhető szakmai kérdések megítélését, amihez a Szerzői Jogi Szakértői Testület egyedi ügyekben hozott szakvéleményei nyújtanak segítséget, de emellett az eseti bírósági döntések is hiánypótlóak.

KÜLFÖLDI HÍREK AZ IPARJOGVÉDELEM TERÜLETÉRŐL

Amerikai Egyesült Államok

A) Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2011. októberi számának Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről című cikkében az Egyesült Államokra vonatkozó részben beszámoltunk arról, hogy amikor e sorok írója a magyar uniós elnökség keretében 2011. május 17-én a Gellért Szállóban rendezett vacsorán meginterjúvolta az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatala (USPTO) elnökét, Davis Kappos urat, az annak a reményének adott kifejezést, hogy az elnöknek még ebben a törvénykezési ciklusban módja lesz aláírni a szabadalmi reform törvénytervezetét. Ezt a közlést az alábbi mondat követte: „Kappos elnök bizakodása azonban megalapozatlannak tűnik egy cikk alapján”, amelyet kivonatolva ismertettünk. Örömmel kell megállapítanunk, hogy ez a pesszimista mondat utólag megalapozatlannak bizonyult, mert Obama elnök 2011. szeptember 16-án aláírta a *Leahy-Smith America Invents Act*-nek nevezett új szabadalmi törvényt.

Minthogy előzőleg különbségek voltak a Szenátus és a Képviselőház által elfogadott két törvénytervezet között, a Képviselőház törvénytervezete egy szenátusi bizottság elé került, amely azt egyeztetette a Szenátus törvénytervezetével. Ezután a Szenátus 2011. szeptember 8-án 89:9 arányban megszavazta az új törvényt.

A 150 oldal terjedelmű új szabadalmi törvény jelentős mértékben megváltoztatja az amerikai szabadalmi rendszert, mégpedig nem csak magát a törvényt, hanem az USPTO adminisztratív eljárásait is.

Az alábbiakban röviden összefoglaljuk az új törvény legfontosabb rendelkezéseit, amelyek azonnal, 10 nap, 60 nap vagy 18 hónap múlva lépnek hatályba.

a) Áttérés a feltalálói elvről a bejelentői elvre. Ennek megfelelően a szabadalmi jogok a bejelentési napon alapulnak, nem pedig a feltalálási időpontra. Ez a rendelkezés a törvénybe iktatást követő 18 hónap eltelté után lép hatályba.

Ha egy későbbi bejelentő bizonyítani tudja, hogy egy korábbi bejelentési nappal rendelkező, ugyanazt a találmányt igénylő bejelentő találmánya a későbbi bejelentésből származik, a Szabadalmi Fellebbezési Tanács (Patent Trial and Appeal Board) elutasíthatja a korábbi bejelentés igénypontjait.

b) Engedélyezés utáni felülvizsgálat (post grant review) kérelmezhető a szabadalom engedélyezésétől számított kilenc hónapon belül. Itt a kérelmező az érvénytelenség bármilyen okára hivatkozhat.

* Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda Kft.

c) Felek közötti felülvizsgálat (inter partes review) kérelmezhető a szabadalom engedélyezését követő kilenc hónap eltelte után. Itt a kérelmező az érvénytelenség bizonyítására csak korábbi szabadalmakra és nyomtatott publikációkra hivatkozhat.

d) Egy engedélyezett szabadalom kiegészítő vizsgálatát (supplementary examination) egy szabadalomtulajdonos kérheti. Ebben az eljárásban az USPTO csak olyan információt fog figyelembe venni, amely a szabadalmazhatósággal kapcsolatban lényeges új kérdést vet fel.

e) Az egyéves türelmi idő (grace period) csak az olyan nyomtatott publikációkra vonatkozik, amelyek a bejelentőtől vagy olyan személytől származnak, aki a találmányt a bejelentőtől származtatta. Ez a rendelkezés a törvénybeiktatást követő 18 hónap eltelte után lép hatályba.

f) A régi törvény szerint a nyilvános használat vagy forgalmazás a bejelentés napja előtt több, mint 12 hónappal akkor gátolta a szabadalmazást, ha az Egyesült Államokban történt. Az új törvény szerint bárhol a világon történő nyilvános használat vagy forgalmazás a bejelentés napját megelőző 12 hónap előtt gátja a szabadalmazásnak.

g) A korábbi kereskedelmi felhasználás nem minősül szabadalombitorlásnak.

h) Bizonyos adóstratégiák kizárása a szabadalmazásból.

i) Bizonyos üzleti módszerekre vonatkozó szabadalmak érvényességének kétségbe vonhatósága.

j) Az USPTO jogosult lesz felállítani szatellithivatalokat.

k) Hivatali ombudsman kinevezése.

l) Az USPTO jogosult lesz bejelentéseket kijelölni soron kívüli vizsgálatra.

m) Az USPTO jogosult lesz díjmegállapításra.

n) Az USPTO jogosult lesz a díjak egy részének megtartására saját céljainak fedezeteként, azonban a Kongresszus továbbra is gyakorolhat bizonyos ellenőrzést a hivatali anyagi források fölött.

o) Az engedélyezés utáni újbóli vizsgálati döntések esetében a Szövetségi Fellebbezési Bíróság (CAFC) lesz az egyetlen fellebbezési bíróság.

p) A új törvény hatálybalépését követő tíz nap eltelte után minden díj 15%-kal fog növekedni. Ezek az emelt díjak mindaddig érvényben maradnak, amíg az USPTO elnöke döntést nem hoz az új díjtáblázatról, amihez viszont arra lesz szükség, hogy publikálja a javasolt díjakat, és lehetővé tegye az érdekeltek hozzászólását, mielőtt az új díjak hatályba lépnek.

2011. november 15-től kezdve a nem elektronikus úton, hanem papíron benyújtott szabadalmi bejelentések esetében 400 USD póttíletet kell leróni.

q) A törvény létrehozza a „mikrobejelentők” kategóriáját (idetartoznak például az egyetemek), számukra az illetékek 75%-kal csökkenniük.

r) Az új díjtáblázat hatálybalépésével egyidejűleg fog hatályba lépni a soron kívüli vizsgálat kérelmezésének lehetősége, amelyet a hivatali elnök ebben az évben korábban már javasolt, de a javaslat megvalósítását költségvetési okokból elhalasztotta. A soron kívüli vizsgálat kérelmezésének illetéke 4800 USD lesz, de ez az összeg kisvállalatok esetében 50%-kal

csökken. Az ilyen vizsgálat kérelmezésének feltétele, hogy a bejelentés ne tartalmazzon 30 igénypontnál többet, amelyek közül legfeljebb négy lehet független igénypont.

s) Az interferenciaeljárás és a Fellebbezési és Interferenciatanács (Board of Patent Appeals and Interferences) megszüntetése, és az utóbbi helyett a Szabadalmi Fellebbezési Tanács létrehozása.

t) Annak megerősítése, hogy jogi tanácsadó megbízásának hiánya nem használható fel szándékos bitorlás bizonyítékeként.

u) Csak olyan magánszemélyek indíthatnak pert hamis megjelölés miatti kártérítésért, akik bizonyítani tudják, hogy a hamis megjelölés eredményeként versenyhátrányt szenvedtek.

v) Az emberi szervek szabadalmazásának azonnali tilalma.

x) Annak a lehetőségnek a megszűnése 2011. szeptember 16-ától kezdve, hogy egy szabadalmat érvénytelennek lehessen minősíteni azért, mert nem ismerteti a találmány legjobb megvalósítási módját (best mode), amit azonban a törvény 112. szakasza alapján továbbra is ismertetni kell.

y) A CAFC bírái az USPTO-ban tölthetnek majd szabadalmijoggyakorlat-szerzési időt.

B) Az Amerikai Egyesült Államok Üzleti és Ipari Tanácsa (US Business & Industry Council, USBIC) 2011. szeptember elején tájékoztatást adott a Szenátus tagjainak az új amerikai szabadalmi törvényről, amely korábban szabadalmireform-törvényként (Patent Reform Act) volt ismert. A tájékoztatás célja az volt, hogy megismertessék a Szenátust az új törvénnyel kapcsolatos számos problémával. A szakértői csoport tagja volt többek között Paul Michel, a CAFC nyugalmazott főbírója, aki rámutatott többek között arra, hogy az engedélyezés utáni felülvizsgálat lehetővé teszi, hogy a szabadalom megadását akár tíz évvel is elhalasszák. A főbíró szerint az új törvény visszalépést jelent, és nem fog új munkahelyeket teremteni. Emellett lassítani fogja az engedélyezési eljárást, és így növelni fogja a függő szabadalmi bejelentések számát.

Miként az előző, A) pontban láttuk, mindez nem gátolta meg a Szenátust abban, hogy szeptember 8-án megszavazza az új törvényt.

C) A Szövetségi Fellebbezési Biróság 2011. május 25-én adott teljes tanácsban (*en banc*) véleményt a *Therasense, Inc. (Therasense) v. Becton, Dickinson & Co. (Becton)*-ügyben (a továbbiakban: Therasense-ügy). Ez a vélemény megváltoztatta a tisztességtelen magatartásra vonatkozó állítás elleni védekezés megalapozásának követelményeit, mert a CAFC ebben az ügyben szigorította a tisztességtelen magatartás bizonyításával kapcsolatos követelményeket. Az USPTO jelenleg tanulmányozza ezt a véleményt, és e tanulmányozás eredménye befolyásolni fogja jelenlegi gyakorlatát, különösen azt, amely olyan technika állására és tájékoztatásra vonatkozik, amelyet egy szabadalmi bejelentés elővizsgálata alatt ki kell nyilvánítani.

A Therasense-ügyben a CAFC megállapította, hogy egy szabadalmi bejelentés elővizsgálata alatt kihagyott hivatkozás csak akkor lényeges (material), ha kizárása miatt az igénypontot vagy a szabadalmat nem engedélyezték volna. Ez szigorúbb szabály, mint a jelenlegi.

A CAFC azt is megállapította, hogy világosan és meggyőzően kell bizonyítani a bejelentő sajátos becsapási szándékát. Emellett azonban nem megengedhető „csúszószkála” alkalmazása a tisztességtelen magatartás megállapításakor; más szavakkal: a fontosság erős bizonyításán alapuló szándék gyenge bizonyítása nem elegendő, mert világos és meggyőző bizonyítékkal kell alátámasztani a bejelentő általi becsapásnak mind a fontosságát, mind a szándékát.

Az ügy előzménye, hogy a Therasense [amelyet később megvásárolt az Abbott Laboratories (Abbott)] 5,820,551 számmal szabadalmat ('551-es szabadalom) kapott eldobható vérglükóz-próbacsíkokra vonatkozó technológiára. Ezeknek a csíkoknak a használatakor a vérmintában levő glükóz mennyiségét egy elektród segítségével olvassák le. A 1. igénypont (az egyetlen független igénypont) egyszerűen használható eldobható elektródcsíkra vonatkozott.

A szabadalmi bejelentés elővizsgálati eljárásában megnevezett technika állásához tartozott a Therasense egy korábbi saját szabadalma, amely az elektród szennyeződését gátló membránokat foglalt magában; ezzel szemben a vizsgált szabadalom 1. igénypontja szerint az elektród nem tartalmaz membránt. Az elővizsgálat során megállapították, hogy a membrán hiánya révén a találmány megkülönböztethető a Therasense korábbi szabadalmában foglaltaktól, és a Therasense benyújtott egy olyan nyilatkozatot, amely azt bizonyította, hogy egy szakember szerint a korábbi szabadalomhoz szükséges a membrán használata. Ezt megelőzően azonban az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) előtti párhuzamos bejelentés ügyében a bejelentő képviselője ugyanilyen nyilatkozatot használt eredményesen arra, hogy a találmányt megkülönböztesse egy olyan anterioritástól, amely membrán használatával együtt ismertetett egy próbacsíkot. Ekkor a bejelentő képviselője arra utalt, hogy a membrán nem volt szükséges a permeabilitás szabályozásához.

Az '551-es szabadalom engedélyezését követően a Becton pert indított a Therasense (akkor már Abbott) ellen, és azt kérte a körzeti bíróságtól: állapítsa meg, hogy az ő eldobható glükózcsíkja nem bitorolja az Abbott két szabadalmát. Az Abbott ellenkérelemben kérte annak megállapítását, hogy a Becton bitorolja az '551-es szabadalmat és két másik szabadalmát. A körzeti bíróság megállapította, hogy a Becton nem bitorolja a két másik szabadalmat, azonban az '551-es szabadalmat érvénytelennek találta annak következtében, hogy az Abbott az '551-es szabadalom elővizsgálata alatt elmulasztotta benyújtani azt a nyilatkozatot, amelyet az ESZH előtt nyújtott be, és amely nyilatkozat bizonyítékul szolgált a Therasense korábban engedélyezett szabadalma ügyében.

A CAFC véleményét a Legfelsőbb Bíróság által tisztességtelen magatartással kapcsolatos ügyekben hozott döntésekre alapozta. A többségi vélemény megjegyezte, hogy ezek az ügyek különösen példátlan tisztességtelen magatartással, így hamis tanúskodással, hamis bizonyíték gyártásával és bizonyíték elhallgatásával voltak kapcsolatosak, és az egyik ilyen ügy olyan, szándékosan megtervezett és gondosan végrehajtott cselszövekre vonatkozott, amelyek nemcsak az USPTO-t, hanem a bíróságokat is becsapták. A CAFC azonban azt is megjegyezte, hogy a Legfelsőbb Bíróság által tárgyalta ügyek között olyan is akadt, ahol a tisztességtelen magatartás csupán információnak az USPTO előtti elhallgatása volt.

A tisztességtelen magatartás lényeges elemével kapcsolatban a CAFC megállapította, hogy egy bejelentő általi sajátos becsapási szándék megállapításához egy vélt bitorlónak világos és meggyőző módon kell bizonyítania, hogy a bejelentő az USPTO becsapásának sajátos szándékával járt el. Más szavakkal: azt kell bizonyítani, hogy a bejelentő ismerte a hivatkozást, tudta, hogy az lényeges volt, és szándékosan döntött a hivatkozás visszatartása mellett. A becsapás szándékának bizonyításához nem elegendő egyszerűen az, ha nem tudnak jóhiszemű magyarázatot adni arra, hogy miért tartottak vissza egy lényeges hivatkozást.

Ha az USPTO befejezte a Therasense-döntés elemzését, ez jelentősen befolyásolhatja a folyamatban levő szabadalmi elővizsgálatok menetét, és változásokat eredményezhet az anterioritások benyújtási eljárásában és a benyújtott hivatkozások minőségében. Az ilyen változások meghatározásakor az USPTO megkísérélheti javítani az elővizsgálati eljárás hatékonyságát és a megadott szabadalmak minőségét.

D) A *Spectralytics, Inc. v. Cortis Corp.*-ügyben a CAFC döntése megállapítja, hogy egy szabadalmas számára megnövelt kártérítés megítélésekor a bíróság figyelembe veheti, hogy az alperes kapott-e szabadalmi ügyvivői szakvéleményt. Ilyen szakvélemény hiánya a CAFC szerint olyan tényező, amelyet az alsófokú bíróságnak figyelembe kell vennie, amikor megtagadja az emelt szintű kártérítést.

E) Jelenleg a CAFC előtt vár elbírálásra az *Association for Molecular Pathology, et al. v. United States Patent and Trademark Office, et al.*-ügy, amelyben a döntést tudósok, orvosok és betegek egyaránt nagy érdeklődéssel várják, de szakemberek szerint a végleges döntést a Legfelsőbb Bíróság fogja meghozni.

2011. április 4-én a *Myriad Genetics Inc.* (Genetics), az *American Civil Liberties Union* (ACLU) és az amerikai kormány szóbeli tárgyaláson vett részt egy három bíróból álló tanács előtt Washingtonban egy fellebbezési ügyben, amelynek az alapját Robert Sweet szövetségi bíró 2010. márciusi döntése képezte. Sweet bíró úgy döntött, hogy a humán-genetikai anyag nem oltalmazható szabadalommal. E véleményének alátámasztására a Genetics hét szabadalmát hozta fel, amelyek mell- és méhrákkal közvetlenül kapcsolatban álló génszekvenciákra vonatkoztak, és úgy döntött, hogy ezek a szabadalmak érvénytelenek egy százéves legfelsőbb bírósági döntés alapján, amely tiltja a természetben található termékek szabadalmazását.

A CAFC-nek a fellebbezés kapcsán két kérdést kell megválaszolnia: 1. a felperesnek joga van-e kérni a Genetics szabadalmainak az érvénytelenítését; és igenlő esetben 2. az elkülönített DNS szabadalmazható-e?

Az ügy 2009-ben kezdődött, amikor az ACLU bepanaszolta a Genetics-et olyan nők nevében, akik tudni akarták, hogy hordoznak-e mell- és méhrákgéneket, azonban a vizsgálatot túl költségesnek találták.

A CAFC előtt az ACLU érveinek felsorakoztatásakor azt állította, hogy a DNS egy, a természetben talált anyag, és így a Legfelsőbb Bíróság iránymutatása szerint nem szabadalmazható, mert a DNS-en végzett laboratóriumi változtatások nem adnak az elkülönített DNS-nek megkülönböztető nevet, jelleget vagy alkalmazást.

„Az emberi gén egy természeti termék, és nem szabadalmazható jobban, mint egy emberi vese” – mondta az ACLU a CAFC előtt. „A körzeti bíróság döntése, amely kimondta, hogy a humán génnek nem szabadalmazhatók, győzelem volt az eszmék szabad áramlása terén, és fontos orvosi és tudományos haladáshoz vezethet. A fellebbezési bíróságnak fenn kell tartania ezt a döntést.”

A fellebbezés érdemére térve a Genetics azzal érvelt, hogy az elkülönített DNS nem található a természetben, és létezését csupán a humán találatekonyságnak köszönheti. A Genetics következtetése szerint az USPTO évtizedek óta engedélyez szabadalmat ezen a területen, és a biotechnológiai ipar azon alapul, hogy az elkülönített DNS szabadalmazható. Ha a CAFC megsemmisítené az elkülönített DNS-re vonatkozó összes szabadalmat, jelentősen károsodnának a biotechnológiai ipar alapjai.

A tárgyaláson részt vevő egyik szakértő, Kristin L. Yohannan az USPTO irányelveire (Guidelines) hivatkozott, amelyek szerint az elkülönített DNS szabadalmazható, ha elkülönítés után tisztítják, és ha a megfelelő proteint azonosítják. A Genetics azt állítja, hogy egy DNS sajátos részének az elkülönítése kemény munkát és emberi találatekonyságot igényel, és mindkettő olyan dolog, amit a szabadalmi rendszer jutalmazni hivatott. Ha a CAFC az ACLU-nak adna igazat, ez hátrányosan befolyásolná a biotechnológiai ipart, amely arra a megállapodásra épült, hogy az elkülönített DNS, illetve gének szabadalmazhatók.

A CAFC döntése 2011 végén vagy 2012 elején várható.

F) Az USPTO Védjegy-fellebbezési Tanácsa (Trademark Trial and Appeal Board, TTAB) 2011. január 28-án hozott döntést az *In re Jonathan Drew Inc d/b/a Drew Estate* (Drew)-ügyben.

Az ügy előzménye, hogy a Drew az USPTO-nál kérelmet nyújtott be a KUBA KUBA védjegy lajstromozása iránt szivarokra, amit a hivatal elutasított. Ez ellen a bejelentő fellebbezést nyújtott be a TTAB-nél. Ennek döntése azzal a megállapítással kezdődik, hogy a CAFC próbája arra nézve, hogy egy védjegy elsődlegesen földrajzilag félrevezetően megtévesztő-e, a védjegy törvény (Lanham Act) 2(e)(3) szakasza alapján annak megállapításából áll, hogy

- a védjegy elsődleges jelentése egy általánosan ismert földrajzi hely-e;
- a fogyasztók valószínűleg (tévesen) azt gondolják-e, hogy az áruk erről a helyről származnak; és
- a félrevezetés lényeges tényező-e a fogyasztók döntésében.

A bejelentő fő érve az volt, hogy – a védjegy számos egyéb jelentése és a „Cuba” szó kiejtési különbségei folytán – a fogyasztók a védjegyet nem azonosítanák Kuba állammal. A TTAB azonban elutasította ezeket az érveket.

Először megjegyezte, hogy a „Kuba” szó egy betűben tér el a „Cuba” szótól, de mindkettőnek a megjelenése és az ejtése hasonló, és abban sincs semmi szokatlan, hogy angolban a C betűt K betűvel helyettesítik. Emellett a „kuba” szó ismétlése önmagában nem térít el a szónak a jelentésétől.

Másodszor a TTAB elutasította azt az érvet, hogy a fogyasztók a védjegyet a „Kuba” szó más jelentésével társítanák, különösen a XVI. századi afrikai Kuba királysággal. A Wikipedia szerint ez az afrikai királyság elsősorban textíliák, nem pedig szivarok révén vált híressé. A TTAB szerint a védjegy elsődleges jelentését kell figyelembe venni azokkal az árukkal kapcsolatban, amelyeken a védjegyet használják. Kuba a szivarjairól híres, és bár a bejelentők árui nem származnak Kubából, a fogyasztók valószínűleg azt gondolnák, hogy az áruk Kubából származnak. A TTAB a bejelentőnek azt az érvét is elutasította, hogy a fogyasztók nem gondolnák, hogy az áruk kubai származásúak, mert az amerikai kormány Kubával szemben embargót vezetett be.

Végül a próba harmadik és végső elemével kapcsolatban a TTAB leszögezte: szükséges, hogy legyen egy arra vonatkozó jelzés, hogy az érdekelt fogyasztók jelentős részét lényegesen befolyásolja a védjegy földrajzi jelentése. A TTAB megállapította, hogy a szivarok Kuba fontos termékei, és Kuba magas minőségű szivarjairól ismert. Ezért a fogyasztóknak legalább egy lényeges részét befolyásolná a hamis földrajzi megjelölés az áruk vásárlásakor.

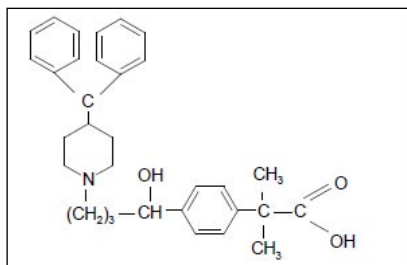
Így a TTAB elutasította a KUBA KUBA védjegy lajstromozása iránti kérelmet, mert megerősítést nyert, hogy a védjegy elsődlegesen földrajzilag félrevezetően volt megtevesztő.

Ausztrália

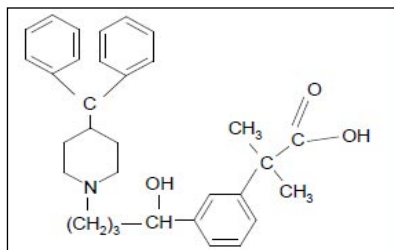
Ausztráliában jól megalapozott gyakorlat, hogy egy igénypont nélkülözi az újdonságot, ha minden egyes lényeges vonása ki van nyilvánítva egy korábbi dokumentumban. Kevésbé világos azonban, hogy milyen szintű kinyilvánítás szükséges az újdonságrontáshoz, különösen kémiai ügyekben.

Hagyományosan egyértelmű az a követelmény, hogy a kinyilvánításnak lehetővé kell tennie a szakember számára a találmány gyakorlatba vételét: „A korábbi állításnak olyannak kell lennie, hogy egy általános tudású szakember azonnal felfogja, megértse, és képes legyen a gyakorlatban alkalmazni a találmányt anélkül, hogy szüksége lenne további kísérletek végzésére és további tájékoztatás nyérésére, mielőtt a találmányt használni tudná” [az Angol Kancellária Bíróság (English Court of Chancery) döntése a *Hill v. Evans*-ügyben, amelyet megerősített az Ausztrál Felsőbíróság]. Az utóbbi években azonban ilyen téren következetlenség tapasztalható, amely kétségesse teszi a megvalósíthatósági követelményt olyan esetekben, amikor az igénypont vegyületre vonatkozik: az *Apotex v. Sanofi-Aventis*-ügyben az Ausztrál Felsőbíróság döntése szerint „ahol a korábbi publikáció pontosan kinyilvánítja azt, ami igényelve van, újdonságrontásról van szó”.

Ebből a döntésből adódó nyilvánvaló feszültség került felszínre az *Albany Molecular Research (AMR) v. Alphapharm*-ügyben, ahol az AMR a bíróságnál fellebbezést nyújtott be. A szabadalmi bejelentés főigénypontja a para-regioizomer fexofenadinre vonatkozott.

Az elsőfokú bíróságon Jessup bírónak azt kellett megállapítania, hogy új-e a lényegileg tiszta fexofenadinre vonatkozó igénypont. A legközelebbi anterioritás ugyanis kinyilvánította az elkülönített vegyületet, azonban nem ismertetett módszert az elkülönített vegyület előállítására. Szakértői bizonyítás alapos megfontolása után Jessup bíró arra a következtetésre jutott, hogy az anterioritás példáiban ismertetett instrukciók követése a fexofenadin és az alábbi képletű vegyület (amely a para-regioizomer fexofenadin meta-regioizomerje) keverékéhez, nem pedig elkülönített fexofenadinhez vezet.

Jessup bíró úgy érezte, hogy őt köti a *Lundbeck v. Alphapharm*, illetve az *Apotex v. Sanofi-Aventis*-ügyben hozott döntés. Ezért megállapította, hogy „a legközelebbi vegyület pontos névvel való kinyilvánítása egy anteriorításban önmagában elegendő az újdonságrontáshoz”, nincs szükség annak bizonyítására, hogy az anterioritás lehetővé teszi az igényelt vegyület előállítását.

A bírónak ez az érvelése ahhoz a szokatlan eredményhez vezet, hogy bár a vonatkozó igénypontok feltalálói tevékenységen alapulnak, nélkülözik az újdonságot. Ezért Jessup bíró megvonta az AMR-szabadalom vonatkozó igénypontjait. Döntése az AMR fellebbezése miatt függőben van.

Ausztria

Az Osztrák Legfelsőbb Bíróság (OLB) 2011. február 16-i döntésében behatóan vizsgálta a gyógyászati termékekre vonatkozó kiegészítő oltalmi tanúsítvány (ergänzendes Schutzzertifikat, eS) jogi hatályait és összefüggését a szabadalmi jogokkal. A bonyolult döntés értékes tájékoztatást nyújt a vonatkozó ideiglenes intézkedési eljárásokról.

A felperes egy 2009. június 1-jén lejáró európai szabadalom tulajdonosa volt. E szabadalom gyógyászati termékére 2014. június 1-jén lejáró kiegészítő oltalmi tanúsítványt (eS2) kapott, amelyet azonban az alperes érvénytelennek tekintett, mert tudomása volt egy másik kiegészítő oltalmi tanúsítványról (eS1), amely az alperes szerint ugyanazon a hatóanyagon alapult. Ezért az alperes azzal érvelt, hogy az eS2-t a gyógyászati termékek kiegészítő oltalmára vonatkozó 469/2009 uniós rendelet alapján nem lehetett volna kiadni.

A szabadalom oltalmi idejének lejárata után az alperes kérte a szabadalom oltalmi ideje alatt elrendelt ideiglenes intézkedés felfüggesztését, azzal érvelve, hogy a szabadalom lejárt, ezért csak az eS2 vonatkozott az ügyre, és azt érvénytelennek kellett tekinteni.

Döntésében az OLB rámutatott, hogy az 1768/92 számú uniós rendelet alapján engedélyezett kiegészítő oltalmi tanúsítványt – átmeneti rendelkezések hiányában – a gyógyászati termékek kiegészítő oltalmára vonatkozó 469/2009 számú uniós rendelet szabályozza. Minthogy azonban egy tanúsítvány elnyerésének feltételeit a megadás időpontjában érvényes jogi helyzet szerint kell meghatározni, a 469/2009 számú uniós rendelet alkalmazása sem előnyt, sem hátrányt nem okoz a kiegészítő oltalmi tanúsítvány tulajdonosa számára.

Az OLB megállapította, hogy egy ideiglenes intézkedésre vonatkozó eljárásban csak korlátozott eszközök állnak rendelkezésre, amelyek nem engedik meg számára, hogy eltérjen egy szabadalom vagy egy kiegészítő oltalmi tanúsítvány érvényességének a feltételezésétől. Ezért a bíróság döntését a kiegészítő oltalmi tanúsítvány érvényességére alapozta. Az alperes nem tudott kielégítő ellenbizonyítékkal szolgálni.

Törvényváltozás folytán egy ideiglenes intézkedés felfüggesztésének feltételeire vonatkozó döntést most az osztrák végrehajtási törvény általános rendelkezései (nem pedig a szabadalmi törvény) szabályozzák. Bár a végrehajtási törvény rendelkezik arról, hogy lehetőség van felfüggesztésre, ha elegendő pénzügyi biztosítékot nyújtanak, az OLB annak a nézetének adott kifejezést, hogy ilyen eszköz szabadalmi (és kiegészítő oltalmi tanúsítványos) ügyekben nem vehető igénybe, mert egy bitorlási ügy folytatásának következményeit nem lehet kellő biztonsággal előre látni.

Brazília

A) A Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) a Global Innovation Index-szel együtt 2011 júniusában azt a tájékoztatást adta, hogy Brazília az innováció területén a tavalyi 60. helyett idén a 47. helyet foglalja el. Ennek eredményeként Brazília megelőzte Oroszországot, Argentínát és Indiát. Az első helyet – három fokozatot ugorva – Svájc foglalja el.

A Brazil Szabadalmi Hivatal elnöke, Jorge Ávila bejelentette, hogy a hivatal a következő két évben további 400 szabadalmi elővizsgálatot kíván felvenni annak érdekében, hogy 2014-re csökkenteni lehessen a vizsgálatlan bejelentések számát. Becslések szerint az új szabadalmi bejelentések száma 2011-ben megközelítőleg 35 000 lesz.

B) Brazília tudományos, technológiai és innovációs minisztere 2011 júliusában részt vett egy braziliai innovációs park létrehozásának aláírási ünnepségén. A parkot a fővárosban, Brazíliában, kb. 15 millió reál (mintegy 8,5 millió dollár) költséggel fogják berendezni.

Dél-Afrika

A most tárgyalt ügy egy borkombinát és egy borexportőr cég közötti vitára vonatkozik a SWARTLAND védjegy használatával kapcsolatban. Swartland egy földrajzi terület Western Cape tartományban, és jól ismert bortermeléséről, ami elsődleges oka lehet egy védjegy-lajstromozás törlésének. Swartlandot az 1989. évi szeszestál-törvény (Liquor Products Act) eredeti bortermelő területnek nyilvánította.

A *Swartland Winery Limited* (SWL) egy 1948-ban alapított bortermelő szövetkezet, amely 1948 óta folyamatosan működik borkombinátként. Az SWL évente körülbelül 18 millió liter bort szerez be a körzet farmjaitól, főleg független farmerektől, és 2004. december 13-án borokra lajstromoztatta a SWARTLAND védjegyet. Ez a terület a XVII. század második felétől kezdve hollandul Het Zwarte Land és ezt követően afrikaansul Swartland (fekete ország) néven ismert a téli eső miatt, amelynek következtében a növények feketére színeződnek. Az SWL bort exportál Európába, főleg Hollandiába, ahol termékeit körülbelül 13 éve nagy mennyiségben értékesítik.

Az *LFE (SA) (Proprietary) Limited* (LFE) egy Dél-Afrikában lajstromozott társaság, amelynek székhelye Somerset Westben (Swartlandon kívül) van, és amely dél-afrikai borokat exportál Európába, főleg Hollandiába. Az LFE úgy döntött, hogy elkezd borait SWARTLAND címkével palackozni.

Az SWL a Felsőbíróságnál (High Court) ideiglenes intézkedés elrendelését kérte az LFE ellen, hogy megakadályozza saját SWARTLAND védjegyének bitorlását. Az LFE ellenkérelemként az SWL lajstromozott védjegyének a törlését kérte. A Felsőbíróság ezt a kérelmet elutasította, ezért az LFE a Legfelsőbb Fellebbezési Bíróságnál (Supreme Court of Appeal) nyújtott be fellebbezést.

Minthogy a főkérelem az SWL védjegylajstromozásának érvényességétől függött, a Felsőbíróság először az ellenkérelemmel foglalkozott. Az LFE azt állította, hogy a SWARTLAND védjegy sebezhető, mert Swartland egy földrajzi terület, és egy ilyen védjegy lajstromozását tiltja a dél-afrikai védjegy törvény 10(2)(b) szakasza. A 10. szakasz azonban egy olyan cikellyel végződik, amely megállapítja, hogy egy védjegy lajstromozását nem lehet elutasítani a (2) bekezdés rendelkezései alapján, ha a lajstromozás vagy a lajstromból való törlés kérelmezésének időpontjában a védjegy használat folytán megkülönböztetőképeségre tett szert.

A Felsőbíróság és a Legfelsőbb Fellebbezési Bíróság véleménye szerint az SWL bizonyította, hogy védjegye képessé vált megkülönböztetésre 60 éves, borkombinátként való működése és ebben az időszakban a SWARTLAND védjegy használata alapján. Az SWL arra is utalt,

hogy számos díjat nyert és komoly hírnévre tett szert, védjegyét pedig termékeivel társítják. Másik borkombinát nem használta a Swartland szót cégnevében, és azt nem iktatta be borainak nevébe. Ezeket az állításokat az LFE sem vonta kétségbe.

Az SWL fényképeket mutatott be 1969-ben és 1972-ben előállított borospalackjairól, amelyeken a SWARTLAND védjegy szerepel. A SWARTLAND védjegy használatát Hollandiában eskü alatti nyilatkozattal támasztotta alá, amelyet az SWL hollandiai elosztási igazgatója írt alá.

A Felsőbíróóság megállapította, hogy az SWL bizonyította: védjegye képessé vált a védjegytvény 9. szakasza szerinti megkülönböztetésre a használat eredményeként.

Az LFE törlési keresetének második oka a védjegytvény 10(12) szakaszán alapult, amely szerint egy védjegy nem lajstromozható és visszavonható, ha törvényellenes. Az LFE arra is hivatkozott, hogy a védjegy lajstromozása ütközött a védjegytvény 11(3)(a) szakaszába, amely szerint felhatalmazás nélkül nem lehet egy bor eredetmegjelölését használni boreladással kapcsolatban. Minthogy a Swartlandként ismert terület a szeszestál-termelési törvény és az azt megelőző, 1975. évi törvény alapján termelési területként lett kijelölve, a SWARTLAND védjegy használata nyilvánvalóan törvényellenes.

Az SWL azonban rámutatott a védjegytvény 11(6) szakaszára, amely megállapítja, hogy e szakasz rendelkezései nem értelmezhetők a védjegy használatának korlátjaként. Minthogy az SWL által előadott tények bizonyítják, hogy a SWARTLAND védjegy az említett törvényszakasz hatálybalépésének időpontjában, tehát 1990. július 1-jén már megalapozott lajstromozatlan védjegy volt, a bíróság elutasította az ellenkeresetet.

A fentieknek megfelelően a Felsőbíróóság a védjegylajstromozást érvényesnek tekintette, amely nem törölhető, megerősítette az ideiglenes intézkedést, és végleges eltiltást rendelt el.

A Legfelsőbb Fellebbezési Bíróság döntése szerint a Felsőbíróóság megalapozottan utasította el az ellenkeresetet, és az LFE-t kötelezte a perköltségek viselésére.

Dél-Korea

2011. július 1-jei hatállyal módosították a dél-korai szabadalmi törvényt, kiegészítve annak 42., 62. és 133. szakaszát.

Az újonnan beiktatott 42(3)(ii) szakasz szerint olyan személynek, aki találmányi szabadalmat akar kapni, a bejelentés leírásában ismertetnie kell a találmányra vonatkozó technika állását.

Az újonnan beiktatott 62(2) szakasz szerint a leírásban a technika állásának a hiánya nem képezheti az alapját a szabadalmi bejelentés benyújtása után egy harmadik fél által kérelmezett elutasításnak.

Az újonnan beiktatott 133(1)(i) szakasz szerint a leírásban a technika állásának a hiánya nem alapolozhat meg engedélyezett szabadalom elleni megsemmisítési keresetet.

A törvénymódosítás fő oka az volt, hogy a technika állásának a leírásban való ismertetése megkönnyíti a találmány műszaki jellemzőinek megértését, de ezt az ismertetést a Szabadalmi Együttműködési Szerződés is előírja.

Ecuador

2000. december 1-jétől kezdve Ecuador volt az egyetlen ország az Andok Közösségben, amely védjegybejelentések esetén még engedélyezett harminc nap hosszabbítást a felszólalások benyújtására. Ezt a lehetőséget azonban az ecuadori Szellemitulajdon-védelmi Intézet 2011 júliusában megszüntette, aminek egyrészt az az oka, hogy az Andok Közösségre vonatkozó törvények magasabb rendűek, mint az ecuadori nemzeti törvények, másrészt ezzel a rendelkezéssel gyorsítani kívánták a védjegy-lajstromozási eljárást.

Egyesült Királyság

Giorgio Armani (Armani) 2007 márciusában nemzetközi védjegybejelentést nyújtott be az Egyesült Királyság megjelölésével az AX szövedjegyre a ruhákat, cipőket és fejkendőket magában foglaló 25. áruosztályban. A Sunrich Clothing Limited (Sunrich) felszólalt azon az alapon, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy megtévesztően hasonlít saját AXE védjegyéhez a 25. áruosztályban férfi és fiú ruházati cikkekre. Az ügyintéző elővizsgáló helyt adott a Sunrich felszólalásának, ami ellen Armani a Felsőbírósághoz (UK High Court) nyújtott be fellebbezést, arra hivatkozva, hogy a védjegyek nem tekinthetők megtévesztően hasonlóknak, és nem tisztességes a felszólalást a 25. áruosztály valamennyi ruházati cikkére kiterjeszteni, mert az ő lajstromozása a 25. áruosztályban női és gyermekruházatokra, cipőkre és fejkendőkre is kiterjed.

A Felsőbíróság 2010. november 16-i döntésével fenntartotta a hivatali határozatot, de megállapította, hogy az nem korlátozta a felszólalást a 25. áruosztály egy alcsoportjára. A Felsőbíróság visszautalta az ügyet a hivatalnak, hogy az egyensúly kedvéért Armani módosíthassa leírását.

Egyiptom

SmithKline Beecham 2001. augusztus 8-án gyógyszer tárgyú szabadalmi bejelentést nyújtott be az Egyiptomi Szabadalmi Hivatalnál, amelyet az a vizsgálat után elfogadott. Ezt a tényt publikálták a szabadalmi közlönyben, és ez ellen felszólalt az egészségügyi miniszter. A bíróság 2011. január 15-én elutasította a felszólalást, és a hivatalt utasította a szabadalmazási eljárás folytatására.

Európai Általános Bíróság

A) A *Lindt & Sprüngli AG* (Lindt) cég egyike a világ leghíresebb csokoládégyártóinak. A most tárgyalta ügy 1945-ben Zürichben kezdődött, amikor a Lindt húsvét táján világszerte elkezdte árusítani a nyakán piros szalagot és kis csengőt viselő húsvéti arany csokoládényuszikat.

2004-ben a Lindt az említett arany csokoládényuszikra háromdimenziós védjegy lajstromozása iránti kérelmet nyújtott be a Belső Piaci Harmonizációs Hivatalnál (Office for Harmonization in the Internal Market, BPHH). A BPHH azonban elutasította a kérelmet arra hivatkozva, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy nélkülözi a megkülönböztetőképességet, és a használat által sem szerzett ilyen tulajdonságot. A Lindt megfellebbezte ezt a döntést, de a BPHH fellebbezési tanácsa sem változtatott a hivatali döntésen.

Ezután az ügy az Európai Általános Bírósághoz (European General Court, EGC) került, amely azonban elutasította a keresetet, és 2010. december 17-i döntésével megerősítette a tanács döntését, megállapítva, hogy egy 3D védjegy megítélésekor ugyanazokat a szempontokat kell alkalmazni, mint egy ábrás vagy egy szövegdjegy esetében, azzal az eltéréssel, hogy a 3D védjegy esetében azt is fontolóra kell venni, hogy a csomagolás alakja lényegileg eltér-e az áru tárgyának alakjától vagy – miként az adott esetben – közeli a csokoládé alakjához. A megkülönböztetőképesség annál kevésbé valósul meg, minél jobban hasonlít a csomagolás alakja magának az árunak az alakjához. Az ülő nyuszi alakja jellemző a csokoládényuszikra, és ezért az utóbbi nélkülözi a megkülönböztetőképességet. Másrészt aranyfóliát más csokoládé-tárgyak bevonására is használnak, így erre sem lehet megkülönböztetőképességet alapozni.

Jelenleg Németországban van lajstromozva a jól ismert 3D csokoládényuszi védjegy, ami-re a Lindt is hivatkozott az EGC előtt. Ez a lajstromozás azonban – miként az EGC megjegyezte – nem köti az Európai Bíróságot. Ezután a Lindt arra hivatkozott, hogy a védjegy megkülönböztetőképességre tett szert három EU-tagállamban, amit azonban a GC nem talált elegendőnek. Így most a legtöbb európai gyártó előállíthat és forgalmazhat aranyfóliával bevont csokoládényuszikat. A 3D csokoládényuszi németországi lajstromozását az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle előző számában ismertettük.

B) A *Deutsche Steinzeug Cremer & Breuer AG* (Cremer) a BPHH-nál kérelmet nyújtott be a CHROMA védjegy lajstromozása iránt. A kérelmet a BPHH azon az alapon utasította el, hogy a fürdőszobai kerámiákra lajstromoztatni kívánt szó görögül „szín”-t jelent, így a termékekre nézve deskriptív, különösen Görögországban és Cipruson, emellett a közösségi védjegyrendelet (KVR) 7(1)(c) és 7(1)(b) cikke szerint nélkülözi a megkülönböztetőképességet.

A BPHH fellebbezési tanácsa egyetértett ezekkel az elutasítási érvekkel. Emellett a tanács a KVR 7(2) cikkére is hivatkozott, amely szerint a lajstromozási akadály akkor is érvényes, ha az Európai Uniónak csupán egy részében áll fenn. A közösségi védjegyek a teljes Európai Unióban oltalmat nyújtanak; ha azonban a védjegy akár egyetlen államban alkalmatlan az oltalomra, ez a védjegyet lajstromozhatatlanná teszi az EU teljes területén.

Az EGC 2010. december 16-i döntése helybenhagyta a tanács döntését.

Európai Bíróság

A *Chronopost* beperelte a *DHL Express France*-t (DHL) internetalapú szállítási szolgáltatásokra lajstromozott *WEBSHIPPING* közösségi védjegyének bitorlása miatt Franciaországban, és a döntést nem csupán Franciaország, hanem a teljes Európai Unió területére vonatkozólag kérte. Amikor az ügy eljutott a francia Felsőbírósághoz (Cour de Cassation), ez a következő kérdéseket intézte az Európai Bírósághoz (European Court of Justice, ECJ).

„1. A 40/94 számú közösségi védjegyrendelet 98. szakaszát úgy kell-e értelmezni, hogy egy közösségi védjegy bíróság által elrendelt tiltás a törvény erejénél fogva az Európai Unió teljes területére érvényes?

2. Ha nem, jogosult-e ez a bíróság ezt a tiltást egyéb olyan államok területére is alkalmazni, amelyekben a bitorlást elkövetik vagy azzal fenyegetnek?”

Az ECJ 2011. április 12-i döntése a következő választ adta.

„Az 1993. december 20-i, 40/94 számú tanácsi rendeletet, amelyet módosított az 1994. december 22-i, 3288/94 számú tanácsi rendelet, úgy kell értelmezni, hogy egy olyan közösségi védjegy bíróság által elrendelt tiltás, amelynek a hatásköre e rendelet 93(1)–(4) szakaszain alapszik, egy közösségi védjegy további bitorlása vagy bitorlással való fenyegetése ellen általában kiterjed az Európai Unió teljes területére.”

Európai Bizottság

Az Európai Bizottság 2009 novemberében megbízást adott a Max Planck Intézetnek (Max Planck Institut) az európai védjegyrendszer tanulmányozására. Ennek alapján az intézet 2011. február 15-én végleges jelentést készített „Tanulmány az európai védjegyrendszer általános működéséről” címmel.

A tanulmányt az intézet nemzeti védjegy hivatalokkal készített széles körű interjúk és számos érdekelt szervezet által adott vélemény, az „Allensbach Demoszkópiai Intézet” által a közösségi védjegyrendszer használóinak körében végzett felmérés és a Müncheni Egyetem „INNO-tec” nevű intézete által készített gazdasági tanulmány figyelembevételével készítette. A tanulmány átfogó elemzése a jelenlegi európai védjegy törvénynek és -gyakorlatnak, és javaslatokat tartalmaz azok korszerűsítésére, továbbá a közösségi védjegyrendelet és irányelv módosítására.

A tanulmányt dr. Annette Kur és dr. Roland Knaak készítette.

Európai Szabadalmi Hivatal

A) A T 784/06 számú döntés alapját képező szabadalomban az 1. igénypont egy öt lépést felölelő eljárásra irányul, amellyel egy biológiai mintából származó genetikai anyagban egy locuson meg lehet határozni a genotípust. Az A lépésben az anyagot egy első reakcióérték

meghatározása céljából reagáltatják. A B–E lépésben különböző gondolati tevékenységeket hajtanak végre, amelyek matematikai módszerek alkalmazásán alapulnak. Az igényelt eljárást ezért műszaki és nem műszaki jellemzők keverékeként határozták meg.

A tanács az állandó joggyakorlatra (G 3/08, T 154/04, T 931/95, T 641/00) utalt, amely szerint a feltalálói tevékenység megítéléséhez csak azokat a jellemzőket kell figyelembe venni, amelyek hozzájárulnak az igénypont tárgyának műszaki jellegéhez. A tanács az igényelt eljárás kapcsán nem tudott olyan összefüggést megállapítani az A lépés műszaki tevékenysége és a B–E lépés gondolati tevékenységei között, amely konkrét műszaki eredményhez vezetett volna. Így a tanács a B–E lépést nem vette figyelembe a feltalálói tevékenység megítélésakor, és ezért az A lépés alapján tagadta a feltalálói hozzájárulás meglétét.

B) A T 512/07 számú ügyben a fellebbező fél átfogó változtatásokat végzett a bejelentési iratokban. A tanács szerint bizonyos körülmények között az igénypontok megváltoztatása útján el lehet hárítani az ESZE/1973 83. szakaszán alapuló kifogásokat, mert ezzel a „találmány” a 83. szakasznak megfelelően úgy változtatható meg, hogy megvalósítása már nem függ a bejelentés nem kellően kinyilvánított szempontjaitól. Az ilyen kifogásokat azonban nem lehet a leírás és a rajzok megváltoztatásával hatálytalanítani, mert a módosítás új tárgy beiktatását eredményezné a bejelentés eredetileg benyújtott szövegébe. Az igényelt vitás tárgyat általában az eredetileg benyújtott bejelentési iratok alapján kell az ESZE/1973 83. szakaszának kielégítése szempontjából vizsgálni.

C) A T 809/07 számú döntés szerint ha az igénypontok megkívánják, hogy egy meghatározott célt el kell érni (a vizsgált esetben: hogy egy paraméter meghatározott értéke alatt kell maradni), nincs biztosítva a találmány ESZE 100.b) szakasza szerinti megvalósíthatósága, ha a szabadalom a szakember számára nem ad olyan utalást, amely lehetővé tenné, hogy ezt a célt túlzott mértékű kutatási munka nélkül a kiviteli példák körén kívül is elérje.

D) A T 1796/07 számú ügy alapját képező bejelentés tárgya a biorezonancia területére esik. A tanács elutasította a szabadalom megadására irányuló kérelmet, mert nem volt bizonyítva a megvalósíthatóság. A fellebbezési tanácsok joggyakorlata szerint nem lehet megvalósíthatóságról beszélni, ha a tanítás egy spekulatív kívánságot tartalmaz, amely az ok és a hatás között felismerhető okozati összefüggés hiányában nem teszi lehetővé, hogy a találmánnyal megismételhető módon lehessen elérni a kívánt műszaki hatást. Ezen túlmenően az ESZE 83. szakasza szerint a kinyilvánítás megítélésakor az ESZE 52(1) szakasza alapján a találmány fogalmát kell alapul venni, amely előírja, hogy a találmánynak a technika egy területére kell esnie; ennek következtében egy, az elismert természeti törvényekbe ütköző tanítás nem valósítható meg, mert a technika a természeti törvények követésén alapszik (lásd a T 1329/07 számú döntést is).

E) A T 491/08 számú döntésben a tanács megállapította, hogy mivel jellegzetesen nehéz dolog egy vegyületnek gyógyszerként való elismerését megszerezni (ami évekig tartó kísérletekkel és magas fejlesztési költségekkel jár), ezért a szabadalmi rendszer nem kíván abszolút bizonyítékot arról, hogy a vegyület gyógyszerként engedélyezve van, amikor a vegyüle-

tet mint szabadalmat igénylik. A szabadalmi bejelentésben azonban némi tájékoztatást kell adni például olyan kísérletek alakjában, amelyekből kitűnik, hogy az igényelt vegyület az igényeknek megfelelő adagolás esetén közvetlenül hat egy anyagcsere-folyamatra, amely sajátságosan részes a vonatkozó betegségben, ahol ez a folyamat vagy a technika állásából ismert, vagy pedig magában a bejelentésben ismertetve van. Ilyenkor utólag publikált dokumentumok figyelembe vehetők bizonyító anyagként, azonban csak a bejelentésben szereplő olyan eredmények alátámasztására, amelyek a hatóanyagnak gyógyszerként való felhasználására vonatkoznak, és nem arra, hogy a kielégítő kinyilvánítást bizonyítsák.

A tanács szerint abból az előfeltételből indulnak ki, hogy egy szabadalmi bejelentés tárgyát képező találmány általában olyan érthetően és teljesen van kinyilvánítva, hogy egy szakember meg tudja valósítani. Azoknak az érveknek és bizonyító anyagoknak a súlya, amelyek ahhoz szükségesek, hogy ennek a feltételezésnek ellentmondjanak, attól függ, hogy ezek milyen erősek. Erős előfeltételezés megalapozottabb érveket és bizonyító anyagot kíván, mint egy gyenge (támaszkodva a T 63/06 számú döntésre).

F) Ha egy szakember abba a helyzetbe kerül, hogy a találmányt meg kell valósítania, és az egyik példa megvalósítása elegendő ahhoz, hogy azonosítani lehessen egy paraméterérték mérésére szolgáló eljárást, nem lehet szó nem kielégítő leírásról, mert egy ilyen azonosítási eljárást nem lehet elfogadhatatlan ráfordításnak tekinteni (T 641/07). A tanács azt a felfogást képviselte, hogy analóg módon egy hasonló esethez a T 485/00 számú döntésben, egy ilyen felülvizsgálati eljárást nem lehet elfogadhatatlan ráfordításként megjelölni, ha egy paraméter mérésére szolgáló eljárás azonosításához elegendő a megtámadott szabadalom egy példájának a megvalósítása és a kapott paraméterértéknek a szabadalomban leírt értékkel való összehasonlítása a szakember által.

A T 1404/05 számú ügyben a tanács megállapította, hogy az ESZE/1973 100.b szakasza szerint egy igénypont kifogásolható, ha határozatlanul van megszövegezve, és több értelmezési lehetőséget hagy nyitva, és ha az egyik ilyen értelmezés esetén az igényelt tárgy egy része nincs kielégítően leírva ahhoz, hogy meg lehessen valósítani. E kifogás elhárítása érdekében az igénypontot kimondottan az egyik értelmezésre kell korlátozni, amely a határozatlan igénypont-szövegezés szerint is lehetséges, azonban az ESZE/1973 100.b szakasza szerint nem kifogásolható. Önmagában az a tény, hogy a leírásban ez az utóbbi értelmezés világosan a szándékoltként van jellemezve, nem jelenti azt, hogy az igénypontot erre az értelmezésre korlátozottan kell kezelni. Az ESZE/1973 69. szakaszának és az ahhoz tartozó jegyzőkönyvnek támogatnia kell a szabadalomtulajdonost abban, hogy tágabb igénypont-értelmezést követhessen, mint amit a szöveg talán alátámaszt, és a jogalkotó sem gondolt az oltalmi kör szűkítésére.

A tanács szerint a T 313/07 számú ügyben a fellebbezőnek/felszólalónak az ESZE/1973 100.b szakaszán alapuló kifogása inkább azon a megfontoláson alapulhatott, hogy létezhetnek olyan termékek, amelyek – bár egy másik eljárással lettek előállítva – azonosak lehetnek az eljárással meghatározott 1. termékigénypont szerintiekkel. Az ilyen megfontolásokat

azonban nem lehet az ESZE/1973 83., illetve 100.b szakasza szerint értelmezni. Ha ugyanis valóban létezne ilyen termék már a vizsgált szabadalom bejelentési, illetve elsőbbségi napja előtt, azt az ESZE 54. szakasza szerint kellene figyelembe venni. Ebben az esetben az igénypont „product-by-process” jellemzője már nem lenne újdonságot megalapozó jellemző. Amennyiben egy ilyen termék csak a vizsgált szabadalom bejelentési, illetve elsőbbségi napja után lenne a nyilvánosság számára hozzáférhető, ennek a szabadalom tényleges megsértése lehetne a következménye, azonban nem lehetett várni, hogy az Európai Szabadalmi Hivatal erről döntsön a felszólalási eljárásban.

Finnország

A finn parlament ratifikálta Finnország csatlakozását a Londoni Egyezményhez. Ennek megfelelően az egyezmény Finnországban 2011. november 1-jén lépett hatályba olyan európai szabadalmak finnországi érvényesítése kapcsán, amelyeknek az engedélyezését 2011. november 1-jén vagy azt követően publikálták.

Érdekes változás a finn szabadalmi törvényben, amely szintén november 1-jén lépett hatályba, hogy a finn szabadalmi bejelentéseket angol nyelven is be lehet nyújtani, és az ilyen szabadalmak engedélyezési eljárása is angol nyelven történik. Csupán az igénypontokat kell lefordítani finn nyelvre.

Franciaország

A 2000. évi Európai Szabadalmi Egyezmény (European Patent Convention, EPC 2000) 53(c) cikke szerint [EPC/1973, 53(4) cikk] nem adható szabadalom az emberi vagy állati testen sebészeti vagy gyógyászati és diagnosztikai módszerekkel végzett kezelési eljárásokra, de ez a rendelkezés nem alkalmazható e módszerek használatánál alkalmazott termékekre, különösen anyagokra vagy készítményekre. Az EPC/2000 54(5) cikke szerint szabadalom adható bármilyen anyagra vagy készítményre, amely már ismert a szakmában, vagy az EPC/2000 53(c) cikkének hatálya alá eső orvosi kezelésben az első alkalmazásra, feltéve, hogy az ilyen alkalmazás nem tartozik a technika állásához.

Az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) Kibővített Fellebbezési Tanácsa G2/08 számú döntésében arra következtetett, hogy nincs ok egy ismert gyógyszer új dózistartományából álló vonást másképp kezelni, mint az esetjogban elismert bármilyen egyéb sajátos alkalmazást, így például egy új adagolási módot vagy egy eltérő pácienscsoport kiválasztását. Ezért a dózistartomány-igénypontok szabadalmazhatók az Európai Szabadalmi Egyezmény szerint.

A Merck 1994. október 11-én benyújtott, EP 0 724 444 számú szabadalma androgén kopaszság (alopécia) kezelési módszerére vonatkozott 5alfa-reduktáz inhibitorokkal. Az 1. igénypont szövege a következő:

„17 β -(N-terc-Butilkarbamoil)-4-aza-5-alfa-androszt-1-én-3-on [finaszterid] alkalmazása olyan orálisan adagolható gyógyszer előállítására, amely felhasználható androgén alopecia [kopaszság] kezelésére egy személynél, és ahol a dózismennyiség körülbelül 0,05–1,0 mg”.

Ez egy jellegzetes „svájci típusú” igénypont, amelyet az eredeti Európai Szabadalmi Egyezmény szerint engedélyeztek egy ismert vegyület második vagy további orvosi alkalmazásának igénylésére. Az EPC/2000 bevezetésekor, 2007 decemberében ezt a szövegezést megváltoztatták, és most egyszerűen igényelhető az ismert vegyület egy bizonyos betegség kezelésében való alkalmazásra. Az egyetlen érdekes része a fenti igénypontnak, hogy a technika állásától nem a kezelendő betegséggel (vagyis a további orvosi felhasználással), hanem csupán egy bizonyos adagolási tartomány meghatározásával különbözik.

Az izlandi *Actavis* cég kérte a Párizsi Felsőbírást (Tribunal de grande instance de Paris – TGIP), hogy nyilvánítsa az EP 0 724 444 számú európai szabadalom francia részének 1., 2. és 3. igénypontját érvénytelennek ipari alkalmazhatóság, újdonság és feltalálói tevékenység hiánya miatt.

Mint ahogy a Merck már 1985-ben benyújtott egy szabadalmi bejelentést, amely kinyilvánította a finaszterid használatát olyan vegyületként, amellyel kezelni lehet hiperandrogén állapotokat orális vagy helyi adagolás útján, a bíróság azon a véleményen volt, hogy valójában az 1. igénypont tárgya csak egy sajátos dózistartomány miatt minősíthető újnak. Emellett a Merck benyújtott egy másik szabadalmi bejelentést is, amely kinyilvánította a finaszterid helyi adagolás útján történő alkalmazását androgén kopaszság (egy hiperandrogén állapot) kezelésére. Így arra kellett következtetni, hogy a finaszterid alkalmazása androgén kopaszság gyógyszereként már a technika állásához tartozott az EP 0 724 444 számú szabadalom benyújtása előtt. Így mind a hatóanyag, mind annak alkalmazása egy sajátos betegség (androgén alopecia) kezelésére nélkülözte az újdonságot. Ezért csupán a hatóanyag dózistartománya, amely 0,05–1 mg volt, tehetette az igénypont tárgyát újjá a technika állásából már ismert 5 mg-tól 2 g-ig terjedő dózistartományhoz viszonyítva.

A TGIP ezután azt vizsgálta, hogy egy dózistartományra vonatkozó igénypont második gyógyászati felhasználásnak tekinthető-e vagy sem.

Miként a Párizsi Felsőbíróság megjegyezte, egy dózis vagy egy kezelési tartomány meghatározása egyike a szükséges lépéseknek, amelyek lehetővé teszik az orvos számára, hogy döntsön az alkalmazandó kezeléstről, és az említett dózis az egyik eleme a tényleges gyógyászati eljárásnak. Valójában a Francia Fellebbezési Bíróság korábban a következő módon határozott meg egy gyógyászati kezelési módszert: „Egy szakember által végzett ésszerű, következetes és egymáshoz kapcsolódó eljárások sorozata, amelynek célja, hogy felfedjenek eszközöket olyan tünetek vagy rendellenességek megelőzésére, kezelésére, enyhítésére vagy megszüntetésére, amelyek emberi vagy állati test betegségéből vagy működési zavarából származnak, vagy azok gyógyítását célozzák. (Párizsi Fellebbezési Bíróság, 4. Tanács, 1997. október 29.)

Ez arra a következtetésre vezette a Párizsi Felsőbírárságot, hogy egy sajátos dózistartomány kiválasztása nem orvosi alkalmazás, hanem részét képezi a tényleges gyógyászati eljárásnak, amely az EPC 53(c) cikke szerint ki van zárva a szabadalmazhatóságból. Ilyen vonatkozásban megállapította: „A dózistartomány olyan tényező, amelyet a gyakorló orvosnak feladata meghatározni gyógyászati ténykedése során olyan módon, hogy ütközteti elméleti tudását a betegségek és a gyógyszerek területén sok egyéb tényezővel (így a páciens korával, súlyával és nemével, a betegség történetével és egyéb betegségekkel, a követett egyéb kezelésekkel), amelyek meghatározzák páciensének sajátos esetét.

Emellett a bíróság hangsúlyozta, hogy a gyógyszerekhez mellékelt szórólapokon ajánlott gyógyszerdózisok csupán jelzésértékűek, és a gyógyászati megközelítés során csupán az orvosnak van joga előírni az egyes pácienseknél alkalmazandó dózist.

2010. szeptember 28-i döntésében a Párizsi Felsőbírárság megállapította, hogy egy dózistartomány valójában egy kezelési módszer, és mint ilyen az EPC/2000 53(c) cikke szerint ki van zárva a szabadalmazhatóságból.

A bíróság megállapította továbbá: „Következésképp lehetséges szabadalmaztatni egy gyógyszert egy első és azután egy második betegség kezelésére, de nem egy dózist, amely alkalmas ezeknek a betegségeknek a kezelésére, mert így járva el megkísérelnénk szabadalmaztatni egy gyógyászati eljárást, amely ki van zárva a szabadalmazásból”.

Így a francia bíróság szembemegy az ESZH Kibővített Fellebbezési Tanácsának G2/08 számú döntésével, amely nyilvánvalóan megerősíti a dózistartományra vonatkozó igénypontok szabadalmazhatóságát. Eljárását azzal a megállapítással igazolja, hogy – ellentétben az Európai Bírósággal – az ESZH Kibővített Fellebbezési Tanácsa nem egy olyan európai bíróság, amely a tagállamokat kötő döntéseket hoz. Valójában nem szokatlan, hogy az Európai Szabadalmi Egyezmény tagállamainak nemzeti bíróságai saját joggyakorlatukat követik, és figyelmen kívül hagyják döntéseit.

A Merck EP 0 724 444 számú szabadalmát más európai országokban is megtámadták, és miként várható, az ügyek kimenetele eltérő volt. Például az Egyesült Királyságban a szabadalom ellen szintén érvénytelenítési keresetet nyújtottak be, és a Fellebbezési Bíróság (Court of Appeal) 2008. május 21-én hozott döntésében fenntartotta a szabadalmat, megállapítva, hogy a dózistartományhoz tartozó tárgy szabadalmazható, mert új és nem kézenfekvő. A Német Szabadalmi Bíróság (Bundespatentgericht) előtt lefolytatott párhuzamos eljárásban 2008. június 26-án az a döntés született, hogy a dózistartományra vonatkozó igénypont szabadalmazhatónak tekinthető, azonban a megtámadott szabadalom igénypontjai újdonsághiány miatt érvénytelenek.

India

A *Pfizer Products, Inc.* (Pfizer) egyik legjobban forgalmazott terméke a köhögés elleni COREX szirup. A COREX védjegyet a Pfizer 1963-ban lajstromoztatta Indiában. A *Stallion*

Laboratories (Stallion) SOREX névvel gyártott és forgalmazott egy köhögés elleni szirupot. Ezért a Pfizer beperelte a Stallion ügyvezető igazgatóját, Vijay Shahot, és annak a SOREX termék gyártásától való eltiltását kérte. Válasziratában Vijay Shah rámutatott a COREX és a SOREX név közötti színbeli és kivitelezésbeli különbségekre, és közölte, hogy a gyártást 2007 júliusában leállította.

A Pfizer a két védjegy közötti erős szerkezeti, vizuális és hangzási hasonlóságra hívta fel a figyelmet.

A Delhi Felsőbíróóság (Delhi High Court) 2010. november 29-i döntésében megállapította, hogy az eltérések nem elegendőek ahhoz, hogy az átlagos fogyasztó kellő mértékben különbséget tudjon tenni a két védjegy között. Tekintetbe véve, hogy a köhögés elleni szirupokat nagy mennyiségben árusítják recept nélkül, és hogy a védjegyek hasonlósága különösen kisvárosokban és falvakban félrevezetheti a fogyasztókat, a felsőbíróóság helyt adott a Pfizer keresetének. Egyúttal Vijay Shahot kismértékű kártérítés fizetésére is kötelezte.

Indonézia

Az olasz SPARCO, S.r.l. (Sparco) 1997-ben a Jakartai Kereskedelmi Bíróságnál kérte egy indonéz üzletember ábrás SPARCO védjegyének törlését azon az alapon, hogy az alperes rosszhiszeműen és szándékosan utánozza az ő SPARCO védjegyét a 25. áruosztály azonos áruival kapcsolatban. A Sparco arra is hivatkozott, hogy védjegye megegyezik cégnevével is.

Az alperes tagadta a Sparco állításainak megalapozottságát arra hivatkozva, hogy a SPARCO védjegyet 1988. január 27-én lajstromoztatta Indonéziában. Arra is hivatkozott, hogy a „sparco” szót ő találta ki, és arra szerzői jogi védelmet is kapott.

A bíróság elismerte a Sparco tulajdonjogát a SPARCO védjeggyel kapcsolatban, sőt a védjegyet jól ismertként is elismerte. Minthogy úgy ítélte meg, hogy a két védjegy lényegileg hasonló, és mindkettőt azonos árufajtákon alkalmazzák, elrendelte az alperes védjegyének törlését.

Az alperes a Legfelsőbb Bíróságnál nyújtott be fellebbezést, alapvetően arra hivatkozva, hogy az ábrás SPARCO védjegyet korábban lajstromoztatta, és hogy a Jakartai Kereskedelmi Bíróságnak nem volt elegendő oka arra, hogy a Sparco védjegyét jól ismertnek nyilvánítsa.

A Legfelsőbb Bíróság helyt adott az alperes fellebbezésének, és megváltoztatta a Jakartai Kereskedelmi Bíróság döntését, mert megállapította, hogy a Sparconak nem volt jogi alapja ahhoz, hogy kétségbe vonja az alperes által lajstromoztatott védjegy érvényességét. A Sparco ugyanis Indonéziában nem lajstromoztatta a SPARCO védjegyet, amely így nem állt oltalom alatt.

Döntésének meghozatalakor azonban a Legfelsőbb Bíróság nem vette figyelembe, hogy a felperes valójában már lajstromoztatta Indonéziában a kérdéses védjegyet, aminek alapján a védjegy törvény 56(3) szakasza szerint jogosult volt az alperes védjegyének törlését kérni.

Ezért a Sparco rendkívüli kérelmet nyújtott be a Legfelsőbb Bírósághoz döntésének megváltoztatása iránt. Ennek alapján az elismerte saját döntésének hibáját, és elrendelte az alperes ábrás SPARCO védjegyének törlését a védjegylajstromból.

Izrael

A) A roziglitazon-maleát egy szabadalmazott gyógyszer, amelyet II-es típusú diabétesz kezelésére használnak, és amelyet saját szabadalma alapján a SmithKline Beecham (SKB, jelenleg GlaxoSmithKline) gyárt. Amikor az izraeli *Unipharm* és *Trima* cég gyártani kezdte a roziglitazon generikus változatát, az SKB a bíróságnál ideiglenes intézkedés elrendeléséért folyamodott, és kártérítés megítélését is kérte.

Az Unipharm és a Trima azzal védekezett, hogy a 106 904 számú kérdéses izraeli szabadalom, amely a 9218830/9 számú korábbi angol szabadalom elsőbbségét igényli, érvénytelen, mert a szintén az SKB által benyújtott, 0306228 számú korábbi európai szabadalom ismeretében nélkülözi az újdonságot és a feltalálói tevékenységet. Az európai szabadalmat a vitatott szabadalom elsőbbségi időpontja előtt publikálták.

Az elsőfokú bíróság úgy találta, hogy az Unipharm és a Trima által gyártott generikus roziglitazon termék bitorolta az izraeli szabadalmat. Az eladások hiánya a tisztességtelen kereskedést és a kártérítést időszerütlenné tette.

A döntés ellen az Unipharm és a Trima fellebbezett az Izraeli Legfelsőbb Bíróságnál. Fellebbezésükben arra hivatkoztak, hogy az elsőfokú bíróság helytelenül állapította meg, miszerint az újdonság és a feltalálói tevékenység megléte miatt nem kell tárgyalni azt a kérdést, hogy a vitatott szabadalom kiválasztási szabadalom volt-e. Érvelésük szerint bár elkülönítettek egy előnyös sôt, azt nem lehet felhasználni az oltalmi időnek a korábbi szabadalom lejáratát követő időpontján túli meghosszabbítására. Azzal is érveltek, hogy hiányos a szabadalomban foglalt kitanítás. Végül rámutattak, hogy bár a roziglitazon-maleátról az SKB azt állította, hogy az jobb volt egyéb sóknál, ezt az állítást nem támasztották alá bizonyítékkal.

Az Izraeli Legfelsőbb Bíróság emlékeztette a feleket arra, hogy nem bírálja felül az elsőfokú bíróság ténybeli állításait, hanem csupán jogi felülvizsgálatot végez. Megállapította, hogy még ha az 1. igénypontot érvényteleníteni kellene is, a függő 4. igénypont, amely a roziglitazon-maleátra vonatkozik, saját érdeme alapján fennmaradhatna, ha bebizonyosodik, hogy új, és feltalálói tevékenységen alapszik, amit a leírás nagymértékben alátámaszt. Az elsőfokú bíróságra mély benyomást gyakoroltak a szabadalmas tanúi és az a tény, hogy az alperes tanúja elismerte a roziglitazon-maleát újdonságát. A szabadalmas bizonyítani tudta, hogy kutatási programjában próbálkozással módszert alkalmazott, és egyéb sokat, így a hidrokloridot alkalmasabbnak tekintette a maleátnál, ami miatt majdnem feladta a kísérletezést. Ez arra enged következtetni, hogy a kiválasztott só nem volt kézenfekvő. A legfelsőbb bíróság rámutatott, hogy a korábbi szabadalom sehol sem említi a roziglitazon-maleátot, hanem bázikus sókat ismertet, míg a vizsgált találmány savas sóra vonatkozik, és

minthogy a roziglitazon-maleát megjavult hatékonyságot, nagyobb oldhatóságot és stabilitást mutat, ezért újnak és feltalálói tevékenységen alapulónak minősül.

A bíróság arra is rámutatott, hogy a szabadalmazott só könnyű lemásolása a versenytársak által a szabadalmi leírás elolvasása alapján annak bizonyítéka, hogy a leírás kellő mértékben ad kitanítást a találmányról.

A bíróság a szabadalmas javára 60 000 NIS (körülbelül 17 500 USD) kártérítést is megítélt.

B) A *Night Sleep Center Plus Ltd.* (NSCP) DR. RELAX névvel árusít Izraelben ágyakat. Két másik ágygyártó cég, a *Relaxon (Israel) the Best Furniture in the World Ltd.* (Relaxon) és a *The Center for Health Ltd.* (CFH) védjegybitorlásért beperelte az NSCP-t a RELAXON, illetve a DR. GAV védjegyre hivatkozva (a héber „gav” szó hátat jelent).

Ofer Grushkopf, a Tel-avivi Egyetem jogászprofesszora, aki a Tel-avivi Körzeti Bíróságon bíróként is ítélezik, megállapította, hogy az NSCP nem bitorolja a felperesek védjegyeit. Az ítélet indokolása szerint a védjegyek között nem áll fenn az összetévesztés valószínűsége, mert a „dr.” szó tudományos fokozat megjelölésére szolgál, míg a „relax” szó egy általános kifejezés, és e két szó egyesítve sem hasonlít a felperesek védjegyeire. Ezért nem forog fenn védjegybitorlás.

C) A *City Wash Ltd.* (City) Izraelben birtokosa az ábrás TIGRIS (héber jelentése: tigris) védjegynek, amelyen egy tigris körvonalai láthatók. A német *Rudolph Dassler Sport PUMA AG* (Puma) felszólalt a City védjegye ellen arra hivatkozva, hogy a TIGRIS meg tévesztően hasonlít az ő PUMA logójához.

Mindkét vállalat kalapokat és cipőket gyárt.

A Puma arra hivatkozott, hogy a City védjegye nem rendelkezik megkülönböztetőképeséggel, meg tévesztően hasonlít az ő PUMA védjegyéhez, és azt hígítja. A hasonlóság egy kép és egy szó kombinációjában rejlik, ahol a szó nagybetűkkel és vastagon van írva. Emellett mindkét nagymacska feje, farka és karmai azonos helyeken találhatók.

A hivatal elnökhelyettese helyt adott a felszólalásnak, és elutasította a védjegyet. Ráadásul 30 000 NIS (körülbelül 9000 USD) kártérítést ítélt meg a Puma javára.

Japán

A) A Japán Szabadalmi Hivatal a szabadalmazási eljárás meggyorsítására vonatkozó (PPH-) megállapodást kötött a Kínai Szellemitulajdon-védelmi Hivatallal. A megállapodás 2011. május 4-én lépett hatályba.

A Japán Szabadalmi Hivatal a Svéd Szabadalmi Hivatallal is hasonló megállapodást kötött, amely 2011. június 1-jén lépett hatályba.

B) A Kabushiki Kaisha World (KKW) a Japán Szabadalmi Hivatalnál a WORLD védjegy lajstromozása iránti kérelmet nyújtott be 2007. augusztus 15-én a 7. és a 14. áruosztályban. A kérelmet a hivatal 2010 februárjában elutasította.

A KKW 1959 óta használta a WORLD védjegyet katakana betűkkel, és 1977 óta latin betűkkel.

A hivatali elővizsgáló arra hivatkozott, hogy a lajstromoztatni kívánt szó megtévesztően hasonlít harmadik személyek által korábban lajstromoztatott védjegyekhez, különösen a WORLD COLLEZIONE és a WORLD ONE védjegyhez. Az elutasító határozatot a hivatal fellebbezési tanácsa is fenntartotta.

A KKW a Szellemitulajdon-védelmi Felsőbíróshoz nyújtott be fellebbezést, annak megfontolását kérve, hogy a védjegy elutasítása megtévesztő hasonlóságra hivatkozva megalapozott volt-e, minthogy több hasonló védjegy volt már lajstromozva. A KKW arra is hivatkozott, hogy a Japán Szabadalmi Hivatal Fellebbezési Tanácsa megsértette a védjegy-törvényt, mert a bejelentő számára nem adott válaszadási lehetőséget.

A Szellemitulajdon-védelmi Felsőbíróshoz mérlegelte az előadott érveket, a WORLD ONE és a WORLD COLLEZIONE kombinációs védjegyet, valamint a bejelentő piaci goodwilljét, és megállapította, hogy a hivatal és a fellebbezési tanács tévedett. Ezért elrendelte a WORLD védjegynek a KKW számára történő lajstromozását.

Kanada

A) A Kanadai Legfelsőbb Bíróság (Supreme Court of Canada, SCC) 2011. május 5-i döntésében helyt adott a *Teva Canada Limited* (Teva) 2010. november 23-án benyújtott kérelmének, hogy engedje megfellebbezni a Szövetségi Fellebbezési Bíróság (Federal Court of Appeal, FCA) azon döntését, amellyel elutasította a Teva fellebbezését a Szövetségi Bíróság (Federal Court, FC) 2009. évi, a Viagra gyártását tiltó döntése ellen. Az utóbbi döntésben Kelen bíró helyt adott a *Pfizer Canada Inc.* (Pfizer) azon kérelmének, hogy a bíróság tiltsa meg, hogy a miniszter a *Novopharm Limited* (Novopharm) számára engedélyezze a szildenafil (a Viagra hatóanyagának nemzetközi szabad neve) gyártását.

Az ügy előzménye, hogy a Pfizer 1998-ban 2,163,446 számmal szabadalmat ('446-os szabadalom) kapott, amely egy I képletű vegyület vagy e vegyület sójának a felhasználását igényelte gyógyszerként merevedési zavar kezelésére. A hatóanyag szildenafil a 7. igénypontban igényelték, azonban sem a leírás, sem az igénypontok nem nyilvánították ki, hogy *i)* a hatóanyag szildenafil, *ii)* a hatóanyagot a 7. igénypontban igénylik, *iii)* a szabadalom többi vegyületéről nem állapították meg, hogy azok alkalmasak merevedési zavar kezelésére.

A Novopharm kérelmezte a Viagra generikus változata gyártásának az engedélyezését, azt állítva, hogy a '446-os szabadalom kézenfekvőség, hasznosság hiánya és nem kielégítő kinyilvánítás miatt érvénytelen. A Pfizer ezután kérte a Novopharm eltiltását a miniszter által a gyártástól; ennek alapján a Szövetségi Bíróság 2009-ben helyt adott a Pfizer kérelmének.

Megállapította, hogy nem volt megalapozott a Novopharm érvénytelenségre vonatkozó állítása kézenfekvőség, hasznosság hiánya és nem kielégítő kinyilvánítás alapján. A hasznosság vonatkozásában – bár a Novopharm azzal érvelt, hogy a hasznosságot a leírásban kell

bizonyítani – a Szövetségi Bíróság megállapította: elegendő, ha a szabadalmi leírás kinyilvánítja, hogy bizonyították a találmány hasznosságát, és hogy a szabadalmas bizonyíthatja a hasznosságot, ha kétségbe vonják a szabadalom érvényességét. Minthogy a Szövetségi Bíróság megállapította, hogy a szabadalom egy tanulmányra utalt, és hogy ez a tanulmány (amelyet bizonyítékként szolgáltatott) megalapozta a találmány hasznosságát, a Pfizertől nem kívánták a hasznosság kimutatását józan becslés alapján.

A Novopharm a Szövetségi Bíróság döntése ellen a Szövetségi Fellebbezési Bíróságnál nyújtott be fellebbezést. 2010. évi döntésében az fenntartotta a Szövetségi Bíróság döntését, megállapítva, hogy helyes volt a találmányt a 7. igénypontban leírtakra korlátozni, mert a 7. igénypont a merevedési zavar kezelésére használt (az I képlettel megadott) vegyületcsoportba eső vegyületet képvisel, és ennek megfelelően külön találmányt képez.

Megállapította továbbá, hogy a vonatkozó találmány a 7. igénypontban található vegyület, ezért a kinyilvánítás elegendő, mert nincs szükség arra, hogy egy szabadalom leírásában bizonyítsák a hasznosságot, minthogy a hasznosság bizonyításának követelményét az érvénytelenségi eljárásban lehet kielégíteni. Ezért ha a leírás utal egy tanulmányra (ebben az esetben a 350-es tanulmányra), amely bizonyítja a hasznosságot, úgy tűnik, hogy nincs egyéb követelmény a szabadalmi törvény 2. szakaszának kielégítésére. Végül a Szövetség Fellebbezési Bíróság rámutatott, hogy a Fellebbezési Bíróság nem követett el értékelhető és jelentős hibát, amikor megállapította, hogy a 350-es tanulmány kinyilvánította a hasznosságot.

Miként fentebb említettük, a Kanadai Legfelsőbb Bíróság 2011. május 5-én engedélyezte, hogy a Teva fellebbezzon a Szövetségi Fellebbezési Bíróság döntése ellen. Így majd a Kanadai Legfelsőbb Bíróságnak kell eldöntenie, hogy egy szabadalmastól megkövetelhető-e a hasznosság bizonyítása józan becslés alapján, ha a szabadalmi leírás azt állítja, és erre van bizonyíték, hogy a találmányról a kanadai bejelentés napján bizonyították a hasznosságot.

A Kanadai Legfelsőbb Bíróság előreláthatólag 2011 végén fogja az ügyet tárgyalni.

B) A *Re Immunex Corporation Patent Application No. 583,988* ügyben a Kanadai Szabadalmi Hivatal elnöke első ízben engedélyezett monoklonális antitestekre vonatkozó igénypontokat a leírásban olyan kiviteli példa nélkül, amely szemléltetné az igénypontokban igényelt legalább egy monoklonális antitest előállítását.

Az 1989. október 1-je előtt, tehát a régi szabadalmi törvény hatálya alatt benyújtott kanadai szabadalmi bejelentéseket az engedélyezés előtt nem publikálták. Az 1988. november 24-én benyújtott kanadai szabadalmi bejelentésre csak 2011. április 12-én engedélyeztek szabadalmat. Ennek megfelelően sem a bejelentés, sem a 2010 júniusában a hivatal elnöke által kiadott döntés nem vált korábban a köz számára hozzáférhetővé.

A 2010 júniusában kiadott döntésben a hivatal elnöke azt vizsgálta, hogy a bejelentés leírása elegendő alátámasztást nyújt-e a monoklonális antitestekre vonatkozó igénypontok számára annak a ténynek a fényében, hogy a leírás nem tartalmazott kiviteli példát, és bizonyító biológiai anyagot sem helyeztek letétbe. A bejelentés igénypontjai IL-1R polipeptidekkel immunreaktív monoklonális antitestekre és egy igényelt eljárással előállított monoklonális

antitestekre vonatkoztak. A kielégítő kinyilvánítás szempontjából az elnök azt vizsgálta, hogy az igényelt monoklonális antitestek kellő mértékben le voltak-e írva, és hasznosak-e.

Az elnök elfogadta azt a tényt, hogy a külföldi joggyakorlatokban a monoklonális antitesteket egy meghatározott antigénnel szembeni immunreaktivitás segítségével írják le és igénylik, és hogy érvényes igénypontokat lehet engedélyezni akkor is, ha nem szolgáltatnak példákat az igénypontok oltalmi körébe tartozó monoklonális antitest előállítására.

Az elnök azt találta, hogy egy sajátos polipeptid-antigénnel szembeni immunreaktivitás útján meghatározott monoklonális antitest kielégítő kinyilvánítása azon nyugszik, hogy maga a polipeptid kellő mértékben ismertette van-e a leírásban. A hivatali elnök úgy ítélte meg, hogy a leírás kinyilvánította az I típusú IL-1R polipeptidek szerkezetét, expresszióját és tisztítását, és hogy egy szakember azon a nézeten lenne, hogy a leírás kellő mértékben ismerteti az I-es típusú IL-1R polipeptidekkel immunreaktív monoklonális antitesteket. Megjegyezzük, hogy a kielégítő kinyilvánítás szempontjából az elnök elfogadott a bejelentés benyújtása után átadott bizonyítékokat az anti-IL-1R monoklonális antitestek előállítási módszereivel kapcsolatban.

Ezt követően a hivatali elnök azt vizsgálta, hogy a monoklonális antitestek kellő mértékben ismertette vannak-e. Azt találta, hogy ahol az antigén egy új polipeptid, azt teljes mértékben jellemezték (például szekvenciával), és így a bejelentő egy sajátos kiviteli alak deponálása nélkül igényelhet olyan monoklonális antitesteket, amelyek immunreaktívak a polipeptiddel.

Végül az elnök az igényelt monoklonális antitestek hasznosságát tárgyalta.

Az elővizsgáló a végleges elutasító végzésben kérdéseket tett fel azzal kapcsolatban, hogy miért hiányzik a monoklonális antitestek hasznosságára vonatkozó alátámasztás. Az elnök azon a véleményen volt, hogy ha a monoklonális antitestek kellő mértékben ki vannak nyilvánítva, és túlzott kísérletezés nélkül is előállíthatók, az ilyen antitestek szükségszerűen képesek megkötni a megadott antigént.

Az *Immunex* előadta, hogy ahol egy monoklonális antitestet egy meghatározott, jellemzett polipeptiddel szembeni immunreakcióval írnak le, a monoklonális antistre vonatkozó igénypontokban nem kell bizonyítani, hogy egy ilyen antitestet valóban előállítottak, feltéve, hogy nincs bizonytalanság az antigén vagy az antigén antigenicitásának leírásával kapcsolatban.

Meg kell jegyeznünk, hogy ebben az ügyben az antigén egy jól definiált polipeptid volt, és ezért a hivatal elfogadta, hogy az immunogén. Olyan antigének esetében, amelyek nem jól meghatározott polipeptidek, vagy ahol nem lehet feltételezni immunogenitást, szükség lehet a leírásban további alátámasztásra.

Az *Immunex*-döntés megváltoztatta a hivatal korábbi álláspontját, amelyet például a *Re Institut Pasteur Patent Application*-ügy döntése juttat kifejezésre. Ezt a hivatal 1995. december 11-én hozta, és azt állapította meg, hogy a vizsgált bejelentés leírása nem nyújt kielégítő kinyilvánítást a monoklonális antitestek vonatkozásában, mert valójában azokat nem

állították elő, és így nem voltak kinyilvánítva sem az igényelt monoklonális antitestek, sem azok előállításának eljárása.

Az ismertetett *Immunex*-döntés jelentős előrelépést jelent a kanadai biotechnológiai szabadalmi joggyakorlatban, mert azt összhangba hozza egyéb országok joggyakorlatával.

Kína

A) Augusztusi számunkban beszámoltunk arról, hogy 2010-ben Kínából hány nemzetközi (PCT) szabadalmi bejelentést nyújtottak be. Most arról adunk hírt, hogy 2010-ben Kínában hány szabadalmi, használatiminta-, illetve mintabejelentést nyújtottak be.

A szabadalmi bejelentések száma 2010-ben összesen 391 117 volt; ezek közül 98 111 bejelentés származott külföldről.

A használatiminta-bejelentések száma 2010-ben 409 836 volt; ezek közül 407 238 származott kínai bejelentőtől.

A mintabejelentések száma 2010-ben összesen 421 273 volt; ezek közül 409 124-et nyújtott be kínai bejelentő.

B) A *Jaguar Cars Limited Company* (Jaguar) leleplezte, hogy egy hangzhoui áruházban hamis JAGUAR védjeggyel ellátott ruházati cikkeket árusítanak. Ezért a Közbenső Népbíró-ságnál védjegybitorlási pert indított öt hangzhoui cég ellen. A Jaguar arra hivatkozott, hogy 1992-ben kapott oltalmat a JAGUAR védjegyre és a jaguár állatfigurára, és azokat bőrön, textílián, üvegen, nyakkendőkön és egyéb árukon használta. Együttal az őt ért kár miatt 6,38 millió jüan kártérítés megfizetését kérte.

A bíróság megállapította, hogy az alperesek bitorolták a Jaguar védjegyjogait, és elrendelte, hogy az alperesek fizessenek 6,08 millió jüan kártérítést a Jaguar számára.

Németország

A) Európában az Európai Szabadalmi Hivatal után a Német Szabadalmi Hivatal (Deutsches Patentamt, DPA) a legnagyobb vizsgálóhivatal körülbelül 2800 alkalmazottal, akik közül mintegy 830 dolgozik elővizsgálóként.

A DPA-nál 2010-ben mintegy 60 000 szabadalmi bejelentést nyújtottak be, és mintegy 33 000 elővizsgálati eljárást fejeztek be. Az utóbbiak közül közelítőleg 42%-ot engedélyeztek, és megközelítőleg 26%-ot utasítottak el, míg a fennmaradó bejelentések díjfizetés elmaradása miatt vagy visszavonás folytán szűntek meg.

2010 végén majdnem 526 000 német szabadalom volt érvényben.

2010-ben a DPA-nál 69 100 védjegybejelentést nyújtottak be, és munkanaponként átlagosan 195 védjegybejelentést lajstromoztak.

B) A számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatósága komoly viták tárgya Európában, amit részben az Európai Szabadalmi Egyezmény értelmezésében fennálló

nemzeti különbségek okoznak, részben pedig az, hogy az ESZE 52(2) szakasza a számítógépprogramokat kizárja a szabadalmazható találmányok köréből. Ennek ellenére az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) számos esetben engedélyezett számítógépprogramokat magában foglaló szabadalmakat.

Az ESZH egyik műszaki fellebbezési tanácsa T 1173/97 számú döntésében elismerte a számítógéppel megvalósított olyan találmányok szabadalmazhatóságát, ahol valamilyen „további műszaki hatás” nyilvánul meg.

A T 641/00 számú döntésben egy másik tanács megállapította továbbá, hogy a műszaki jelleg követelménye lehetővé teszi, hogy a találmány műszaki és nem műszaki jellemzők keverékét mutassa még akkor is, ha a döntő részt nem műszaki jellemzők képezik.

Úgy tűnik, hogy a tanácsok enyhítették a számítógépet alkalmazó találmányok szabadalmazhatóságával kapcsolatos követelményeket, amit bizonyít, hogy a T 258/03 számú döntés elfogadott „műszaki eszközöket használó” számítógépmódszerekre vonatkozó igénypontokat.

A Szövetségi Legfelsőbb Bíróság (Bundesgerichtshof, BGH) elfogadta és tovább finomította az ESZH által megállapított követelményeket. A „Beszédelemző készülék” tárgyú, 2002. évi döntésben azt az általános szabályt fektette le, hogy egy műszaki készülék, például egy adatfeldolgozó berendezés mindig rendelkezik műszaki jelleggel, függetlenül attól, hogy további műszaki hatást mutat-e.

A Szövetségi Legfelsőbb Bíróság egy 2011. évi, „Topográfiai adatok reprodukálása” tárgyú döntése tovább tisztázta a számítógépet alkalmazó találmányok szabadalmazhatóságának megközelítését. A szabadalom gépkocsik irányításához térképek részleteinek bemutatására szolgáló módszerre és e térképek bemutatására alkalmas eszközre vonatkozott.

A kérdéses eszközt alkalmazva a felhasználók egy adatsorozatból ki tudnak választani térképészeti információt úgy, hogy járművük helyzetétől függően, egy koordinációs transzformációs rendszer használata révén a látási irány szerint a készülék úgy mutat egy képet, hogy az a jármű helyzetének megfelelően mozog. Így a készülék a jármű utasai számára megragadó képet szolgáltat a környezet topográfiájáról.

A Szövetségi Szabadalmi Bíróság (Bundespateamtgericht, BPG) előzőleg megsemmisítette a szabadalmat, azt állítva, hogy annak tárgya nem műszaki területről származott, és így ki volt zárva a szabadalmazhatóságból. A bíróság szerint a készülék és a megfelelő módszer semmivel nem járult hozzá a technika állásának továbbfejlesztéséhez, mert a módszer arra összpontosított, hogy a felhasználókat vizuális információval lássa el környezetük topográfiájáról, ami csupán ergonómiai célt szolgált.

A Szövetségi Legfelsőbb Bíróság helybenhagyta a Szövetségi Szabadalmi Bíróság megállapítását, azonban arra következtetett, hogy a vitatott tárgyat az ESZE 52(2) szakasza nem zárja ki a szabadalmazásból, mert a találmány fontos műszaki feladat megoldását szolgáltatja. Ilyen vonatkozásban a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság számára elegendő volt az, hogy a találmánynak csupán néhány vonásából „műszaki hozzájárulást” lehet származtatni, mert

a találmány célja egyszerű módszer szolgáltatása a térkép egy részének megjelenítésére, ami felhasználóbarát módon történik, és a felhasználó számára több tájékoztatást nyújt, mint a korábbi módszerek. Így a bíróság arra következtetett, hogy a szabadalom egy műszaki feladat műszaki megoldására irányul, és ezért szabadalmazható. Egy második lépésben azonban azt találta, hogy a szabadalom nem műszaki szempontokat nem értékel ki, és ezért nem nyújt lényeges hozzájárulást a technika állásához. E megállapítás alapján a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság azt állapította meg, hogy a találmány nélkülözi a feltalálói tevékenységet.

A bíróság szerint tehát a döntő kérdés az, hogy a szabadalom ki van-e zárva az 52(2) szakasz szerint a szabadalmazható találmányok köréből, illetve az, hogy a szabadalmazható tárgy műszaki megoldásra irányul-e. Ennek megfelelően Németországban az ESZE 52(2)(c) szakasz alkalmazásának köre olyan esetek kiválogatására irányul, amelyek nélkülöznek minden műszaki módszert. A feltalálói tevékenység követelményével kapcsolatban a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság nem vizsgálja a szabadalmat mint egészet, hanem csupán a találmány műszaki szempontjait.

Ezzel a döntéssel a bíróság összhangban marad az ESZH irányvonalával és a számítógéppel megvalósított találmányokra vonatkozó bitorlási esetek megközelítésének ESZH általi korábbi gyakorlatával.

C) A korábban állami monopóliumot élvező Német Posta egy versenytársa piros postaládait, amelyek az övéihez hasonló méretűek és alakúak voltak, és „Brief 24” (levél 24) megjelöléssel voltak ellátva, a Német Posta hivatalaihoz közel és annak postaládái közelében helyezte el. A Német Posta ezt a gyakorlatot a tisztességtelen versenyt tiltó jogszabályokba ütközőnek minősítette azzal érvelve, hogy az megtéveszti a fogyasztókat, mert azt hihetik, hogy a hivatalaihoz közeli postaládákat a Német Posta üzemelteti.

Mind a Nürnbergi Körzeti Bíróság, mind a Nürnbergi Fellebbezési Bíróság a Német Posta javára döntött. A Szövetségi Legfelsőbb Bíróság azonban 2010. május 12-i döntésével megváltoztatta az alsófokú bíróságok döntését, megállapítva, hogy a postaládák közötti hasonlóság nem mérvadó annak a megállapítása szempontjából, hogy az alperes gyakorlata a tisztességtelen versenyt tiltó jogszabályokba ütközik-e, mert a postaládák jellemző vonásai teljesen „természetesek” vagy legalábbis kézenfekvők voltak. Továbbá a „Brief 24” felirat nyilvánvalóan utalt az alperes által nyújtott szolgáltatásokra, és így nem volt úgy minősíthető, hogy a fogyasztókat félrevezeti a postaládák eredete felől. Emellett a versenytársak jogosultak postaládáikat a Német Posta ládáinak közelében elhelyezni, mert a legtöbb fogyasztó felismerné a postaládák különbségeit, vagy kétség esetén magyarázatért fordulhatna a Német Posta hivatalaihoz. A Szövetségi Legfelsőbb Bíróság szerint a fogyasztók bármilyen félrevezetése a Német Posta korábbi monopóliumából származna.

Ez a döntés megerősíti a versenytársak helyzetét és lehetőségeit a postai szektorban, és így támogatja az európai erőfeszítéseket ennek az ágazatnak a liberalizálása terén. Érdemes azonban megjegyezni, hogy a Német Posta hivatkozott ugyan arra, hogy a felek postaládái

hasonlók, azonban nem hivatkozott arra, hogy az alperes bitorolja postaládájának alakjára vonatkozó, lajstromozott 3D védjegyet.

D) Egy bejelentő a DPA-nál kérte a POLYMAIL védjegy lajstromozását a 16. áruosztályban különösen papírárukra, könyvborítókra és papírdobozokra, valamint a 35. áruosztályban különösen internetárverések lefolytatására és online hirdetésekre.

A DPA a „poly” és a „mail” kombinációjában a többszöri postázás egyszerű leírását látta, és azon a véleményen volt, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy csak leíró jelzése az igényelt áruk és szolgáltatások szándékolt használata típusának.

A Szövetségi Szabadalmi Bíróság azonban azon a véleményen volt, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy nem tekinthető leírónak a 35. áruosztályban igényelt szolgáltatásokra nézve, mert azokat nem hirdetések tömegpostázásának formájában nyújtják. A POLYMAIL védjegy a 16. áruosztály áruira nézve sem tekinthető deskriptívnek, mert ebben az áruosztályban az árukat nem készítik polimer műanyagokból, és nem is továbbítják tömegpostázással. A POLYMAIL kifejezés a vonatkozó területeken az eredet megjelölésének tekinthető, és lajstromozható az igényelt árukra és szolgáltatásokra.

E) Egy bejelentő a DPA-nál kérelmet nyújtott be az AUTOPACK védjegy lajstromozása iránt a 30. áruosztályban többek között édességekre, bonbonokra, rágógumira és csokoládéra. A DPA elutasította a bejelentést arra hivatkozva, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy két leíró jellegű szónak („auto” és „pack”) a kombinációja, amelyek csak arra utalnak, hogy az áruk alkalmasak elvitelre és kocsiban való fogyasztásra.

A kedvezőtlen hivatali határozat ellen a bejelentő fellebbezést nyújtott be a Szövetségi Szabadalmi Bíróságnál, amely az AUTOPACK védjegyet az igényelt áruosztályban lajstromozhatónak tekintette, mert az alkalmasnak látszik arra, hogy a vonatkozó területen jelezze az áruk származását, és a 30. áruosztály áruira nézve nem minősíthető deskriptívnek. Az „auto” komponens „automatikus” kifejezésként is érthető, és így a lajstromoztatni kívánt védjegy áruk automatikus csomagolására szolgáló gépre is utalhat. A védjegy nem írja le az igényelt áruosztályba tartozó édességek tulajdonságait, és a fogyasztónak számos mentális lépést kell elvégeznie, amíg eljut a szó meglehetősen távoli, édességekre vonatkozó jelentéséhez.

F) Az ábrán látható védjegyet főleg bútorra, vízagyakra és azok tartozékaira, matracokra, kredencekre és szekrényekre kívánták lajstromoztatni.

A Szövetségi Szabadalmi Bíróság szerint a lajstromoztatni kívánt védjegy a német védjegy-törvény 8(2)(1) szakasza szerint nélkülözi a megkülönböztetőképeséget. A MASTERPIECE védjegy lajstromozása a bejelentő számára közérdekellenes lenne, mert a közt megfosztaná e kifejezés használatának lehetőségétől.

A „Masterpiece” kifejezés Németországban is általánosan használt, hasonlóan a „Meisterstück” (mesterdarab) kifejezéshez, amelyet teljesen általánosan használnak kimagasló teljesítmények esetén, például művészeti, kézműipari, műszaki területen, és használata kiváló minőségű áruk reklámozására korlátozódik. A kézíráshoz hasonló betűforma,

amely alulról jobb felé emelkedik, csupán egyszerű grafikai eszköz és közönséges díszítés, amely nem kölcsönöz eredetjelző jelleget a védjegynek, és ezért a német védjegy törvény értelmében nem igazol elegendő megkülönböztető jelleget.

Az a tény sem szolgál a bejelentő javára, hogy a „Masterpiece” kifejezés vonatkozásában a DPA már korábban lajstromozott védjegyeket, mert a német szövetségi bíróságok és az Európai Bíróság régóta megalapozott jogelvé, hogy a hivatalok korábbi lajstromozásai és döntései nem használhatók fel a jövőbeli bejelentők javára.

G) A felperes 1984 óta forgalmazott köhögés elleni cseppeket Németországban egy jegesmedvét ábrázoló kék-fehér csomagban. 2002 óta az alábbi csomagolást használta:

Az alperes csomagolása a következő képet mutatta:

A Kölni Fellebbezési Bíróság megerősítette, hogy az eredeti összeállítás igen kreatív min-tája (jegesmedve erős állatként sarki környezetben bemutatva, a kék és fehér hideg szín használatával) révén nagymértékben versenyképes egyéni jelleget igényelhet, ami alátámasztja a hozzá társított minőségi igényt: „EXTRA STARK – EXTRA FRISCH” („extra erős – extra friss”). Emellett a versenyképes egyéni jelleget elegendő eladási és piaci adat támasztotta alá.

A bíróság megállapította, hogy a kifogásolt termék másolta az eredeti elrendezést, mert nemcsak az eredeti összeállítás jellemző vonásait tartalmazta, hanem a köhögés elleni cseppek minőségét előmozdító leleményes felfogását is (extra erős) egy jegesmedve képével.

Az alperes tehát tisztességtelen előnyre tett szert az eredeti kép hírnevéből, bár a becsapási szándékot tagadni kell, mert a kifogásolt csomagolás világosan mutatja az alperes termékének és cégének a nevét (itt: „Atemgold” és „Storck” „Wick Blau” és „Wick” helyett). A

bíróság nézete szerint az eredeti minta a fogyasztók körében elegendő hírnévnek örvendett hosszú ideig tartó piaci jelenléte miatt. Ezt alátámasztotta egy piacvizsgálat is, amely azt mutatta, hogy a megkérdezettek 81%-a ismerte a felperes WICK BLAU védjegyét. További vizsgálat azt bizonyította, hogy a fogyasztók az eredetivel pozitív minőséget társítottak.

A fentiek alapján a Kölni Fellebbezési Bíróság elrendelte, hogy az alperes szüntesse meg közhíres elleni cseppjeinek a kifogásolt képpel való forgalmazását.

Ruanda

Ruanda kormánya 2011. május 31-én letétbe helyezte a Szabadalmi Együttműködési Szerződéshez való csatlakozás okmányát. Ennek megfelelően a nemzetközi szerződés Ruandára nézve 2011. augusztus 31-én lépett hatályba.

Spanyolország

A Novartis 2008. december 12-én pert indított a *Medis EHF* (Medis), a *Laboratorios Stada, SL* (Stada) és a *ratiopharm España, SA* (rA) ellen arra hivatkozva, hogy azok bitorolják a késleltetett felszabadulású fluvasztatint tartalmazó gyógyászati készítményekre vonatkozó, EP948320 sz. európai szabadalmát. A perben a Novartis elismerte, hogy a szabadalmat módosították az Európai Szabadalmi Hivatal előtti felszólalási eljárásban. A *Teva* mint a Medis piaci jogosítványainak új tulajdonosa beavatkoziként részt vett az eljárásban.

A perben a Teva és a Medis fő védekezési érve az volt, hogy a szabadalom a Novartis által is elismert, módosított alakja Spanyolországban jogilag sohasem volt hatályban. Ennek az érvnek az alátámasztására a Teva és a Medis a következőket adta elő.

Az ESZH előtti felszólalási eljárásban a Novartis a szabadalom egy új, módosított alakját védte. A Felszólalási Osztály 2007. június 8-i határozata a szabadalmat módosított alakban tartotta fenn. Ezt a döntést az rA megfellebbezte egy másik céggel, az *Actavis*-szal együtt, amely a fellebbezéshez beavatkoziként csatlakozott. 2008 augusztusában a fellebbező felek által benyújtott új dokumentumra tekintettel a Novartis kérte az ESZH fellebbezési tanácsát, hogy az ügyet utalja vissza a Felszólalási Osztálynak, hogy kapcsolatba tudjon lépni az alsóbb fórumokkal, ezáltal érvénytelenítve a korábbi döntést, amely a szabadalmat módosított alakban tartotta fenn. Ezt követően indított a Novartis bitorlási pert a Medis, a Stada és az rA ellen, a módosított igénypontokat érvényesítve.

Az ESZH fellebbezési tanácsa – a Novartis kérésére – érvénytelenítette a Felszólalási Osztály 2007. júniusi döntését, 2009. február 3-i döntésével a szabadalmat módosított alakban tartva fenn.

Az alperesek azzal érveltek, hogy a módosított igénypontok sohasem voltak jogilag hatályban, mert az rA fellebbezése felfüggesztő hatályú volt. Így a módosított szabadalmat sohasem publikálták vagy ezt követően érvényesítették Spanyolországban megfelelő spanyol

fordítás publikálásával, és így azt nem lehet érvényesíteni spanyol bíróság előtt harmadik felek ellen.

Kiegészítő érvként az alperesek arra is hivatkoztak, hogy a szabadalom újdonsághiány, feltalálói tevékenység hiánya és nem kielégítő kinyilvánítás miatt amúgy is érvénytelen volt.

A Novartis az alperesek érvénytelenségre vonatkozó állítására azt válaszolta, hogy szabadalmának a bitorlási perben hivatkozott változata nem az alperesek által hivatkozott módosított változat volt, hanem a Spanyolországban eredetileg megadott és publikált szabadalom.

Időközben az ESZH Felsőfokú Osztálya 2010. május 3-i határozatával a szabadalmat teljes terjedelmében megvonta. A Novartis ezzel kapcsolatos fellebbezése még függőben van.

A Madridi 3. számú Kereskedelmi Bíróság 2011. július 4-én adta ki elsőfokú döntését, amelyben elutasította a Novartis bitorlási keresetét; helyt adott a Teva és a Medis érvénytelenségre vonatkozó érvelésének, és a Novartist kötelezte a bírósági költségek megtérítésére.

A bíróság arra a tényre alapozta döntését, hogy a Novartis által a bitorlási perben hivatkozott igénypontok tartalma nem egyezik meg sem az eredetileg engedélyezett igénypontokkal, sem azok spanyol fordításával (amelyet ES2197369 számmal publikáltak).

A Novartis megpróbált a bitorlási perben azzal érvelni, hogy a szabadalom megerősített változata a per kezdetétől fogva a hatályban levő változat volt, vagyis az ESZH által eredetileg engedélyezett és Spanyolországban érvényesített változat. A Novartis kezdeti bitorlási peres irataiból és az azokhoz csatolt szakvéleményekből azonban kitűnt, hogy a bitorlási perben érvényesített változat nem volt más, mint a szabadalom módosított változata. Ezért a bíróság a bitorlási pert elutasította, de ugyancsak elutasította az alperesek érvénytelenség megállapítására vonatkozó kérelmét is, amelyet újdonság és feltalálói tevékenység hiányára, valamint nem kielégítő kinyilvánításra alapoztak.

A Novartis, a ratiopharm és a Stada bejelentette, hogy fellebbezni szándékozik.

Szingapúr

A *Sebapharma GmbH & Co.* (Sebapharma) 1983-ban lajstromoztatta Szingapúrban a SEBAMED védjegyet, és azóta ezzel a védjeggyel árusítja piperecikkait. A Sebapharma felszólalt a *Cidore Holding Limited* által lajstromoztatni kívánt SEWAME védjegyre bejelentés ellen arra hivatkozva, hogy az megtevésztően hasonlít saját védjegyéhez, különös tekintettel arra, hogy mindkét védjegy a 3. áruosztályba tartozik.

A Szingapúri Szellemi Tulajdon-védelmi Hivatal 34 oldalas döntésében megállapította, hogy a SEBAMED védjegy nem hasonlít megtevésztően a SEWAME védjegyhez, mert a két védjegy között nem található vizuális vagy hangzási hasonlóság. Emellett a kínai betűkkel írt SEWAME védjegyen egy sötétkék zászló és egy havas hegy látható. A hivatal szerint a SEWAME védjegy megkülönböztető elemei fontosak, és a kínai betűk jellemzően utalnak a

védjegy eredetére. A „sewame” szó kínai írásjelek átírásából származik, és jelentése „hó-tőkéletesség”. A két védjegy hangzásilag is eltér, és a kínai „sewame” szót kínai nyelven „xue-wan-meí”-ként ejtik ki. Ezzel szemben a SEBAMED védjegy egy egyszerű szóból áll két színben, ahol a „med” rész van hangsúlyozva.

A fenti okok miatt a hivatal elutasította a Sebapharma felszólalását.

Tajvan

A Tajvani Szellemilajdon-védelmi Hivatal és az Amerikai Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatala a szabadalomengedélyezési eljárás gyorsítására vonatkozó egyezményt (PPH) kötött, amely 2011. szeptember 1-jén lépett hatályba. Az egyezmény hatálya alá esik minden olyan szabadalmi bejelentés, amelyet 2011. szeptember 1-jén vagy azt követően nyújtanak be.

VÁLOGATÁS A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

FILMALKOTÁS 3D-S FELDOLGOZÁSÁNAK SZERZŐI JOGI KÉRDÉSEI

SZJSZT-16/11

Magánmegkeresés

A megkereső által feltett kérdések

1. Az eredeti, 1986-ban készült ... című analóg kétdimenziós filmalkotás (a továbbiakban: eredeti, analóg technikával készült, 2D filmalkotás) felhasználásával készülő digitalizált, háromdimenziós filmváltozat (a továbbiakban: digitalizált, 3D filmváltozat) – figyelemmel a gyártó cég által tervbe vett változtatásokra – vajon önálló, egyéni, eredeti származékos műnek minősül-e? A digitalizált, 3D filmváltozat az eredeti 2D filmalkotás átdolgozásának tekinthető-e?
2. A 3D filmváltozat előállításával, valamint ezt követő terjesztésével kapcsolatban az M. N. D. A. és F. (korábbi nevén: M. N. F., a továbbiakban: M.) milyen terjedelmű szerzői kizárólagos jogokat gyakorol?

Az eljáró tanács szakértői véleménye

Előzetes megjegyzések

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) 101. § (3) bekezdése alapján a Szerzői Jogi Szakértő Testület felkérésre peren kívül is adhat szakvéleményt a felhasználási jog gyakorlásával kapcsolatos kérdésekben. A Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet 1. § (3) bekezdése alapján felhasználási jog gyakorlásával kapcsolatos kérdésnek számít az Szt.-ben szabályozott vagyoni jog gyakorlásával kapcsolatos kérdés. Ennek megfelelően a Szerzői Jogi Szakértő Testület a megkereső által feltett, fentiek szerinti kérdésekre a következő válaszokat adja.

A szakvélemény alapját képező tényállás

Az eljáró tanács szakvéleményét kizárólag a megkereső által rendelkezésére bocsátott információk alapján alakította ki, amelyek a következők:

- a P. Ü., P. A. ügyvéd 2011. május 19-ei keltű, a Szerzői Jogi Szakértő Testület elnökének címzett szakvélemény iránti kérelmet tartalmazó levele, valamint az annak melléleteként csatolt összefoglaló a 2D-3D technikáról;
- a 2011. augusztus 19-én tartott prezentáció, melyen a megkeresés tárgyát képező, ... című filmből átalakított néhány percnyi digitalizált, háromdimenziós mozgóképi anyagot mutatott be a megkereső az eljáró tanács előadó és szavazó tagjának.

A fentiekén túl a Szerzői Jogi Szakértő Testület, figyelemmel a Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet 8. §-ának (1) bekezdésére, további tényállás-kiegészítést, bizonyítást nem végzett, illetve nem hasonlította össze – erre irányuló megkeresői kérdés hiányában sem – a már elkészült, digitalizált, 3D filmrészleteket az eredeti, analóg technikával készült, 2D filmalkotás változtatással érintett részeivel. A digitalizált, 3D filmváltozat létrehozatalakor végzett átalakítások, változtatások mértéke, illetve jellege tekintetében az eljáró tanács a szakvélemény kialakításakor a megkeresőtől származó információkra támaszkodott, illetve a változtatásokat az eljáró tanács nem ellenőrizte, már csak azért sem, mert a digitalizált, 3D filmváltozat még nem készült el, abból a megkereső, illetve a gyártó cég képviselőinek tájékoztatása szerint még csak egyes részek állnak rendelkezésre. Egy ilyen, néhány perces részt tekinthetett meg az eljáró tanács előadó és szavazó tagja.

A megkereső írásbeli kérelmében a Szerzői Jogi Szakértő Testületet, illetve a prezentációkor az eljáró tanács előadó és szavazó tagjait a következők szerint tájékoztatta azokról a változtatásokról, melyeket az eredeti, analóg technikával készült, 2D filmalkotáson végre kíván hajtani a digitalizált, 3D filmváltozat létrehozatala során:

- magas fokú digitális minőségjavítás mind a mozgókép, mind pedig a hangsáv tekintetében;
- az eredeti, 2D mozgókép speciális szoftveres eljárás segítségével megvalósuló háromdimenziós térbeli átalakítása;
- új vizuális elemek (pl. háttér), illetve új, animált karakterek beillesztése a mozgóképbe;
- helyenként megváltoznak a kameramozgások, a speciális effektek, valamint a világítás;
- új jelenetek is kerülnek a filmbe;
- az eredetileg szereplő hangok teljes lecserélése új, angol nyelvű szinkronhangokkal.

A gyártó cég képviselőinek tájékoztatása szerint a szoftveres 3D-sítés során jelentős személyes munkavégzésre van szükség. A speciális szoftveres eljárással az eredeti, analóg technikával készült, 2D filmalkotás egyes képrétegei (layerjei) egymástól elválasztásra kerülnek, ezáltal térhatásúvá válik a kép. Ugyanakkor az animációs szakembereknek gyakorlatilag képkockáról képkockára haladva ki kell javítaniuk, helyenként ki kell egészíteniük a képi elemeket. Továbbá a speciális szoftveres eljárás lehetőségeit kihasználva a szakemberek helyenként az eredeti beállításoktól eltérő kameramozgásokat, világítást, vizuális effekteket alkalmaznak, ezáltal a háromdimenziós jellegén túl egyes jelenetek, képek kompozíciója is megváltozik.

A megkereső tájékoztatása szerint a gyártó cég az eredeti magánszemély szerzők jogai tekintetében minden egyes jogtulajdonossal külön felhasználási, jogosítási, illetve jogát ruházási szerződéseket kötött, illetve köt. T. B. rendezővel, valamint N. J. forgatókönyvíróval a megkereső tájékoztatása szerint aláírásra is került a felhasználási szerződés.

A megkereső, illetve a gyártó cég álláspontja szerint az eredeti, analóg technikával készült, 2D filmalkotáson olyan mértékű, illetve jellegű átalakításokat hajtanak végre, hogy a létrejövő, digitalizált, 3D filmváltozat az eredeti, analóg technikával készült, 2D filmalkotás átdolgozásának minősül, az új filmváltozat ezáltal egyéni, eredeti származékos mű lesz. A megkereső álláspontja szerint ennél fogva a létrejövő digitalizált, 3D filmváltozat esetében már nem az eredeti kincstári vagyonkörbe, az M. vagyonkezelésébe tartozó filmről beszélhetünk, vagyis az új, digitális, 3D filmváltozat terjesztéséhez már nem lesz szükség az M. szerzői jogosulti engedélyére. A megkereső szakvéleménykérésében ennek az álláspontnak a megerősítését kéri a Szerzői Jogi Szakértő Testülettől.

A Szerzői Jogi Szakértő Testület válasza a megkereső által feltett kérdésekre

Ad 1. Az eljáró tanács álláspontja szerint a filmalkotás digitális többszörözése, a kép- és hangminőség javítása, továbbá a film 3D-technikával és digitális dolby 5.1. hanggal megvalósuló térhatásúvá tétele önmagában nem, de abban az esetben megalapozhatja az eredeti, analóg technikával készült, 2D filmalkotás 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szjt.) 29. §-a szerinti átdolgozását, ha a digitalizálás, térhatásúvá tétel együtt jár a teljes animációs látványvilág, a vizuális koncepció legalább bizonyos fokú átalakításával. A gyártó cég által tervbe vett átalakítások közül az új jelenetek, új látványelemek, megváltozó képkompozíciók, az eredeti filmben nem szereplő, a karakterek egyéniségét befolyásoló új hangok filmbe illesztése olyan fokú, illetve jellegű megváltoztatást jelenthetnek az eredeti, analóg technikával készült, 2D filmalkotáshoz képest, amelyek megalapozhatják az Szjt. 29. §-a szerinti átdolgozást, illetve az eredetihez képest más, új, származékos mű létrejöttét.

A kérdés konkrét megválaszolásához, hogy a digitalizált, 3D filmváltozat az eredeti, 2D filmalkotás átdolgozásának minősül-e, a két filmváltozat alapos összehasonlítására lenne szükség. Az eljáró tanács ilyen összehasonlítást nem végzett (az új filmváltozat az eljáró tanács ismerete szerint még nem is készült el). A jelen szakvélemény célja ennél fogva elsősorban azoknak a szempontoknak a sorra vétele, melyek meghatározzák, hogy az eredeti, analóg technikával készült, 2D filmalkotáson milyen típusú beavatkozások tekinthetők az átdolgozást végző animációs szakemberek szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti többletalkotásának, amelyek az új filmváltozatot az eredetihez képest más, származékos művé teszik.

Az eljáró tanács a kérdés megválaszolásakor abból indult ki, hogy a filmalkotás nem minden megváltoztatása jelent az átdolgozás szintjét elérő változtatást, illetve új, származékos szerzői mű létrejöttét. A hatályos Szjt. rendelkezései (Szjt. 29. §) az átdolgozás során létrejött

mű tekintetében megkövetelik az egyéni, eredeti alkotás jelleget. Ez azt jelenti, hogy ahhoz, hogy a digitalizált, 3D filmváltozatot az eredeti, analóg technikával készült, 2D filmalkotáshoz képest eltérő, más szerzői műként lehessen minősíteni, az átdolgozás során meg kell lennie az átdolgozást végző animációs szakemberek szellemi tevékenységből fakadó egyéni, eredeti többletteljesítményének [Sztj. 1. § (3) bekezdés].

Az eredeti, analóg technikával készült filmalkotás digitalizálás útján történő minőségi javítása, a kép-, illetve hangminőség-javítás önmagában nem jelent egyéni, eredeti beavatkozást a műbe. A kép, illetve hang digitális másolása az Sztj. 18. §-a szerint többszörözésnek minősül, amelynek során önmagában szerzői jogi értelemben releváns változtatásról nem beszélhetünk. Azok a digitális többszörözés során megvalósuló változtatások, melyek célja a kép- és hangminőség javítása, anélkül, hogy a filmhez többlet alkotáselemek hozzáadására vagy meglévő mozgóképi elemek ilyen új, az eredetitől eltérő alkotáselemekkel való kicserélésére kerülne sor, szintén nem jelentenek olyan egyéni, eredeti alkotói teljesítményt, amely megalapozná az átdolgozást, illetve származékos új mű létrejöttét.

Ezeknek a beavatkozásoknak, többszörözéseknek, változtatásoknak a célja nem új, egyéni, eredeti, az eredetitől eltérő, illetve ahhoz képest új alkotáselemekkel gazdagított film létrehozása, hanem az eredeti, analóg technikával létrejött filmalkotás minőségi javítása, a mai moziközönség elvárásaihoz igazodó, korszerű filmminőség kialakítása.

A 3D-sítés, a térhatású kép, illetve az 5.1-es térhatású hanghatás elérése érdekében végzett műszaki változtatások szintén olyan beavatkozások, melyek során – egyéb alkotáselemek beillesztése hiányában – ugyancsak nem beszélhetünk új mű létrejöttéről, ezeknek a változtatásoknak is a mű befogadását, a közönség elvárásaihoz jobban igazodó minőségjavítást célzó hatásuk van. Az animációs filmeket kedvelő moziközönség az elmúlt, mintegy tíz évben hozzászólt, hogy a forgalomba kerülő animációs filmek párhuzamosan, a 2D mellett 3D változatban is megtekinthetőek. Az animációs filmek előállítása során pedig még régebben alkalmazzák a számítástechnikai eszközöket a figurák térhatású jellegének elérése érdekében (ún. 3D animáció), függetlenül attól, hogy ezek a filmek korábban még nem 3D mozivetítés céljára készültek. Az 5.1-es dolby digitális hang szintén régen ismert, alkalmazott műszaki megoldás a hang térhatásúvá tételére. A korábbi animációs filmek ilyen típusú átalakítása tehát elsősorban a közönség elvárásainak megfelelő minőségjavítást, illetve az érzékelés, a műbefogadás módjának korszerűsítését szolgálja.

Ahogy a gyártó cég képviselői is említették a digitalizált, 3D filmváltozat elkészült néhány perces részletének bemutatásakor, a filmgyártás az 1920-as évek elejétől kísérletezik a 3D technikával. A filmes 3D technikát az 1950-es évektől kezdték alkalmazni, pl. Alfred Hitchcock *Dial M for Murder* (Gyilkosság telefonhívásra) című filmjében.¹ A 3D elsősor-

¹ Lásd a témában David S. Cohen cikkét a Variety folyóirat 2009. szeptember 15-i számában: Filmmakers like 3D's emotional wallop – 'In-your-face' shots make depth a storytelling too (<http://www.variety.com/article/VR1118008671?refCatId=1009>).

ban a műbefogadás, az érzékelés pszichológiai hatását erősíti, illetve erős emocionális hatás gyakorlására alkalmas technika. A digitális mozi magával hozta a 3D technika reneszánszát, melyet napjainkban tapasztalhatunk. A 3D technika alkalmazása esetenként meghatározó szerepet játszhat a film egyéni, eredeti koncepciója szempontjából, de ez egyben szükség-szerűen azt is jelenti, hogy az egész látványvilág új, a hagyományos filmkészítéshez képest némileg eltérő módon kerül kialakításra, az alkotók új típusú figurákat, látványelemeket, vizuális és hanghatásokat alkalmaznak.

A minőségjavítást, illetve a műbefogadás módját érintő technikai beavatkozások – ahogy a megkereső, illetve a gyártó cég képviselői elmondták – csak részben automatizáltak, részben vihetők végbe az alkalmazott speciális szoftveres eljárás segítségével, a 3D-sítés jelentős részben a korszerűsítést végző animációs szakemberek képkockáról-képkockára történő aktív személyes beavatkozását, javítását igényli. Ennek ellenére nem tekinthető átdolgozásnak önmagában a térhatásúvá tétel, csak akkor, ha az egyidejűleg együtt jár a film látványvilágának valamilyen fokú „újragondolásával”, új, többlet vizuális elemek, effektek filmbe illesztésével.

A megismert tényállás, illetve információk alapján az eljáró tanács azt az álláspontot alakította ki, hogy a digitalizált, 3D filmváltozat valószínűsíthetően el fogja érni az átdolgozás folytán létrejövő új, származékos mű szintjét, amennyiben az alkotók által tervbe vett új látványelemek, figurák, jelenetek, megváltozó képkompozíciók, az eredeti filmben nem szereplő, a karakterek egyéniségét esetlegesen befolyásoló új hangok filmbe illesztése megtörténik. Ezek a változtatások ugyanis az alkotó animációs szakemberek, figuratervezők, operatőrök önálló szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti alkotáselemekkel gazdagíthatják a filmet, melyek az eredeti analóg technikával készült, 2D filmalkotásban nem szerepeltek, és amelyek megvalósíthatják az eredeti filmalkotás teljes látványvilágának, koncepciójának valamilyen fokú újraalakítását.

Megemlítendő továbbá, hogy az átdolgozás kérdésén túl a 3D-sítés, a térhatásúvá tétel érintheti a magánszemély filmalkotók Szjt. 13. § szerinti szerzői személyhez fűződő jogát, azaz a mű egységének védelmével kapcsolatos szerzői személyhez fűződő jogot. Ezért mindkét szempontból, azaz mind az átdolgozás mint a szerzői vagyoni jogokat érintő beavatkozás, mind a mű egységének védelme mint szerzői személyhez fűződő jog szempontjából szükséges az eredeti szerzők engedélyének külön beszerzése.

Ad 2. A digitalizált, 3D filmváltozat előállításához, függetlenül attól, hogy átdolgozásról vagy azt el nem érő megváltoztatásról van-e szó – az eredeti alkotó szerzők engedélyén túlmenően – az Szjt. 82. § (1) bekezdés *a*) pontja alapján szükség van az M. mint a szomszédos jogokat kezelő szervezet engedélyére, továbbá az Szjt. 65. § (2) bekezdése alapján a filmelőállítói szerzői vagyoni jogokkal rendelkező szervezet engedélyére, amely – az alább kifejtettekre tekintettel – vagy az M. vagy az M. P. Kft. Amennyiben a többlet alkotáselemek filmbe illesztése folytán a létrejövő digitalizált, 3D filmváltozat az eredeti, 2D filmalkotás

átdolgozásának minősül, és ezáltal a 3D filmváltozat az eredeti, 2D filmalkotásból származó, de attól különböző „más”, új műnek tekintendő, amennyiben az átdolgozáshoz mind az eredeti szerzői jogosultak, mind a filmelőállítói jogosult(ak) hozzájárultak, úgy a digitalizált, 3D filmváltozat terjesztése, illetve további bármilyen felhasználása már az eredeti, 2D filmalkotás szerzői, illetve szomszédos jogi jogosultjainak engedélye nélkül folytatható.

A mozgóképről szóló 2004. évi II. törvény (a továbbiakban: Filmtv.) 35. §-a előírja, hogy a nemzeti filmvagyonra vonatkozó vagyonkezelői jog az M.-hez kerül. A nemzeti filmvagyonba tartozó filmalkotások, illetve az azokhoz kapcsolódó jogok körét a Filmtv. 2. § 26. pontja a következőképpen határozza meg:

„*nemzeti filmvagyon*: az államot a szerzői jogról szóló, hatályon kívül helyezett 1884. évi XVI. törvénycikk 3. §-a alapján megillető szerzői jogok, a szerzői jogról szóló, hatályon kívül helyezett 1921. évi LIV. törvénycikk 3. §-a és 74. §-a alapján megillető szerzői vagyoni jogok, a szerzői jogról szóló, hatályon kívül helyezett 1969. évi III. törvény 41. § (3) bekezdése alapján megillető szerzői vagyoni jogok, a szerzői jogról szóló, 1999. évi LXXVI. törvény 64. §-a alapján megillető felhasználási jogok, továbbá a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény 82. §-a alapján, mint szomszédos jogi jogosultat megillető jogok összessége, valamint az érintett filmalkotások eredeti negatívjainak példányai, melyek a kincstári vagyoni körbe tartoznak;”

A ... című eredeti, analóg technikával készült 2D filmalkotás 1986-ban jött létre. A filmgyártó által a filmmel kapcsolatban akkor megszerzett szerzői vagyoni jogok körét az 1969. évi III. törvény (a továbbiakban: „rSztj.”) 41. § (3) bekezdése úgy határozta meg, hogy „a filmre vonatkozó szerzői vagyoni jogokat a szerzőkkel kötött szerződések alapján jogutódként a filmgyár szerzi meg, és harmadik személyekkel szemben kizárólag a filmgyár gyakorolja”. A film gyártója a P. F. volt, melynek jogutóda a jelenleg működő M. P. Kft. A Filmszerzők és Előállítók Szerzői Jogvédő Egyesülete, illetve az M. tájékoztatása szerint a film magyar–német–kanadai (P. F. – I. GmbH – S. Ltd) koprodukcióban készült.

A Filmtv. és a Filmtv. végrehajtása érdekében megkötött jogátruházási szerződések alapján kincstári vagyonkörbe, illetve az M. vagyonkezelésébe tartozó filmjogok terjedelmét a Filmtv. 2. § 26. pontjában foglalt rendelkezés folytán elsősorban a korábbi, a ... című eredeti, analóg technikával készült, 2D filmalkotás létrehozására kötött megfilmesítési szerződések létrejötte idején hatályos rSztj. felhívott rendelkezései határozzák meg. Az eljáró tanácsnak ugyanakkor nincs ismerete arról, hogy a koprodukciós szerződés alapján milyen terjedelmű jogok kerültek annak idején a gyártó P. F.-hez, illetve milyen jogok illetik a koprodukciós partnereket. A koprodukciós szerződés vizsgálata fontos lehet annak megítélése szempontjából, hogy pontosan milyen jogok tartoznak jelenleg az M. vagyonkezelésébe.

Szintén fontos kérdés, hogy a magánszemély alkotó szerzők, a rendező, a forgatókönyvíró, az operatőr, a figuratervezők, az egyéb látványtervezők stb. pontosan milyen terjedelmű jogokat határoztak meg a P. F.-fel megkötött megfilmesítési szerződésben. A nyolcvanas évekre kialakult jogelméleti álláspont, illetve joggyakorlat ugyanis az rSztj. 41. § (3) bekez-

dése szerinti *cessio legis* szabályt a jelenlegi Szjt.-ben a felhasználási szerződésekre vonatkozó értelmezési szabályokkal egyezően már úgy értelmezte, hogy „a filmgyártó a megfilmesítéssel nem szerzi meg a film összes lehetséges hasznosításának jogait”,² hanem az automatikus törvényi jogutódlás is csak azokra a jogokra ment végbe, melyek a felhasználás rendeltetésszerű céljának megvalósításához feltétlenül szükségesek, illetve a jogátruházás időpontjában ismertek voltak. Ezek a jogok, hacsak a filmgyártó és a szerzők ezeken túli jogokat is ki nem kötöttek a megfilmesítési szerződésben: az egyszeri filmrevétel, a film többszörözése, területi korlátozás nélküli terjesztése, videoterjesztése, továbbá a televíziós sugárzást is magában foglaló nyilvános előadása.³

A fentiek szerinti jogelméleti álláspont, illetve joggyakorlat alapján – a magánszemély szerzők és a P. F. közötti külön kikötés hiányában – a film átdolgozásának joga a filmgyártóra nem szállt át.

Ezt az értelmezést támasztja alá a jelenleg hatályos Szjt. is, amennyiben a felhasználási szerződésekre vonatkozó általános szabályok között a 43. § (5) bekezdésében foglalt rendelkezés kimondja, hogy ha a szerződés nem jelöli meg azokat a felhasználási módokat, amelyekre az engedély vonatkozik, az engedély a szerződés céljának megvalósításához elengedhetetlenül szükséges felhasználási módra korlátozódik. Az Szjt. 47. § (1) bekezdése továbbá külön kimondja, hogy a felhasználási engedély csak kifejezett kikötés esetében terjed ki a mű átdolgozására. Az Szjt. 55. §-a folytán ezeket a megszorító értelmezéseket a szerzői vagyoni jogok átruházására vonatkozó szerződésekre is alkalmazni kell. Bár a ... című film megfilmesítésekor szerzői jogunk a filmek tekintetében a törvényi jogutódlás intézményét alkalmazta, az akkori jogelmélet és bírósági joggyakorlat az előzőek szerinti megszorító értelmezést a filmre vonatkozó szerzői vagyoni jogok tekintetében is alkalmazta.

A Filmtv. rendelkezései ugyan meghatározzák a kincstári vagyonkörbe, illetve az M. vagyonkezelésébe tartozó filmjogok körét, azonban ahhoz, hogy e jogok ténylegesen a Filmarchívum, illetve mai nevén az M. vagyonkezelésébe kerüljenek, ezeket a jogokat a szerzői, illetve szomszédos jogi jogosult filmgyártó stúdióknak, egyéb filmszakmai vállalatoknak, forgalmazóknak át kellett ruháznuk a Filmarchívumra. Az eljáró tanács nem ismeri a létrejött filmjogi jogátruházási szerződések tartalmát, így speciálisan az M. P. Kft. átruházási szerződését, ezért nem tud véleményt alkotni arról, hogy a ... című filmmel kapcsolatosan pontosan milyen terjedelmű szerzői vagyoni jogok kerültek az M. -hez. A fentieknek megfelelően azonban annyi biztos, hogy azok a felhasználási jogok, így speciálisan a film átdolgozására vonatkozó szerzői felhasználási jog, melyek nem tartoztak a szokásos terjesztési, nyilvános előadási, televíziós sugárzási jogok körébe, és amelyeket a szerzők eredetileg

² Petrik Ferenc (szerk.): A gyakorló jogász kézikönyve – A szerzői jog. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1990, 211. oldal (XII. fejezet, a fejezet szerzője: dr. Gyertyánfy Péter)

³ Lásd Petrik: i. m. (2), a XII. fejezetben dr. Gyertyánfy Péter által ismertetett jogelméleti álláspont és legfelsőbb bírósági joggyakorlat.

a megfilmesítési szerződés külön kikötése folytán speciálisan nem ruháztak át a gyártó P. F.-re, nem kerülhettek állami kincstári vagyonkörbe, illetve az M. vagyonkezelése alá. Az eljáró tanács hangsúlyozza, hogy nem ismert számára, hogy pontosan hogyan osztották fel a P. és a külföldi – kanadai és német – koprodukciós partnerek a ... című filmmel kapcsolatos szerzői vagyoni, felhasználási jogokat, illetve nem ismert, hogy a film megváltoztatásával kapcsolatos filmelőállítót megillető jogokat [Sztj. 65. § (2) bek.] egyedül a magyar koprodukciós partner, illetve esetleges jogutódai vagy az összes koprodukciós partner – ideértve a külföldi partnereket is – együttesen jogosultak gyakorolni.

Megemlítendő még az Sztj. 44. § (2) bekezdésében foglalt azon szabály, mely szerint a felhasználási szerződés (jogát ruházás, törvényi jogutódlás) megkötésekor ismeretlen felhasználási módra érvényesen nem lehetett felhasználási engedélyt, jogosítást szerezni. Az eredeti, analóg technikával készült, 2D filmalkotás digitális átalakítása, illetve 3D-sítése a többszörözés és a nyilvános előadás szempontjából veti fel azt a kérdést, hogy ezek a felhasználási módok a film keletkezésekor ismeretlen felhasználásoknak tekinthetők-e. A felhívott jogszabályhely alapján a felhasználásnak a szerződés megkötését követően kialakuló módszere nem tekinthető a szerződés megkötésekor még ismeretlen felhasználási módnak pusztán azért, mert a korábban is ismert felhasználási mód megvalósítását hatékonyabban, kedvezőbb feltételekkel vagy jobb minőségben teszi lehetővé.

A hivatkozott szabály szerint az eredeti, analóg technikával készült, 2D filmalkotás digitális többszörözése az Sztj. 18. § (2) bekezdésében foglalt rendelkezésekre is figyelemmel önmagában nem tekinthető olyan új felhasználási módnak, amely önmagában megalapozná, hogy a felhasználó a magánszemély szerzők engedélyét kell, hogy kérje a film többszörözéséhez. A digitális technika, a digitális, illetve számítástechnikai eszközökkel végzett minőségjavítás célja a korábban ismert felhasználási mód (terjesztés, nyilvános előadás, sugárzás) megvalósításának jobb minőségben történő lehetővé tétele, ami önmagában – egyéb technikai beavatkozások hiányában – nem teszi „ismeretlenné” az eredeti megfilmesítés időpontjában ismeretlen felhasználást.

Az eljáró tanács álláspontja az, hogy tekintettel arra, hogy a térhatás elérése a sztereo 3D eljárások alkalmazásával már az '50-es évek óta ismert technikai eljárás volt, ezért a 3D-sítés (3D-többszörözés és nyilvános előadás) önmagában még nem tenné szükségessé a szerzők külön engedélyét.

Az Sztj. 44. § (2) bekezdésében foglaltaktól, illetve az átdolgozással, valamint az átdolgozási jog átszállásának kérdésével kapcsolatosan fent kifejtettektől függetlenül is azonban a digitalizált, 3D filmváltozat létrehozásához mindenképpen szükséges mind a filmszerzők, mind a filmelőállítói jogosult(ak) engedélye. Az Sztj. 65. § (2) bekezdésének megfelelően ugyanis a film hozzáadással, elhagyással vagy kicseréléssel való módosításához vagy bármilyen más megváltoztatásához a szerzők és az előállító engedélye szükséges.

Jóllehet az Sztj. felhívott, 65. § (1), (2) és (3) bekezdésében foglalt szabályai elsősorban az előállító és a szerzők közötti, az ún. „final cut” jogának gyakorlásával kapcsolatos eljárást

rendezik, kimondva azt is, hogy a szerzők közötti eltérő megállapodás hiányában a rendező képviseli a többi szerzőt e jog gyakorlása tekintetében, *az eljáró tanács álláspontja szerint a szerzők (rendező) és az előállító együttes engedélye harmadik személyek által végrehajtott változtatások esetén is szükséges.*

A digitalizált, 3D filmváltozat létrehozásával kapcsolatosan figyelemmel kell lenni továbbá a filmelőállítókat az Szjt. 82. § (1) bekezdés *a*) pontja alapján megillető jogra. A Filmtv. fentiekben hivatkozott 2. § 26. pontjában szereplő meghatározás külön is tartalmazza az Szjt. 82. §-a szerinti szomszédos jogokra való hivatkozást.

A felhívott Szjt.-rendelkezés szerint a filmelőállítói jogosult engedélyre van szükség a film többszörözéséhez. A film többszörözésének minősül az Szjt. 18. § (2) bekezdése értelmében a digitális másolás, illetve másolatok készítése is. Tekintettel arra, hogy a digitalizált, 3D filmváltozat elkészítése szükségképpen együtt jár a filmalkotás digitális másolásával, illetve az így létrejött audiovizuális anyag további többszörözéseivel, ennél fogva az Szjt. 82. § (1) bekezdés *a*) pontja szerint a 3D filmváltozat elkészítéséhez szükség van a filmelőállítói jogok tekintetében vagyongazdálkodási jogokat gyakorló M. engedélyére.

Kérdésként merül fel, hogy az Szjt. előzőekben hivatkozott, a film mindenfajta megváltoztatásához szükséges 65. § (2) bekezdése szerint előírt engedélyt az M.-től vagy az eredeti filmelőállítói jogosult jogutódától, azaz az M. P. Kft.-től kell-e megkérni. Az Szjt. 65. §-ában szereplő jogokra ugyanis a Filmtv. kincstári vagyonkörbe tartozó nemzeti filmvagyon körét meghatározó 2. § 26. pontja nem utal. A Filmtv. 2. § 26. pontja alapján a nemzeti filmvagyonba kerülő, filmelőállítót megillető szerzői vagyoni jogok körét nem lehet teljes bizonyossággal beazonosítani, mert a Filmtv. ebben a tekintetben az Szjt. 64. §-ára utal vissza, az Szjt. 64. §-a viszont nem a filmmel kapcsolatos szerzői vagyoni jogokról rendelkezik. A filmmel kapcsolatosan a filmelőállítót megillető, illetve rá a szerzőkről átszálló különböző jogokat az előbb hivatkozott 65. §, továbbá a 66. § rendelkezései határozzák meg. A Filmtv. értelmezésével kapcsolatos bizonytalanság miatt nem világos, hogy a filmelőállítót az Szjt. 65. § (2) bekezdése szerint megillető, megváltoztatással kapcsolatos engedélyezési joggal az M. vagy az eredeti filmelőállítói jogosult P. F. általános jogutóda, az M. P. Kft. rendelkezik, amely második esetben az M.-mel való megállapodáson túlmenően a 3D filmváltozat létrehozásához az M. P. Kft. engedélyre is szükséges.

Tekintettel arra, hogy a megkeresőtől származó tájékoztatás szerint a magánszemély szerző filmalkotókkal folyamatban van, a többi filmszerzőt ellenkező kikötés hiányában képviselni jogosult T. B. rendezővel pedig már aláírásra is került a felhasználási szerződés, ezért a magánszemély szerzők engedélye a film megváltoztatásához, a megkereső tájékoztatása alapján, rendezettnek tekinthető.

Összefoglalóan a film megváltoztatása körében elmondható, hogy a digitalizált, 3D filmváltozat előállításához, függetlenül attól, hogy átdolgozásról vagy azt el nem érő megváltoztatásról van-e szó, az Szjt. 82. § (1) bekezdés *a*) pontja alapján szükség van az M. engedélyre, továbbá az Szjt. 65. § (2) bekezdése alapján a filmelőállítói szerzői vagyoni jogokkal rendelkező szervezet, azaz az M. vagy az M. P. Kft. engedélyére.

Az M. által vagyongazdálkodási tevékenysége keretében gyakorolt terjesztési jog terjedelmét a Filmtv. 2. § 15. pontja oly módon határozza meg, hogy az magában foglalja a forgalmazással, illetve az arra történő felkínálással, a moziüzemeltetéssel, a filmalkotás bármely adathordozón, így különösen videón és DVD-n történő kiadásával, értékesítésével, bérbeadásával, haszonkölcsönbe adásával, filmalkotásoknak az EGT-államok területére történő kereskedelmi célú behozatalával, illetve kereskedelmi célú birtoklásával megvalósuló szerzői felhasználási jogokat. A Filmtv. definíciója nem foglalja magában a filmalkotás átdolgozására vonatkozó, az Szjt. 29. § szerinti szerzői felhasználási jogot. Az 1. kérdéssel kapcsolatosan kifejtettekben következően amennyiben az új, egyéni, eredeti vizuális elemek, egyéb többlet alkotáselemek filmbe illesztése folytán a létrejövő digitalizált, 3D filmváltozat az eredeti, 2D filmalkotás átdolgozásának, az abból származó új műnek minősül, úgy ez azt jelenti, hogy a létrejövő digitalizált, 3D filmváltozat már nem tartozik a továbbiakban a nemzeti filmvagyon körébe.

Az átdolgozás azt jelenti, hogy az eredeti műből származó mű az eredetitől különböző, „más” mű lesz. A származékos új mű felhasználásához pedig nincs szükség az eredeti mű szerzői jogosultjainak az engedélyére.

Amennyiben a többlet alkotáselemek filmbe illesztése folytán a létrejövő digitalizált, 3D filmváltozat az eredeti, 2D filmalkotás átdolgozásának minősül, úgy a 3D filmváltozat az eredeti, 2D filmalkotásból származó, de attól különböző, „más”, új műnek minősül. Ennek folytán ha az átdolgozáshoz mind az eredeti szerzői jogosultak, mind a film-előállítói jogosult(ak) hozzájárultak, úgy a digitalizált, 3D filmváltozat terjesztése, illetve további bármilyen felhasználása már az eredeti, 2D filmalkotás szerzői, illetve szomszédos jogosultjainak engedélye nélkül folytatható.

Amennyiben a digitalizált, 3D filmváltozat gyártója az egyes szerzőkkel, ideértve az eredeti, 2D film alkotóit és az új, 3D változatot készítő animációs szakember szerzőket is, olyan tartalmú megfilmesítési szerződést köt, amely nem tartalmaz korlátozást a szerzők részéről az átengedett felhasználási jogok tekintetében, úgy az Szjt. 66. § (1) bekezdése alapján a 3D filmváltozat gyártója megszerzi az egyes, közös jogkezelésbe tartozó, a jogszabály folytán a magánszemély szerzőknél maradó felhasználási jogokon kívüli összes, a filmmel kapcsolatos szerzői felhasználási, vagyoni jogot. Ebben az esetben a 3D filmváltozat gyártója mint kizárólagos szerzői és szomszédos jogi jogosult joga a 3D filmváltozat felhasználása, illetve a felhasználás engedélyezés vagy jogát ruházás folytán harmadik személyeknek történő lehetővé tétele.

Dr. Tomori Pál, a tanács elnöke
Dr. Sár Csaba, a tanács előadó tagja
Dr. Kiss Zoltán, a tanács szavazó tagja

A MIDI-ÁLLOMÁNYOK SZERZŐI JOGI JELLEGÉRŐL

SZJSZT-34/10

Megkereső: bíróság

A megkereső által feltett kérdések

- 1a) „A lefoglalt és az iratok közt elfekvő DVD-lemezen található egyes MIDI-fájlok a szerzői jogi törvény értelmében szoftvernek minősülnek-e ...”,
- 1b) „... illetőleg rendelkeznek[-e] olyan egyéni, eredeti jelleggel, amely alapján azokat szerzői jogi védelem illeti meg?”
- 2a) „Kik a vádlott terhére rótt bűncselekmény sértettjei ...”,
- 2b) „... illetőleg az egyes sértettek tekintetében mekkora a cselekménnyel okozott vagyoni hátrány?”
- 3) „A szakértő véleményében térjen ki azokra a körülményekre is, amelyeket az ügy elbírálása szempontjából fontosnak tart!”

A szakvélemény szempontjából releváns tényállás

A megkereső bíróság kirendelő végzésében olvasható tényállás a következők szerint hangzik: „A Budapesti II. és III. Kerületi Ügyészség ... számú vádiratában vádat emelt K. R. ellen szerzői vagy ahhoz kapcsolódó jogok megsértésének büntette miatt. A vádirati tényállás szerint K. R. vádlott 2009. február 9-én interneten rendelt egy MIDI-fájlokat tartalmazó CD lemezt, amelyet más MIDI-fájlokkal kiegészített, majd az így létrehozott DVD-lemezből – amelyet az ... oldalon hirdetett eladásra – 2009. május 1-ig összesen 20 darabot értékesített. A lemezeken az S. Kft. sértett és a G. Bt. sértett állományai szerepeltek. A vádlott a cselekményével az S. Kft.-nek 4 084 000 Ft, a G. Bt.-nek 1 844 000 Ft vagyoni hátrányt okozott. A vádirat szerint a MIDI-állományok szoftverek.”

Az eljáró tanács a fenti tényállást az alábbi releváns ténnyel egészíti ki: az alapügyben eljáró igazságügyi szakértő szakértői véleményében az S. Kft. 4084, valamint a G. Bt. 1844 MIDI-állományát (a továbbiakban: MIDI-fájl) azonosította a terhelt által értékesített DVD-lemezeken. Az igazságügyi szakértő MIDI-fájlonként 50 forintban jelölte meg az S. Kft.-t és a G. Bt.-t ért „kárt”. A vádirat ezt az összeget alapul véve, valamint a 20 darab értékesített DVD-lemez fényében jelölte meg a tényállásban említett összegeket vagyoni hátrányként.

Az eljáró tanács szakvéleménye

Ad 1a) és 1b) A megkereső bíróság első kérdésével arra keresi a választ, hogy a tényállásban

megjelölt MIDI-fájlok a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Sztj.) értelmében szoftvernek (számítógépi programalkotásnak) minősülnek-e. A megkereső a második kérdésével pedig arra keresi a választ, hogy a MIDI-fájlok egyéni/eredeti jellegű szerzői művekként értékelhetők-e. Mivel *a számítógépi programalkotásként, illetve bármely szerzői műként való minősítésnek előfeltétele az egyéni-eredeti jelleg*, ezért az alábbiakban az 1a) és az 1b) kérdésre egységesen kíván választ adni a tanács.

Az eljáró tanács egyúttal jelezni kívánja, hogy a megkereső bíróság fenti kérdését, miszerint a MIDI-fájl „szoftvernek minősül-e”, oly módon értelmezi, hogy a megkereső arra kíváncsi, hogy a MIDI-fájl „számítógépi programalkotásként szerzői jogi védelem alatt áll-e”? Az eljáró tanács lényegesnek tartja rögzíteni, hogy a jelen szakvéleményben *kizárólag az egyéni-eredeti jelleggel bíró számítógépi programokat nevezi számítógépi programalkotásnak*, illetve pusztán a „program” kifejezéssel jelöli azokat az utasítássorozatokot, amelyeket a köznyelv a szerzői jogi minősítés szándéka nélkül, gyűjtőnéven szoftvernek nevez.

A tanács szükségesnek tartja röviden tisztázni, hogy a MIDI („Musical Instrument Digital Interface”, avagy „digitális hangszercsatoló interfész”) egy, az 1980-as évek elején az amerikai és a japán elektronikushangszer-gyártók által standardizált protokoll, melynek elsődleges célja a különböző elektronikus hangszerek, számítógépek, illetve egyéb, a zenéléshez köthető elektronikus eszközök, berendezések (különösen stúdióeszközök) egymás közötti kommunikációjának megvalósítása.

A rendszer összetettsége folytán a MIDI előtagot előszeretettel illesztik

- a lejátszást irányító hangszerekhez („controller”, mely általában egy szintetizátor),
- az adatokat a „controller” és az egyéb eszközök között továbbító kábelhez,
- a kábeldugaljhoz (csatlakozóhoz),
- a lejátszó segítségével zenévé alakított jeleket és üzeneteket tartalmazó adatfájlhoz (adatállományhoz),
- illetve az ezen adatfájlokat létrehozó számítógépi programokhoz is.

A MIDI-fájl olyan hangfelvétel, amely a hangokat az azokat leképező utasítássorozat formájában rögzíti. A MIDI-fájl tehát technikailag alkalmas arra, hogy

– a zene egyes alkotóelemeit (így például a dallamot, a ritmust, a harmóniát, a hangszínt, a hangszerelést stb.) a MIDI-protokollnak megfelelő utasítások sorozataként leképezze és eltárolja, azaz *rögzítse*. E jellegzetessége folytán a MIDI-fájlt szokás „*elektronikus kottának*” is hívni;

– a zene egyes alkotóelemeinek hallhatóvá tétele céljából ezen utasítások sorozatát a MIDI-protokollal kompatibilis, hangképzésre alkalmas eszközök (például hangkárttyák, hangszerek, különösen szintetizátorok, illetve stúdióberendezések stb.) számára átadja, illetve az ilyen eszközök közötti együttműködést vezérelje. Ezek az eszközök a MIDI-fájlból foglalt utasítások sorozatát végrehajtani képes „célszámítógépként” a MIDI-fájl értelmezésére, illetve a MIDI-protokoll útján való egymás közötti kommunikációra alkalmasak.

Abból következően, hogy a MIDI-fájl egyrészt hangok kifejeződéseit rögzíti, másrészt ezt utasítások sorozataként teszi, amely utasítások célszámítógépeken végrehajtva szólaltatják meg a hangokat, a MIDI-fájl „kétarcúvá” válik. A MIDI-fájl ugyanis az alábbiakban ismertetett hangfelvétel jellege mellett a köznyelvben szoftvernek nevezett programra jellemző tulajdonságokat is mutat. Az eljáró tanács álláspontja szerint ugyanakkor az alább részletelesen kifejtett indokokra tekintettel a *MIDI-fájl számítógépi programalkotásként védelem alatt álló szerzői műnek nem tekinthető*.

Bár a legfontosabb nemzetközi szerzői jogi dokumentumok (a WIPO Szerzői jogi Egyezménye, a TRIPS-megállapodás, valamint az Európai Unió Szoftverirányelve) a Berni Unió Egyezmény szerinti irodalmi műként részesítik szerzői jogi védelemben a szoftvert, az Szjt. 1. § (2) bekezdés c) pontja önálló műfajtaként tekint a *számítógépi programalkotásra és a hozzá tartozó dokumentációra*.

A „számítógépi programalkotás” fogalmának vizsgálatakor megállapítható, hogy az két technikai feltétel együttes fennállását feltételezi. A „program” kifejezés értelmezhető, végrehajtható parancssort feltételez, amely utasítássorozat végrehajtása „számítógépi” – vagy helyesebben ma már „informatikai” – környezetben történik.⁴ A kifejezésben azonban az „alkotás” szó teszi egyértelművé, hogy az előbbi technikai feltételeket kielégítő utasítássorozat is csak annyiban részesülhet az Szjt. által nyújtott védelemben, amennyiben *egyéni-eredeti jellegű alkotómunka* révén került létrehozásra.

A MIDI-fájl technikai szempontból tehát kétségtelenül mutat hasonlóságot a számítógépi programalkotással, vagyis annak eldöntése, hogy a MIDI-fájl *műnek* tekinthető-e, az *egyéni-eredeti jelleg vizsgálatának eredményétől függ*.

Az eljáró tanács ezúton kíván utalni a Szerzői Jogi Szakértő Testület (SZJSZT) frissen publikált szakvéleményében előadottakra, amelyek megerősítik a testület következetesen alkalmazott gyakorlatát a szerzői mű fogalmát és az egyéni-eredeti jelleg kérdését illetően. Az SZJSZT-08/11-es ügyben eljáró tanács szerint: „[a]z egyéni, eredeti jelleg vizsgálatánál jelentősége lehet az alkotás terének, amire utal a következő SZJSZT-szakvélemény is: 'Elegendő az, hogy a műben az egyéni jelleg valamilyen minimuma megnyilvánuljon, azaz ne legyen teljesen meghatározva a körülmények vagy az alkalmazott eszközök által; legyen legalább minimális tere a különböző megoldások közötti emberi választásnak, továbbá hogy ne egy meglévő alkotásnak szolgai másolásáról legyen szó.' (SZJSZT-19/2005.) Az alkotás tere jelenti tehát a vizsgálat kiindulópontját annak felmérésére, hogy az adott körülmények mennyiben tág, illetve szűk teret biztosítanak az alkotó számára a szerzői mű létrehozására,

⁴ Ezt fejezi ki az Egyesült Államok szerzői jogi törvényének az értelmező rendelkezése is, mely szerint „a számítógépi program utasítások sorozata, mely közvetve vagy közvetlenül számítógépben alkalmazva meghatározott eredmény létrehozását célozza”. (Angolul: „A 'computer program' is a set of statements or instructions to be used directly or indirectly in a computer in order to bring about a certain result.”) Lásd: Copyright Law of the United States of America (17 U.S.C. 1976), §101. (A továbbiakban: USCA.)

illetve hogy az alkotó mennyiben élt egyéni, eredeti módon az adott alkotás tere által kínált lehetőségekkel. Összességében azt lehet mondani, hogy az egyéni, eredeti jelleg megállapíthatóságának minimálisan az a feltétele, hogy a mű ne legyen más mű szolgai másolata.”⁵

A fentiekből következik, hogy az egyéni-eredeti jelleg vizsgálata mindig *eseti jellegű*, vagyis a konkrét tények fényében kerül megállapításra, hogy az „alkotás” mennyiben szabad alkotómunka eredményeként jött létre, s hogy vajon más műnek szolgai másolata-e.

Az eljáró tanács a MIDI-fájlok szerzői jogi elemzését (az egyéni-eredeti jelleg vizsgálatát) az alábbi szempontok szerint végezte el.

A MIDI-fájl alkalmas zeneművek alkotóelemeinek a rögzítésére. Azt a MIDI-fájlt, amely egy zenemű valamennyi alkotóelemének, vagy csak egyes (például csak a dallamot és a ritmust tartalmazó), de a zenemű felismerésére, azonosítására még alkalmas elemeinek rögzítését tartalmazza, szerzői jogi szempontból a zenemű többszörözésének (mechanikai úton történő rögzítésének) kell tekinteni.⁶ A mű ilyesfajta többszörözésének nincs egyéni, eredeti jellege, vagyis a zenemű mechanikai úton történő rögzítését tartalmazó MIDI-fájl nem tekinthető önálló zeneműnek.

Ahogy a fentiekben elhangzott, a MIDI-fájl MIDI számítógépi program segítségével kerül létrehozásra. E számítógépi programok előre meghatározott utasításkészlettel rendelkeznek, amelyek minden esetben tekintettel vannak a MIDI-fájl későbbi lejátszására szolgáló berendezések (különösen hangkárták) technikai képességeire. Ennek köszönhető például, hogy egy MIDI-fájl legfeljebb 128 csatornával rendelkezik, vagyis legfeljebb 128 hangszer hangjainak megszólaltatására alkalmas. Vagyis a MIDI-fájlok létrehozásakor a programozó csakis előre kialakított technikai keretek között mozoghat. Az eljáró tanács a DVD-lemezen található MIDI-fájlok mintavételszerű meghallgatása alapján arra a következtetésre jutott, hogy a fájlok elkészítésekor *a legritkább esetben került sor négy sávnál többnek a felhasználására*.

Ugyancsak komoly jelentőséggel bír az a tény, hogy a MIDI-fájlok korábban megalkotott (és híres, „slágerlistás”) zeneművek, illetve már rögzített hangfelvételek – a MIDI-protokoll technikai keretei között történő – *lehető legpontosabb reprodukciói*. A fentiekben már említett SZJSZT 08/11. számú szakvélemény mellett különös figyelmet érdemel ezzel összefüggésben az SZJSZT két további szakvéleménye.

⁵ SZJSZT 08/11 – „Cím szerzői jogi védelme”. Lásd: http://www.sztnh.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenye/2011/PDF/szjszt_szakv_2011_8.pdf. Az egyéni-eredeti jelleg esetjogát illetően kiváló példák találhatók az Szjt. kommentárjában. Lásd: Gyertyánfy Péter (szerk.): A szerzői jogi törvény magyarázata. Complex, Budapest, 2006, p. 31–32. Az SZJSZT gyakorlatát illetően lásd továbbá: *id. Ficsor Mihály, Kiss Zoltán* (szerk.): A szerzői jog gyakorlati alkalmazása a digitális online környezetben – A Szerzői Jogi Szakértő Testület véleményeinek gyűjteménye (2004–2009). Complex, Budapest, 2010, különösen a II. és a IV. fejezet.

⁶ Szjt. 18. § (2) bekezdés.

Az elsőben a testületnek arról kellett döntenie, hogy a mobiltelefon-csengőhangok eredeti művek átdolgozásának tekinthetők-e. A szakvélemény úgy fogalmaz, hogy „[a] szakértő testület álláspontja szerint a meglévő zeneművek felhasználásával mobiltelefonokra való letöltés céljára létrehozott csengőhangok – amennyiben azok nem járnak az eredeti művek olyan megváltoztatásával, aminek következtében az eredeti művektől eltérő, azokból származó más művek jönnek létre –, nem minősülnek az eredeti művek Szjt. 29. §-a szerinti átdolgozásainak. Erről ugyanis csak akkor beszélhetünk, ha *a megváltoztatás során valamely többlet alkotáselem, egyéni, eredeti vonás adódik a műhöz*. Ennek hiányában nem lehet szó szerzői jogi értelemben vett átdolgozásról. A szakértő testület szerint attól, hogy egy eredetileg szöveggel együtt létrejött zenemű felhasználása során a szöveg nem, csak a dallam jelenik meg, még nem lehet az eredeti műből származó más mű létrejöttére, azaz átdolgozásra következtetni. Önmagában a szöveg, a harmóniakíséret vagy a hangszerelés elmaradása még nem jelenti egy újabb, az eredeti műből származó más mű létrejöttét.”⁷ Vagy ha a MIDI-fájl csak a zenemű egyes alkotóelemeit (például csak a dallamot és a ritmust) tartalmazza, az önmagában még nem minősül az eredeti zenemű Szjt. 29. §-a szerinti átdolgozásának. Amennyiben azonban a MIDI-fájl létrehozása során a zenemű egyes alkotóelemeit (például a ritmust, a harmóniát vagy a hangszerelést) olyan módon változtatják meg, hogy valamely „többlet alkotáselem, egyéni, eredeti vonás adódik a műhöz”, akkor nem kizárt, hogy a MIDI-fájl létrehozása az eredeti zenemű Szjt. 29. §-a szerinti átdolgozásának minősüljön.

A „fontok”, vagyis betűkészletek szerzői jogi védelmével kapcsolatos, s fentebb már hivatkozott szakvélemény szerint „[h]a egy ’fonthoz’ tartozó betűtípus előállítására, megjelenítésére bármely olyan számítógépi programot vagy programrészt használnak, amely szerzői jogi védelem alatt áll, *a védelem akkor terjed ki közvetetten a programmal előállított/megjelentet betűtípusra is, ha a betűtípus megfelel a fent elemzett egyéni-eredeti jellegnek*. Ebben az esetben a szerzői jog védi egyrészt a szoftvert, másrészt a betűkészletet is.”⁸

A fenti két szakvélemény fényében világos, hogy egy korábbi jogvédett mű átalakításával, avagy egy segédeszköz (jelen esetben számítógépi program) segítségével létrehozott új tartalom is csak akkor tehet szert szerzői jogi védelemre, amennyiben *maga is megfelel az egyéni-eredeti jelleg követelményének*. Ha ugyanis az új tartalom nem rendelkezik egyéni-eredeti jelleggel, annak ellenére sem tehet szert szerzői jogi védelemre (nem minősülhet „műnek”), hogy aktív tevékenység révén végzett átalakítómunka vagy egyébként jogvédett számítógépi alkotás segítségével jött létre. Ahogy az SZJSZT tanácsa a „fontok” szerzői jogi megítélése kapcsán jelezte: „[a] fenti következtetés helyességének logikai előfeltétele, amely csak programozási ismeretek alapján esetenként dönthető el, hogy létezzen olyan eset, ami-

⁷ SZJSZT 37/2001 – A mobiltelefon-csengőhangokkal összefüggő szerzői jogi kérdések: Lásd: http://www.sztnh.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenyek/2001/2001PDF/szjszt_szakv_2001_037.pdf, p. 3.

⁸ SZJSZT 20/2004, p. 3.

kor egyéni-eredeti jelleggel nem rendelkező betűtípusból álló, akár szabványnak megfelelő betűkészletet a szerzői jogvédelem fennállásához elégséges egyéni-eredeti jelleggel bíró számítógépi program vagy programrész támogatásával jelenítsenek meg. Ekkor lehetséges ugyanis, hogy elváljon a program és a dokumentáció = szoftver, valamint a megjelenített betűkészlet szerzői jogvédelme. Vagyis ebben az esetben a program és dokumentáció lehet védett, az eredményeképpen megjelenített betűtípusból álló betűkészlet viszont nem.”⁹

A szerzői jogi megítélés szempontjából jelentőséggel bír annak megállapítása, hogy a zeneművet rögzítő MIDI-fájl alapvetően két módon jöhet létre:

- a zeneművet egy MIDI-protokollal kompatibilis hangszer vagy szintetizátor segítségével eljátszzák, és az ennek során megszólaltatott hangokat egy MIDI-fájlok létrehozására alkalmas számítógépi program alkalmazásával a MIDI-protokollnak megfelelő utasítások sorozatává alakítják át („fordítják le”); vagy

- a MIDI-fájlok létrehozására alkalmas számítógépi programnak – bármely MIDI-protokollal kompatibilis hangszer vagy szintetizátor közbejötté nélkül – közvetlen utasítást adnak arra vonatkozóan, hogy mely zenei alkotóelemeket kell leképeznie és eltárolnia, azaz rögzítenie. (Ilyen közvetlen utasítást jelent például az, hogy amennyiben a MIDI-fájl létrehozására alkalmas adott számítógépi program saját utasításkészlete szerint egy 1/8 hosszúságú, „A” magasságú, zongorán megszólaló hang MIDI-fájlban történő rögzítéséhez a programot vezérlő billentyűzetten az F6 gomb lenyomására van szükség, akkor lenyomják az F6 gombot.)

A fenti két mód közül egyik sem jelenti önálló számítógépi programalkotás létrehozását. A zenemű MIDI-protokollal kompatibilis eszközzel történő lejátszás eredményeként egy szigorúan kötött formátumú, az egyéni-eredeti jellegnek teret nem engedő utasítássorozat jön létre, amelynek kötelezően meg kell felelnie a MIDI-protokoll előírásainak. Az eljáró tanács álláspontja alátámasztása céljából megemlíti, hogy hasonló helyzettel állunk szemben, amikor például egy verset tartalmazó szövegfájl szerzői jogi értékelését kellene elvégezni. Kétségtől kívül önálló szerzői jogi védelem alatt áll a fájlban benne foglalt írói mű, ugyanakkor egyértelmű, hogy *az azt tartalmazó szövegfájl* – bár kétségtől kívül mutat olyan technikai jegyeket, amelyek a köznyelvben „szoftvernek” nevezett fogalommal hasonlatossá teszik – a létrehozása során fennálló, az egyéni-eredeti jellegnek teret nem engedő technikai kötöttségek folytán *műnek nem tekinthető*. Még egyértelműbb ez a helyzet, ha a zeneművet rögzítő MIDI-fájlt nem valamilyen hangszer (például szintetizátor) segítségével hozták létre, hanem közvetlenül a MIDI-fájl létrehozására alkalmas program saját utasításkészletét használták. Itt ugyanis még „fordítás” sem történik, hanem közvetlenül a MIDI-protokoll kötött leíró nyelvére használják.

Az eljáró tanácsnak a létrehozás mikéntjéből fakadó egyik következtetése, hogy a technikai kötöttségek olyan meghatározóak, hogy a MIDI-fájl előállításában *nincs tere az egyéni-eredeti jellegű alkotómunkának*.

⁹ SZJSZT 20/2004, p. 3–4.

Az eljáró tanács második következtetése, hogy amennyiben a MIDI-fájl zeneművet rögzít, akkor a fájl létrehozását – tekintet nélkül arra, hogy e rögzítés során csupán a zenemű egyéni, eredeti jelleget nélkülöző többszörözése vagy annak többlet alkotóelemet, egyéni, eredeti vonást is hozzáadó átdolgozása jön létre – előadásnak, *előadóművészi teljesítménynek kell tekinteni*. Különösen nyilvánvaló ez a megállapítás abban az esetben, ha a MIDI-fájl a MIDI-protokollal kompatibilis hangszer segítségével történő lejátszás révén jön létre. Ugyanakkor az előadóművészet definíciója szerint előadás jön létre akkor is, ha a zeneművet nem lejátszzák, hanem bármely más módon előadják. Az eljáró tanács véleménye szerint előadásnak lehet tekinteni akár azt is, hogy a hangok megszólaltatása a MIDI-protokoll kötött leíró nyelvének használatával történik.

A fentiek mellett viszonylag egyszerűnek tűnik annak a megállapítása, hogy amennyiben a MIDI-fájl hangok vagy hangok kifejeződéseinek rögzítését tartalmazza, akkor a MIDI-fájlt *hangfelvételnek kell tekinteni*. A hangfelvétel alábbiak szerint bemutatott definíciója szerint ugyanis annak nem szükséges egyéni-eredeti jellegű művet vagy előadóművészi teljesítményt tartalmaznia. Bármilyen más hang vagy hangok kifejeződéseinek rögzítése is hangfelvételt eredményez.

Az Szjt. a hangfelvétel definícióját nem tartalmazza. Ennek megfelelően e kifejezés mögöttes tartalmát a hazai szerzői jog rendszerét kötő nemzetközi egyezmények fényében érdemes megkeresni. A hangfelvételek, illetve hangfelvétel-előállítók védelmét megalapozó multilaterális nemzetközi egyezmények közül az 1961-es Római Egyezmény,¹⁰ illetve az 1971-es Genfi Egyezmény¹¹ megközelítőleg azonos tartalommal határozta meg a hangfelvétel fogalmát. A Római Egyezmény 3. cikk *b)* pontja értelmében „hangfelvétel: valamely előadásnak vagy más hangoknak minden, kizárólag hallgatható rögzítése”. A Genfi Egyezmény 1. cikk *a)* pontja szerint pedig „hangfelvétel valamely előadás hangjainak vagy más hangoknak mindennemű – kizárólag hangzás útján történő – rögzítése”. A digitális technológiák fellendülésével szükségessé váló nemzetközi normaalkotás tükröződik a WIPO előadásokról és hangfelvételekről szóló szerződése¹² (angolul és más nyelvi változatokban is rövidítve: WPPT) 2. cikk *b)* pontjának megfogalmazásában. Eszerint ugyanis a hangfelvétel „egy előadás hangjainak vagy más hangoknak, vagy hangok egyéb megjelenítésének a rögzítését jelenti”.

A MIDI-fájlban rögzített valamennyi információ (utasítás) a MIDI-kompatibilis lejátszóeszközök segítségével hangokká alakítható, következésképp hangok egyéb megjelenítéseként értékelhető. *A MIDI-fájl ezért a hangfelvételek digitális technológiák fellendülésével életre hívott sajátos típusaként értékelhető.* E ponton különös figyelmet érdemel, hogy egyik említett nemzetközi egyezmény sem tűzi a hangfelvétel szomszédos jogi védelmének felté-

¹⁰ Hazánkban kihirdette: 1998. évi XLIV. törvény.

¹¹ Hazánkban kihirdette: 1975. évi 18. törvényerejű rendelet.

¹² Hazánkban kihirdette: 2004. évi XLI. törvény.

telül a rögzített tartalom egyéni-eredeti jellegét. Ebből az következik, hogy *a MIDI-fájl, illetve annak előállítója*¹³ az Szjt. 76–79. § szerint minden esetben szomszédos jogi védelemben részesül. Ezt a német joggyakorlat is megerősíti.¹⁴

Az Szjt. az előadóművészi teljesítmény fogalmát sem határozza meg, ezért azzal összefüggésben is a nemzetközi szerzői jogi normákhoz szükséges segítségért fordulni. A Római Egyezmény 3. cikk *a)* pontja értelmében „előadóművészek: a színészek, énekesek, zenészek, táncosok és más olyan személyek, akik irodalmi vagy művészeti műveket megjelenítenek, énekelnek, elmondanak, szavalnak, eljátszanak vagy bármely más módon előadnak”. A WPPT 2. cikk *a)* pontja szerint pedig előadóművészek „a színészek, énekesek, zenészek, táncosok és más személyek, akik az irodalmi vagy művészeti alkotásokat vagy a népművészet kifejeződéseit megjelenítik, éneklnek, elmondják, elszavalják, eljátszzák, tolmácsolják vagy más módon előadják”.

Mindezek fényében az *1a)* és *1b)* kérdésben foglaltakra az eljáró tanács a következő választ adja:

- *a zeneműveket tartalmazó MIDI-fájlok nem számítógépi programalkotások;*
- *a MIDI-fájlok hangfelvételek;*
- *a MIDI-fájlok előadóművészi teljesítményként jönnek létre.*

A MIDI-fájlban rögzített zeneművek tekintetében pedig az ilyen művek védelmére vonatkozó szerzői jogi szabályokat kell alkalmazni.

Ad 2a) A megkereső e kérdésben arra keresi a választ, hogy valóban az S. Kft. és a G. Bt. tekinthető-e a K. R. vádlott által elkövetett bűntett sértettjének.

Az *1a)* és *1b)* kérdésre adott válaszban rögzítést nyert, hogy a MIDI-fájlok minden esetben hangfelvételnek tekinthetők, s ily módon a hangfelvétel előállítója szomszédos jogi védelemben részesül. Mivel az Szjt. nem definiálja, hogy ki tekinthető a hangfelvétel előállítójának, ismételten a nemzetközi egyezmények rendelkezéseihez szükséges segítségért fordulni.

A Római Egyezmény 3. cikk *c)* pontja, illetve a Genfi Egyezmény 1. cikk *b)* pontja gyakorlatilag azonos tartalommal azt a természetes vagy jogi személyt tartotta a hangfelvétel előállítójának, aki az előadás hangjait vagy más hangokat elsőként rögzítette. A WPPT 2. cikkének *(d)* pontja utóbb e meghatározást továbbfejlesztette, s a hangfelvétel előállítójának már azt a természetes vagy jogi személyt tekinti, „aki vagy amely egy előadás hangjainak vagy más hangoknak, illetve hangok megjelenítésének az első rögzítését kezdeményezi, és az ezzel kapcsolatos felelősséget viseli”. E definíció fényében minden valószínűség szerint a DVD-lemezen található MIDI-fájlok rögzítését kezdeményező, és ezekért felelősséget vál-

¹³ Lásd alább a *2a)* pontot.

¹⁴ Lásd: OLG München 08.03.2001 (29 U 3282/00) – AOL. Zeitschrift für Urheber- und Medienrecht, 2001, p. 425.

láló céggként az S. Kft. és G. Bt. tekinthető a kérdéses hangfelvételek előállítójának, következésképp jogosultjának.

A tanács azonban felhívja a figyelmet arra, hogy nem áll módjában egyenként ellenőrizni, hogy a kérdéses MIDI-fájlok ún. „copyright header”-jében, vagyis a „szerzői jogokra” utaló fejlécében az S. Kft-re és G. Bt-re mint jogosultakra való utalás valós-e, esetleg azok manipulálásra kerültek. A tanácsnak minden megerősítés nélkül sikerült az egyik MIDI-fájl fejlécét olyaténképpen módosítani, hogy abban az eredeti helyett más nevet tüntetett fel.

Az előző kérdésre adott válaszból következik, hogy mivel a MIDI-fájlokat rögzítő természetes személy az Szjt. alapján előadóművésznek tekintendő, ezért teljesítményének engedély nélküli felhasználása ugyancsak jogsértést eredményez. Annak megállapítása azonban, hogy a konkrét (a büntetőeljárás során egyébként nem nevesített) előadó vagy előadók a Btk. szabályai szerint sértettek is tekinthetők, a rendelkezésre bocsátott iratokból nem lehetséges. Az egyedüli információ, amely e szempontból relevanciával bír, az az alapul szolgáló büntetőeljárás 2011. március 1-jei tárgyalási napján G. S., a G. Bt. ügyvezetője által tett tanúvallomás, mely szerint: „[e]zek [a MIDI fájlok] úgy készülnek, hogy képzett hangszerelő zenész meghallgatja az eredeti dalt, feljátssza a stúdióban minden egyes hangszer.”¹⁵ Az eljáró tanács úgy ítéli meg, hogy a bírósági eljárás során indokolt lehet a kérdéses MIDI-fájlok előadói személyének tisztázása, illetve annak megállapítása, hogy e kérdéses előadók milyen szerződéses keretek között működtek közre a MIDI-fájlok előállítása során.

A hangfelvétel előállítói mellett a MIDI-fájlok DVD-lemezen történő többszörözésével, majd e lemezek terjesztésével a terhelt a lemezekben található MIDI-fájlokban rögzített zeneművek eredeti szerzőinek többszörözéshez, illetve terjesztéshez fűződő jogát is megsértette, mivel a zenemű egészének vagy valamely azonosítható részének anyagi formában történő bármilyen felhasználásáról, illetve minden egyes felhasználásának engedélyezéséről a szerzői jogosultnak kizárólagos joga van dönteni.¹⁶

Abban az esetben, ha a MIDI-fájl az Szjt. átdolgozásra vonatkozó szabályai szerint¹⁷ az eredeti műből származó új (egyéni-eredeti jelleget tükröző) műként értékelendő, akkor e fájlok többszörözésével és terjesztésével a terhelt az ezen új mű szerzői jogosultjának és az eredeti (átdolgozott) mű szerzőjének vagyoni jogait is megsértette.¹⁸

A fentiek fényében az eljáró tanács a 2a) kérdésre az alábbi választ adja: *a vádirat szerinti bűncselekmény sértettjei az S. Kft., valamint a G. Bt., mint a hangfelvételnek minősülő MIDI-fájlok előállítói, többszörözési és terjesztési jogaik vonatkozásában,*¹⁹ *valamint a MIDI-fájlokban rögzített zenemű eredeti szerzői jogosultjai ugyancsak többszörözési és terjesztési*

¹⁵ Lásd: 6.B.III.1975/2010/5. sz. jegyzőkönyv, 3. oldal. A fenti idézet nyelvtani hibái az eredeti jegyzőkönyvben is így szerepeltek.

¹⁶ Szjt. 16. § (1) bekezdés.

¹⁷ Szjt. 29. §.

¹⁸ Vö.: Szjt. 4. § (2) bekezdés.

¹⁹ Szjt. 76. § (1) bekezdés (a)–(b) pont.

jogaik vonatkozásában.²⁰ A bűncselekménynek ugyancsak sértettjei lehetnek a MIDI-fájlok rögzítésében közreműködő előadóművészek rögzített előadásaik többszörözési és terjesztési jogaik vonatkozásában.

Amennyiben megállapítható, hogy a MIDI-fájlok előállítása során az eredeti műből származó új (egyéni, eredeti jellegű) szerzői mű jött létre, akkor ugyancsak sértett mind az érintett mű, mind az átdolgozás szerzője többszörözési és terjesztési joga vonatkozásában.²¹

Ad 2b) A megkereső e kérdésben arra keresi a választ, hogy az S. Kft. valóban 4 084 000 Ft, a G. Bt. pedig valóban 1 844 000 Ft vagyoni hátrányt szenvedett-e a K. R. vádlott terhére rótt büntett következményeként.

A tanács hangsúlyozza, hogy a terhelt által okozott vagyoni hátrány mértéke attól függ, hogy a kérdéses bűncselekménynek ki a sértettje. Tekintettel arra, hogy a 2a) pontban foglalt válasz fényében a MIDI-fájlok DVD-n való többszörözése és terjesztése minden esetben sérti a hangfelvétel előállítójának, valamint a MIDI-fájlban rögzített zenemű szerzői jogosultjának szomszédos, illetve szerzői jogait, az alábbiakban e sértettek által elszenvedett vagyoni hátrányt kell megvizsgálni. A hatályos büntetőjogi szabályok értelmében *vagyoni hátrány alatt a vagyonban okozott kárt és az elmaradt vagyoni előnyt kell érteni.*²² Kár alatt a Btk. a bűncselekmény által a vagyonban okozott értékcsökkenést érti.²³ E meghatározás fényében kárról a tényállás alapján nem beszélhetünk, mivel az eredeti MIDI-fájlok értéke a másolatok elkészítésével nem csökkent. Vagyis a terhelt által elkövetett bűncselekmény esetén az elmaradt vagyoni előny meghatározása tűnik szükségesnek.

A fentiekben világossá vált, hogy a MIDI-fájlok DVD-lemezekre történő engedély nélküli másolása a többszörözés, e lemezeknek online aukciós portál segítségével, engedély nélkül történő értékesítése pedig a terjesztés vagyoni jogának sérelmét eredményezi. Az e jogok megsértése révén okozott vagyoni hátrány (elmaradt vagyoni előny) meghatározásához az alábbi tényezők elemzésére van szükség:

- 2.1. az érintett zeneművek, hangfelvételek és előadóművészi teljesítmények száma;
- 2.2. az érintett zeneművek, hangfelvételek és előadóművészi teljesítmények forgalmi értéke;
- 2.3. a jogsértések száma.

A fentiekkel kapcsolatban a tanács az alábbi részletes észrevételeket teszi.

2.1. Ahogy arra az eljáró tanács a fentiekben utalt, az igazságügyi szakértő által előterjesztett szakvéleményre alapozott vádirat szerint 5928 MIDI-fájl került engedély nélkül többszörözésre, amelyből 4084 vonatkozásában az S. Kft., 1844 vonatkozásában pedig a G. Bt. tekinthető jogosultnak.

²⁰ Szjt. 18. § (1) bekezdés b) pont, illetve 23. § (1) bekezdés.

²¹ Vö.: Szjt. 4. § (2) bekezdés, illetve Szjt. 18. § (1) bekezdés b) pont, illetve 23. § (1) bekezdés.

²² 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről (a továbbiakban: Btk.), 137. § 5. pont, 2. tagmondat.

²³ Btk. 137. § 5. pont, 1. tagmondat.

Az eljáró tanács kétségesnek tartja, hogy e szám megfelelné a valóságnak. A nyomozó hatóság által lefoglalt, és az ügy iratai között elfekvő DVD-lemezen több mint 10 000 fájl található. Ezek jelentős része MIDI-fájl. Mellettük több számítógépes alkalmazást, valamint dokumentumfájlokat is tartalmaz a lemez, melyek vizsgálata nem képezi sem a jelen büntetőügy, sem a jelen szakvélemény tárgyát. A MIDI-fájlok jelentős részének a nevében utalás található az azt előállító S. Kft.-re, valamint G. Bt.-re. Más MIDI-fájlok neve, valamint „copyright header”-je viszont nem tartalmaz utalást az említett cégekre. Ebből az feltételezhető, hogy utóbbi MIDI-fájlokat nem vette figyelembe az igazságügyi szakértő véleménye kialakításakor. Tekintettel arra, hogy a MIDI-fájlok egy része utalást tartalmazott a fájlok előállítóira, az eljáró tanács a DVD-lemez adattartalma körében – az igazságügyi szakértő által is használt Total Commander program által lehetővé tett – kulcsszavas keresést folytatott le. E keresés eredményét foglalja össze az 1. sz. táblázat.

Hangfelvétel előállítója	Összesen	„kar” kiterjesztésű („karaoke”) fájl	„mid” kiterjesztésű fájl	Egyéb, hangfelvételnek nem minősülő fájl
S. Kft.	3588	2033	1541	14
G. Bt.	2174	1550	623	1
Összesen	5762	3583	2164	15

1. sz. táblázat – A terhelt által értékesített DVD-lemezen talált, az S. Kft. és a G. Bt. nevét tartalmazó fájlok tételes összehasonlítása

Az 1. sz. táblázatból kiolvasható, hogy a kulcsszavas keresés eredménye (a hangfelvételnek minősülő fájlok száma mindösszesen 5747) nem egyezik meg az igazságügyi szakértői véleményben foglalt adatokkal. Az eljáró tanács szerint indokoltnak tűnik a büntetőeljárás során az e számok közötti eltérést megvizsgálni. Az eljáró bíróság által megállapított végső szám fényében indokolt az alábbi faktorokat alkalmazni.

2.2. Az eljáró tanács véleménye szerint az elmaradt vagyoni előny megegyezik a sértettek által az engedély nélkül többszörözött és terjesztett MIDI-fájlok forgalmi értékével. A megkereső által rendelkezésre bocsátott periratban található, a G. Bt. ügyvezetője, G. S. által tett tanúvallomás szerint „a zene letöltése nem ingyenes, zeneszámonként 600–1000 Ft”.²⁴ Az eljáró tanács jelzi azonban, hogy a G. Bt. weboldalán található információk szerint a „kar” és a „mid” kiterjesztésű fájlok egységára 600 Ft. A perirat az S. Kft. által előállított MIDI-fájlok forgalmi értékére vonatkozó adatot nem tartalmazott, ám az S. Kft. weboldalának a tanulmányozása révén kiderült, hogy a „mid” és „kar” kiterjesztésű fájlok egységára 570

²⁴ Lásd: a megkereső által rendelkezésre bocsátott perirat 103. oldala.

Ft. A tanács megállapítása szerint a G. Bt. által előállított MIDI-fájlok esetében az elmaradt vagyoni előny, következésképp a vagyoni hátrány MIDI-fájlonként 600 Ft, az S. Kft. esetén pedig 570 Ft.

Az eljáró tanács utal arra, hogy amennyiben a sértett cégek a kérdéses MIDI-fájlokat az Szjt. 19. §-ában foglalt „kényszerengedély” keretei között állították elő, s a szükséges jogdíjakat a zeneszerzőket képviselő közös jogkezelő szervezet részére megfizették, akkor a MIDI-fájlokban rögzített zeneművek szerzőit, akik ugyancsak sértettnek tekinthetők, nem érte konkrét vagyoni hátrány. Ebből kifolyólag a fentiekben említett forgalmi érték egészében az S. Kft. és a G. Bt. elmaradt vagyoni előnyeként értékelhető.

Az eljáró tanács a 2a) pontban adott válasza utalva jelzi, hogy a konkrét előadóművészek személye, illetve e személyeknek a hangfelvételek előállításához fűződő jogviszonyának ismerete nélkül a rendelkezésre bocsátott iratokból arra a kérdésre sem lehet kétséget kizáróan választ adni, hogy a MIDI-fájlok előadóművészeit teljesítményeik engedély nélküli többszörözése és terjesztése folytán milyen mértékű vagyoni hátrány érte. Ennek megállapítása a bíróság hatáskörébe tartozik.

2.3. K. R. vádlott a MIDI-fájlokat tartalmazó kérdéses DVD-lemezt 20 példányban értékesítette, vagyis valamennyi jogvédett hangfelvétel húsz alkalommal került engedély nélkül többszörözésre és terjesztésre.

A fentiek fényében a 2b) kérdésre a tanács az alábbi választ adja: *a K. R. vádlott által elkövetett büntett keretében a hangfelvételek előállításának okozott vagyoni hátrány összege tekintetében az eljáró bíróság az érintett DVD-lemezen található MIDI-fájlok száma, e hangfelvételek forgalmi értéke és az eladott DVD-lemezek száma fényében megalapozott döntést tud hozni. A MIDI-fájlok rögzítésében közreműködő előadóművészeket ért vagyoni hátrány megállapítása az előadóművészek személye, illetve a hangfelvételek előállításához fűződő jogviszonya ismeretében a bíróság hatáskörébe tartozik.*

Ad 3. Bár a megkereső arra kérte az eljáró tanácsot, hogy szakvéleményében térjen ki minden további olyan körülményre, melyeket az ügy elbírálása szempontjából fontosnak tart, az eljáró tanács úgy ítéli meg, hogy a fentiekben megfogalmazott szakvélemény elegendő ahhoz, hogy az eljáró bíróság valamennyi kérdés vonatkozásában megalapozott döntést tudjon hozni.

*Dr. Tomori Pál, a tanács elnöke
Dr. Mezei Péter, a tanács előadó tagja
Mészáros Imre Tibor, a tanács szavazó tagja*

Összeállította: dr. Hepp Nóra

HÍREK, ESEMÉNYEK

ELEKTRONIKUS HATÓSÁGI SZOLGÁLTATÁSOK A SZELLEMI TULAJDON NEMZETI HIVATALÁBAN*

Intézményünk hosszú ideje az innovatív megoldások elkötelezett híve. A hivatal elkötelezettsége az informatikai fejlesztésekre is vonatkozik. Kormányzati berkekben a Magyar Szabadalmi Hivatal az elsők között jelentkezett saját honlappal a '90-es évek derekán. A múlt század utolsó dekádjában megtörtént a hivatal fennállásának első száz éve alatt kézzel vezetett lajstromok és más nyilvántartások adatainak adatbázisba szervezése. Magyarország európai uniós tagságának kezdetére, 2004. május 1-jére elkészült a kísérleti elektronikus nyilvántartás és lajstrom. A szellemi tulajdonnak szentelt legelső világnapon, 2001. április 26-án jelent meg első ízben a Publikus Iparjogvédelmi AdatbázisCsalád (PIPACS) névre keresztelt adatbázis, amely tízéves működése során a szakemberek legfontosabb hazai iparjogvédelmi tájékoztatási forrásává vált.

Magyarország a XXI. század első évtizede hozta meg az áttörést az infokommunikáció széles körű elterjedése, valamint az elektronikus kormányzati szolgáltatások fejlesztése terén. Az Európai Unió direktíváinak megfelelően a fejlesztések nagyobbik hányadát a lakosság egészét közvetlenül érintő ügyek (mint például lakcím-nyilvántartási és anyakönyvi ügyek stb.) elektronizálása tette ki. Később került sor a viszonylag szűkebb felhasználói köröket érdeklő hatósági tevékenységek (mint például az elektronikus közbeszerzés) online elérhetővé tételére. A fejlesztések egy részét a magyar állam és az Európai Unió az Elektronikus Kormányzat Operatív Program (EKOP) pályázaton keresztül anyagilag is támogatta. Az EKOP 2009. évi pályázatán az MSZH is sikerrel szerepelt: 95 millió forint vissza nem térítendő támogatást kapott elektronikus tájékoztatási szolgáltatásainak fejlesztésére, 2011. május 31-ei teljesítési határidővel.

A közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény (rövidítve: Ket.) előírása szerint a közigazgatási hatósági eljárásokban azon ügyfelek számára, akik ezt igénylik, biztosítani kell az elektronikus ügyintézés lehetőségét. A Ket. 172. § a) pontja így határozza meg az elektronikus ügyintézés fogalmát: „a közigazgatási hatósági ügyek elektronikus úton történő ellátása, az eközben felmerülő tartalmi és formai kezelési munkamozzanatok összessége”.

A Ket. kétféle utat biztosított az ügyfél számára a hatósággal való kapcsolat létesítésére. Az egyik lehetőség, hogy az ügyfél rendelkezzen fokozott biztonságú elektronikus aláírással. A másik rendelkezésre álló út a központi elektronikus szolgáltatórendszeren keresztül létrehozott kapcsolat. A központi elektronikus szolgáltatórendszer magába foglalja az elektroni-

* 2011. január 1. előtt Magyar Szabadalmi Hivatal (MSZH)

kus kormányzati gerinchálózatot, a kormányzati portált, a kormányzati ügyfél-tájékoztató központot, valamint az ott megjelenő szolgáltatásokat és ügyintézési lehetőségeket, beleértve az ügyfélkaput.¹

A Ket. 2005. január 1-jei hatálybalépését követően módosítani kellett a vonatkozó törvényeket, hogy az iparjogvédelem terén is fokozatosan be lehessen vezetni az elektronikus ügyintézését.

A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (SZTNH) hatáskörébe tartozó hatósági eljárások közül a védjegyterület volt az első: itt 2007. január 1-jétől van mód a védjegybejelentések elektronikus úton való benyújtására. A védjegytörvény módosítása az elektronikus úton benyújtható beadványok körébe vonta a védjegy-megújítási kérelmeket is, amelyek előterjesztése 2007. július 1-jétől lehetséges. Ugyancsak 2007. július 1-jétől lehet elektronikus úton benyújtani a szabadalmi, a formatervezésiminta-oltalmi, a használatiminta-oltalmi és a topográfiaoltalmi bejelentéseket.

Formatervezésiminta-oltalom megújítása iránti kérelem 2009. október 1-je óta nyújtható be elektronikusan. Szerzői jogi területen 2009. október 1-je óta nyújtható be az árva mű felhasználására vonatkozó engedély megadására, valamint a felhasználási engedély visszavonására irányuló kérelem.

Az SZTNH az ügyfelek számára lehetővé tette az elektronikus aláírás alkalmazását is, de a kétoldalú e-kommunikációt a központi rendszer igénybevételeével, az ügyfélkapun keresztül biztosítja.

Az Elektronikus Kormányzat Operatív Program által támogatott pályázat célkitűzései

Az EKOP pályázat keretében a hivatal a következő célok teljesítését vállalta:

- az ügyfél-elégedettség és a munkahatékonyság növelése;
- új elektronikus hatósági szolgáltatások kialakítása;
- a meglévő elektronikus szolgáltatások színvonalának növelése, funkcionalitásuk bővítése;
- az ügyfél-kommunikáció mind magasabb fokú elektronizálása;
- a minőségi elektronikus szolgáltatások alapját képező ügyviteli rendszer logikai és műszaki színvonalának javítása.

A pályázat szakmai tartalma az alábbi három terület köré összpontosul.

- Új elektronikus szolgáltatások kifejlesztése, amelybe beletartozik
 - az elektronikus lajstromkivonat kérése és küldése ügyfélkapus azonosítással;
 - iratbetekintési lehetőség biztosítása ügyfélkapus azonosítással, valamint
 - az ügyfél által kezdeményezett elektronikus kommunikáció bővítése.

¹ Csáki Gyula Balázs: Az elektronikus közigazgatás tartalma és gyakorlatának egyes kérdései. Doktori értekezés. Pécs, 2009; http://doktori-iskola.law.pte.hu/files/tiny_mce/File/Archiv2/csaki/csaki_ertekezés_vegleges.pdf.

- A második feladatkör a korábban már bevezetett elektronikus szolgáltatások fejlesztését célozta meg:
 - az e-Közlöny korszerűsítése;
 - a kísérleti e-Lajstrom közhitelű adatszolgáltatássá alakítása;
 - új e-Kutatás adatbázis kidolgozása.
- A harmadik terület pedig a fenti szolgáltatások informatikai háttérét biztosító rendszer kialakítása, illetve a háttéradatbázis fejlesztése az elektronikus tájékoztatás mind egységebb, pontosabb és hatékonyabb kiszolgálásának érdekében.

A fejlesztések szempontjából nagymértékben érintett a hivatal egységes ügyviteli nyilvántartási rendszere, az ENYV. A belső fejlesztésű rendszer a hivatal alapadatbázisa, amely a hatósági nyilvántartás és tájékoztatás alapjául szolgál. Az ENYV valamennyi oltalmi forma hatósági ügyintézésének színtere, amely lefedi az iparjogvédelmi ügyek teljes életciklusát. Mindezen okok magától értetődővé teszik, hogy az ügyviteli rendszert szintén fejleszteni kellett az új szolgáltatások kiszolgálása érdekében.

A pályázat eredményei

A hivatal a rendelkezésre álló másfél év alatt valamennyi pályázati célkitűzését teljesítette az eredeti határidőre, 2011. május 31-ére. A pályázati szakzsargonban „termékeknek” hívott hatósági szolgáltatások közül először a korszerűsített e-Közlönyt adtuk át 2010 júliusában. A korábban kísérleti jellegű e-Lajstrom közhitelű elektronikus nyilvántartássá alakítva 2011. március 1-jétől szolgált adatokat. Ugyancsak ettől az időponttól kezdve érhetőek el a hivatal további új elektronikus hatósági szolgáltatásai és a kétoldalú e-kommunikációt lehetővé tevő felhasználói felület. A szabadon hozzáférhető új e-Kutatás adatbázist 2011. május 27-én adtuk át az iparjogvédelmi ügyekben tájékozódni kívánó szakembereknek és a nagyközönségnek.

Az automatikusan előállított e-Közlöny

Az elektronikus információszabadságról szóló 2005. évi XC. törvény 13. §-ának 1. bekezdése alapján 2006. január 1-jétől az SZTNH hivatalos lapja, a *Szabadalmi Közlöny és Védjegyértéktő* elektronikus formában, díjmentes hozzáféréssel, PDF formátumban jelenik meg a hivatal honlapján. A közlöny több mint egy évszázadra visszanyúló történetében 2008. január 1-je újabb változást hozott; ettől az időponttól kezdve a hivatalos lap nemzeti és nemzetközi védjegyrovatai havonta két alkalommal jelennek meg.

Az EKOP pályázat támogatásával elindult projekt keretében az SZTNH továbbfejlesztette az elektronikus közlöny előállítási technológiáját. Az új e-Közlöny 2010 júliusától megújult formában érhető el a hivatal honlapján. A közlönyadatok automatikus generálása következtében a közlöny előállításának időtartama számottevően lerövidült: a korábban tipikus

40 napról általában 5 napra. A hivatal szempontjából nem elhanyagolható a közlőny kézi szerkesztési módjáról az automatikus szerkesztésre való átállásból adódó, jelentős élőmun-ka-megtakarítást eredményező előny.

Az e-Közlöny változatlan adattartalommal, PDF formátumban, elektronikus aláírással hitelesítve, de az áttekintést és a keresést megkönnyítő egyhasábos szerkesztéssel érhető el a hivatal honlapján. A megjelenés gyakorisága nem változott: a szabadalmi rovatok havonta egyszer, a nemzeti és nemzetközi védjegyrovatok havonta két alkalommal jelennek meg.

A hatósági e-nyilvántartás

Az SZTNH jogszabály által meghatározott feladata a hatósági ügyek nyilvántartása. Az EKOP pályázatban azt a célt tűztük magunk elé, hogy a megújított hatósági e-nyilvántartásban lévő adatok tükrözzék egy adott ügy valós állapotát, akár a papíralapú nyilvántartásokban, akár az ENYV adatbázisban szerepelnek az ügyre vonatkozó információk.

Az e-nyilvántartás az SZTNH-hoz benyújtott iparjogvédelmi bejelentésekről és a lefolytatott iparjogvédelmi engedélyezési eljárások során megadott oltalmakról vezetett elektronikus lajstrom, valamint a szerzői jogi árva művekre adott felhasználási engedélyekről vezetett nyilvántartás, amely térítés és előzetes regisztráció nélkül 2011. március első napjától elérhető az SZTNH honlapján. A hivatal honlapján keresztül lekérdezhető felületen csakis és kizárólag a publikus adatok jelennek meg. A publikus adatok – oltalmi formánként esetenként eltérő – körét a hivatal hatósági tevékenységét szabályozó jogszabályok határozzák meg.

Az alkalmazás az ENYV és az ábra-/dokumentum-adatbázisban tárolt adatokból épül fel, célja a hatósági tevékenység keretében keletkező ügyek teljes körű kereshetősége, áttekintése. Az ENYV és az ábra-/dokumentum-adatbázis adatai real-time módon, az adattartalom megváltozásakor azonnal átkerülnek az e-nyilvántartásba.

Az e-nyilvántartás csak a meghatározott adatbázisok együttes lekérdezésére szolgál, abban sem új adatok, sem adatmódosítások nem keletkeznek, itt adatmódosításra sincs lehetőség. Amennyiben az erre jogosult hivatali munkatárs módosítani kívánja egy adott ügy adatait, át kell lépnie az ügyviteli rendszerbe, ott kell elvégeznie a szükséges módosításokat, amelyek eredménye azonnal láthatóvá válik a belső e-nyilvántartásban (jogerőre emelkedett, publikus adat esetében a külső felhasználók számára elérhető felületen is).

Az e-nyilvántartás keresőfelületén három szempont, illetve a dátumválasztó mező szerepel:

- azonosító,
- cím/megjelölés,
- nevek,
- dátumok.

Az egyes ügyek adatlapján látható adatállomány tartalma a lajstromkivonatával egyezik.

Az adatbázis terjedelméről a következő adatok nyújtanak képet (2011. november eleji adatok): az összes ügyszám: 470 ezer, ebből 287 ezer a nemzeti szabadalmakkal, 115 ezer a nemzeti védjegyekkel kapcsolatos.

Az elektronikus ügyintézési rendszer bővítése

Az elektronikus kormányzati eljárások bővítésére irányuló stratégiai célok megvalósítása érdekében az iparjogvédelmi törvények újabb, átfogó módosítására volt szükség 2011-ben, amelynek eredményeként 2011. március 1-jétől jelentősen bővült az SZTNH-hoz elektronikus úton benyújtható beadványok köre. Az ily módon kezdeményezhető ügyfajták számának növekedéséhez képest is fontosabb előrelépés azonban, hogy ettől az időponttól kezdődően nyílt meg a lehetőség az ügyfél és a hivatal közötti kétoldalú elektronikus kommunikációra, vagyis arra, hogy a jogszabály által meghatározott ügyekben az ügyfél kérésére a hivatal elektronikus úton válaszoljon.

A jobb áttekinthetőség kedvéért az alábbiakban külön mutatjuk be az elektronikus úton benyújtható beadványok körét, illetve azokat, amelyekre – az ügyfél kezdeményezésére – a hivatal az ügyfélkapuval összekötött központi elektronikus rendszeren keresztül küldi meg az elektronikus választ.

Az elektronikus úton kezdeményezhető ügyek

A bevezetőben jelzett korábbi időpontoktól kezdve az ügyfél elektronikus formában is benyújthat

iparjogvédelmi eljárásokban

- szabadalmi bejelentést,
- használatiminta-oltalmi bejelentést,
- formatervezésiminta-oltalmi bejelentést, formatervezésiminta-oltalom megújítása iránti kérelmet
- mikroelektronikai félvezető termék topográfiájának oltalmára irányuló bejelentést, valamint
- védjegybejelentést és védjegy-megújítási kérelmet;

szerzői jogi és kapcsolódó jogi eljárásokban

- árva mű felhasználására vonatkozó engedély iránti kérelmet,
- árva műre vonatkozó felhasználási engedély visszavonására irányuló kérelmet.

A 2011. évi törvénymódosításoknak köszönhetően az alábbi ügyek kezdeményezhetők elektronikus úton:

- az európai szabadalmak terén az európai szabadalmi bejelentésekkel, illetve az európai szabadalmak hatályosításával kapcsolatos összes kérelem.

Lehetőség van elektronikus úton kérni

- a védjegyeljárás gyorsított vagy
- különleges gyorsított módon való lefolytatását.

Elektronikusan nyújtható be adatváltozás tudomásulvételére irányuló kérelem

- szabadalmi,
- növényfajta-oltalmi,
- használatiminta-oltalmi,
- formatervezésiminta-oltalmi,
- topográfiaoltalmi és
- védjegyügyekben.

Elektronikusan terjeszthető elő iratbetekintésre, valamint hiteles lajstromkivonat igénylésére irányuló kérelem

- szabadalmak,
- növényfajta-oltalmak,
- használatiminta-oltalmak,
- formatervezésiminta-oltalmak,
- topográfiaoltalmak,
- védjegyek és
- nemzeti oltalom alatt álló földrajzi árujelzők ügyében.

A fent felsorolt valamennyi iparjogvédelmi beadványra érvényes szabály, hogy azokat az SZTNH által rendszeresített elektronikus űrlapok használatával lehet benyújtani. A beadvány megérkezéséről a hivatal elektronikus érkeztetőszámot tartalmazó automatikus értesítést küld az ügyfélnek, majd a benyújtott beadvány megérkezését követően haladéktalanul megvizsgálja, hogy az megfelel-e az elektronikus ügyintézésre vonatkozó jogszabályi követelményeknek.

Az iparjogvédelmi beadvány akkor tekintendő benyújtottnak, ha arról a hivatal az elektronikus érkeztetésről szóló automatikus visszaigazolást az ügyfél részére megküldte – kivéve, ha az SZTNH a kapott dokumentum értelmezhetetlenségét állapítja meg, és erről az ügyfelet elektronikus levélben értesíti. Az ügyfél köteles ez utóbbi értesítést visszaigazolni.

A fentebb felsorolt, elektronikus úton benyújtott beadványok ügyében a hivatal nem köteles az ügyféllel elektronikus úton írásban kapcsolatot tartani, az eljárás papíralapon zajlik.

Kétoldalú elektronikus kommunikáció az ügyfél és a hivatal között

A jogszabály-módosítás lehetővé tette a kétirányú elektronikus kommunikációt, amelynek értelmében ha az ügyfél elektronikus úton, az ügyfélkapun keresztül kezdeményezi az eljárást, az SZTNH elektronikus úton közli a kérelem kapcsán hozott döntéseket, illetve küldi meg a hiteles elektronikus lajstromkivonatot. Az elektronikus beadványokat kizárólag az

SZTNH e célra rendszeresített űrlapjain lehet benyújtani. Kétoldalú elektronikus kommunikáció az alábbi ügyekben kezdeményezhető.

Európai szabadalommal kapcsolatos eljárások

- Európai szabadalmi bejelentés igénypontjai magyar nyelvű fordításának közzétételére irányuló kérelem és az európai szabadalmi bejelentés igénypontjainak magyar nyelvű fordítása.
- Európai szabadalom igénypontjainak magyar nyelvű fordítása, illetve – ha az Európai Szabadalmi Hivatal előtti eljárás nyelve a francia vagy a német volt – az európai szabadalom igénypontokon kívüli szövegének angol vagy magyar nyelvű fordítása.
- Felszólalási vagy korlátozási eljárás eredményeként módosítással fenntartott európai szabadalom szövegének fordítása.
- A felsorolt fordítások kijavítására irányuló kérelem, illetve a kérelem mellékleteként csatolt kijavított fordítás.

Védjegyügyekben

- Gyorsított vagy különleges gyorsított eljárás kezdeményezésére irányuló kérelem.

Adatváltozás tudomásulvételére irányuló kérelem

- Szabadalmi, növényfajta-oltalmi, használatiminta-oltalmi, formatervezésiminta-oltalmi, topográfiaoltalmi és védjegyügyekben (jogosult, feltaláló vagy képviselő nevében/elnevezésében vagy lakcímében/székhelyében történt változások, jogutódlás tényének lajstromban történő feltüntetésére irányuló kérelmek).

Hiteles lajstromkivonat igénylésére irányuló kérelem

- Szabadalmi, növényfajta-oltalmi, használatiminta-oltalmi, formatervezésiminta-oltalmi, topográfiaoltalmi, védjegyoltalmi ügyben, valamint nemzeti oltalom alatt álló földrajzi árujelzők ügyében.

Iratbetekintési kérelem

- Szabadalmi, növényfajta-oltalmi, használatiminta-oltalmi, formatervezésiminta-oltalmi, topográfiaoltalmi, védjegyoltalmi ügyekben és a nemzeti oltalom alatt álló földrajzi árujelzők ügyében.

A felsorolt eljárások során *mind az eljárást indító kérelem, mind annak járulékos beadványai* benyújthatóak elektronikus úton. A benyújtható járulékos beadványok: hiánypótlás, díjfizetés igazolása, határidő-hosszabbítás, igazolás, eljárás folytatása iránti kérelem, módosítás (európai szabadalmakkal kapcsolatos eljárásokban).

Elektronikus aláírással benyújtott beadványok esetében *kétirányú elektronikus kommunikációra nincs lehetőség*, az így benyújtott kérelmek tárgyában a hivatal papíralapon közli a döntését. Elektronikus aláírással csak az eljárást indító kérelem nyújtható be elektronikusan, tehát a járulékos beadványokat is csak papíron lehet benyújtani.

A fentiek értelmében azoknak az ügyfeleknek, akik igénybe kívánják venni a kétirányú elektronikus kommunikációs szolgáltatásokat, érvényes ügyfélkapus regisztrációval és azonosítóval kell rendelkezniük.²

Bár a Ket. elvileg lehetőséget ad arra, hogy az ügyfél és a hatóság rövid szöveges üzenetben (sms-ben) kommunikáljon egymással, az iparjogvédelmi törvények ezt a kommunikációs formát kizárják.

Természetesen továbbra is van lehetőség papíron benyújtani a bejelentéseket és a kérelmeket. A szükséges űrlapokat a hivatal honlapjáról le lehet tölteni, és a kitöltés után kinyomtatva postán vagy személyesen (vagy meghatalmazott útján) el lehet juttatni a hivatalba.

Az elektronikus ügyintézés menete

Az ügyfélnek előbb azonosítania kell magát az ügyfélkapun, majd az E-ÜGYINTÉZÉS alkalmazásba belépve ki kell töltenie a megfelelő elektronikus kérelem benyújtására szolgáló űrlapot.

Az elektronikus úton előterjesztett kérelem kapcsán hozott döntést az SZTNH elektronikus úton küldi meg az ügyfeleknek. Az elektronikus iratbetekintés esetében például amennyiben az SZTNH engedélyezi a kért iratba történő betekintést, a központi elektronikus rendszeren keresztül megküldött döntésben közli azt az azonosítót, amellyel az ügyfél megkapja a hozzáférést a kért irat(ok) beszokszott változatához. A jogosultsággal rendelkező ügyfelek két hónapig tekinthetik meg az általuk kérelmezett iratokat.

A személyes (nem elektronikus) ügyintézés eljárási rendje változatlan.

Az új e-kutatás adatbázis

Az EKOP pályázat lehetőséget adott arra, hogy a hivatal teljes adatvagyonát egyetlen, a legkorszerűbb technológiát alkalmazó adatbázisba szervezzük. Az új e-publikációs adatbázis 2011. május 27-étől kezdve lehetővé teszi, hogy a felhasználók naprakész tájékoztatást kapjanak a publikus iparjogvédelmi információkról.

Az új technológiára épülő, folyamatosan frissített kutatófelület – az e-kutatás adatbázis – az SZTNH bárki által hozzáférhető online adatbázisa, amely lehetővé teszi a hivatal által vezetett elektronikus nyilvántartás, továbbá a Magyarország területén hatályos nemzetközi és közösségi/uniós iparjogvédelmi oltalmi formák adataiban történő részletes keresést.

A hivatal valamennyi iparjogvédelmi oltalmi formára, a szerzői jogi és kapcsolódó jogi eljárásokra, valamint az önkéntes műnyilvántartásra kiterjedő e-kutató adatbázisa 2011. június 1-jétől a Publikus Iparjogvédelmi AdatbázisCsalád (PIPACS) helyébe lépett. Ettől

² Az ügyfélkapus regisztrációról a <https://ugyfelkapu.magyarorszag.hu> oldalon lehet tájékozódni.

az időponttól kezdve az e-Kutatás adatbázis segítségével nyújtunk hozzáférést a hivatal publikus adatvagyonához.

Az adatbázisban való keresés valamennyi oltalmi formára, illetve a hivatal nyilvántartásaiban szereplő, szerzői jogi védelem alatt álló művek adataira kiterjedő keresést tesz lehetővé az EGYSZERŰ KERESÉS felületen – e szolgáltatás segítségével például feltérképezhetjük egy intézmény teljes iparjogvédelmi portfólióját.

Az ÖSSZETETT KERESÉST választva az egyes oltalmi formákon belül komplex keresőkérdekre is választ lehet kapni. Az egyes oltalmi formákon belül – a sajátosságoknak megfelelően – eltérő keresőkérdéseket lehet megfogalmazni.

Az új adatbázis méreteiről néhány adat: a szolgáltatás indulásakor, 2011. május végén a teljes tartalom 1 millió 554 ezer ügy rekordja volt. Öt hónap alatt további 70 ezer ügy rekordja került az adatbázisba, amely november elején 1 millió 624 ezer ügy adatait tartalmazta.

A 270 Gbyte méretet elérő adatbázisban található még a fenti rekordokhoz tartozó

- 427 ezer csatolt dokumentum teljes szövegű kereshetőséggel és
- 1,5 millió ábra.

A felsorolt szolgáltatások arra az újonnan kidolgozott, integrált adatbázisra épülnek, amely a XIX. század óta gyarapodó hivatali adatvagyon teljességét tartalmazza.

A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának új elektronikus hatósági és tájékoztató szolgáltatásainak lekérdezési lehetőségeiről és az átadás után eltelt első időszak tapasztalatairól az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2012. áprilisi számában tájékoztatjuk Olvasóinkat.

Dr. Tószegi Zsuzsanna

„A HOLOGRÁFIA HAJNALA ÉS HORIZONTJA” CÍMŰ KIÁLLÍTÁS EREDMÉNYEI ÉS TANULSÁGAI

A 2011. szeptember 22. és október 13. között megrendezett kiállítást Gábor Dénes Nobel-díjjal történő elismerésének 40. évfordulója alkalmából hívta életre a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala és a feltaláló szellemi örökségét gondozó NOVOFER Alapítvány. A rendezvény bemutatta Gábor Dénes életútját és munkásságát, széleskörűen ismertette a holográfia elvét és a technológia jelenlegi felhasználását, valamint az ezzel kapcsolatos kutatási területeket, például a 3D televíziót és a holografikus méréstechnikát, ezenkívül tucatnyi háromdimenziós benyomást keltő hologram is látható volt a kiállításon.

A szervező intézményeken kívül az alábbi intézmények és képviselőik vettek részt a kiállítás tartalmi részének összeállításában:

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Füzesy Zoltán, Gombkötő Balázs, Koppa Pál, Kornis János; Debreceni Egyetem Fizikai Intézet, Kökényesi Sándor; Greguss Pál; Holografika Kft., Papp Tamás; Magyar Nemzeti Múzeum, Gál Vilmos; Mano Hologram Kft., Gál József; MTA Műszaki Fizikai és Anyagtudományi Kutatóintézet, Hámori András; MTA Számítástechnikai és Automatizálási Kutatóintézet, Tőkés Szabolcs; MTA Szilárdtestfizikai és Optikai Kutatóintézet, Bányász István, Czitrovsky Aladár, Cser László, Faigel Gyula; Optimal Optik Kft., Szarvas Gábor; Szabó Sándor holográfus; Szegedi Tudományegyetem, Kovács Attila Pál.

A kiállítást erős kommunikáció kísérte; 33 *sajátómegjelenés* tudósított a programról az írott és az elektronikus médiában, a *tematikus blogot 5500-an látogatták*, a *Facebook-oldalt*, ahol naponta más-más figyelemfelkeltő információ elhelyezése mellett kvízkérdésekre is válaszolhattak az érdeklődők, mintegy 730-an *kövétték*.

A tapasztalatok szerint a látogatók egyértelmű kedvencei a Greguss Pál, NASA-díjas biofizikus által készített Szent Korona hologram (a magyar királyi koronáról készített, 360 fokban körbejárható holografikus felvétel) és általában a hologramképek voltak. Hasonló érdeklődést vonzott Gábor Dénes Aeroplán körhintára vonatkozó szabadalma, amelyet alig tízévesen nyújtott be, és amely a híres tudós egyetlen Magyarországon szabadalmaztatott találmánya.

A látogatók kíváncsi érdeklődéssel nézték meg a kiállításon a holográfia atyjával készült 1972-es magyar tévéinterjút, amelyben Gábor az ötlet megszületése mellett a tudományos közösség társadalmi felelősségéről is beszél, és a fenntartható fejlődés szükségességét hangsúlyozza. Ugyanígy izgalmasnak találták a HoloVízioról készült információs tablót, amely egy olyan magyar fejlesztésű képernyőt ismertet, amely a holografikus képalkotás elvét alapul véve valódi 3D látványvilágot nyújt a nézők számára.

A kiállítás kedvező fogadtatása a célzott propagandán kívül valószínűleg annak is köszönhető, hogy a kiállított tárgyak, illetve dokumentumok élményt, illetve őket érdeklő

információt nyújtottak a különböző korú és képzettségű látogatók számára. A fiatal, sőt, néha gyermekkorú látogatók is érdeklődéssel szemlélték a sejtelmes fényben fürdő hologramokat, de az aktív kutatók és fejlesztők is új tényekkel ismerkedhettek meg kollégáik tevékenységéről.

A kiállítás része volt a szeptember 23-án, *pénteken zajló kutatók éjszakája* című rendezvénynek, ahol a mintegy 100 látogató nagy érdeklődéssel hallgatta a kiállítást bemutató vezetések.

Október 12-én a kiállítók többsége a hivatal konferenciatermében megrendezett *szakmai ankéton* számolt be a legfontosabb kutatási területekről a mintegy 50 fős hallgatóság előtt.

A „hálás” téma, a szakszerű, az adott csoport érdeklődéséhez igazodó vezetések és az összetett promóciós tevékenység – a látogatói számok tükrében – igen hatékornak bizonyult: az idelátogató 50 iskolai csoport összlétszáma 1500 fő, az egyéni látogatók – beleértve számos hivatali kollégát – száma 650 fő volt. Összesen kb. 2200-an látták a kiállítást, ami kimagasló az eddig rendezett hasonló események között, és biztatást jelent a szervezők számára, hogy a jövőben is folytassák a „Tudomány, művészet, technika” címmel összefoglalt rendezvény-sorozatot.

Varju Zsuzsa – Gács János

KÖNYV- ÉS FOLYÓIRATSZEMLE

Peter L. Bernstein: Tőkepiaci elméletek. A modern Wall Street születése. Corvina, 2011; ISBN: 9789631360363

„Nem kérjük, Uram, hogy kincseket adj nekünk, csak azt mondd meg, hol találjuk őket!”

Létfontosságú, hogy igen jelentős számban vannak, és hatalmas tőkeösszeget képviselnek azok, akik a tőkepiacokon, közelebbről a tőzsdéken, a vállalatok és gazdasági társaságok által forrásszerzés céljával kibocsátott értékpapírok megvásárlásában keresik így a kincseket. Ők természetesen a haszonszerzés érdekében teszik ezt, a kibocsátók viszont így jutnak forráshoz gazdasági tevékenységük fejlesztéséhez, ellátásához. Ha ez a lehetőség nem lenne, sokkal alacsonyabb teljesítőképességgel működnének a gazdaságok is. Különösen fontosak ezek a kincskeresők – és velük maguk a tőzsdék – a jó növekedési képességű vállalkozások finanszírozásában. A már jól teljesítők, amelyek a további, jelentős megerősödés potenciálját mutatják, az ahhoz szükséges tőke bevonására gyakran folyamodnak ahhoz, hogy tőzsdére vigyék a részvényeket vagy egyéb értékpapírjaikat. A fejlődésük korábbi szakaszaiban lévő a magántőke bevonásától várhatnak finanszírozást, ennek hátterében viszont gyakran szintúgy ott van a tőzsde. A magántőke – maga is gyakran kincskereső – ilyen befektetéseit többségében azért eszközli, hogy az így finanszírozott vállalkozás megerősödéséből jelentős nyereséghez jusson. Ezt a nyereséget a cégben birtokolt tulajdoni részesedésének eladásával aratja le, ennek viszont a többnyire legígéretebbnek tartott módja, hogy a szóban forgó céget bevezetik a tőzsdére. Végső soron tehát joggal mondható, hogy ha nem lennének tőkepiaci kincskeresők, jelentősen szűkebbek lennének azok a lehetőségek is, amelyek révén a vállalatok és más gazdasági társaságok forráshoz juthatnak fejlesztéseikhez, innovációs tevékenységükhöz, továbbá ahhoz, hogy maguk finanszírozzanak másutt folyó innovációs fejlesztőmunkát, illetve megvásárolják és hasznosítsa vigyék ilyen innovációs munkák eredményeit.

Azoknak a tudósoknak a többsége, akikről ez a könyv szól, nem a gazdasághoz vezető, rejtőző utat kutatta a tőkepiac rendkívül bonyolult és illékony világában, hanem egy másik rejtőző kincset, a munkásságukból kibontakozó tudományág Szent Grálját: e piac működésének és az a mögött álló törvényszerűségeknek a feltárását és megértését (ami nincs ellentétben azzal, hogy voltak közöttük, akik üzletileg is sikeresek akartak lenni e tudás segítségével). Megállapításaiknak a gyakorlatra konvertálható vagy ilyennek hitt/remélt részei ugyanakkor termelőerővé váltak a tőkepiaci kincskeresők kezén – bár az igencsak összetett, hogy mit is sikerült ezzel termelniük.

A nagy ívű, részletekkel és szakmai magyarázatokkal igen alaposan alátámasztott áttekintés letehetetlenül izgalmassá teszi e könyvet. Ezen cseppet sem változtat, hogy helyenként egyáltalán nem könnyű olvasmány – legalábbis azoknak nem, akik pontosan érteni akarják azt is, ami a szavak mögött áll, beleértve még a leírt jelenségeket alakító hatásmechanizmusokat is.

„A befektetési alapkezelés az egyetlen olyan szakma az Egyesült Államokban, ahol egy cégnek több a versenytársa, mint az ügyfele.” (Dave Villiams) / „A Wall Streeten működő leggazdagabb emberek némelyike olyan profi, akinek bankszámláját a tanácsadó díjak szakadatlan beáramlása gazdagítja.” (Peter L. Bernstein) / „A múlt, jelen, sőt még a diszkontált jövőbeni események is tükröződnek a piaci árakban, ám ezek gyakran semmilyen nyilvánvaló kapcsolatban nem állnak az árak változásaival.” (Louis Bachelier) / „A (piaci) változásokkal kapcsolatos nézetek olyannyira eltérnek egymástól, hogy ugyanabban a pillanatban a vevők az ár emelkedésében, az eladók pedig az ár esésében hisznek.” (Louis Bachelier) (Fűzzük ide, hogy ha a piac összességének a kapitalizációja nem változik, akkor a kereskedés szükségképpen zéró összegű játszma.) / „A spekuláns számára a matematikailag várható érték nulla.” (Louis Bachelier) / „Nyilván a piac által legvalószínűbbnek tekintett ár a valós pillanatnyi ár. Ha a piac másként gondolná, akkor nem ezt az árat jegyeznék.” (Louis Bachelier) / „A diverzifikáció a leghatékonyabb módszer azoknak a kimeneteknek a kezelésére, amelyeket előre nem ismerhetünk.” (James Tobin) / „A részvénytőzsde láthatóan nem emlékszik vissza egy hétnél hosszabb időre.” (Maurice Kendall) / „Az ember nem feltétlenül lesz gazdag, ha felhasznál minden rendelkezésre álló információt, de biztosan szegény lesz, ha ezt nem teszi.” (Jack Treynor) / „Nincsenek biztos tippek, nincs biztos profit.” (Paul Samuelson a befektetési spekulációról) / „Az emberek a Wall Streeten nem tanulnak semmit, és mindent elfelejtene.” (Benjamin Graham) / „Hatékony piacról akkor beszélhetünk, ha a rendelkezésre álló információ alapján működő kereskedési rendszerek nem képesek többletprofit elérésére a piac hozama felett.” (Eugene Fama) / „Az új gazdaságban számos régi közgazdasági szabály érvényét veszítette.” (Time magazin, 1958) (És tegyük hozzá, hogy az azóta belépett pénzügytechnikai, számítástechnikai, infokommunikációs, szabályozási stb. innovációk és azok mélyreható gazdasági és társadalmi hatásai következtében az az „új gazdaság” már őskőkorszaknak számít a maihoz képest! A szerző szavai 20 évvel korábbiakról, hogy „a pénzügyi innováció összetettsége és előrehaladásának sebessége olyan szakaszba jutott, amikor nehéz megérteni, hogy mi történik egyik pillanatról a másikra.” Azóta pedig az új pénzügyi eszközök tervezését átvették a felsőfokú matematikát és számítástechnikát alkalmazó quantok, s ennek nyomán az a húsz évvel ezelőtti világ ma már boldog békeidőnek tűnik.) / „A befektetők, legyenek bármennyire naivak, amikor a piacra lépnek, néha tanulnak a tapasztalataikból.” (Franco Modigliani és Merton Miller) / „Ha valaki nem ismeri a bétát, annak annyi” (egy nyugdíjalap konzulense) – idézetek a könyvből.

A Corvina ajánlója finom visszafogottsággal úgy fogalmaz, hogy „A huszadik század óriási gazdasági gyarapodásának egyik kulcsényezője a tőkepiac.” Kissé reálisabban szólva, egyre inkább fő meghatározó jellemzője világunknak, hogy a pénzgazdaság fölébe kerekedett a reálgazdaságnak. S vajon ez a harc lesz a végső? A mindennapjainkban is érezzük: háborúban áll a világ – a gazdasági realitással, sőt, bizonyos mértékben a fizikaival, még a természet szabta korlátokkal is. S rajtuk nem győzhetünk. Ezért könnyen meglehet, hogy valóban ez a harc lesz a végső, s utána valami egészen más globális gazdasági létformának

kell következnie – akár úgy, hogy észhez térünk, és még magunk tesszük meg a szükséges változtatásokat, akár pedig azért, mert ránk omlik a ma meglévő. S bár igaz, hogy mind-ezeknek az oroszlánrésze messze a fejünk fölött megy végbe, de ránk potyogtat, mi kapjuk, nyelvük mérgező hulladékát – amint nemrég is megtörtént, hogy az amerikai kormánynak egy belpolitikai célú, meglehetősen rendhagyó jelzáloghitel-piaci akciója néhány pénzpiaci szereplő gátlástalan haszonszerzési törekvéseivel ötvöződve a világot fenyegető válságot gerjesztett. Modern korunk alapvető jellemzője, hogy – Bernstein szavával – a legtöbb gazdasági válságot így vagy úgy a pénzügyi rendszerben történt visszaélések okozzák (tegyük hozzá: szintűgy okozók lehetnek a mindinkább bonyolulttá, s ezzel áttekinthetlenné, főként pedig kezelhetetlenné váló pénzügyi rendszer működési zavarai). Hát akkor legalább értsük, hogy mi megy végbe, hogyan és miért! Ebben sokat segíthet ez a könyv, hiszen valóban kulcstényező a tőkepiac! Eredetije 1992-ben jelent meg, krónikája tehát csak addig követheti az elméletek – és maga a tőkepiac – fejlődését. Bernstein egy újabb kötetben (Tőkepiaci ideák fejlődőben, John Wiley and Sons, 2007) már megírta a folytatását. Nagyon reméljük, hogy a Corvina azt is ki tudja adni.

Bernstein – a Corvina szavával „az Egyesült Államok legismertebb pénzügyi történésze” – ebben a könyvében szerfelett izgalmas, rengeteg ismerettel és tanulsággal szolgáló, főként pedig abszolút hiteles krónikát ad a tőkepiac Szent Gráljának kereséséről. Döntő jelentőségű ebben, hogy maga is közvetlenül ismeri e terepet, az ott végbemenő ügyletek és az egész működés mikéntjét – mindezt az üzleti gyakorlat frontvonalában tanulta ki. Amint arra sok helyütt utal is, „negyven aktív éven” keresztül befektetési bankárként dolgozott. Műve egyben káprázatos panteonja a közgazdaságtan e vonulatának. Rendkívüli vonása, erénye, hogy a benne felsorakoztatott amerikai tudósokat – köztük hét közgazdasági Nobel-díjast – személyesen is ismerte, illetve e kötethez interjút készített velük, közvetlen betekintést adva ezzel a témát illető nézeteikbe, kutatási eredményeikbe. Ekként ír erről (1992-ben!): „A történet főszereplőinek mindegyike, hármat kivéve, életben van, és csupán négy közülük hatvan évnél idősebb. Mindegyikükkel alkalmanként több órát töltöttem, kérdegetve őket, honnan jöttek az ötleteik, hogyan alakították és alkalmazták azokat, és hogyan érezték magukat e kiszámíthatatlan 'utazás' során.”

Egy komoly panaszunk lehet e kitűnő könyvet illetően: nagy kár, hogy a névmutató mellett nincs tárgymutatója is. Az ismeretek és a kapcsolódó fogalmak olyan gazdagon sorakoznak benne, hogy a szakterület kiemelkedően jó tankönyve mellett – mert kétségtávol az! – annak hasonlóképp hasznos kézikönyve, valóságos kisenciklopédiája is lehetne egy ilyen mutató segítségével. Ez a hiány persze nem a Corvina hibája, hanem az eredeti kiadásé.

Egy további meghatározó tény előjáróban a magyar kiadásról: manapság az ember piheg a meghatottságtól, ha egy jó fordítással találkozik. Ezt az egyik legnevesebb magyar bankszakember, Felcsuti Péter fordította, így nyugodtan rábízhatjuk magunkat e nagyon fejlett és specializált szakterület megismerésében.

Külön kiemelés érdemel a kötet bevezetése. Olyan alapismereteket ad, hogy tanítani kelene – felolvasni a tévében, szép lassan, hogy mindenki megértse. A továbbiakról viszont el kell mondanunk azt is, hogy a leírtak nem mindig könnyítik meg a dolgok lényegének és működési mechanizmusainak teljes megértését. Ez igazából nem a szerző hibája, hanem sokkal inkább annak a számlájára írandó, hogy még a tudománynak sem sikerült mindezeket egyértelműen feltárnia és világossá tennie, annál is kevésbé, mert igen bonyolult, soktényezős és rendkívül sok szereplős viszonyokról, mechanizmusokról van szó. Nem mellesleg, a tudomány itt igencsak mozgó célpontra lő, hiszen – amint utaltunk rá – ezen a területen rendkívül gyors és termékeny a fejlődés, az új innovációk pedig sokszor gyökeresen átformálják a dolgok természetét és menetét, az ügyletek eszköztárát. És feltétlenül szem előtt kell tartanunk a véleményt, amelyet Felcsuti és a fordítást ellenőrző Szántó András előszava Robert Shillernek, a Yale Egyetem közgazdaságtan professzorának egy 2011-es írásából idéz: „Természetesen a közgazdaságtan sok szempontból tudomány [Idézzük ehhez ide Paul Samuelson szavait a William D. Nordhaus-zal írt, világhírű *Közgazdaságtan* c. könyvük (Akadémiai Kiadó, 2005) előszavából: 'A közgazdaságtan legalább annyira művészet marad mindig, mint amennyire tudománynak számít.'], tudósaink munkája és számítógépes modelljeik valóban fontosak. ... Néha azonban ki kell kapcsolnunk az automata pilótát, gondolkodnunk kell, és ha a válság beüt, saját józan eszünket kell használnunk.” (Ide kívánczok azonban a megjegyzés: micsoda megdöbbenésre, csalódásra, felfordulásra vezethet, ha egyszer tényleg elkezdjük a józan eszünket használni a világunkat csóváló gazdaság kiismerésében!)

„Ez a könyv ünnepli az újítokat és követőiket, akik megmutatták nekünk, hogyan kell ezt a dolgot (azaz a tőkepiacok működésének megértését és vele a befektetési döntések elméleti megalapozását – Osman P.) csinálni, és azokat az úttörőket is, akik létrehozták a tudomány és a Wall Street valószínűtlen házasságát” – írja a szerző. Visszatekintve, tapasztalataink alapján e „házasságot” sokkal inkább szükségszerűnek, mintsem valószínűtlennek mondanánk: a lényeg nem torzító egyszerűsítéssel elmondható, hogy a „Wall Street”-nek új, hatékony eszközök és technológiák, és azokat megalapozó új ismeretek kellettek, hogy még több pénzt kereshessen általuk. Igen jellemzőek erre is Bernstein szavai saját üzleti gyakorlatáról: „Kezdetben, az 1950–60-as évek során az egyetemekről érkező új elméleteket – mint ahogy a legtöbb gyakorló szakember – idegennek és kevésbé vonzóknak találtam. ... Végül az 1974-es piaci összeomlás meggyőzött arról, hogy léteznie kell jobb módszernek a befektetési portfóliók menedzselésére.” Tény az is, hogy az e házasságból született új pénzügyi eszközök és technikák nagyban növelték e piacok hatékonyságát, képességüket arra, hogy egyre jobban megfeleljenek a szereplők igényeinek, másrészt viszont szintúgy a pénzügyi rendszer működésének kockázatait. És nagy tanulsága e krónikának az is, hogy – különösen a kezdeti időkről szólva – e szakterületen is kristálytisztán megmutatkozik a hatalomgyakorlás egyik legnagyobb technikusának, Niccolo Machiavellinek az igazsága: „Nincs nehezebb, bizonytalanabb kimenetelű és veszélyekkel terhesebb vállalkozás, mint új szabályok bevezetése.

Az újjítónak harcos ellensége mindenki, aki a régi szabályok hasznélvezője...” – e történet összefüggéseiben az utóbbiak között látva a tudóstársadalom azon részének többségét is, akik a „rég szabályok” szerint művelték és tanították a tudomány vonatkozó részeit.

Idézzünk ide e fejlődéstörténetből néhány fontos mozzanatot.

Az előszó idézi, hogy a részvényeket, a kormányzati és magánszektor kötvényeket, valamint a bankbetéteket (a tőkepiaci játéktérbe potenciálisan beletartoznak a bankbetétek is annyiban, hogy a tőkepiac, megfelelő feltételek fennállása esetén, onnan pénzt tud magához vonzani) magukban foglaló pénzügyi aktívák együttes, globális összege 1990 és 2007 között 48 trillió dollárról 194 trillió dollárra növekedett, eközben a globális GDP 170%-kal nőtt. A pénzügyi aktívákon belül különösen gyors volt a részvények összértékének növekedése: az időszak során hatszorosára emelkedett, s aránya a globális GDP-hez az 1990. évi kb. 47%-ról 2007-ben kb. 109%-ra nőtt. Jellemző tény az ilyen eszközök piaci értékének illékonyására, hogy a 2008-as válság e globális részvényértéket a felére vetette vissza, 2009-et követően viszont a részvények már visszanyerték elvesztett értékük egy részét.

Maga Bernstein a következő adatokat idézi az előbbieket megelőző időszakról: a világ részvényekből, kötvényekből és készpénzből álló összesített tőkepiaca (a készpénz kategóriája itt magában foglal bizonyos likvid eszközöket is) az 1969. évi 2000 milliárd dollárról 1990 végére 22 000 milliárd dollárra duzzadt, a részvénytőkepiac egymaga 300 milliárd dollárról 5500 milliárdra emelkedett. 1990-ben a globális piacnak több mint a fele az Egyesült Államokon kívül forgott, míg 1969-ben ez csak a harmada volt.

Az innovációra törekvést igen gyakran a válság kényszeríti ki: a cég válsága vagy éppen az iparágé, elvégre ki bolond elhagyni a bevált járt utat, s vállalni az ismeretlen kockázatait, ha nem űzi vagy vonzza elég erősen valami az új felé. Bernstein szavai: „Ha nem kerül sor az 1974-es válságra, kevés gyakorló pénzügyi szakember figyelt volna fel azokra az elméletekre, amelyek akkor már húsz éve formálódtak az egyetemi elefántcsonttoronyokban. Ám amikor nyilvánvalóvá vált, hogy a piacnál jobb teljesítmény elérését célzó improvizált stratégiák csak arra jók, hogy veszélyeztessék az ügyfelek érdekeit (ami viszont csúnyán veszélyeztetné az őket kiszolgáló tőkepiaci szolgáltatók létalapját, s még inkább azok profitját! – Osman P.), a gyakorló szakemberek felismerték: változtatniuk kell. Vonakodva kezdtek érdeklődni tanúsítani az iránt, hogyan lehetne a tudósok elméleti elgondolásait olyan módszerekkel alakítani, amelyekkel kezelhető a kockázat, és megállíthatók az ügyfelek által elszenvedett veszteségek. Ez motiválta a forradalmat, amely az új Wall Street kialakulásához vezetett.”

És lőn új világ! Bernstein kimondja: a Wall Street alakítja a reálgazdaságot. Cégeit, eszközeit, alkotórészeit „valami olyasmivé alakítja át, ami könnyen pénzre váltható”. „Ezek az egységek olyan aktívákká alakulnak, amelyekkel névtelen vevőkkel vagy eladókkal lehet kereskedni. A Wall Street a szilárd aktívákból likvideket csinál.” S ebben az új paradigmában „ezek az árak egymással is kölcsönhatásban mozognak, így az egyik helyen keletkező probléma gyakran áttérjed más piacokra (és még nem is volt a kezük ügyében internet, s a ma-

iakhoz képest az akkori globális infokommunikációs technológiák is gyerekcipőben jártak – Osman P.). Ám meghatározó erejű volt – amint ma is, és minden bizonnyal mindaddig, amíg csak a tőkepiac létezik –, hogy „A legfontosabb azonban, hogy a részvények és kötvények árai tükrözik az embereknek a jövőre vonatkozó reményeit és félelmeit, ami azt jelenti, hogy könnyen elkalandozhatnak a jelen realitásától.” És a kulcsmondat: „Nincs mód arra, hogy a piacot megtisztítsuk ezektől a tulajdonságaitól.”

Forradalom a Wall Streeten. „Ahogy a pénzügyi piacok megsokszorozódtak, és az intézmények és a professzionális vagyongazdálkodók váltak főszereplővé (ez utóbbiak szerepének gyors növekedése maga is egy másfajta forradalom következménye, hiszen ők kezelik a nagy biztosítók, egészség- és nyugdíjpénztárak vagyonát, s például a világ egyik legnagyobb tőkepiaci befektetője a CALPERS, Kalifornia állam közalkalmazottainak nyugdíjpénztára – Osman P.), az innováció elkerülhetetlenné vált. Ám az innovációt elméletnek kellett megelőznie.” Itt jöttek a képbe a tudósok, akik többsége egyetemi tanár volt, s akikről e könyv szól. És „A forradalom másik fontos szereplője maga a számítógép volt. Az itt leírandó elméletek egyikét sem lehetett volna a gyakorlatban alkalmazni vagy akárcsak tesztelni abból a szempontból, hogy lehetséges-e bármilyen gyakorlati alkalmazása, ha e forradalmi eszköz nem állt volna rendelkezésre. A számítógép rendkívüli képességei megnyitották az utat olyan elméleti távlatok felé, amelyek egyébként rejtve maradtak volna.” És vegyük észre: mindez még csak a befektetésekkel járó kockázatkezelés új lehetőségeiről és eszközeiről szól, ami akkoriban inkább csak a portfóliókezelést jelentette. A számítógép alkalmazása azonban egy további, szinte felmérhetetlenül nagy jelentőségű területet is megnyitott: a matematikai konstrukciókon alapuló származékos eszközökét (derivatívákat). Ez az, ahol a kereskedés és a spekuláció lényegében korlátlanul el tud szakadni az anyagi alapoktól, ami viszont nehezen kontrollálható kockázatokat is rászabadíthat a piacokra.

És ezen a piacon kezdetétől fogva, és – a dolog természetéből következően – az idők végezetéig mindenki mozgó célponttra lő. Az elmélettörténet egyik legnagyobb alakja, Benjamin Graham – maga is gyakorló részvénykereskedő volt – kijelentése, hogy „Nem értem, hogy lehet azt állítani, hogy a Wall Streeten kialakuló árak az igazi árak, már abban az intelligens definícióban, ahogy az igazi árakról beszélünk.” (Tetézi e bajt, hogy máig is hiányzik az „igazi árak” viharálló definíciója vagy tartalmi meghatározása, akárcsak az árucikk objektív értékéé.) Igen jellemző az is, hogy a tőkepiaci elméletekben máig is küzd egymással a két nagy, alapvető filozófiájában egymással szembenálló vonulat. Az egyik a funkcionális elemzés, amelynek atyja Benjamin Graham, és amely az értékpapír mögött álló cég belső gazdasági értékét igyekszik feltárni és összevetni az értékpapír pillanatnyi piaci értékével, a másik az ún. technikai elemzés, amely voltaképpen az adott papír piaci árfolyamának előéletét, történelmi volatilitását veszi alapul az árfolyam további alakulásának prognosztizálására.

S már csak jelzésszerűen néhány a főszereplők közül, Bernstein elmondásában.

A kutatás gyökerei, hogy a befektetők képesek-e sikerrel előre látni a részvényárak alakulását, egészen 1900-ig nyúlnak vissza, amikor Louis Bachelier, egy fiatal francia matemati-

kus elkészítette disszertációját a Sorbonne-on. Annak címe, tárgya A spekuláció elmélete volt. Ez volt az első kísérlet arra, hogy valaki az elmélet – és a matematikai apparátus – segítségével megmagyarázza, miért működik úgy a részvénytőzsdé, ahogyan teszi. Nem mellesleg, Bachelier kidolgozta az alapgondolatot a sztochasztikus folyamatok elemzésére, s ezzel egyebek közt előfutárává vált Albert Einstein Brown-mozgásra vonatkozó nagyjelentőségű kutatásainak is. Szintúgy ő tette az első elméleti kísérletet az olyan pénzügyi eszközök értékének megállapítására, mint az opciók és az ún. futures-ök (jövőbeni adásvételre vonatkozó, értékpapírosított megállapodások, amelyekkel rendszerint tőzsdén kereskednek). Ő mutatta ki, hogy a tőzsdei árfolyamok piaci hullámzásának mértéke tendenciaszerűen nő, ahogy az időhorizont növekszik – ezt majd Paul Samuelson pontosítja.

A modern pénzügyek és befektetések történetének leghíresebb felismerése egy rövid írásban jelent meg, amelynek címe Portfólió kiválasztás volt (1952). Szerzője a University of Chicago végzős hallgatója, Harry Markowitz volt. Markowitz – aki 38 évvel később közgazdasági Nobel-díjat kapott – azt a forradalmi felismerést dolgozta ki, amelyet ma közhasznú kifejezéssel úgy mondunk, hogy „nincs ingyen ebéd”, azaz a befektetők nem remélhetik magas hozam elérését, ha nem hajlandóak vállalni az azzal arányos befektetési kockázatot. [A későbbiekben majd Bernstein kitér arra is, hogy igenis van ingyen ebéd, ám nem a befektetőknek, hanem azoknak a tőkepiaci szolgáltatóknak, akik az előbbieket befektetéseiket kezelik, és ezért tőlük jutalékot húznak. És még egy kritikus tényező: a „nincs ingyen ebéd” a jól felkészült tőzsdei befektetők egymás közötti ügyleteire vonatkozik. André Kostolany, a magyar származású, régi vágású tőzsdeguru írja Tőzsdepszichológia c. könyvében (Perfekt, 2000), hogy „Mások butaságából a spekuláns gyakran többet profitálhat, mint saját okosságából”, és ugyancsak az ő szavai: „Aki jól akar aludni, kölcsönkötvényt vesz, aki jókat akar enni, a részvényeket részesíti előnyben”, „Az egész tőzsde azon múlik, hogy több részvény van-e, mint idióta, vagy több idióta van, mint részvény”. A valódi kérdés mindebben, hogyan lehet optimalizálni a várt haszon és a vállalt kockázat viszonyát, és azt leképezni a befektetési eszközök megválasztásában. „Az e kérdésekre Markowitz által kidolgozott válaszok a felismerhetetlenségig megváltoztatták a befektetés-menedzsment gyakorlatát. Értelmet és rendszert vittek abba az esetleges eljárásba, ahogy a legtöbb befektető a portfólióját összeállította. Ezen túlmenően lerakták az alapját mindazoknak a későbbi elméleteknek, amelyek arról szóltak, hogyan működnek a pénzügyi piacok, hogyan lehet a kockázatot számszerűsíteni, sőt, hogy a vállalatok hogyan finanszírozzák magukat.” Kutatásaival Markowitz eljutott a „hatékony portfólió”-hoz: ez olyan portfólió, amely a legmagasabb várható hozamot valószínűsíti adott kockázati szint mellett, vagy a legalacsonyabb kockázattal jár adott várható hozam mellett. Eredményei és a további kutatók által kidolgozott finomítások és fejlesztések kulcsszerepet játszanak a modern portfólió-menedzsmentben.

James Tobin – aki közgazdasági Nobel-díjat kapott 1981-ben – továbblépve kidolgozta „a kockázatkerülő magatartás” és a „szuperhatékony portfólió” elméletét. Az utóbbi a rendel-

kezésre álló kockázatos eszközök valamennyi lehetséges kombinációja közül a legmagasabb várható hozamot biztosítja adott kockázati szint mellett.

William Sharpe, aki Markowitz tanítványa volt, és vele megosztva kapta a Nobel-díjat, doktori disszertációjában kidolgozta a portfólióelemzés egyszerűsített modelljét. Ez „óriási lépés volt annak érdekében, hogy Markowitz elgondolásait a portfólió kiválasztást illetően közel vigyék a mindennapi alkalmazáshoz.” Sharpe legnagyobb eredménye a kiemelkedő jelentőségű tőkepiaci árfolyamok modelljének (CAPM) kidolgozása lett. E modell „azzal a meglepő, de elkerülhetetlen következtetéssel zárul, hogy Tobin szuperhatékony portfóliója nem más, mint maga a tőzsde.”

„Hogyan lehet értelmezni a részvényárak zabolátlan viselkedését, amelyet Bachelier, Working, Kendall és mások fedeztek fel? Hogy ezt megválaszolhassuk, szükségünk van valakire, aki elméleti meglátások sokaságával képes megmagyarázni azokat az erőket, amelyek a versenypiacon az árakat alakítják; ezeknek a meglátásoknak a teljes köre a kereslet és kínálat törvénye körül mozog. Ennek a tudósnak kell, hogy érzéke legyen a Wall Street és az árutőzsdék érdekes világa iránt, egyszersmind képesnek kell lennie arra, hogy a tiszta közgazdasági tankönyvi tételeket újradefiniálja és árnyalja, hozzáigazítva a pénzügyi piacok realitásához. Szerencsére megfelelő ember jelentkezett erre a feladatra: Paul Samuelson, az MIT professzora.” Samuelson, akit Bernstein korunk leghíresebb közgazdászának nevez, volt az első amerikai közgazdász, aki kutatásaiért közgazdasági Nobel-díjat kapott (1970-ben).

Nem kell bátorság annak megjósolásához, hogy a tőkepiac rejtélyes és kihívó élete és fejlődése, s vele a tőkepiaci elméletek kutatása és fejlesztése vég nélkül megy tovább. Erőteljesen hajlja és bonyolítja, hogy a pénzügyi termékek körében továbbra is különösen gyors, termékeny és gyakran felforgató erejű az innováció. A történet bemutatását itt megszakítjuk – a könyvben még folytatódik. Az ott bemutatottakat pedig a gazdaság és a szereplők intelligens mohósága írja tovább.

Dr. Osman Péter

* * *

William & Helen Bynum (szerk.): Hetven rejtély az orvostudomány világából. Athenaeum, 2011; ISBN: 9789632931258

Orvostudomány: a Tőkepiaci elméletnél idéztük Paul Samuelson – akit a szerző ott korunk leghíresebb közgazdászának nevez – szavait: „A közgazdaságtan legalább annyira művészet marad mindig, mint amennyire tudománynak számít.” Nyilvánvaló, hogy ennek oka az a tény, hogy a közgazdaságtan olyan rendszert igyekszik elemezni és megbízható módon kezelni, amely – minden részletének és azok szerepének, s még inkább ezek kölcsönhatásainak számbavételét illetően – gyakorlatilag felmérhetetlenül összetett és bonyolult. Aligha túlzás

azt mondani, hogy ugyanígy jellemezhető az orvostudomány is. Az utóbbi dolgát nehezíti, hogy eredményeinek gyakorlati alkalmazásában sokkal nagyobb és közvetlenebb felelősséget visel. Ha a közgazdasági elvek gyakorlati alkalmazásába, a gazdaságpolitika döntéseibe hiba csúszik, az többé-kevésbé mindig meg- és kimagyarázható, rendszeren kívüli, valós vagy konstruált ártó tényezők rovására írható, s a legritkább esetben idéz az alkalmazók fejére személyre szóló büntetőjogi, anyagi vagy akárcsak erkölcsi felelősséget. Ha viszont az ember állapotának romlása ok okozati összefüggésbe hozható orvosának a kezelésében hozott döntéseivel, ez igen komoly következményekkel is fenyegetheti az orvost.

Nagyon is idekívánczozik egy további párhuzam, méghozzá a kozmológiával. Annak „átka”, hogy csak a felszínen végbemenő, megfigyeléssel észlelhető jelenségek révén következtethet a végbemenő folyamatokra, s csak így azok belső mechanizmusaira, előzményeire, hajtóerőire és jövőjére. Bármennyit is fejlődött a tudományunk és a technikánk, a kozmológia eszköztára továbbra is túlnyomórészt nélkülözi a közvetlen megtapasztalás lehetőségét, s a makrokozmosz tekintetében teljes mértékben a kísérletek lefolytatása révén történő kutatását. A földi kutató számára a makrokozmosz voltaképpen „lidérces, messze fény”. Másrészt viszont talán nem túl nagy tévedés azt mondani, hogy rendszertechnikai összetettsége és bonyolultsága elmarad az emberi szervezetétől.

Az orvostudomány helyzete ebben szerencsénkre sokkal jobb ugyan, de így is sokban meg kell küzdenie azzal, hogy gyakran csak a felszínen megmutatkozó jelenségekből következtethet a rendszerben – az élő szervezetben – lejárló folyamatokra, azok zavaraira és ezek kiváltó okaira; akárcsak azzal, hogy bár a kozmológiával ellentétben fizikailag hozzáférhetne ugyan a vizsgált rendszerhez, illetve annak részeihez, számos okból ezt gyakorta mégsem vagy csak korlátozott mértékben teheti meg. Jóllehet az orvostechnikai innovációk ezeket a korlátokat gyorsuló ütemben építik le – e kötet is hoz erre példákat –, ám nagy kérdés, vajon felszámolhatják-e azokat valaha is teljes mértékben. Nehezíti e kutatások dolgát, hogy a humángyógyászatban – és egyre inkább az azt szolgáló állatkísérletekben is – a kísérletezéseknek és mindennemű invazív vizsgálatoknak (beleértve még a pszichológiaiakat is!) egy abszolút érvényű korláttal kell szembenézniük: ne árts!

A feladat nagysága és nehézsége teszi a tudományos kutatás egyik legfontosabb területén, az orvostudomány terén végzett kutatások történetét igazi hőseposzá. Ez a gazdagon és gyönyörűen illusztrált kötet (benne 382 illusztráció, köztük 346 színes kép) ebből kínál válogatott fejezeteket – igaz, apró, tömör összegzésekben, viszont igen hozzáértő előadásban.

A kötet az Athenaeum kiadó kitűnő „Hetven ...” sorozatának legújabb darabja. A korábbiakból itt már bemutattuk a Hetven építészeti csoda címűt (Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2004/1.), a Hetven fontos találmányt (Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2005/6. sz.), valamint a Hetven rejtély a természet világából című kötetet (Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2010/1.). Akárcsak a korábbiakról, erről is fenntartás nélkül elmondható, hogy a közérthetőségre törekvő ismeretterjesztés legjobb vonulatának kitűnő darabja. Bámulatos képanyagában pedig egyaránt láthatunk több száz éves metszeteket és képeket is középkori

és reneszánsz anatómiai kéziratokból, valamint a legkorszerűbb mikroszkópokkal készített fényképeket testünk sokáig feltáratlan részeiről.

Igazán kitűnő könyv – pocsék címmel. Tény, hogy a „rejtély” szellemi izgalmat ígérő hívószó, s ezért alkalmazása a marketingnek is kedvelt eszköze. Ennek a kötetnek az erejét és kiválóságát viszont eredeti címe fogalmazza meg: nagy felfedezések az orvostudományban. Ez adja vissza a lényegét, érdemét, erről is szól, ezzel kínál fontos és hasznos ismereteket az olvasónak. És mi is lehet izgalmasabb a gondolkodó ember számára, mint a felfedezés – valamint az alkotás!

„Mindenekelőtt: nem ártani!” (primum no nocere) – jó, ha az olvasó önmagára is alkalmazza a hippokratészi eskü e parancsolatát, s ennek jegyében kihagyja a bevezető elolvasását, hogy elkerülje a bosszankodást. Az utána következők viszont kivétel nélkül nagyon is érdemesek az elolvasásra. A kiadó ajánlójából idézve: az összeállítás elismert orvostörténeti szaktekintélyekből álló nemzetközi csapat munkájának eredménye, köztük egy Nobel-díjas tudósé is. Rövid szakmai bemutatásuk meg is található a kötetben, s olvashatjuk, hogy nagy hányaduk egyetemi professzor, és mindegyikük komoly tudományos felkészültséggel bír. Kiemelést érdemel az is, hogy azoknak, akik az egyes fejezetekben olvasottakról alaposabb ismereteket is kívánnak szerezni, a kötet ajánlásokkal szolgál – értelemszerűen az innen nézve külföldi szakirodalomból.

A kötet hét részre, csoportba osztja a hetven kitűnő miniesszét. Ezek: A test felfedezése / Az egészség és a betegség megértése / Az orvoslás eszközei / Küzdelem a járványok ellen / Orvosság minden bajra / Sebészeti áttörések / Az orvostudomány nagy sikerei. Mindegyik részt önmagában is érdekes bevezető áttekintés nyitja meg. Csak néhány példa, ízelítőül, az elejéről.

Tény, hogy napjainkban a nyugati orvoslás felségterületein is növekvő kereslet van az ún. alternatív gyógy módok iránt. Ezek jelentős része olyan tudásra és eszközrendszerre támaszkodik, amelyeket a nyugatitól különböző kultúrákban hoztak létre. Ezzel összecseng, hogy az első rész bevezetője egyebek közt a következőket írja: „Az ókori világban – például Egyiptomban – számos nagy orvosi iskola született, ám ezek mára nagyrészt elfelejtődtek. Kínában, Indiában és az ókori Hellaszban azonban olyan rendszereket alakítottak ki, amelyek figyelemre méltóan tartósnak bizonyultak. (Találkozhatunk az irodalomban olyan közlésekkel is, hogy az ókori görögök az egyiptomiak tudományából is merítettek – Osman P.) Még ma is sokan elfogadják és gyakorolják e hagyományokat. ... A levegő áramlása és az energiák szerepét kiemelő kínai rendszer a jing és jang elvén alapul, és Kínában és a Nyugaton egyaránt sokan gyakorolják. Nyugati leginkább közismert formája az akupunktúra, de gyógynövény alapú gyógyszereinek is számos követője akad, nem csak Kínában. Az ősi Indiában kidolgozott ajurvédikus orvoslást is széles körben alkalmazzák India határain belül és kívül...” Szintúgy tény, hogy a modern nyugati orvoslásban növekvő szerepet kap a holisztikus szemlélet alkalmazása. A hivatkozott bevezetőből idézve: „A kínai, az indiai és a

görög orvoslási rendszerek eredeti formájukban sok közös vonással rendelkeztek. ... Mind-egyiket a holisztikus megközelítés jellemezte, hiszen a betegséget a páciens egészét érintő dolognak tartották...”

Így tehát több értelemben is a gyökerekhez visznek vissza a kötet első esszéi: Az egyiptomi orvoslás / A kínai orvoslás / Az indiai orvoslás / Testnedvek és pneumák – A hippokratészi hagyomány / Az iszlám orvoslás. Ez utóbbiból kiemelünk egy különösen tanulságos részt, amelynek jelentősége messze túlmegegy az orvostudomány keretein. „A középkori iszlám számára a klasszikus és hellenisztikus (görög) medicina lett az orvosi elmélet és gyakorlat alapja. A Kr. u. 750–1000 körüli időszakról kezdve a Bizánci Birodalom és a Közel-Kelet majdnem mindegyik tudományos és filozófiai műve elérhetővé vált arab nyelven is, egy eladdig példa nélkül álló fordítási programnak köszönhetően. ... A középkori iszlám orvosi szerzők egyik nagy eredménye az volt, hogy elődeik (főleg Galénosz) szétszóródott és töredékesen fennmaradt örökségét átfogó rendszerbe foglalták.” Mindezt azért is idéztük ide, mert hasonlóképpen, iszlám közvetítéssel maradtak fent a klasszikus hellén tudományok más részei is – pl. a matematikában –, és így kerültek vissza a reneszánszhoz az éledező, s a világi élet felé forduló európai kultúra és tudomány vérkeringésébe. A humanista Európa így nem kis részben ezzel az arab közvetítéssel jutott antik szellemi örökségének birtokába, s ez fontos szerepet játszott a modern tudományok kialakulásában is.

„Felkavaró képek, csak erős idegzetűeknek” – egy-egy esszé szól a boncolás tudományának és kutatási/oktatási gyakorlatának kialakulásáról, valamint a patológiai anatómia kezdeteiről. Meglepő megállapítás az előbbiből, hogy akkoriban az anatómiai atlaszok készítése „nem csak a tudás megosztását tűzte ki célul, hanem az adott anatómus munkájának népszerűsítését is. E könyvek célja kimondottan az olvasó lenyűgözése volt: súlyosak és nagy alakúak voltak, aprólékos gondossággal készítették el, és mindenekfelett gyönyörűen illusztrálták őket. Elképesztően sokba került az előállításuk, és persze a beszerzésük is.” S ha visszagondolunk az akkori viszonyokra, az idézet alapján igen valószínűnek tűnik, hogy e nagyon drága művek vevői ugyanazok lehettek, mint a művészetek mecénásai.

A következő esszé az élet „mikrokozmoszának” megismeréséhez kapcsolódik: Sejtelmélet. Olvashatjuk: „A sejtelmélet a modern élettudományok első összegző és átfogó elmélete volt. Kialakulása elválaszthatatlan a mikroszkóp megjelenésétől (a mikroszkópról is szól egy esszé – Osman P.), a sejtek azonban csak a 19. században jutottak döntő szerephez a fiziológiai és patológiai jelenségekre adott magyarázatokban.”

S bár mindegyik esszé megérdemelné a méltatást, csupán egy különösen izgalmas címet emelünk ki: Idegsejtelmélet – A sejt végső határa.

Dr. Osman Péter

Mary Warner Marien: A fotográfia nagykönyve. A fényképezés kultúrtörténete. Typotex, 2011; ISBN: 978-963-2794-27-3

Tartalma, a benne élénk tárt ismeretanyag gazdagsága, intellektuális és úgyszintén kultúrtörténeti dokumentációs értéke szerint ez a szó átvitt, legpozitívabb értelmében a fotográfia *nagyon nagy* könyve. Mind esztétikailag, mind intellektuálisan, mind pedig a fényképezésben rejlő, szinte végtelen kifejezési, láttatási lehetőségek felmutatásában káprázatos, bámulatos, lenyűgöző és szerfelett tanulságos.

A mindig kifogástalanul korrekt Typotex ajánlójából idézve, e kötet „az eddigi legteljesebb összefoglalás a kezdetektől napjainkig, szerzője fotótörténeti kánont alkotott. Közel 600 kép ismerteti meg az olvasót a fotózás történetével a művészet és technika, a szociográfia és divat, a háború és természetfotózás szemszögéből. ... Közelképet kaphatunk azokról az emblemikus fotósokról is, akik egyéni szemléletükkel, technikai újításaikkal váltak e végtelen történet szereplőivé. E mozaik számtalan kockája a fotográfia teljes történetévé áll össze, melyet a kultúra lencséjén át szemlélhetünk.”

A fényképezés a technika és a kultúra egyik nagy találkozása. A technika tette lehetővé létrejöttét, s a pusztá – bár önmagában is kétségkívül kiemelkedően nagy jelentőségű dokumentációs funkcióján túl – a kultúrában teljesedik ki alkotásainak intellektuális értéke. A technika fejleszti folyamatosan a fényképezés anyagi eszköztárát, s ezek az eszközök teszik mind inkább lehetővé, hogy a fényképész az eszközök kötöttségeitől nem béklyózva, szabadon szárnyaljon alkotókedvének megvalósításában, mondanivalójának kiteljesítésében. Itt igazán láthatjuk azt is, hogy egyszerű, a mából visszatekintve nagyon kezdetleges fényképezőgéppel is lehet nagyot alkotni, csodálatos fényképeket létrehozni, ám az is kétségtelen, hogy minél többre képes az eszköztár, annál jobban segíti az alkotót a művészi és/vagy társadalmi mondandójának finoman kimunkált, hatásos kifejezésében.

Napjainkra a technika és a fényképezés találkozásának van egy különösen fontos, új vonulata is. Mindig is voltak amatőrök, akik pusztán az alkotás örömeért fényképeztek, hogy a maguk szintjén igényes módon megörökítsenek képeket, személyeket, jeleneteket – egy részük bizonyosan azért is, hogy talán mások számára is megmutatkozzik az ebbéli tehetségük. A hagyományos eszközökkel történő fényképezés azonban meglehetősen drága mulatság volt, s ez erősen korlátozta, hogy a kevésbé tehetősek is kedvükre foglalkozhassanak vele. (A fiatalabbak kedvéért: ha a fényképezőgép árát figyelmen kívül hagyjuk is, meg kellett venni és elő kellett hívatni a filmet, papírmásolatokat vagy diákat készíttetni a képekről, ez utóbbiakat többnyire nagyítva – tehát minden felvétel pénzbe került, még az elrontottak is. Végezhetünk ugyan az előhívást, nagyítást, másolást házilag is – már akinek volt hozzá kedve, ideje, tehetsége –, ám ehhez is eszközök, vegyszerek, fotópapírok kellenek.) A digitális fényképezőgépek, s legfőképpen a fényképezésre is alkalmas mobiltelefonok viszont szinte mindenkinek a kezébe adták a fényképezés lehetőségét, méghozzá úgy, hogy a felvételek készítése mindaddig nem kerül semmibe, amíg megelégszenek a képek megjelenítésével egy

másik modern technikai eszközön, a képernyőn (amely mögött egyaránt lehet számítógép, egy fejlettebb televízió vagy maga a fényképezőgép, illetve a mobil). Aligha kétséges, hogy az ilyesfajta amatőr fényképezés is igen számottevően fejleszti az ember vizuális kultúráját, finomítja látásmódját, igényességre neveli, és ma egyre inkább aranyat ér minden, ami fejleszti, erősíti az intellektuális igényességet. Minél kevesebben legyenek, akiknek „szemeik vannak a látásra, de nem látnak”. A fényképezés látni tanít, felismerni, megérteni, netán elemezni, értékelni a látványt. Jó példa erre, hogy sokan vagyunk, akik nekünk új tájakon járva akkor látunk igazán, amikor a fényképezőgép keresőjébe/képernyőjére nézve keressük a jellemző képeket, érdekességeket.

A fényképezés művészi ereje, intellektuális értéke ma, a mind többre képes mozgókép-felvevők korában is töretlen. Álnaiv kérdés, vajon van-e még létjogosultsága. Nagyon is van, művészfotóként is, és úgyszintén benyomások, jövőendő emlékek megörökítésére. Ez az egész gyönyörű album is a szó legjobb értelme szerint ékes bizonyítéka annak, hogy a fényképezőgép, avatott kézben, valami egészen különlegeset tud: kimerevíteni és ezzel megragadni a pillanatot, megmutatni egy arc, egy táj vagy éppen egy jelenet belső sugárzását, megörökíteni az illékony hangulatot, a perc varázsát éppúgy, mint a lidércnyomás dermesztő hidegét. És szintúgy különleges képessége, hogy a felkészült fényképész kezében a fénykép sokkal, sokkal több lehet, mint a kép pusztá rögzítése – formálható, mint festő ecsete alatt a kép, szobrász vésője alatt a márvány. Mondanivalónk hordozójává, kifejezőjévé válik, és szinte korlátlan lehetőségeket kínál az üzenet árnyalatainak megformálására. Az igazán jó fénykép megragad és a hatása alatt tart. Vele olykor többet el lehet mondani, és még inkább többet megéreztetni, mint egy hosszú szónoklattal, és a meggyőző ereje is magasan felülmúlhatja az utóbbit. Sőt, egy-egy gondolat, érzés, üzenet átütő megjelenítésében a fénykép felülmúlhatja még a mozgóképet is.

A Typotex ajánlója kiemel az albumból három igen tanulságos példát. Igen jellemzőek, szellemesek, érdemes őket idézni:

„Lincoln demokrata ellenfelei mindig elénekelték egy dalt, amely e sorokkal végződött: 'Könyörögve kérjük – az Isten szerelmére, meg ne mutassák a fényképét.' (Ami persze sunyi módon azt igyekezett sugallni, hogy Lincoln finoman szólva 'hótt ronda' – Osman P.). Mivel az emberek többsége soha nem látta Lincolnt, kampányát végigkísérték a csúfságáról szóló pletykák. Aztán Mathew Brady elkészítette híres képét, és Lincoln megnyerte a választásokat. Később így nyilatkozott: 'Brady és a Cooper Institute csinált belőlem elnököt.'”

„Fénykép készült MacArthur tábornok és Hirohito császár első találkozásáról 1945. szeptember 27-én. A kép felháborította a japán közvéleményt, mert úgy vélték, hogy MacArthur tábornok túlságosan lezser viseletével megsértette a császárt.” Nyilvánvaló, hogy – hacsak nem MacArthur akarta így megsérteni a japánokat – ezzel a fényképész vétett goromba hibát. A kép beállításánál figyelemmel kellett volna lennie a kulturális közegre.

„Borisz Mihajlov 1997-ben fogott bele az Esettörténet sorozatba, miután Ukrajnában engedni kezdett a szovjet szorítás. Éhes hajléktalanoknak fizetett, hogy modellt álljanak,

szarkasztikusan bírálva ezzel a kapitalizmus kialakulását és hatásait. A képek nagy vitát váltottak ki, mert sokak szerint a fényképezőgép cinikusan, ridegen figyel a segítség nélkül maradt embereket.” Persze, hogy itt a „fényképezőgép” a fényképészt jelenti, akitől feltétlenül elvárható, hogy ne így mutassa meg az elesetteket.

Hatalmas ez az áttekintés! Akit igazán érdekel a fényképezés kultúrtörténete – ami egyben az így megmutatott, dokumentált világ kultúrtörténetének, sőt még történelmének is egy sokatmondó szelete –, az szinte kimeríthetetlen intellektuális kincsestárat talál benne. Technikatörténeti tekintetben pedig a meglepetés rögtön az első rész első két fejezetével kezdődik: A fényképészet kezdetei (1839-ig) / A fényképészet második feltalálása (1839–1854).

Az album hat részbe tagolva 14 fejezetet vonultat fel. E részek: A fényképezés kétszeres feltalálása / A fényképészet térhódítása (1854–1880), benne egyebek közt: A népszerű fényképészet és a művészet céljai; Fényképész társaságok, kiadványok és csereklubok; A társadalmi világ képi megjelenítése; Háború és fényképészet; A fényképészet és a társadalomtudományok / A fényképészet és a modern kor (1880–1918), benne: Tömegmédia és tömegpiacok; A művészi fotózás kihívói; A modern élet; A tudomány és a fényképészet; A fényképészet, a társadalomtudomány és az expedíciók; Háború és forradalom / Új látásmód (1918–1945), benne: A művészet és a tömegmédiák kora; A fotóriporterek; A társadalomtudomány, a társadalmi változások és a fényképezőgép; A dokumentarizmus gyökerei; A II. világháború / A kultúra lencsén át (1945–1975), benne: Az ember családjá; A Nyugat és a hidegháború; Technológia és média a háború utáni Amerikában; Fényképészet a művészetben / Konvergenciák (1975-től napjainkig), benne: Globalizmus, technológia és társadalmi változás; Posztfényképészet; A társadalmi érdeklődés kategóriái; A politika külleme; A posztmodern látásmód; Az új társadalmi dokumentarizmus; A természet és az ember; Divatfotózás; A posztmodernizmus vége; A huszonegyedik század felé; A jelenben élő múlt; A pillanat médiuma; A fényképészet gyakorlata és a globalizáció; Tudomány és társadalom; Képernyők és platformok.

Dr. Osman Péter

SUMMARIES

CRIMINAL PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTIES – PART I.

Dr Andrea Kardos – dr Dorottya Szilágyi

The study examines the practical issues relating to IP crimes, reflects the learnt problems and seeks the solutions. IP law is a specific area both in the civil and in the criminal law. However in civil cases the IP related lawsuits generally belong to the exclusive competency of the Municipal Court, in the criminal field this kind of specialization cannot be seen. For this reason the criminal legal practice is less sophisticated and consistent. The first part of the study gives an introduction to IP related crimes from the view of the substantive law. All of the crimes will be introduced, however the most frequented crimes will be toned, such as “false marking of goods” (Btk.296), “violation of IP rights” (Btk. 329/D) and “infringement of copyright and certain related rights” (Btk. 329/A).

THE MATHEMATICAL MODEL OF THE EUROPEAN PATENT OFFICE’S CASE LAW

Zsófia Kacsuk

In patent law most of the crucial legal questions such as patentability and infringement are linked to the patent claims. The European Patent Office regards patent claims as a set of independent features which are examined separately in a more or less formal way. The author has found that this approach allows for developing a simple mathematical model which treats patent claim features as logical statements and patent claims as compound statements wherein the individual statements are connected by logical connectives. The proposed mathematical model provides a uniform system for examining various legal questions, such as novelty, infringement, amendments and priority, which are dealt with separately under current case-law. Moreover, the mathematical model allows for examining the logical coherence between the different case-law decisions as well as detecting any hidden logical inconsistencies.

THE COPYRIGHT ASPECT OF MEDIA LAW

Dr Ildikó Sarkady

The author by a comparison between media and copyright regulations carries out an analysis – without the aim of absolute completeness – from the aspects of fundamental rights, EU acquis and international treaties, and also examines the most determining laws of these two legal areas including the relevant decisions of the Body of Experts on Copyright.

FILESHARING FROM A HUNGARIAN AND A EUROPEAN PERSPECTIVE

Gábor Faludi – Anikó Gyenge

The article focuses on the copyright enforcement problems in the field of file sharing. It analyses the relevant Hungarian practice with special regard to the opinions of the Body of Experts on Copyright, furthermore it gives an overview about the tools of the enforcement directive and the gaps of the directive taking into consideration the actual ECJ decisions also.

USE OF A MARK FOR NON-PROFIT ACTIVITY – RADETZKY

Dr Sándor Vida

The name Radetzky is known in Hungary from the New Year concerts transmitted from Vienna for half a century, which end always with Radetzky Marsh. Radetzky was the greatest Austrian military leader in the XIX. century. His name is registered in the form of device marks for an Austrian fraternal organisation and is used to distinguish promote of military traditions. An other fraternal organisation, bearing also the name of Radetzky, requested cancellation of these marks on grounds of non-use, stating that use for non-profit services did not constitute genuine use. The Austrian Patent Office cancelled the marks. In the appeal procedure the Austrian Supreme Patent and Trademark Council referred the case to the ECJ. The latter judged (C-447/07) that also non-profit organisations can use their mark in conformity of Article 12(1) of the TM Directive. Reported is on commentaries of Gamerith, Ingerl and Rohnke, Berlitz, Schoene, von Mühlendahl, Israiloff, Eisenführ and Schennen. The author of the report stresses the borderline between public and private use (para 22–23 of ECJ's judgement), saying that the ratio of this interpretation is similar to the grounds of establishing compulsory license in patent law.

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE COPYRIGHT PROTECTION OF ARCHITECTURAL WORKS AND BUSINESS ADVERTISEMENTS BASED ON ACTUAL CASES

Dr Judit Barta

Architectural works can be used as business promotional items in many ways: they can serve as a surface for advertising, they may be included as wallpapers in advertisements either deliberately or in a random way, they can bear the promoted item itself (roofing tiles, doors, cladding etc.) furthermore, they can increase the saleability of the advertised item on their own or by being transformed into a trademark. Architectural works along with their plans are copyright works and as such they are under the protection of Act LXXVI of 1999 on Copyright. The real legal cases listed and presented in this paper give a taste of the wide scope of legal regulations applied in cases of architectural works used as business promotional items, they also give an insight into the expert opinions adopted by the Body of Experts on Copyright in individual cases and illustrate some of the court proceedings related to such copyright issues.

SOMMAIRE

<i>Dr Andrea Kardos – Dr Dorottya Szilágyi</i>	La protection de la propriété intellectuelle par le droit pénal – Partie I	5
<i>Zsófia Kacsuk</i>	La modélisation mathématique de la jurisprudence de l'Office européen des brevets	27
<i>Dr Ildikó Sarkady</i>	Les aspects relatifs au droit d'auteur de la loi sur les médias	63
<i>Gábor Faludi – Anikó Gyenge</i>	Le partage de fichiers sous l'angle du droit national et du droit communautaire	77
<i>Dr Sándor Vida</i>	L'utilisation des marques dans les activités non lucratives: Radetzky	91
<i>Dr Judit Barta</i>	Certaines relations entre la protection des droits d'auteur sur les œuvres architecturales et la publicité économiques dans le contexte des cas passés	104
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	Nouveautés dans le domaine de la protection de propriété industrielle à l'étranger	119
Avis d'expert choisis du Corps des Experts en Droits d'Auteur		152
Nouvelles, événements		174
Revue des livres et périodiques		185
Summaries		199

INHALT

<i>Dr. Andrea Kardos – Dr. Dorottya Szilágyi</i>	Strafrechtlicher Schutz der geistigen Schöpfungen – Teil I	5
<i>Zsófia Kacsuk</i>	Mathematische Modellierung der Rechtsfälle des Europäischen Patentamtes	27
<i>Dr. Ildikó Sarkady</i>	Urheberrechtlicher Ansatz des Medienrechts	63
<i>Gábor Faludi – Anikó Gyenge</i>	Das Filesharing – aus inländischer und unionsrechtlicher Sicht	77
<i>Dr. Sándor Vida</i>	Markennutzung bei Nonprofit-Aktivitäten: Radetzky	91
<i>Dr. Judit Barta</i>	Manche Zusammenhänge unter dem Urheberrechtlichen Schutz der architektonischen Schöpfungen und der wirtschaftlichen Werbung mit Bezug auf wahre Fälle	104
<i>Dr. Tivadar Palágyi</i>	Neuheiten auf dem Gebiet des gewerblichen Rechtsschutzes im Ausland	119
Ausgewählte Expertisen des Expertenkollegiums für Urheberrecht		152
	Nachrichten, Ereignisse	174
	Übersicht von Büchern und Zeitschriften	185
	Summaries	199

Tájékoztató szerzőinknek

Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle szerkesztősége örömmel fogad minden, a szellemi tulajdon védelmével foglalkozó írást. A beérkezett kéziratok a szerkesztőbizottság jóváhagyása esetén nyelvhelyességi és a kiadvány stílusához igazodó stilisztikai javítások után kerülnek publikálásra, amelyek nem érintik a mű tartalmi értékét. A kéziratot – a szerkesztőbizottság döntése alapján, az írás témája és mélysége szerint – a Tanulmányok, a Jogesetek, a Technikatörténet, a Fórum vagy a Hírek, események rovatban tesszük közzé. Az írás terjedelmét nem korlátozzuk, igen hosszú cikket esetleg két vagy több részben, egymást követő lapszámokban teszünk közzé a szerzővel történő egyeztetés után. Az egyes cikkekben kifejeződő állásfoglalásnak nem feltétlenül kell tükröznie a szerkesztőbizottság véleményét.

A szövegszerkesztővel, lehetőleg Rich Text formátumban készült kéziratokat e-mailben kérjük elküldeni az alábbi címek valamelyikére. Kérjük szerzőinket, hogy a szöveget ne formázzák, zárják balra, kiemelésként csak dőlt betűt alkalmazzanak, a címeket, alcímeket ne húzzák alá, a címhierarchiát lehetőleg számozással jelezzék. Tanulmányuk magyar és angol nyelvű összefoglalóját szíveskedjenek kb. 10 sorban mellékelni. A szövegben előforduló rövidítéseket, betűszókat első előfordulásukkor fel kell oldani. Az irodalomjegyzékben, hivatkozásokban kérjük az összes bibliográfiai adat (szerző, cím, kiadó, kiadás helye és éve, oldalszám) feltüntetését.

További kérdéseik esetén a szerkesztőség készséggel áll a rendelkezésükre (Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, 1374 Budapest 5, Pf. 552, Bana Zsuzsanna szerkesztő, zsuzsanna.bana@hipo.gov.hu, anna.manyoki@hipo.gov.hu, tel.: 474 5554, fax: 474 5555).